ÂŞIK ZÜLÂLÎ'DEN ÂŞIK ZÜLÂLÎ

Ömer GÖZÜKIZIL

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI

ADAMA

Hayatıma emeği geçen herkese...

ÂŞIK ZÜLÂLÎ'DEN ÂŞIK ZÜLÂLÎ

Ömer GÖZÜKIZIL

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI : 2498
Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme
Genel Müdürlüğü Yayınları : 306
Halk Edebiyatı Dizisi : 60

ÂŞIK ZÜLÂLÎ'DEN ÂŞIK ZÜLÂLÎ

ÖMER GÖZÜKIZIL

Ankara 2000

Aşık Zülali
Aşık Zülali'den Aşık Zülali / [haz.] Ömer Gözükızıl. - Ankara : Kültür Bakanlığı, 2000.

XI, 459 s. ; 25 cm. - (Kültür Bakanlığı yayınları ; 2498. Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü yayınları ; 306. Halk edebiyatı dizisi ; 60)
Eserin sonunda Osmanlıca metni vardır.
ISBN 975-17-2519-4
I. k.a. II. Gözükızıl, Ömer. III. Seriler:.
818.3209

Kültür Bakanlığı'nın 20.07.2000 tarih ve 3111 sayılı onayı ile

3000 adet bastırılmıştır.

ISBN 975-17-2519-4

Tel : (0.312) 431 03 20 - 431 59 55

Fax : (0.312) 431 02 97

Mithatpaşa Cad. No: 18 06420 Yenişehir/ANKARA

www.kultur.gov.tr / E-mail: kultur@kultur.gov.tr

Baskı: Genç Ofset • (0.312) 232 39 83-230 58 70

SUNUŞ

İletişim teknolojisi son yıllarda inanılmaz bir hızla gelişmiştir. Artık haberleşme, uzaya yerleştirilen uydular aracılığı ile yapılmaktadır.

Bu gelişmenin, sağladığı pek çok kolaylık yanında, bazı sakıncaları olduğu da bir gerçektir. Teknolojik bakımdan güçlü olan ülkelerin kültürleri, diğer ülkeleri etki altına almaktadır. Teknolojisi gelişmiş ülkeler bile, bu durumdan daha az etkilenmek için tedbirler almaktadırlar.

Ülkemiz, teknolojik kültür yayılmacılığının etkisini en fazla hissettirdiği yerlerden birisidir. Çok zengin tarihi birikim, tek başına yeterli olmamaktadır. Örtülü duran kültür zamanla önemini ve etkisini kaybediyor. Artık milli kültürlerin yerini, tarihi köklerden yoksun bir teknoloji kültürünün alması söz konusudur.

Teknoloji kültürü konusunda sinema, görüntülü basın ve bilgisayar en önemli rolü oynuyorlar. Sinemalarda gösterilen filmler, TV'lerde yayınlanan programlar, filmler, belgeseller; bilgisayarda internet aracılığı ile masanızın üzerine gelen çeşitli dokümanlar, hep bu teknolojik ültürünün hakimiyetini göstermektedir.

Görünüşte rengarenk, sihirli bir alem izlenimi veren bu harikalar dünyasının temelinde, yine kitabın yattığını düşünmek ve bilmek zorundayız. Sinema, TV ve bilgisayar programlarının hepsi kitaba ve sonuçta o kitaplarda kullanılan dilin mükemmel oluşuna dayanıyorlar.

Bizim yapmamız gereken teknolojiyi reddetmek değil, ondan faydalanmaktır. Kültürel zenginliklerimizi teknoloji yoluyla hem yaşatmak, hem de bu yolla evrensel kültüre katkıda bulunmak zorundayız.

Çağdaş dünya ülkeleri arasında şahsiyetli bir yer alabilmek, "önce kendimiz kalabilmeyi başarmakla" mümkündür. Milletimizin tarihi boyunca oluşturduğu zengin ve renkli bir kültürü vardır. Bu kültürden, yani gelenekten faydalanmayan sanatçılar ortaya orijinal eserler koyamazlar. Dolayısıyla sanat ve edebiyatta geleneği ortaya çıkarmak, ondan faydalanmayı, yeni ve orijinal eserler üretmeyi kolaylaştıracaktır.

Türk kültürünün zenginlikleriyle beslenmiş, Türkçe'nin geniş ifade gücüyle yazılmış yeni yeni eserler, bizim teknoloji kültürümüzün temelini oluşturabilirler. Biz de dünya sinema ve TV'lerinde, kendi ürettiğimiz film ve

belgesellerimizi gösterime sokabiliriz. Uzaya yerleştirdiğimiz uydular, dünyanın her tarafına Türk kültürünü tanıtabilir. İnternet yoluyla Türk Kültürü, dünyada bilgisayar bulunan bütün evlere taşınabilir... Bütün bunlar mümkündür.

Ama, önce kitap... Bütün bu çalışmaların temelinde bizim dilimizle yazılmış, bizim kültürümüzü taşıyan kitaplar olacaktır. Biz kitaba ağırlık verirsek, millî kültürümüzü ve edebiyatımızı önemsersek mutlaka başarıya ulaşırız.

Yunus Emre, yedi yüzyıl önce "Her dem yeni doğarız, bizden kim usanası" demişti. Kullandığı güzel Türkçe, Yunus'u bugün bütün canlılığı ile yaşatıyor. Dilimize sahip çıkar ve güzel eserler ortaya koyarsak, yarın bizi de yaşatacaktır. O zaman her dem yeni doğacağız ve bizden kimse usanmayacaktır.

M. İstemihan TALAY
Kültür Bakanı

ARZ-I HÂL

Bir zaman dilimini özel kılan, onu yaşanan diğer zamanlardan farklı algılamamızı sağlayan o dilimde gerçekleştirdiğimiz, en azından gerçekleştirmeye niyetlendiğimiz eylemlerdir. Bu hâl toplumsal algılamalarımız için de geçerlidir. 29 Ekim 1923 tarihini 28 Ekim'den farklı kılan da o gün gerçekleştirilen eylemdir. Yoksa tarihî süreç içinde, bir günü veya bir yılı -en azından zaman yönünden- diğer bir gün veya yıldan farklı görmek anlamsızdır. Tarihi oluşturan, günlere yıllara anlamlar yükleyen insanoğlunun -kişi veya toplum olarak- eylemleridir. Özü itibarı ile tarih, insanoğlunun üretim ve eylemleridir. Bir günü, öncekinden farklı kılan, yapılan eylemlerin bir öncekinden değişik olmasıdır. Bu eylemlerin olumlu veya olumsuz sonuçlarının olması ayrı bir inceleme konusudur. İnsanları veya toplumları "ileri" ya da "geri" kılan, kişilerin ve toplumların tarihsel süreçte yapmış oldukları eylemlerdir. İnsanlık tarihi içinde, hangi toplum "yaratmaya" dayalı bir eylem gerçekleştirmişse uygarlık yönünden bir adım öne çıkmıştır. Bir toplumun attığı ileri adım -kitle iletişim araçlarının da devreye girmesiyle- tüm toplumların ortak malı haline gelmektedir. Ancak edinilmiş, yaratılmış bilgiyi kullanmak tek başına bir toplumun gelişmişliğinin belgesi olamaz. Asıl olan: Kullanmak değil, üretmektir. Kullanmak, tekrar tehlikesini de bünyesinde taşır. Skolacı bu zihniyet, toplumların ilerlemesine hizmet etmek şöyle dursun, asıl kötü etkisini, toplumların "öyle sanmak" gibi bir hastalığı yakalanmasında ortaya çıkarır. Bilgisayar kullanmak olumludur amma bilgi üretemediğiniz sürece bilgisayarınızın bilmem şu kadar "bit"lik bir hafızaya sahip olması hiçbir anlam ifade etmez. "Öyle" sanırsınız ama sandığınız, gerçek değil, gerçeğin yerine ikâme edilendir.

Okuyucu, bu uzun paragraf boyunca anlatılanların ne anlama geldiğini, yazarın böyle bir giriş yapmaya neden ihtiyaç duyduğunu soracaktır, sormalıdır da. Aşağı-yukarı tüm kitap boyunca bilgiyi üretmek ile bilgiyi tekrarlamak arasındaki dengenin -demek istediğimiz bilginin kullanılmasının yanlışlığı değildir- bilgiyi tekrarlamak lehine bozulduğu, örnekleriyle açıklanmaya çalışılacaktır. Bu açıklamalar sırasında, bazen sert ifadeler ile düşüncelerimiz

ifade edilecektir. Asıl amaç, konu ile ilgili yapılan çalışmaların özü ve yöntemiyle ilgilidir. Yoksa o bilim adamı yanlış yapmış, ona yergide bulunalım, bu iyi yapmış onu yüceltelim türünden bir düşünce içinde değiliz. Kitapta incelenen örnekler daha önce yayınlanmış çalışmalardan alınmıştır. Eleştiriler de, doğaldır ki bu örnekler üzerinde olacaktır. Ancak bu eleştiriler, kişisel eleştiriler değil biraz önce de açıklandığı gibi yönteme yönelik eleştirilerdir. Yine de uslûp yönünden -bir ölçüde- sert tavır içinde olduğumuzu belirtebilecek eleştirilere de daha şimdiden saygı duymaktayız. Ancak çalışmamızın yalnızca uslûbuna eleştiriler getirilip, içeriğe dair değerlendirmeler yapılmamasını da üzüntüyle karşılayacağımızı ifade etmemiz gerekir.

Defterin tarafıma ulaştırılmasına izin veren sayın Cavit KÖKTEN'e, defteri getirip, konu ile ilgili isteklerimi cevaplayan sevgili Özlem KÖKTEN'e, defterin başlangıcında yer alan on beş şiiri Latin harflerine aktaran değerli meslekdaşlarım Emine KIRCI ve anlamsız bir ölümе teslim ettiğim Aynur KARATAŞ'a, samimi teşekkürlerimi sunuyorum, sağolsunlar.

ÖNSÖZ

Âşık Zülâlî hakkında çalışmaya başladığımızda, araştırmamızı yalnızca Zülâlî'nin defterde yer alan şiirleriyle sınırlı tuttuk. Çalışmamızın sonuna yaklaştığımız dönemde ise, başlangıçtaki düşüncemizden biraz uzaklaşmış bulunmaktaydık.

Bilindiği gibi atasözleri toplumların yoğunlaşmış kültür birikimlerinin yansımalarıdır. Atasözleri, bir düşünceyi, uzun soluklu bir anlatıyla aktarmak yerine karşılaşılan olayla ilgili düşüncelerin kısaca açıklanmasına izin verir. Toplumların kültürel anlamda gelişmişliklerinin bir ölçütü de atasözlerinin çokluğu ve anlamlarının derinliğidir. Kültürleri yazıdan çok söze dayalı toplumlarda atasözlerinin daha fazla görev yüklenmesi doğaldır. Kültürümüz de büyük ölçüde söze dayandığından -yazılı veya sözlü kültürlerin birbirlerine üstünlüklerini tartışmadan- çalışmamız sırasında yaşadığımız sakıntıdan kurtulmak için bir atasözünün yardımına ihtiyaç duyduk: Dere geçerken at değiştirilmez.

Amaç, Zülâlî'nin hayatı ve şiirlerinin yazıya aktarılması sırasında ortaya çıkan farklılaşmaların tespiti ve nedenleri olduğundan, bir kez de biz bilgi vermeyi gerekli bulmadık. Bu nedenle okuyucu, kitapta tarafımızdan verilecek tarihî bilgileri bulamayacaktır. Ancak yayınlanmış çalışmalardaki çelişkilerin ve yanlışlıkların tespiti yapılırken ve bunların nedenleri araştırılırken bu konuda tarafımızdan yapılan değerlendirmeler kitabın içinde yer alacaktır.

Elimizdeki defterde yer alan şiirler birçok metne göre daha dikkatli olarak yazıya geçirilmiş olmasına rağmen, yine de gerek hece sayısı gerekse kelimelerin orijinallikleri yönünden bir takım eksikliklere sahiptir. Çalışmamızda, bu tür eksikliklerin giderilmesi yoluna gidilmemiştir. Ancak bu tip bir çalışmada izlenmesi gereken yöntemi kitabımızın üçüncü bölümünde vermeye çalıştık. Bu bölümde uygulanan kriterlere göre bu türden şiirlerin "olgunlaştırılması" mümkündür. Ancak olgunlaştırmaktan kasıt şiirlerin "başkalaştırılması" değildir.

Şiirlerini incelediğimizde Zülâlî'nin olgun bir âşık olduğunu gözlemlemekteyiz. Ancak Zülâlî'yi, Sümmanî ve Şenlik'ten daha az tanınır kılan un-

sur, O'nun genç yaşında memleketinden ayrılmasıdır. Bu nedenle, Zülâlî'nin profesyonel anlamda çok kısa bir süreli âşıklık yaşantısı olmuştur. O'nun öğrenim görmek için memleketinden ayrılması kendisi adına bir kazanç ama âşık edebiyatı adına kayıptır. Yaşadığı dönemde bölgesinin en önemli âşığı olacakken, yurdundan ayrı kalmıştır.

Zülâlî ile Şenlik'in birbirlerine üstün olduklarına dair iddialar da pek anlamlı değildir. Çünkü bu iddialar objektif olmaktan uzaktır. Sorun Şenlik'in Çıldırlı ve Terekeme, Zülâlî'nin ise Posoflu ve Yerli olmasından kaynaklanmaktadır. İşin özü budur.

Kitabımız beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, yazılı kaynaklardan Zülâlî'nin izini sürdük. Bu bölümde, Zülâlî'nin kaç yılında doğduğuna dair bilgiler ile kimlerle ne zaman karşılaştığına dair bilgileri okuyucuya vermeye çalıştık. Yine ilk bölümde nereli olduğu, kimin yanında büyüdüğü, saz çalmayı kimden öğrendiği ve mahlasını kimden aldığını yazılı kaynakları tarayarak okuyucuya ulaştırdık. Bu bilgiler içinde yalnızca Zülâlî'nin nereli olduğuna dair verilen bilgiler tüm kaynaklarda aynıdır. Diğer konularda rivayetler muhteliftir.

Kitabımızın ikinci bölümünde Zülâlî hakkında yazılmış kitap ve makalelerin bir bölümünün tanıtımı ve eleştirisi verilmektedir. Bu bölümde, yazarların verdikleri bilgilerden, Zülâlî'nin yaşantısı ile örtüşmeyenleri ortaya konulurken bununla birlikte, aynı yayın içinde veya aynı yazarın değişik dönemlerde yazdığı yazılardaki çelişkiler de açıklanmaktadır. Bu bölüme, daha çok Zülâlî hakkında bilgi veren kaynaklar dahil edilmiştir.

Kitabımızın üçüncü bölümünde ise 1997 yılı içinde düzenlenen Âşık Şenlik Sempozyumu'nda sunulan bildirimiz yer almaktadır. Bildirimizi, kitaba dahil etmekten amaç, şiir incelemelerinde izlediğimiz yöntemin gösterilmesidir. Zülâlî'-Şenlik karşılaşmasının -ki bazı araştırmacılara göre bu karşılaşma gerçekleşmemiştir- sonrasında, Zülâlî'nin söylemiş olduğu bir şiirin tüm kaynaklar taranarak tahlili yapılmaya çalışılmıştır. Bu yöntem, kitabımızda yer alan şiirlerin (önceden yayınlanmış olanlarının) de incelenmesine olanak sağlayacaktır. Aslında bu bölümün kitaba dahil edilmesi zorunluluk sonucudur. Çünkü inceleme yöntemi nedeniyle, şiirin tahlili kırk dört sayfa tutmaktadır. Her şiire bu kadar sayfa ayırmak hacmen mümkün olmadığı gibi gerekli de değildir. Okuru yormamak, biraz da yöntemimiz üzerinde alış-

tırma yapmaya yöneltmek amacıyla diğer şiirleri bu türden bir incelemeye almadık.

Dördüncü bölümde, elimizdeki defterde bulunan şiirler ve bu şiirlerin incelemeleri yer almaktadır. Defterde yer alan şiir sayısı yüz ondur. Bu şiirlerden kırk iki tanesi daha önceden yayınlanmıştır. Tarafımızdan ilk kez yayınlanacak şiir sayısı ise kırk altıdır. Bu çalışma sırasında konu ile ilgili yaklaşık yüz kırk kaynak taranmıştır. Her ne kadar titiz bir çalışma yapmış olsak da yine de incelediğimiz veya tespit edememiş olabileceğimiz kaynaklarda, yayınlanmadığını düşündüğümüz şiirlerden bir bölümü bulunuyor olabilir. Bu tip dikkatsizlikler için şimdiden özür dileriz. Daha önceden yayınlanmadığını düşündüğümüz şiirler ile defterde yer alan şiir açıklamaları, kitapta italik harf karakteri ile verilmektedir. Ayrıca, önceden yayınlanmış olup, defterimizde de bulunan şiirlerin künye numaraları siyah (bold) dizilmiştir.

Defterimizde ayrıca, yalnızca birkaç dizesi verilen veya sadece isimleri zikredilen on dört şiir bulunmaktadır. Yine, defterden kopmuş hâlde bulunan ve okunmakta zorluk çekilen dört şiir ile tahlili yapılmayan bir şiir yer almaktadır. Bunun yanında Molla Tursun'un, Zülâlî'ye yazmış olduğu üç şiir de kitabımızda yer almaktadır.

Şiirler, defterdeki sıraya göre kitabımıza alınmıştır. Ancak defterde olması gereken ilk yedi şiir bulunamamıştır. Yazarı tarafından numaralanan şiirlerden 8, 9 ve 10. sıradaki şiirler, yukarıda belirtildiği gibi defterden kopuk hâldedir. Ayrıca 11 numaralı şiirin de önemli bir bölümü bu durumdadır. Bu nedenle karşılaştırmalı incelememize ilk dört şiiri dahil edemedik. Ancak, bu şiirler çözülebildiği kadarıyla bölüm sonuna eklenmiştir.

Defterden kaynaklanan eksiklikler -yırtılma, karalama, mükekkep yayılması gibi- kitapta (............) ile; tarafımızdan okunamayan bölümler ise (----------) ile gösterilmiştir.

Defteri kesin olarak kimin yazdığı belli değildir. Defterin yalnızca bir sayfası Latin alfabesi ile yazılmıştır. Bu sayfada yine Latin harfleri ile şu not düşülmüştür: *"Bu şiirleri bulup derliyen Yüsüf Zülali'nin damadı Noti Pehlivan."* Latin harfleriyle yazılan sayfada kullanılan mürekkep ile diğer sayfalarda kullanılan mürekkep aynıdır. Oysa defterin son bölümünde, şiirlerin bitiminden sonraki ilk cümlede şu bilgiler yer almaktadır: "Büyük hemşerim ve kıymetli muhterem beğ amucam Yusuf Zülâlî'ye:". Burada da defteri yazan

kişinin Zülâlî'nin yeğeni olduğu belirtilmektedir. Acaba, damadı Noti Pehlivan aynı zamanda Zülâlî'nin yeğeni midir?

Bizi, defterin kimin tarafından yazıldığı konusunda kuşkuya düşüren bilgiler defterin son satırında yer almaktadır. Son satırda imza yerinde "Hürmetkârınız M. Fahrettin" ibaresi yer almaktadır. Böylece defterin iki farklı kişi tarafından yazıldığına dair bilgilere ulaşmaktayız. Bu kişilerden birincisi Zülâlî'nin damadı Noti Pehlivan'dır. Yine defterin son bölümünde, defteri yazan kişinin Zülâlî''nin yeğeni olduğu belirtilmektedir. Ancak defter M. Fahrettin imzasıyla tamamlanmıştır. Kimdir bu M. Fahrettin? 1973 yılında Atatürk Üniversitesi'nde, Kemal BAYRAK tarafından hazırlanan Âşık Zülâlî isimli tezden, Zülâlî ile Fahrettin KIRZIOĞLU'nun yazıştıklarını öğrenmekteyiz. Yaptığımız görüşmede KIRZIOĞLU da bu olayı doğrulamıştır.

Yaptığımız saptamalara göre defterin 1940'lı yılların hemen başlangıcında yazılmış olması gerekir.

Kitabımızın son bölümünde ise elimizdeki defterin aslı verilmektedir. Bundan amaç hem okuyucunun defteri görmesi hem de tarafımızdan okunamayan veya yanlış okunan kelimelerin doğrularının bulunmasıdır.

İÇİNDEKİLER

Yazılı Kaynaklarda Âşık Zülâlî 1-14

Zülâlî Hakkında Yapılan Çalışmaların
Tanıtım ve Eleştirileri 15-70

Şiir İncelemesi Örneği 71-136

Yazmada Yer Alan Şiirlerin İncelenmesi 137-338

Yazmadan Kopuk Haldeki Yapraklar 339-362

Bibliyografya 363-378

Ekler .... I-LXXIX

YAZILI KAYNAKLARDA
ÂŞIK ZÜLÂLÎ

KAÇ YILINDA DOĞDU

1870
[Cunbur; 1968)

1873
[Nasrattınoğlu; 1987, Dizdaroğlu; 1969, Özkırımlı; Kalkan; 1991, Sakaoğlu; 1989, Çapan; 1989 Sakaoğlu; 1970, Halıcı; 1992, Yurt Ansiklopedisi; 1982-1983, Dizdaroğlu; 1955-1956, Zeyrek; 1986, Doğu.; 1940]

1873 baharı
[Zeyrek; 1990]

1873 baharı/H.1290/R.1288
[Bayrak; 1973]

1873 Mayıs
[Şahin; 1983, Aslan; 1978, Alptekin-Şimşek; 1996]

1874 yılları, 1874 civarı, 1874 yıllarına doğru
[Âşıkoğlu; 1962, Bayrı; 1957, Çelik; 1939]

1874
[Günay; 1986, Alkan; 1973]

1876
[Nasrattınoğlu; 1976, Sevengil; 1967, Meydan Larousse;, Nasrattınoğlu; 1971]

1922
[Kars İl Yıllığı; 1973]

Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısı

[Kocatürk; 1963, (Makal); 1978]

1281
[Çetinkaya; 1971]

H.1290/R.1288/M.1873 baharı
[Karsaklı; 1966]

1290
[Gönüloğlu; 1937]

1292
[Duru; 1957, Kökten; 1953]

NERELİ

Kars/Posof/Suskap
Kars/Poskov/Suskap
Kars/Poshov/Suskap
Kars/Poshof/Suskap
Kars/Posof/Zuzkat
[Nasrattınoğlu; 1987;1975, Günay; 1986, Sevengil; 1967, Kars İl Yıllığı; 1973, Çelik; 1942, Alkan; 1973, Bayrı; 1957, Nasrattınoğlu; 1951, Kökten; 1953; Gökalp; 1953;1954]

Kars/Posof/Suskap (Âşık Zülâlî)
[Kalkan; 1991, Halıcı; 1990, Zeyrek; 1986, Aslan;1978]

Ardahan/Posof/Suskap (Âşık Zülâlî)
[Alptekin-Şimşek; 1996]

Ardıhan/Poshof/Zuzgab
[Gönüloğlu; 1937]

Ardıhan
[Gönüloğlu; 1937]

Kars/Poshov (Yukarı Poshov)/Suskap
[Çelik; 1939]

Kars/Posof
[Özbek; 1969, Meydan Larousse;]

Yukarı Posof/Suskap (Âşık Zülâlî)
Yukarı Poskov/Suskap (Âşık Zülâlî)
[Bayrak; 1973, Zeyrek; 1990, Karsaklı; 1966]

Posof/Suskap (Âşık Zülâlî)
[Kartarı; 1969, Sakaoğlu; 1976, 1989; Şahin; 1983]

Posof/Âşık Zülâlî
[Oktay; 1982]

Posof/Suskap Poshof/Suskap Poskov/Suskap
[Tokdemir; 1970; 1971, Çetinkaya; 1971, Özkırımlı;, Âşıkoğlu; 1962, Uraz; 1945, Duru; 1957, Kırzıoğlu; 1958, Cunbur; 1968, Çapan; 1989, Yurt Ansiklopedisi; 1982-1983, Yener; 1973, Dizdaroğlu; 1955-1956, Mamışlı; 1949, Karsaklı; 1966, Zeyrek; 1986, Çelik; 1943]

Posof/Poshof
[Sadak; 1983, Olcay-Ercilasun-Aslan; 1976, Aslan; 1975, Dizdaroğlu; 1969; 1968, Kocatürk; 1963, Yardımcı; 1993, Kartarı; 1977, Tokdemir; 1967, Zelyut; 1982, Köksal; 1978, Kartarı; 1972, Bozyiğit; 1970, (Makal); 1978, Sakaoğlu; 1992, Tokdemir; 1993]

KİMİN YANINDA BÜYÜMÜŞTÜR

Dedesinin
[Alptekin-Şimşek; 1996, Gökalp; 1954, Tokdemir; 1970, Kartarı; 1969, Gökalp; 1953, Çetinkaya; 1971, Nasrattınoğlu; 1976, Bayrak; 1973, Zeyrek; 1990, Yener; 1973, Tokdemir; 1993, Çelik; 1939]

Babasının
[Sadak; 1983, Özbek; 1969, Aslan; 1975]

Babasını küçükken kaybettiğinden dedesinin yanında büyümüştür.
[Tokdemir; 1970; 1971]

SAZ ÇALMAYI KİMDEN ÖĞRENDİ

Hevat köyündeki dayısından

[Tokdemir; 1970;1970-1971]
Varhanalı Âşık Abbas / Âşık Abbas
[Kalkan; 1991, Yardımcı; 1993, Şahin; 1983]

İbo ve Dehşetî'den
[Alptekin-Şimşek; 1996]

Kendi kendine
[Çelik; 1939]

MAHLASINI KİM VERMİŞTİR

Âşık Feryadî
[Nasrattınoğlu; 1987; 1976; 1986, Kökten; 1953]

Khevet köylü Âşık Ferhad/Feryadî
[Karsaklı; 1966]

Âşık Feryadî/Üç pir
[Sakaoğlu; 1989; 1992]

Peri kızı Mehriban ile deyişirken kendisi
[Çelik; 1939]

Üç aksakallı ihtiyar (pir), Üç kişi (ak saçlı pir), Üç kişi (ak saçlı), Üç aksakallı ihtiyar
[Nasrattınoğlu; 1987, Bayrak; 1973, Zeyrek, 1990, Aslan; 1978, Alptekin-Şimşek; 1996]

Pir
[Günay; 1986, Şahin; 1983]

KİMLE	NEREDE	NE ZAMAN
Şenlik	Suhara	1308
Kararî	Batum	1308
Zahmiye	Bursa, Yıldırım Mah. Tatarlar köprüsündeki bir kahvede	1316
Firakî	İnegöl	Aynı yıllarda
Sami	İnegöl	Aynı yıllarda
Sümmanî	Ginya, Suskap, Vahla	1318
[Kökten;1953]		
Kız (Mehriban)	Suskap yakınlarındaki mezarlık	12 yaşlarında
Pir	Suskap yakınlarındaki mezarlık	12 yaşlarında
Şenlik	(?)	(?)
Sümmanî	(?)	(?)
Çoban İsa	(?)	(?)
Firakî	(?)	(?)
Hicranî	(?)	(?)
İzharî	(?)	(?)
Kararî	(?)	(?)
Kenziya	(?)	(?)
Zahmi	(?)	(?)
Raşit Ağa	(?)	(?)
[Alptekin-Şimşek; 1996]		
Şenlik	(?)	(?)
Üç âşık	Bursa	(?)
Polathaneli Karari	Batum	(?)
Narmanlı Sümmanî	Poshov	(?)
Zedezümdeli Noksanî	Poshov	(?)
Zurmallı Mahzunî	Ardahan	(?)
[Çelik; 1939]		
Sümmanî	(?)	(?)
[Dizdaroğlu; 1968;1969]		

KİMLE	NEREDE	NE ZAMAN
Çoban (Çoban bu varyantta Şenlik'tir)	Suhara yakınları	(?)
Kenzi(ya)	Batum	1892
[Dizdaroğlu; 1955-1956]		
Sümmanî	(?)	(?)
Şenlik	(?)	(?)
[Kalkan; 1991]		
Sümmanî	(?)	(?)
[Sakaoğlu; 1989]		
Şenlik	(?)	1308
[Kars İl Yıllığı; 1973]		
Şenlik	(?)	(?)
[Oktay; 1982]		
Şenlik	Çıldır	1904
[Oktay; 1982]		
Sümmanî	(?)	(?)
[Oktay; 1983; 1983]		
Sümmanî	(?)	(?)
[Köksal; 1978]		
Zahmiye	Bursa	1298
[Bozyiğit; 1970]		
Trabzonlu Karari	Erzurum	19 yaşında
[Gönüloğlu; 1937]		

KİMLE	NEREDE	NE ZAMAN
Kız (Mehriban)	Vahla (Baykent) köyü yakınındaki Kanlıgöl mevkii	12 yaşlarında
Pir	Vahla (Baykent) köyü yakınındaki Kanlıgöl mevkii	12 yaşlarında
..hudi Âşık İhzarî	Ardahan, Sors köyü yaylası	1891
Âşık Şenlik	Çıldır, Suhara köyü	1891
Mazlumî	Hanak	1891
Bektaş Âşık Seyhatî	Damala köyü	1891
Kararî	Batum	1892
Ermeni Âşık Kenziya	Batum	1893
Rehmiye/Zehmiye	Bursa	1894
Firakî/Divanî/Rahmî	İnegöl	1895
Perviz Hanım	İstanbul	1897
[Bayrak; 1973]		

Âşık Şenlik	Suhara	1890
Musevi-Türk Âşığı Ahdarî	Sors Yaylası	1889
Kararî (Ermeni)	Batum	1890
Kenziye (Ermeni)	Batum	1892
Zahmî	Bursa	1893
Firakî	Bursa	1893
Samî	Bursa	1893
Bektaşî	Bursa	1893
Sümmanî	Posof	1904
Posof Zedezümdeli Noksanî	(?)	(?)
Hanaklı Mazlumî	Ardahan	(?)
Mahzunî	Ardahan	(?)
Posoflu Mahsunî	(?)	1930
Reşit Ağa	Vartmana ve Sabadur köylerinin arasında	1890
Çoban İsa	Rabat (Yıldırımtepe)	1890
Hicranî	Borcam yakınlarında bir köyde	17/18 yaşında

KİMLE	NEREDE	NE ZAMAN
Kararî/Cihanî/Sefilî	Batum	17/18 yaşında
Şenlik/Sümmanî	Posof	1904 (?)
[Zeyrek; 1990]		
Azgurlu Hicranî	(?)	18-19 yaşlarında
Kenziya	(?)	18-19 yaşlarında
[Zeyrek; 1986]		
Kararî/Cihanî/Sefilî	Batum	1890 Ekim
Kararî	Batum	1890 Ekim
[Zeyrek;1987]		
Ahdarî	Damal	1889 yazı
Şenlik	Sukhara	1890 yazı
Polathaneli Kararî	Batum	1890 Ekim
Kenziya	Batum	1892
Zahmi	Bursa	1893
Firakî	İnegöl	1894
Sümmanî	(?)	1904
[Karsaklı; 1966]		
Şenlik'in çırağı ve köylüsü Çoban İsa	Suhara'ya birkaç km. kala	15/16 yaşında
Şenlik/Sümmanî	Posof, Suskap (Zülâlî'nin evi)	(?)
[Aslan; 1975]		
Şenlik	(?)	(?)
Sümmanî	(?)	(?)
Kız (peri)	Suskap köyü mezarlığı	13-14 yaşlarında
Pir	Suskap köyü mezarlığı	13-14 yaşlarında
[Aslan; 1978]		
Ahıskalı Musevi-Türk Ahdarî	Damal	1889 yazı

KİMLE	NEREDE	NE ZAMAN
Polathaneli Kararî	Batum	1890 Ekim
Ahılkelekli Kenziye	Batum	1892
Rum âşıkları:Fehmiye/		
Zehmiye/Rahmiye	Bursa	1893
Âşık Sümmanî	(?)	1904
Kız	Suskap köyü mezarlığı	14/15 yaşlarında
Pir	Suskap köyü mezarlığı	14/15 yaşlarında
Çoban	Çıldır'ın Koğaz köyüne	
	yarım saat uzaklıkta	(?)
Reşit Ağa	(?)	(?)
Şenlik	Suhara	(?)
Sümmanî	Posof'un Gıniya (Gınya) köyü	(?)
Kararî/Cihanî/Sefilî	Batum	1892
Zehmiye	Bursa	1893
Avrupa'dan üç		
ecnebi âşık	(?)	(?)
Firakî	İnegöl	1895
Şenlik/Sümmanî	Posof, Suskap	(?)

Lisans tezinin 53. sayf1lasında Zülâlî'nin otobiyografisine yer verilmiştir. Zülâlî otobiyografisinde şu âşıklarla karşılaşmış olduğunu belirtmektedir:

Reşit Ağa	Sabadur	1298
Âşık İsa	Rabat	1298
Âşık Şenlik	Suhara	1298
[Çetinkaya; 1971]		
Bayram (Şenlik'in		
amcasının oğlu)	Çıldır-Ardahan arası	(?)
[Gökalp; 1953]		
Çoban İsa	Rabat	(?)
[Kartarı; 1969]		

Şenlik'in ağabeyi Çoban		
Arık	(?)	(?)
Sümmanî/Şenlik	Posof, Suskap	(?)
[Özbek; 1969]		
Çoban	Posof-Çıldır arası	(?)
[Olcay-Ercilasun-Aslan; 1976]		
Şenlik'in amcasının oğlu		
Bayram Şenlik	Yolda	(?)
Mehriban (Peri kızı)	Posof Kanlıgöl mevkii	1886
Pir	Posof Kanlıgöl mevkii	1886
[Günay; 1976]		
Peri kızı Mehriban	Vakla yakınlarındaki Kanlıgöl'de -mezarlıkta-	1886 Eylül
Pir	Vakla yakınlarındaki Kanlıgöl'de -mezarlıkta-	1886 Eylül
Şenlik	Sukhara	1888
Fehmi/Rahmi/Zahmi	Bursa	(?)
[Çelik; 1939]		
Şenlik	Çıldır	1888 yazı
[Kuzu; 1966]		
Âşık İhzarî	Ardahan Sors Yaylası	1891
Âşık Şenlik	Çıldır	1891
Âşık Kararî	Batum	1893
Âşık Kenziya	Batum	1893
Âşık Rahmiye	Bursa	1894
Âşık Zahmiye	Bursa	1894
Âşık Firakî	İnegöl	1894/95 (?)
Âşık Divanî	İnegöl	1894/95 (?)

Âşık Rahmi	İnegöl	1894/95(?)
Âşık Sümmanî	Posof (Gınya, Suskap, Vahla)	1898 (?)
Kız	Suskap köyü mezarlığı	1885
Pir	Suskap	(?)
Raşit Ağa	(?)	(?)
Kararî/Cihanî/Sefilî	(?)	(?)
Sümmanî/Şenlik	(?)	(?)
Çoban İsa	(?)	(?)
[Nasrattınoğlu; 1987]		
Reşit Ağa	Sabadur	1892
Çoban İsa	Rabat	1892
Âşık Şenlik	Suhara	1892
[Nasrattınoğlu; 1976; 1985]		
Âşık Şenlik'in kardeşi Arık	Rabat	(?)
Raşit Ağa	Sabadur	(?)
Âşık Şenlik	Suhara	(?)
[Tokdemir; 1970-1971; 1970-1971]		
Şenlik	Suhara	(?)
[Tokdemir; 1993]		
Çoban İsa	(?)	(?)
Şenlik	(?)	(?)
Zahmî	(?)	1891-1895 arası
Firakî	(?)	1891-1895 arası
Kenziye	(?)	1891-1895 arası
Kararî	(?)	1891-1895 arası
Kız	Suskap mezarlığı	12 yaşında
Pir	Suskap mezarlığı	12 yaşında
[Şahin; 1983]		

ZÜLÂLÎ HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMẠLARIN TANITIM VE ELEŞTİRİLERİ

MEHMET GÖKALP; Köy Postası 10 (115), Şubat 1954, sf. 28;29

Mehmet Gökalp, Zülâlî'nin, Kars'ın Posof kazasının Zuzkat köyünden olduğunu belirtmektedir. 1954 yılı Şubat ayı itibarı ile Zülâlî'nin Eskişehir'in Çifteler kasabasında oturduğunu açıklamaktadır.

Yazar, Şenlik'in oğlu Kasım'dan derlediği "karşı-beri"nin hikâyesinde, Zülâlî'nin, Şenlik ile karşılaşmak, O'na meydan okumak için Çıldır'a gitmek istediği, dedesinin ise bu duruma karşı çıktığı ve "senin O'na gücün yetmez" dediği belirtilmektedir. Bu varyantta Zülâlî'nin, Şenlik'e meydan okuması gizliden gizliye yerilmekte, bu yergi, dedesinin sözleri ile somutlaştırılmaktadır.

Yine bu varyantta Zülâlî'nin karşılaştığı çobanın, Şenlik'in amcasının oğlu Bayram olduğu belirtilmektedir. Zülâlî-Çoban atışmasından sonra, rivayete göre Zülâlî -daha birçok varyantta olduğu gibi- korkmaya başlar, düşünür: "Çobanı böyle olan memleketin âşığı kim bilir nasıl usta olur" der. Sonrasında sazını Sabadur köyünde bırakarak, Şenlik'in köyü Suhara'ya varır. Köyde kendini tanıtmaz, Şenlik ile karşılaşmaya korkar. Kararını verir: "Haram olsun bir daha ben bu kazaya gelirsem. Benden ustaları varmış."

Olay Şenlik'in oğlu Kasım'ın ağzından anlatıldığı için, Kasım'ın objektif davranmakta zorlandığını rahatlıkla düşünebiliriz. Ayrıca Kasım'ın, Zülâlî'nin korktuğunu bilebilmesi imkânsızdır.

Bu varyantı doğru kabul edersek, o durumda Zülâlî'nin Şenlik ile karşılaşmadığını düşünmemiz gerekir. Her ne kadar bazı metinlerde Zülâlî'nin Şenlik'le karşılaşmayıp, Şenlik'in deyişlerine "nazire" yazdığı belirtilmişse de, bu türden görüşler azınlıktadır. Konu ile ilgili varyantların büyük çoğunluğu, Zülâlî ile Şenlik'in karşılaştığını ortaya koymaktadır. Kaldı ki Zülâlî'nin Şenlik'ten bir an için korkmuş olduğunu düşünsek; "didiler" ayaklı Şenlik'in şiirine nazire yapmış olduğuna inansak bile, Zülâlî ile Şenlik'in tek karşılaşması bu değildir. Bilindiği gibi Zülâlî, Sümmanî ve Şenlik aynı anda karşılaşmış ve deyişmişlerdir. Bunun yanında, Zülâlî, belgelerden öğrendiğimize göre Çoban ile karşılaştıktan sonra, doğrudan Şenlik'in meclisine de girmez. Bir kısım varyantta Zülâlî, Şenlik ile

karşılaşmadan önce -deyim yerindeyse- Reşit Ağa tarafından, edebî yönden sınanır. Reşit Ağa'nın sorularını doğru cevaplayan Zülâlî, Reşit Ağa tarafından sahiplenilerek, Şenlik'in meclisine götürülür.

Bazı metinlerde ise (Örn: Zeyrek "Posoflu Âşık Zülâlî") Şenlik'in, Zülâlî'yi takdir ettiği, kendisine bu nedenle bir boğa hediye ettiği belirtilmektedir.

Deniz SADAK; Kars Postası, "Şenlik Baba", 8 Eylül 1983

Sadak anlatımında Zülâlî 15-16 yaşlarında iken Şenlik ile karşılaşmak için Suhara'ya gitmek ister. Birçok araştırmacı Zülâlî'nin, Şenlik ile karşılaştığı tarihlerde 15-16 yaşlarında olduğu konusunda hemfikirdir. Ancak, doğum tarihi konusunda farklı görüşler ortaya sürülmektedir. Bazı araştırmacılar (Çetinkaya; TFA, S. 269) Zülâlî'nin doğum tarihini 1864 olarak verirken, bazıları ise (Zeyrek; Posoflu Âşık Zülâlî) doğum tarihi olarak 1873 yılını göstermektedir. Bu durumda Zülâlî'nin, Şenlik ile karşılaşması ve o karşılaşmadan önce Çoban ve Reşit Ağa ile değişmeleri arasında yaklaşık 8-10 yıllık bir sapma meydana gelmektedir. Buna bağlı olarak Zülâlî'nin Çoban, Reşit Ağa ve Şenlik ile karşılaşması için iki değişik tarih ortaya çıkmaktadır:

- 1881
- 1890

Sadak'a göre -diğer varyantlardan farklı olarak- Zülâlî'nin Çıldır'a gitmesini istemeyen kişi babasıdır. Bu bilginin doğru olması şüphelidir. Çünkü varyantlarda, Zülâlî'nin babasını küçük yaşta kaybettiği verilmektedir. Kaldı ki Zülâlî'nin Çıldır'dan dönüşte söylediği şiirin "Dedecan" redifli olması da, Zülâlî'yi Çıldır'a gördermek istemeyen şahsın, dedesi olduğunu göstermektedir.

Yine Sadak varyantında, Zülâlî'nin Sabadur'a uğradığına dair bir bilgi bulunmamaktadır.

Hasan KARTARI; Karseli S. 60, sf. 2-4

Hasan Kartarı, Zülâlî'nin, Şenlik ile karşılaşmasını Âşık Şeref Taşlıova'dan derlediğini belirtmektedir.

Kartarı varyantının diğerlerinden farklı olan yönü şudur: Diğer

varyantlarda Zülâlî'nin dedesi/babası, O'na engel olmaya çalışırken, Kartarı varyantında Zülâlî'nin dedesi O'nu desteklemekte, daha da ileri giderek Şenlik ile karşılaşmanın bir zorunluluk olduğunu belirterek, kendisi de Zülâlî ile beraber Şenlik'in memleketine doğru yola çıkmaktadır.

Dedesini Hilevan'da bırakan Zülâlî, Rabat yakınlarına geldiğinde Hahallı (Aktimur) ailesinden Çoban İsa ile karşılaşır. Çoban ile deyiştikten sonra Hilevan'da misafir kaldığı ev sahibinin tavsiyesi üzerine Suhara'ya gelir. Beraberinde getirdiği sazını, Suhara'da bir eve bırakır. Ev sahibi Zülâlî'yi, Şenlik'in çalıp söylediği bir düğüne götürür. Şenlik Zülâlî'nin giysilerinden dolayı Posoflu olduğunu anlar. Bunun neticesinde karşısındakinin Zülâlî olduğunu tahmin eder. Oysa bazı varyantlarda Şenlik, Zülâlî'nin Suhara'ya geleceğini rüyasında görür.

Bu varyantta Zülâlî yola dedesi ile birlikte çıkmış, sonra Suhara'ya yalnız gelmiş, sazını misafir olduğu evde bırakıp ev sahibi ile birlikte Şenlik'in meclisine katılmıştır.

Yine bu varyantta Reşit Ağa'nın Zülâlî'yi imtihan etmesinden bahsedilmemektedir.

Mehmet GÖKALP; TFA, C. 3, S. 52, sf. 823-824

Mehmet Gökalp, TFA'nda yayınlamış olduğu makalenin yalnızca başlığını değiştirerek, metin kısmını olduğu gibi Köy Postası'nda yayınlamıştır.

Bahis konusu her iki metinde Zülâlî'nin çoban ile karşılaştığı, bu karşılaşma sonucunda Zülâlî'nin çobandan ürktüğü anlatılmaktadır. Çobanın âşıklığından bu denli ürken Zülâlî'nin, Şenlik'in karşısına çıkmaya çalışması pek anlamlı gelmemektedir. Kaldı ki Zülâlî çoban ile sadece bu deyişmeyi yapmamış

Hâb;ı nazda yatar iken uyandım

dizesiyle başlayan bir cigali tecnis ile çobanı mat etmiştir (Çetinkaya; TFA, C.13, S. 269. saf. 6170-6171/Tokdemir; Folklor, S. 19-22, sf. 26-27/Bayrak; Âşık Zülâlî 'Lisans Tezi', sf. 12-13).

Şenlik'in oğlu Kasım, Reşit Ağa ile Zülâlî'nin deyişmesine ve

Zülâlî'nin çobana söylediği cigalı tecnise değinmeden "dedemcan" redifli şiire geçmiştir. Yine Zülâlî'nin "kimseye söylemediği" düşünceleri nasıl olmuşsa olmuş, yazıya geçirilmiştir.

Haydar ÇETİNKAYA; TFA, C. 13, S.269, sf. 6169-6175

Çetinkaya anlatımında bazı varyantlardan farklı olarak Zülâlî'nin babası yaşamaktadır. Fakat ailede otorite dedesinin elindedir. Çetinkaya'ya göre H. 1298'deki Zülâlî-Şenlik karşılaşmasından önce de bu iki âşık karşılaşmıştır. Şenlik 1288'de Gürcistan, Acara, Tiflis ve Artvin'i dolaşırken Suskap'a da uğramış, Zülâlî'nin dedesi Hurşit Ağa'ya konuk olmuştur. Çetinkaya, Zülâlî'nin o sırada yedi yaşında olduğunu belirtmektedir. Böylece Yusuf Zülâlî'nin 1298'de Şenlik'in karşısına çıktığında 17 yaşında olduğunu öğrenmekteyiz. Aynı tarihte ise Şenlik 28-29 yaşlarında idi.

Zülâlî 17 yaşına geldiğinde yaşadığı bölgenin en usta âşığı olmuştu. Zülâlî kendisine hasım aramak üzere yola çıkmak istediğinde dedesi Hurşit Ağa buna izin vermek istemez. Bunun üzerine Zülâlî Şenlik ile karşılaşmak üzere köyünden kaçar. İlk geceyi Meşe Ardahan'ın Fayatlı köyünde geçirip ertesi gün Sikerep (Kotanlı) köyüne uğrar. Burada dedesinin arkadaşı İskender Ağa'dan kendisini Suhara'ya götürmesini ister. İskender Ağa'yla birlikte Vartmana köyünden Süleyman Ağa'ya giderler. Ertesi gün üçü birlikte yola çıkarlar. Sabadur köyüne vardıklarında Âşık Sedayî'nin ağabeyi Reşit Ağa ile karşılaşırlar. Zülâlî, Şenlik ile karşılaşma isteğini söylediğinde, Reşit Ağa O'nu, Âşık Sedayî'nin bir deyişiyle imtihan eder. Bu sınamayı başarı ile atlatan Zülâlî diğerleri ile birlikte Suhara'ya varmak için yola koyulur. Rabat köyü civarında karşılarına çobanlık yapan İsa çıkar. Bazı varyantlarda da Zülâlî'nin karşılaştığı şahsın Çoban İsa olduğu belirtilmekle birlikte (Nasrattınoğlu; Posoflu Âşık Zülâlî, Ank. 1987/Zeyrek; Âşıklar Serdarı Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Bas., İst. 1990) bu konudaki rivayetler muhteliftir. Kimi varyantta, Zülâlî'nin karşılaştığı çobanın aslında Şenlik olduğu (Yener; Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, İst. 1973) açıklanırken; kimi varyantta bu şahsın Şenlik'in amcasının oğlu Bayram olduğu (Gökalp; Köy Postası,

10 '115', Şubat 1954/Günay; Âşık Tarzı Şiir geleneği ve Rüya Motifi, AKDTYK AKM Yay: 16, Ank. 1986); kimi varyantta ise Şenlik'in ağabeyi veya kardeşi olan Arık olduğu (Tokdemir; Karseli, S. 77/Özbek; Âşık Şenlik Deyişmeler 'Karşılaşmalar', Ank. 1969) belirtilmektedir.

Çoban İsa ile karşılaşan Zülâlî onun âşıklık gücünden etkilenir. Bunun üzerine Zülâlî:

Hâb-ı nazda yatar iken uyandım

dizesi ile başlayan bir cigalı tecnis söyleyerek karşılaşmayı sona erdirir. Reşit ve Süleyman ağalar Çıldır'da kalırlar. Zülâlî, Suhara'ya varmak üzere yoluna devam eder. "Söylentiye göre" sazını Köyhas ile Suhara arasında ot yığınları arasında saklar. Posoflu Âşık Müdamî ve İkramî'ye göre Zülâlî Suhara'ya sazsız varır.

İskender Ağa ile birlikte Suhara'ya varan Zülâlî, Arslan Ağa'nın evine misafir olur. O günün akşamı köydeki bir düğüne giderler. Zülâlî sessizce, bir köşede Âşık Şenlik'i izlemeye başlar, Şenlik, meclise bir âşığın geldiğini hisseder. Şenlik'in Pir'i, Zülâlî'yi kendisine haber vermiştir. Şenlik bu durum üzerine şu dizeyle başlayan bir divan söyler:

Dalmışam gam deryasına ummanda üzen menem

Bu deyişten sonra, Şenlik Zülâlî'yi meydana çıkarır, kim olduğunu sorar. İskender Ağa Zülâlî'den saz ile birşeyler söylemesini ister. Zülâlî de kendisini tanıtmadan, kendi deyişini söyler. Ancak söylediği deyişten sonra Şenlik ile söyledikleri karşı-beri nedeniyle, usta malı söylemeyip kendi deyişini söylediği mecliste bulunanlar tarafından anlaşılır.

Deyişmelerin bitiminde Şenlik, Zülâlî'nin güçlü bir âşık olduğunu anlar, O'na 150 lira ve bir boğa hediye ederek Posof'a görderir.

Hayrettin TOKDEMİR; Folklor, S. 19-22, Sf. 24-41 (Kasım-Aralık 1970/Ocak-Şubat 1971 Karseli, S. 77-83 (Aralık 1970'den Haziran 1971'e kadar)

Hayrettin Tokdemir'in aşağı-yukarı aynı zamanlarda iki dergide

birden neşrettiği "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması" adlı makele tamamen aynıdır.

Tokdemir, makelesinde Zülâlî'nin, Çıldır'a gidip Şenlik ile karşılaşma isteğine dedesi karşı çıkınca, O da dayısının yanına Hevat köyüne gitmek bahanesi ile izin alır. İlk günün akşamı Behirehatun köyünde kalır. Ertesi gün Rabat köyü yakınlarında çobanlık yapmakta olan Âşık Şenlik'in kardeşi Arık ile karşılaşır. Yolu bilmediğinden, çoban ile deyişerek Suhara'nın ne tarafta olduğunu sorar. Çobanın, Zülâlî'ye şiirle cevap vermesi üzerine Zülâlî çobana cigalı tecnis kalıpları içinde bir ayak sorar. Çoban buna cevap veremediği için Zülâlî'ye Suhara'nın yolunu gösterir. Zülâlî, Sabadur köyü yakınlarında Reşit Ağa ile karşılaşır. Reşit Ağa Zülâlî'yi, Sedaî'nin bir deyişi ile imtihan eder. Bazı varyantlardan farklı olarak, Tokdemir'in her iki makalesinde de Zülâlî'nin çobanla karşılaşması, Reşit Ağa ile karşılaşmasından öncedir.

Bir anlamda Şenlik'in karşısına çıkmak için eleme gibidir bu deyişme. Dikkat edilecek olursa Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının yapıldığı dönemde âşık namzeti, usta bir âşığın karşısına sazı eline alır almaz çıkamamaktadır.

Zülâlî'yi imtihan eden Reşit Ağa O'nu atının terkisine bindirir. Bu açıklamayla, Zülâlî'nin atsız olarak Suskap'tan yola çıktığını anlamaktayız.

Suhara'ya yaklaştıklarında Reşit Ağa, Zülâlî'ye sazını saklamalarının daha doğru olacağını söyler. Şenlik'in, Zülâlî'nin elinde sazı görünce hiddetleneceğini söyler. Bu noktada -en azından o dönemde- âşıkların kendilerine bir bölge seçtiklerini ve o bölgeye başka âşıkların girmelerinden rahatsız olduklarını tespit etmektiyiz. Bunun bir nedeni şöhret salma ise diğer bir nedeni de muhtemelen ekonomik kaygıdır. Aynı bölgede çok sayıda âşığın bulunması, geçimini sadece âşıklıktan sağlayan sanatçılar için pek arzu edilir bir durum olmasa demektir.

Ayrıca Reşit Ağa Zülâlî'yi, Şenlik'e yeğeni olarak tanıtacağını söyler. Birçok rivayetten farklı olarak Tokdemir, Zülâlî"nin Suhara'da, Şenlik'in evine misafir olduğunu belirtir. Bunun nedeni olarak da

Âşık Şenlik ile Reşit Ağa'nın çok iyi dost oldukları açıklanır. Yine birçok rivayette Şenlik köydeki bir düğünde olduğundan, Zülâlî'nin de düğün evinde Şenlik ile karşılaştığından bahsedilirken, Tokdemir köyde bir düğün olduğunu kabul etmekle beraber, Şenlik'in düğün evinden izin alarak kendi evine geldiğini belirtmektedir. Bir kısım rivayette Şenlik Zülâlî'yi görür görmez tanırken, Tokdemir varyantında Şenlik'in Zülâlî'yi ancak mahlasını söyledikten sonra tanıyabilmesi ilginçtir. Bazı rivayetlerle, Tokdemir anlatımındaki önemli farklılıklardan birisi de, Şenlik'in rüyasında Posof tarafından "Zülâlî" adında genç bir âşığın gelip karşısına çıkacağını ve bu âşığın güçlü bir âşık olduğunu görmesidir. Şenlik bu rüyayı annesine anlatmıştır.

Tokdemir varyantı da "rüya"yı kendi istediği şekilde kullanmaktadır. Bu varyantta Zülâlî'nin güçlü bir âşık olduğu "rüya" yardımıyla açıklanmaktadır. Bir kısım varyantta ise Şenlik, rüyasında Zülâlî'yi görmektedir. Ancak bu varyantlarda Zülâlî'nin âşıklık yeteneği hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. "Rüya"nın varyantlara göre değişiklik göstermesi ilgi çekicidir.

Zülâlî'nin deyişlerini dinleyen Şenlik, yan odadaki annesine seslenerek sazını vermesini ister. Önden Şenlik söze girer. Zülâlî, Şenlik'in verdiği ayaktan deyişlerini söyler. Deyişme sırasında -ayak gereği- Zülâlî'nin bir ölçüde ağır sözler söylemesinden rahatsızlık duyan, Şenlik'in evine toplanmış haldeki ahalinin tepki göstermesi üzerine Şenlik'in annesi araya girer. Bu sefer Zülâlî öne düşer, Şenlik Zülâlî'yi izler. Bu karşılaşmanın dostça bitmesini isteyen Şenlik'in annesi tekrar araya girerek Zülâlî'ye sözlerini tamamlamasını söyler. Bu olayda ilginç olan taraf, ahalinin Şenlik'in evinde/bahçesinde toplanmış olmasına rağmen araya kimsenin girmeye cesaret edememesidir.

Şenlik ile Zülâlî'yi dinlemeye gelmiş olan ahali, Zülâlî'ye bahşiş vermek isteyince Âşık Şenlik araya girerek bahşişi kendisinin vereceğini söyler. Şenlik, Zülâlî'ye bahşiş olarak üç yaşında bir boğa verir.

Reşit Ağa Zülâlî'yi, Suhara'dan çıktıktan sonra ilk karşılaştıkları

yere getirir. Oradan itibaren Zülâlî yoluna yalnız devam eder. O gün Zülâlî Kura nehrini geçerken kendini akıntıya kaptırır. Güç bela bir taşa çıkarak canını kurtarır. Karşılaştığı bu güçlüklerden kurtulmak için iki deyiş söyler. Deyişleri bitirdikten sonra bir atlı gelerek kendisini kurtarır. Geceyi Nakala köyünde geçirir. Bu köyden bir alevi dedesi Zülâlî'den deyiş söylemesini ister. Zülâlî de:

Biraz tarif edem tarik-i rahtan

dizesiyle başlayan zincirbend ayaklı koşmayı söyler. Bunun üzerine bu köyden de Zülâlî'ye hediye verilir.

Dört günlük bir ayrılıktan sonra Zülâlî dayısının yanına döner. Dedesinden korktuğu için dayısını da yanına alarak Suskap'a gider. Dedesi, dört gündür nerede olduğunu sorunca, Zülâlî sazı eline alır. Zülâlî'nin sazı eline alması dedesini kızdırır. Büyüklerinin yanında saz çalmayı düşünmesine dedesi öfkelenir. Zülâlî'nin dayısının araya girmesiyle dedesi, O'nun saz çalmasına izin verir. Zülâlî başından geçenleri bir deyişle anlatır. Son dörtlüğe kadar kendisini horlayan Zülâlî'yi dinleyen dedesi, ağlar. Ancak Zülâlî "Dedecan" redifli şiirinin sonunda, kendisini övmesinin doğru olmadığını düşündüğünden ve Şenlik'i küçük düşürmek istemediğinden dolayı deyişinde, kendisini kibirlendirecek sözlere yer vermediğini dedesine anlatır. Bunun üzerine dedesi çok sevinir ve Zülâlî'nin başarılı bir âşık olduğunu kabul eder, âşıklık yapması için köy dışına çıkmasına izin verir.

İrfan Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, Ank. 1987, 227 sf.

Nasrattınoğlu kitabının başlangıç bölümlerinde, Zülâlî'nin doğum tarihi ve doğduğu/yaşadığı yerler hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

Kitabın 3. sayfasında mahlası hakkında bilgiler verilirken mahlasını Âşık Feryadî'nin verdiği belirtilmiş, ancak aynı kitabın 17. sayfasında ise mahlasının üç pir tarafından verildiği de kaydedilmiştir. Kitabın 16 ve 21. sayfaları arasında Zülâlî'nin bade içmesi anlatılmıştır. 21. sayfada Pir-Zülâlî deyişmesinin bitiminde,

Pir'in Zülâlî'ye 12 yıl süreyle saz çalmayı yasakladığını belirtmektedir. Bu sorun kitabın baskısından kaynaklanan bir hata olsa gerektir. Çünkü birçok varyantta Pir, Zülâlî'ye saz çalması için süre vermekte, bu sürenin bitiminde saz çalmasını yasaklamaktadır. Kaldı ki kitapta, bu olayın Zülâlî'nin başına 12 yaşındayken geldiği belirtilir. Pir'in söylediği sözler bu doğrultuda olsaydı Zülâlî 22 yaşına kadar saz çalmamış olacaktı. Oysa aynı kitapta Zülâlî'nin 18 yaşında Âşık Abbas ile birlikte yöreyi dolaşıp saz çaldığı açıklanmaktadır. Yine kitapta Zülâlî'nin 20 yaşına gelmeden Şenlik ile de karşılaştığı ve o yaşta yörenin tanınan âşıkları arasında olduğu belirtilmektedir.

Nasrattınoğlu da daha birçok araştırmacının düştüğü hatayı tekrarlamaktadır. Kitabın 133. sayfasında, Karslı Zülâlî'ye ait olan "Ani" şiiri, yazar tarafından Posoflu Zülâlî'ye mal edilmiştir.

İrfan Ünver NASRATTINOĞLU; Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri, 27-29 Ekim 1975 Konya

Yazar, Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri'nde sunmuş olduğu bildirinin başlangıç bölümünde, Zülâlî hakkında yapılan yayınların azlığından yakınmaktadır. Edebiyat tarihçilerinin isimlerini de belirterek bu konuya eğilmemiş olmalarını eleştirmektedir. Bildiride bahsedilen bilim adamlarından bazılarının eserlerinin, yazar tarafından dikkatlice incelenmediğini ve bu bilim adamlarına haksızlık yapıldığını tespit ettik. Örneğin, Nasrattınoğlu'nun bahsettiği bilim adamlarından Vasfi Mahir Kocatürk, 1963'de yayınlanan "Saz Şiiri Antolojisi/Başlangıçtan Bugüne Kadar Türk Edebiyatının Saz Şiiri Tarzında Yazılmış En Güzel Şiirleri" adlı 544 sayfadan oluşmuş kitabının 425. sayfasında, Zülâlî'nin hayat hikâyesini kısaca vererek bir de şiirini yayınlamıştır. Yine Kocatürk "Türk Edebiyatı Tarihi/Başlangıçtan Bugüne Kadar Türk Edebiyatının Tarihi, Tahlili, Tenkidi" adlı 1964 tarihli eserinde de Zülâlî'den bahsetmektedir.

Bildiride ismi geçen isimlerden olan Fuat Köprülü de 1964 yılında yayınladığı "Türk Saz Şairleri" adlı kitabında, 625-630. sayfalar arasında Zülâlî'nin tam altı şiirine yer vermiştir. Bilindiği gibi bu kitabın ilk baskısı da 1940 yılında yapılmıştır.

Yazar, Zülâlî ile ilgili olarak sadece Ensar Aslan ve Hikmet Dizdaroğlu'nun çalışmalarından bahsetmektedir. Oysa ki bu iki bilim adamının yapmış olduğu çalışmalardan çok önce -1930'lu yıllardan itibaren- Zülâlî hakkında yazılar yazılmakta idi. Kaldı ki Erdoğan Kökten de 1953 yılında "Zülâlî'den Parçalar" adı ile 79 sayfadan oluşan bir kitapçık neşretmişti.

Bildirisinde Zülâlî'nin doğum tarihi olarak 1876 tarihini veren yazar, "Posoflu Âşık Zülâlî adlı kitabında -herhangi bir açıklama yapmadan Zülâlî'yi üç yaş daha yaşlandırarak, doğum tarihi olarak 1873 tarihini vermiştir.

Nasrattınoğlu, bildirisinde Zülâlî'nin dedesinden izin alarak Şenlik ile karşılaşmak için Çıldır'a gittiğini belirtmektedir. Yol üzerinde Zülâlî'yi sınayan Reşit Ağa'nın da Âşık Sedayî'nin ağabeyi olduğunu belirtir. Bu deyişmeden sonra Reşit Ağa'nın Zülâlî ile birlikte Suhara'ya gitmediği, Zülâlî'nin Kotanlı köyünden İskender Ağa ile birlikte yola devam ettiği de açıklanmaktadır. Bildiride Zülâlî'nin Suhara'ya vardığı vakit, bir düğüne denk geldiği, Şenlik ile karşılaşmasının bu nedenle mümkün olduğu belirtilir. Nasrattınoğlu bu karşılaşmada Şenlik'in Zülâlî'yi alt etmek için bir hayli uğraştığını fakat sonuçta yenişemediklerini açıklamaktadır.

Orhan ÖZBEK; Âşık Şenlik Deyişmeler (Karşılaşmalar), Ank. 1969

Orhan Özbek, Zülâlî'nin muhitinde değerli bir şair olarak kabul edildiğini açakladıktan sonra kendisini ispatlamak için, Şenlik ile karşılaşmak amacıyla Çıldır'a gitmeyi arzuladığını belirtmektedir. Çoğunluktaki varyantlardan farklı olarak bu varyantta dedesi yerine babası Zülâlî'yi bu düşüncesinden vaz geçirmeye çalışır. Dedesi bu varyantta hiç bulunmamaktadır. Hatta "dedecan" redifli şiir Özbek varyantında "babacan" şekline dönüşmüştür.

Zülâlî'yi Çıldır'a gitmek düşüncesinden vaz geçiremeyen babası O'nunla beraber Çıldır'a doğru yola çıkar. Çıldır'ın Beyrehatun köyünde babası hastalandığından, Zülâlî babasını orada bırakarak yoluna devam eder. Yolda çobanlık yapmakta olan Şenlik'in ağabeyi

Arık ile karşılaşır. Suhara'nın yolunu sorduğunda çoban yanıtlamak istemez. Karşılıklı deyişirler. Özbek varyantında, diğer varyantlarda olan, Zülâlî'nin çobana söylediği cigalı tecnis yer almaz. Bölgede çobanların dahi güçlü deyişler söylediğini gören Zülâlî Suhara'ya varmadan sazını saklar, Şenlik ile karşılaşmaktan vazgeçer. Bu nedenle Özbek'in çalışmasında, Suhara'da Şenlik ile Zülâlî'nin yapmış olduğu deyişmeler yer almaz.

Suhara'ya varan Zülâlî bir düğüne rast gelir. Düğün evine vardığında Şenlik gelenden şüphelenmiştir. Bu nedenle Zülâlî'ye karşı bir deyiş söyleyerek kendisini över. Bunun üzerine Zülâlî Suhara'dan "gizlice kaçar." Babasını bıraktığı Beyrehatun köyüne gelerek, başından geçenleri "babacan" redifli şiiriyle anlatır.

Orhan Özbek'in bu anlatımına Hayrettin Tokdemir Karseli ve Folklor dergilerinde şiddetle karşı çıkar. Özbek varyantı diğer birçok varyantla da çelişmektedir. Örneğin yukarıda da belirttiğimiz gibi Zülâlî çobanla sadece "Suhara" redifli şiiriyle karşılaşmamış, bir de cigalı tecnis söylemiştir. Ayrıca yine birçok varyantta Suhara'da Zülâlî ile Şenlik'in karşılaştıkları açıklanmaktadır. Hatta bazı varyantlarda Şenlik'in bazılarında ise Şenlik'in annesinin karşılaşmayı sona erdirmek istedikleri de belirtilmektedir. Yine bu varyantlarda Şenlik'in, Zülâlî'ye bir boğa hediye ettiği de görülmektedir.

Özbek varyantında, çoğunluk varyanttan farklı olarak "dedecan" redifli şiirin "babacan"a dönüştüğünü açıklamıştık. Zülâlî'nin bu şiirin son dörtlüğüne kadar Şenlik'i övmesinin nedeninin O'nu küçük düşürmemek olduğu bazı varyantlarda açıklanmaktadır. Özbek varyantında ilginç olan ve bu varyantın kurgusunu tamamlayan nokta, Zülâlî son dörtlükte de Şenlik'in kendisinden üstün bir âşık olduğunu belirtmesidir.

Özbek varyantında Zülâlî, Şenlik'in karşısına çıkmaya korkar. Babacan şiirinde de Şenlik'in güçlü bir âşık olduğunu belirtir. Ancak bu şiir dikkatlice incelenirse, mantıklı bir fikir yürütmeyle Şenlik ile Zülâlî'nin karşılaşmış olduğunu fakat Şenlik'in Zülâlî'yi alt ettiğini kabul etmemiz daha doğru olacaktır.

Özbek'in eserinin daha sonraki bölümlerini incelediğimizde

Özbek'in Zülâlî'ye karşı biraz acımasız olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü eserin ilerleyen bölümlerinde Şenlik'in Zülâlî'ye misafir olduğunu görmekteyiz. Biraz düşününce, Şenlik'in Zülâlî'ye konuk olması için aralarında bir tanışıklık olması gerektiği ortaya çıkar. Zülâlî'nin evine misafir olan yalnızca Şenlik de değildir. Özbek eserinde, Sümmanî'nin de aynı anda Zülâlî'ye misafir olduğunu belirtir. Devrin en güçlü iki âşığının atışmada bir çobanı dahi dize getirmekten aciz birine konuk olmalarını düşünmek pek de doğru olmasa gerektir. Kaldı ki Şenlik, Sümmanî ve Zülâlî, Zülâlî'nin evinde karşılıklı deyişmişlerdir.

Selahattin OLCAY, A. Bican ERCİLASUN, Ensar ASLAN; Arpaçay Köylerinden Derlemeler, Ank. 1976, TDK Yay., sf. 202-203

Kitabın 202.-203. sayfalarında Arpaçay'ın Aslanhana köyünde yapılan bir derlemeden bahsedilmektedir. Bu derlemede Zülâlî ile çobanın yaptığı deyişme yer almaktadır.

Bu varyantta çoğunluk varyanttan farklı olarak, Zülâlî Şenlik'i rüyasında görmektedir. Bu rüyadan sonra Zülâlî Şenlik ile karşılaşmak üzere Çıldır'a gitmeye karar verir. Çoğunluk varyantta ise rüya tersinedir. Bu grup varyantlarda Şenlik, rüyasında Zülâlî'nin Çıldır'a gelip kendisi ile karşılaşacağını görmektedir.

Zülâlî Şenlik ile karşılaşmak için yola çıkar. Posof'la Çıldır arasında bir yerde çobanla karşılaşır. Çobana, Çıldır'ın ne tarafta olduğunu soran Zülâlî ile çoban deyişirler. Bu varyantta Zülâlî çobanın dahi güçlü olduğu bir yörede Şenlik ile karşılaşmaya cesaret edemez. Şenlik ile karşılaşmadan Posof'a hareket eder.

Umay GÜNAY; Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, AKD-TYK AKM Yay: 16, Ank 1986 sf. 60-62/78-79/159-161

78. ve 79 sayfalarda Âşık Zülâlî'nin, Şenlik'in amcasının oğlu Bayram Şenlik ile yapmış olduğu:

Yerim Posof bu diyara düşmüşem

dizesi ile başlayan deyişme yer almaktadır. Bu varyantta Zülâlî ile Bayram Şenlik yolda 'tesadüfen' karşılaşmaktadırlar.

Kitabın 159.-161. sayfaları arasında Zülâlî'nin doğum yeri ve doğum tarihi hakkında bilgiler verilmiştir. Yine bu sayfalarda 1886 yılında gördüğü rüyaların sonucunda bir pir tarafından kendisine Zülâlî mahlası verildiği açıklanmaktadır. Belirtilen sayfalarda Zülâlî'nin Mehriban adlı peri kızı ile bareber, pir ile yapmış oldukları deyişlere de yer verilmektedir.

Kitabın 79. sayfasında yer alan 58 numaralı dipnotta, alıntının TFA'nın 4. cildinden yapıldığı açıklanmaktadır. Bu konuda çalışacaklar için 52. sayının 3. ciltte bulunduğunun belirtilmesi doğru olacaktır.

Ensar ASLAN; Çıldırlı Âşık Şenlik, Hayatı, Şiirleri ve Hikâyeleri, Ank. 1975, XLV+451 sf.

Ensar Aslan 'Çıldırlı Âşık Şenlik' adlı kitabında, Zülâlî'nin şiirlerine 21/113-115/118/-120. sayfalarda yer vermektedir.

21. sayfada Zülâlî'nin, Şenlik'in ölümü ile ilgili olarak söylediği şiirin bir dörtlüğü yer almaktadır. 113 ile 115. sayfalar arasında ise Zülâlî'nin Şenlik ile karşılaşmak için Çıldır'a gitme çabaları anlatılmaktadır. Bu bölümde Zülâlî'nin, babasının yanında bulunduğu ve babasından izin alarak Çıldır'a gittiği anlatılmaktadır. Ancak 115. sayfada yer alan şiirde ise babası yerine dedesinin adı geçmektedir. 113-114. sayfalarda Zülâlî'nin Çıldır'a giderken karşılaştığı Şenlik'in çırağı Çoban İsa ile yapmış olduğu deyişme yer almaktadır. Ensar Aslan, Zülâlî'nin çobandan yolu öğrenip Suhara'ya vardığını, bir düğün meclisinde türkü söylemekte olan Şenlik'i dinleyip kendisini tanıtmadan Sukap'a döndüğünü belirtir.

114. sayfanın dipnotunda Hayrettin Tokdemir'in iddia ettiği Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının gerçekleşmediği, Zülâlî'nin veya bir başkasının Şenlik'in şiirlerine nazire yaptığı açıklanmakta, bu karşılaşmanın hayal ürünü olduğu bildirilmektedir.

Aslan, kitabında Çoban-Zülâlî deyişmesine yer vermesine rağmen birçok varyantta geçen Zülâlî-Reşit Ağa deyişmesine değinmemektedir. Yine bazı varyantlarda Zülâlî Reşit Ağa, İskender Ağa veya her ikisiyle beraber Suhara'ya giderken Ensar Aslan Zülâlî'nin Suhara'ya yalnız gittiğini belirtmektedir.

118-120. sayfalarda ise Şenlik, Sümmanî ve Zülâlî'nin Suskap'ta bir araya geldiklerinde söyledikleri deyişler yer almaktadır.

Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Erzurum 1973, Atatürk Üniv. Ed. Fak. Lisans Tezi, Halk Edebiyatı Tezleri No: 131, 99 sf.

Lisans tezinin 3. sayfasını incelediğimizde, Zülâlî'nin kendisinin 1891 tarihinde bir "yazma" düzenlediğini ve M. Fahrettin Kırzıoğlu'na gönderdiğini öğrenmekteyiz. Ancak lisans tezinde bahsi geçen ve Kırzıoğlu'na gönderildiği bildirilen 1891 tarihli yazma ile ilgili bilgilere rastlayamıyoruz. Kaldı ki Zülâlî'nin henüz 18 yaşındayken bir yazma oluşturması ihtimalinin doğruluğu şüphelidir. Kırzıoğlu'na gönderildiği belirtilen böyle bir yazmanın neden değerlendirilmediği de düşünülmelidir. Konu ile ilgili olarak lisans tezinin 5. sayfasında, Zülâlî ve Kırzıoğlu arasındaki asıl bağlantının 1939 yılından sonra ortaya çıktığı ve Zülâlî'nin şiirleriyle birlikte otobiyografisini de Kırzıoğlu'na gönderdiği açıklanmaktadır. Tez hazırlayıcısı, Kırzıoğlu'nda bulunan bu bilgileri yeni yazıya geçirmiş ve çalışmasında bu bilgilere de yer vermiştir.

Kemal Bayrak tarafından yapılan çalışmanın 5. sayfasında Âşık Zülâlî'nin ölüm tarihi olarak 1959 yılı verilmektedir.

Tez çalışmasının bir bölümünde Zülâlî'nin çırağı ve aynı zamanda yeğeni olan Âşık İkramî'den (Hafız Öner) yapılan derlemelere yer verilmiştir. Bu derlemede Zülâlî'nin gördüğü rüyalar ve bu rüyalar sonucunda âşıklığa başlaması ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Bu bölümde ayrıca Zülâlî'nin rüyasında "kız" ve "pir" ile olan deyişmelerine de yer verilmiştir. Bu deyişlerin bitiminde Pir'in Zülâlî'ye 10 senelik bir süre için saz çalma izni verdiğini, bu sürenin bitiminde saz çalmayı bırakması gerektiğini öğrenmekteyiz. Bu çalışmanın haricinde bazı varyantlarda da aynı şekilde Pir'in Zülâlî'ye sadece 10 yıl süreyle saz çalma izni verdiğini görmekteyiz ki bu bilgi halk arasında yaygın olarak kabul görmüş ve yazılı kaynaklara da bu haliyle girmiştir. Fakat Zülâlî, Kırzıoğlu'na göndermiş olduğu otobiyografisinde sazı bırakmasına dair nedenleri sıralarken, Pir'in koymuş olduğu süre sınırlamasından bahsetmez. Zülâlî saz çalmayı bırakmasının iki nedeni olduğunu belirtir. Bunlardan birincisi

saz çalırken çok etkilenmesi, ikincisi ise dindar bir insan olan ağabeyi Hasan Efendi'nin sazı bırakmasına dair telkinleridir.

Bayrak tarafından hazırlanan bu tezin 5. sayfasında Zülâlî ile Sümmanî karşılaşmasının gerçekleştiği tarih olarak 1904 tarihi verilmişse de diğer kaynaklarda karşılaşma tarihi olarak 1904'den önceki tarihler verilmektedir. Kaldı ki bu çalışmanın 30. sayfasında aynı karşılaşmanın Posof'un Gıniye köyünde 1892-1893 tarihlerinde gerçekleşmiş olabileceği belirtilir.

Âşık İkramî'nin anlatımına göre Zülâlî, Şenlik ile karşılaşmak için Suhara'ya doğru yola çıkar. Zülâlî Çıldır'ın Koğaz köyü yakınlarında karşılaştığı çoban ile deyişir. Çobandan ayrıldıktan sonra yolda Reşit Ağa ile karşılaşır. Bu varyantta Zülâlî Reşit Ağa'ya, Şenlik'ten birşeyler öğrenmek için Suhara'ya gitmek istediğini söyler. Reşit Ağa Zülâlî'yi sınamak için O'nunla deyişir. Bu görüşmeden memnun kalan Reşit Ağa, Zülâlî ile birlikte Suhara'ya gider.

Reşit Ağa Şenlik ile karşılaştıklarında Zülâlî'yi yeğeni olarak tanıtır. Ancak bazı varyantlarda olduğu gibi Şenlik üç gün önce Zülâlî'nin geleceğini rüyasında görür. Bu olayı annesine anlatır. Zülâlî ile Şenlik, Şenlik'in konağında deyişirler. Âşık İkramî anlatımında Zülâlî'nin veya Şenlik'in birbirlerine üstünlük sağladıklarından bahsedilmez. Yine bu varyantta Şenlik-Zülâlî deyişmesinin kızıştığı bir anda Şenlik'in annesi araya girer ve her iki âşık bir müddet dinlenirler. Bir kez daha deyiştikten sonra Zülâlî ile Şenlik birbirlerinden memnun kalarak ayrılırlar. Zülâlî köyüne döndüğünde söylediği "dedecan" şiiriyle başından geçenleri anlatır. Ancak şiiri bitirdiğinde Şenlik'e yenilmediğini, O'nu küçük düşürmemek için övdüğünü de sözlerine ekler.

Ensar Aslan'ın hazırlamış olduğu 'Çıldırlı Âşık Şenlik' adlı kitapta Şenlik ile Zülâlî'nin karşılaşmadıkları ve Şenlik'in şiirlerine Zülâlî veya bir başkası tarafından nazire yapıldığı belirtilmektedir. Kemal Bayrak'ın hazırladığı lisans tezinin 53. sayfasında ise Zülâlî'nin hazırladığı otobiyografiye yer verilmiştir. Zülâlî otobiyografisinde Şenlik ile 1891 tarihinde, Suhara'da karşılaştıklarını ve deyiştiklerini belirtmektedir.

Lisans tezinin 24. sayfasından itibaren Zülâlî ile Sümmanî'nin Posof'un Gıniya köyünde yapmış oldukları karşılaşmalara yer verilmektedir. Âşık İkramî bu karşılaşma sırasında Zülâlî'nin 19-20 yaşlarında olduğunu açıklamaktadır.

31. sayfa ve devamında Zülâlî'nin Batum'da yaptığı deyişmelere yer verilmektedir. Zülâlî otobiyografisinde bu deyişmelerin 1892 yılında gerçekleştiğini kaydetmektedir. Batum'dan sonra Zülâlî İstanbul'a, ağabeyinin yanına gelir. Hemen akabinde Bursa'ya geçer. Bursa'da: Rehmiye, Fehmiye ve Zehmiye ile karşılaşır. Daha sonra ağabeyi Hasan Efendi ile beraber Kars'a dönerler. Zülâlî Kars'tan, öğretmenlik yapmak için Batum ve Acara'ya geçer. Buralarda dolaşan Zülâlî bir süre sonra Afyon'a göçer. Zülâlî'nin son durağı Eskişehir'in Çifteler kazası olur.

Tez'in 40. sayfasında Zülâlî'nin 1930 yılında Posof'a giderken trende gördüğü bir kıza söylediği şiire yer verilmiştir. Bazı varyantlarda:

Bir ay gördüm tranvayda

dizesiyle başlayan bu şiirin, Zülâlî tarafından İstanbul'da, tranvayda gördüğü bir kıza söylendiği belirtilmektedir. Bu savın doğruluğu kuvvetle muhtemeldir. Zaten, Bayrak'ın tespit ettiği şiirde dahi mekan olarak "tranvay" verilmektedir.

Daha sonraki sayfalarda Zülâlî'nin memleketine yaptığı gezi sırasında başından geçenler ve söylediği şiirlere yer verilmektedir. Çalışmanın 51. sayfasında Zülâlî'nin öleceği gün söylediği iki şiir yer almaktadır.

53. sayfadan 60. sayfaya kadar Zülâlî'nin otobiyografisi ve şiirleri verilmektedir. 64. sayfadan itibaren Zülâlî, Şenlik ve Sümmanî'nin, Zülâlî'nin evinde yaptıkları deyişmeye yer verilmektedir. Yalnız Kemal Bayrak, Âşık Zülâlî'nin çırağı Âşık İkramî'den yaptığı derlemede, İkramî'nin böyle bir karşılaşmanın gerçekleşmemiş olduğunu söylediğini; Şenlik ve Sümmanî ile karşılaşan âşığın Ardahanlı Mahzunî olduğunu belirttiğini bildirmektedir.

Çalışmanın sonraki bölümlerinde Zülâlî'nin şiirlerinin metni verilmekte ayrıca tez'in en sonunda sözlük bölümü yer almaktadır.

Yunus ZEYREK; Âşıklar Serdarı Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Bas., İst. 1990, 220 sf.

Posoflu Âşık Zülâlî adlı 220 sayfalık eserinin önsözünde Yunus Zeyrek, Zülâlî ile ilgili bir kitap hazırlamasının nedenlerini açıklamaktadır. Kitabın ilerleyen sayfalarında Zülâlî'nin memleketi olan Posof ve çevresinin tarihi ve kültürel yapısı ile Zülâlî'nin hayatı ve edebî kişiliğine dair bilgiler verilmektedir.

Kitabın 32-38. sayfaları arasında Zülâlî'nin gördüğü rüya ve âşıklığa başlaması; "kız" ve "pir" ile deyişmeleri yer almaktadır. Buna göre Yusuf 12 yaşlarındayken Kanlıgöl civarında uykuya dalar. Uykusunda üç tane aksakallı ihtiyar gelip kendisine üstünde "Zülâlî" yazılı yeşil bir kâğıt okutur. Bu olay sonucunda Yusuf, Zülâlî mahlasını alır ve ilk kez bu mahlası yine aynı rüyanın içinde gördüğü Mehriban adlı kız ile deyişirken kullanır. Kızla yaptığı deyişmenin ardından kız kaybolur. Bu defa üç aksakallıdan biri gelip Zülâlî'nin sadece on yıl daha saz çalmasına müsaade eder. Kemal Bayrak'ın hazırladığı "Âşık Zülâlî" adlı bitirme tezinde ise Zülâlî'nin kız ve pir ile deyiştiği rüyanın aynı anda gerçekleşmediği, kız ile Zülâlî'nin deyişmesinden sonra kızın kaybolduğu ve Zülâlî'nin rüyadan uyandıktan sonra bu duruma çok üzüldüğü, bunun üzerine aradan bir müddet geçtikten sonra uykusuna bir Pir'in gelerek Zülâlî ile deyiştiği, bu deyişmeden sonra Pir'in Zülâlî'ye 10 yıl süreyle saz çalma izni verdiğini öğrenmekteyiz. Kısaca Zeyrek metninde bir rüyadan bahsedilirken, Bayrak metninde ayrı zamanlarda gerçekleşen iki rüyadan bahsedilmektedir. Yine bazı metinlerde iki rüya arasında geçen sürenin 2-3 yıl olduğu açıklanmaktadır.

Zeyrek metninde yer alan rüya motifinde Pir, Zülâlî'nin elindeki sazı gördükten sonra Zülâlî'nin saz çalmasını yasaklamak istemektedir. Buradan çıkarabileceğimiz sonuç: Zülâlî 12 yaşındayken gördüğü bu rüyadan önce de saz çalmayı -büyük ihtimalle- biliyordu. Umay Günay'ın, Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi adlı kitabının 160. sayfasında da bu yönde görüşler öne sürülmektedir. Günay'a göre "... Zülâlî bir âşık adayı görünümünde değil usta bir âşık kişiliği göstermektedir."

Zülâlî'nin saz çalmayı hangi tarihte öğrendiğine dair yaptığımız kaynak taramasında bu konuda net bir bilgiye ulaşamadık; kaynaklarda bu konuda maalesef bir bilgi bulunmamaktadır. Konu ile ilgili yalnızca, Zülâlî'nin saz çalmayı Hevat köyündeki dayısından öğrendiğine dair bilgiler bulabilmekteyiz. Hayrettin Tokdemir, Karseli S. 77 ve Folklor S. 19-22'de saz çalmayı dayısından öğrendiğini bildirmekte ama tarih vermemektedir.

41. sayfada yer alan "fayda ne" redifli deyişmenin Sümmanî ile Şenlik arasında yapıldığı, Zülâlî'nin de aynı ayakla nazire yazdığı belirtilmekte ve şiirin metnine yer verilmektedir.

Kitabın 44. sayfasından başlayarak Zülâlî ile ilgili tenkitli bir bibliyografya yer almakta; çalışmanın 55. sayfasından itibaren ise Zülâlî'nin seyahat ettiği yerler ve karşılaştığı âşıklar açıklanmaktadır. Yunus Zeyrek de -bir kısım varyantta olduğu gibi- Şenlik'in henüz daha Zülâlî 7 yaşındayken Suskap'a gelip, dedesi Hurşit Ağa'ya misafir olduğunu ve küçük Yusuf'un Şenlik ile dedesinin konuşmalarını dinlediğini yazmaktadır.

Zeyrek varyantında Zülâlî, Şenlik ile deyişmesinden önce Reşit Ağa ve Çoban İsa'yla deyişir. Bu deyişmelerin ardından Zülâlî Şenlik'in köyü Suhara'ya varır. Zeyrek anlatımında Zülâlî Suhara'ya vardığında bir düğüne rastgelir. Meclise girdiğinde, Şenlik mecliste bir âşığın bulunduğunu hisseder. Çünkü "Şenlik'in Piri" Zülâlî'yi, Şenlik'e haber verir. Az sayıda varyantta Zülâlî Şenlik'i rüyasında görürken, çoğunluk varyantta bir pir yardımıyla Şenlik Zülâlî'nin Suhara'ya geleceğini önceden görür. Mecliste, Şenlik ile Zülâlî deyişirler. Başlangıçta Yusuf kendisinin Zülâlî olmadığını, Suhara'ya beraber geldikleri İskender Ağa'nın yeğeni olduğunu belirtirse de, deyişmeler devam ederken "Zülâlî" mahlasını sürekli olarak kullanması kendisini ele vermiştir. Deyişmelerin bitiminde Şenlik Zülâlî'ye 150 lira ve bir boğa hediye eder.

Bu varyantta, bir kısım varyanttan farklı olarak Şenlik Zülâlî"nin Suhara'ya geleceğini bir pirden öğrenmesine rağmen bu rüyayı annesine anlatmamaktadır. Bu farklılığın yanında bu varyantı diğer varyantlardan ayıran bir diğer konu da Şenlik'in annesinin, Zülâlî ile

Şenlik arasındaki bu karşılaşmaya müdahale etmemesidir. Bu ayırım, kanatimizce Zülâlî ile Şenlik'in evinde karşılaştıkları varyantlarda Şenlik'in annesi etkin bir rol oynar, karşılaşmanın yönünü tayin eder. Zülâlî ile Şenlik'in düğün evinde karşılaştıklarını bildiren varyantlarda ise Şenlik'in annesinden bahsedilmez. Bir varyantta çok etkin olarak karşımıza çıkan Şenlik'in annesi, olayın, evinin sınırları dışında geçtiğini varyantlarda tamamen anlatımdan silinmektedir. Burada dikkat çekici olan nokta şudur: Gelenek, anlatımdaki varyantlaşmayı sağlamıştır. Kadın, evin içinde hâlâ eski Türk inancından kalan statüsünü korumaya devam etmektedir. Ancak bu statü evin dışında geçerliliğini yitirmektedir.

Kitabın ilerleyen bölümlerinde: Zülâlî-Hicranî, Zülâlî-Kararî/Cihanî/Sefilî, Zülâlî-Kararî, Zülâlî- Sümmanî/Şenlik deyişmelerine yer verilmektedir. Kitabın son iki bölümünde Zülâlî'nin diğer şiirleri ile sözlük kısmı yer almaktadır.

Ali SARAÇOĞLU; Türk Folkloru, S. 15, Ekim 1980 "Halk Ozanlarında Bade İçme ve Âşıklığa Başlama Geleneği, sf. 3-5

Ali Saraçoğlu halk ozanlarında bade içme geleneğini incelediği makalesinde, Zülâlî'nin:

Hâb-ı nazda yatar iken uyandım

dizesiyle başlayan yedekli koşmasında bade içmeyi ve bade sonrası esrikliği anlattığını belirtir.

Hikmet DİZDAROĞLU; Türk Dili Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı "Halk Şiirinde Türler", C. 19, S. 207, sf. 186-293

Hikmet Dizdaroğlu yukarıda künyesi verilen uzun makalesinde:

a) Zülâlî ile Sümmanî'nin "çınçınnanırsın" ayağı ile deyişmelerine 205. sayfada,

b) "Gittim dostum bağına" dizesiyle başlayn mani kalıbındaki şiirine 227. sayfada,

c) Yine mani kalıplarında olan ve "Bir bağdan bağa uçtum" dizesiyle başlayan Zülâlî-Sümmanî deyişmesine 227-228. sayfalarda,

d) 235. sayfada Zülâlî'nin adına tesadüf edilirken

e) "Hâb-ı nazda yatar iken uyandım" dizesiyle başlayan yedekli koşmasına 236-237. sayfalarda,

f) Zincirleme koşmaya örnek olarak verilen "O ki yaratıldık turab-ı Tûr'dan" dizesiyle başlayan şiirine ise 242. sayfada tesadüf edilmektedir.

Hikmet Dizdaroğlu halk edebiyatı ile ilgili açıklamalarda bulunurken Zülâlî'nin şiirlerine de yer verir. Ancak O'nun hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgiler vermez. Dizdaroğlu, makelesine aldığı Zülâlî'ye ait birçok şiir için dipnotta 'basılmamış eserimizden' ibaresini düşmüştür. Bazı yazarlar da Dizdaroğlu'nun basılmamış eserinden bahsetmektedirler. Bu basılmamış eserin akıbeti hakkında tam bir bilgiye sahip değiliz. Ancak, Yunus Zeyrek 'Posoflu Âşık Zülâlî' adlı eserinde bahsi geçen konuda bazı bilgiler vermektedir. Zeyrek kitabının başlangıç bölümlerinde Hikmet Dizdaroğlu ile konu hakkında yaptığı görüşmeye yer vererek, kitabın yayınlanmasına ekonomik nedenlerin engel olduğunu açıklamaktadır.

Hikmet DİZDAROĞLU; Halk Şiirinde Türler, Ankara 1969, TDK Yay: 283

a) Sümmanî ile "çınçınnanırsın" ayağıyla yaptıkları deyişmenin bir dörtlüğü

b) Sayfa 64'de:

"Gittim dostun bağına"

dizesiyle başlayan mani kalıbındaki şiir,

c) Sayfa 64-65'de Zülâlî ile Sümmanî'nin mani kalıpları ile deyişmeleri,

d) Sayfa 76-77'de:

"Hâb-ı nazda yatar iken uyandım"

dizesiyle başlayan bir yedekli koşma,

e) Sayfa 82-83'de:

"O ki yaratıldık turab-ı Tûr'dan"

dizesiyle başlayan bir zincirleme bulunmaktadır.

Atilla ÖZKIRIMLI; Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, C. 4, sf. 1253 Cem Yay.

Özkırımlı, Zülâlî'nin bedeli âşıklardan olduğunu belirtmektedir. Bu bilginin yanında, Zülâlî'nin genç yaşta Âşık Şenlik ile atışmak için O'nun köyüne gittiğini, ancak Şenlik'i dinledikten sonra kendisini dahi tanıtmadan oradan ayrıldığını da öğrenmekteyiz.

Vasfi Mahir KOCATÜRK; Saz Şiiri Antolojisi / Başlangıcından Bugüne Kadar Türk Edebiyatının Saz Şiiri Tarzında Yazılmış En Güzel Şiirleri, Ank. 1963, Ayyıldız Mat., sf. 425

Zülâlî'nin doğum yeri ve gerçek adının verildiği kısa biyografide, doğum tarihi olarak "ondokozuncu yüzyılın ikinci yarısı", ölüm tarihi olarak "yirminci yüzyılın başları" verilmektedir. Zülâlî'nin ölüm tarihi "yirminci yüzyıl başları"na pek uygun düşmemektedir. Zülâlî, Kocatürk'ün bu kitabının çıkmasından topu topu yedi yıl önce ölmüştür. İlla ki "yüzyıllı" bir ölüm tarihi vermek gerekirse "yirminci yüzyılın ikinci yarısının başları" demek daha doğru olacaktır.

Ömer N. DURU; Köy Postası, 'Âşık Zülâlî'nin Köyü Selimiye', 14 (159), Ekim 1957, sf. 16-17

Yukarıda künyesi belirtilen makalede, Zülâlî"nin Suskap'tan ayrıldıktan sonra yerleştiği Afyon merkezine bağlı Selimiye köyü anlatılmaktadır. Bu makalede, köyü kuranların da Afyon'un yerlisi olmadıkları, köyün Kafkasya'dan gelen Gürcüler tarafından kurulduğu açıklanmaktadır. Zülâlî hakkında bir paragraflık bilgi vardır.

Refik Ahmet SEVENGİL; Çağımızın Halk Şairleri, Atlas Kitabevi, Baha Mat., sf. 192-197

Sevengil Zülâlî ile ilgili hazırlamış olduğu konuşmayı "Çağımızın Halk Şairleri" adlı kitabına almıştır. Kitapta, Zülâlî'nin on beş yaşındayken çevresindeki âşıkları dinlemeye merak saldığını, delikanlılık çağına geldiğinde kendisinin de saz çalmaya başladığı kaydedilmektedir. Sevengil'e göre Zülâlî yaklaşık olarak 16-17

yaşlarında âşıklığa başlamıştır.

Sevengil, Zülâlî'nin bade içmesi ile ilgili konuya temas etmemiştir. Zülâlî hakkında çalışmalar yapan kişilerin büyük bölümü O'nun bade içtiğini, bunun sonucunda da âşıklığa başladığını belirtmişlerdir. Onlara göre Zülâlî'nin âşıklığa başlaması "heves" sonucu olmamıştır. Bazı araştırmacılar ise Zülâlî'nin bade içmesinden önce de deyişebildiğini söylemektedir. Zülâlî'nin bade içtiği anda 12 yaşlarında olduğu (Günay; Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi) açıklanmaktadır. Bu nedenle Sevengil ile Zülâlî'nin bade içtiğini açıklayan araştırmacılar arasında, Zülâlî'nin âşıklığa başlama yaşı olarak 4-5 yıl fark ortaya çıkmaktadır. İlginç olan Zülâlî, Kırzıoğlu'na gönderdiği otobiyografisinde "bade içme"si ile ilgili herhangi bir açıklama yapmamıştır. Yine otobiyografisinde, âşıklığı ile ilgili ilk verdiği tarih 1889'dur. Zülâlî bu tarihte 16 yaşındadır. Bu tarih, Sevengil'in verdiği tarih ile uyumludur.

Yukarıda da belirtildiği gibi Zülâlî'nin âşıklığa başlama yaşı en az 16-17'dir. Sevengil'in, Zülâlî'nin doğumu ile ilgili verdiği tarih 1876'dır. Bu nedenle Zülâlî'nin en erken 1892 yılında âşıklığa başladığı sonucuna varırız. Oysa bazı araştırmacılara göre (Çetinkaya, Nasrattınoğlu, Zeyrek) Zülâlî bu tarihte çevresinde tanınan bir âşıktır. Hatta Sevengil'in, Zülâlî'nin âşıklığa başlaması ile ilgili vermiş olduğu tarihte, Zülâlî Şenlik ile dahi karşılaşmıştı. Ortaya çıkan bu fark, Sevengil'in, Zülâlî'nin doğum tarihi olarak 1876 yılını vermesinden kaynaklanmaktadır. Pekçok araştırmacı Zülâlî'nin doğum tarihi olarak 1873 (Dizdaroğlu, Zeyrek, Özkırımlı vs.) veya 1874'ü (Âşıkoğlu, Günay) vermektedir.

Sevengil'in kitabının 196. sayfasında şiirlerinin Erdoğan Kökten tarafından derlenip, Kırşehir'de bastırılmış olduğu açıklanmakta; oysa bu kitap Akşehir'de 1953 tarihinde yayınlanmıştır.

Kitapta Zülâlî'nin gezmiş olduğu yerler belirtildikten sonra çeşitli konulardaki şiirlerine yer verilmektedir.

Emir KALKAN; XX. Yüzyıl Türk Halk Şairleri Antolojisi, Ank. 1991, sf. 104-108

Antolojide, Zülâlî'nin bedeli âşıklardan olduğu belirtildikten sonra Varhanalı Abbas'dan ders aldığı ve O'nunla beraber çevreyi gezdiği bildirilmektedir. Zülâlî de otobiyografisinde Varhanalı Abbas ile birlikte Posof'un Kobliyan köylerinde âşıklık yaptığını açıklamaktadır. Emir Kalkan Zülâlî'nin "küçük yaşta" bu işi yaptığını belirtirken; Zülâlî otobiyografisinde bu sırada 16 yaşında (1889) olduğunu açıklamaktadır. Ayrıca Zülâlî, Kalkan'dan farklı olarak Varhanalı Abbas'dan ders aldığını ve Abbas'ın kendi ustası olduğunu belirtmemekte, yalnızca O'nunla birlikte dolaştığını anlatmaktadır.

Emir Kalkan eserinde Zülâlî için "âşık geleneğinin yüzyılımızda yetişmiş en güçlü temsilcisidir" saptamasında bulunmaktadır. Ancak Zülâlî'nin biyografisini incelediğimizde, ustalığa eriştiği dönemin 19. yüzyıl olduğunu görürüz. Zülâlî önemli karşılaşmalarını çoğunlukla 19. yüzyılın son on yılında gerçekleştirmiştir. 20. yüzyılın başlangıcından itibaren Zülâlî'nin âşık edebiyatına katkılar sınırlıdır. Her ne kadar Zülâlî 20. yüzyılın ikinci yarısının başlarına kadar yaşamışsa da asıl ününü 19. yüzyılda yapmıştır. Âşıklığı meslek olarak 20. yüzyılda sürdürmemiştir. Edebî yönden Zülâlî 19. yüzyılın âşığıdır. Bu tespit Tanpınar tarafından da yapılmaktadır.

M. Fahrettin KIRZIOĞLU; Edebiyatımızda Kars (II. Kitap), İst. 1958, Işıl Mat.

Eserin 24. ve 180. sayfalarında Kars'a dair toplam dört bayatı yer almaktadır. Bu bayatıların "Öyle mi Kars Elinde" dizesiyle başlayanı her iki sayfada da yer almıştır. 79. ve 80. sayfalarda aruz kalıplarıyla yazılmış iki intibahname vardır. 175. ve 176. sayfalarda ise Zülâlî"nin 24 dörtlük olarak tamamladığı ve Akkomlu Ceyhunî Baba'ya armağan ettiği Kars'ın Şadlık Destanı yer almaktadır.

Mehmet YARDIMCI; Halkbilim ve Edebiyat Yazıları, Malatya 1993, 436 sf.

Yardımcı, eserinin 12. sayfasında Zülâlî'nin bade içtiğini belirtmektedir. Yine aynı eserde Zülâlî mahlaslı bir başka âşığın daha

olduğu açıklanmaktadır.

Zülâlî'nin (hangi Zülâlî olduğu belirtilmeden) Âşık Abbas'ın çırağı olduğu kaydedilmektedir.

Kars İl Yıllığı 1973

Yıllık'ta, Zülâlî'nin doğduğu yer ve karşılaştığı aşıklar ile ilgili bilgilerle, bir şiiri verilmektedir. Zülâlî'nin doğum tarihi olarak insaf ölçüleri zorlanarak 1922 tarihi bulunmuştur.

Hasan KARTARI; Doğu Anadolu'da Âşık edebiyatının Esasları, Ank. 1977, Demet Mat., sf. 19/31-32

Kartarı varyantında, diğer varyantların çoğunluğundan farklı olarak Zülâlî, Şenlik ile karşılaşmak için dedesi ile beraber yola çıkar. Yine Kartarı varyantına göre Zülâlî, Şenlik'i dinledikten sonra kendisine olan güvenini kaybeder ve O'nunla karşılaşmaya cesaret edemez.

Müjgan CUNBUR; Başakların Sesi Türk Halk Şairleri Eserleri ve Hayatları, Ankara 1968, Şark Mat., 447 sf.

Cunbur eserinde, Zülâlî'nin doğum yeri ve tarihi hakkında bilgiler verdikten sonra -ki doğum tarihi olarak 1870 yılı verilmiştir-, Zülâlî mahlasının kullanıldığı "Ani Şehrine Ağıt" adlı şiiri Posoflu Zülâlî'ye ait göstermektedir. Zeyrek'e göre bu şiir 1760-1849 yılları arasında yaşamış olan Karslı Zülâlî'ye aittir. Zeyrek bu yanlışın Köprülü ve Tanpınar tarafından yapıldığını kitabında bildirmektedir. Herhalde Zeyrek, Cunbur'un da aynı yanlışa ortak olduğunu gözden kaçırmıştır.

Bu şiirin Posoflu Zülâlî'ye ait olmadığını, şiirin gerçek sahibinin Karslı Zülâlî olduğunu ilk ortaya çıkaran ise F. Saltkan'dır (Doğuş, Temmuz 1939 sf. 9).

Cunbur da (Sevengil gibi) Erdoğan Kökten tarafından "Zülâlî'den Parçalar" adıyla yayınlanan kitabın Kırşehir'de bastırıldığını kaydetmektedir.

Mecit TOKDEMİR; Kültür Bakanlığı HAGEM Halk Kültürü Arşivi YB. 67. 0052

Mecit Tokdemir Halk Kültürü Arşivi'ne kaydedilen belgede, Zülâlî'ye ait olduğunu belirttiği beş şiiri, Şavşat'ın Veli köyünde yaşayan Gülpaşa Dursun'dan 26.1.1967 tarihinde derlediğini kaydetmektedir.

İbrahim ÇAPAN; Hüryurt, 20 Eylül 1989, sf. 4

Çapan, Zülâlî'nin 1959 tarihinde öldüğünü belirtmektedir. Oysa Zülâlî'nin ölüm tarihi, mezar taşında da yazdığı gibi (Zeyrek, Nasrattınoğlu vs.) 18.12.1956'dır.

Ayrıca Zülâlî'nin bütün şiirlerinin Hikmet Dizdaroğlu tarafından derlendiği de makalede açıklanmaktadır.

Abdullah OKTAY; Serhat Kars, "Karslı Saz Şairleri/Âşk Zülâlî", 17 Eylül/3 Ekim 1982

Oktay 17 Eylül 1982 tarihli yazısında Zülâlî'nin ailesi, doğum yeri, doğum tarihi ve hayatı hakkında kısa bilgiler verdikten sonra ölüm tarihinin tespit edilemediğinden söz etmektedir. Gazetenin diğer sayılarında Zülâlî'nin şiirlerinden örnekler verdikten sonra Oktay da Tanpınar, Köprülü, Cunbur ile aynı yanlışa düşüp Karslı Zülâlî'ye ait olan "Ani" adlı şiiri Posoflu Zülâlî'ye mâl ediyor.

2 Ekim 1982 tarihli yazıda ise Âşık Zülâlî'nin 1904 tarihinde Çıldır'a giderek Şenlik ile karşılaştığını ve Şenlik'e yenildiği açıklanmaktadır.

Ahmet Hamdi TANPINAR; 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İst. 1976

Tanpınar, 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi isimli çalışmasında Zülâlî'nin Âşık Kerem'in tesirinde olmasına rağmen, kullandığı edebî dil ve canlandırma yeteneğinden dolayı çağdaşlarından farklı bir âşık olduğunu belirtiyor. Ancak yukarıda da açıkladığımız gibi Tanpınar da Posoflu Zülâlî ile Karslı Zülâlî'yi birbirine karıştırmaktadır.

Naim ALKAN; Türk Halk Edebiyatı, Ankara 1973

Naim Alkan Zülâlî'nin doğum yeri ve doğum tarihi hakkında bilgiler verdikten sonra, Zülâlî'nin "az çok okuma yazma" bildiğinden bahsetmektedir. Zülâlî'nin hayat hikâyesini "az-çok" bilen birisinin, O'nun muallimlik yapacak derecede okur-yazar olduğunu da bilmesi gerekir. Zülâlî otobiyografisinde okur-yazarlığı ile ilgili şu bilgilere yer vermektedir:

> "İstanbul'da altı ay Arabî tahsili gördükten sonra; aynı yılın sonbaharında Zıraat Mektebi'ne kayıt oluyorum. 1896-97-98 yıllarında Ziraat Mektebi'nde bulunuyorum... 1908 yılında Posof'un Demuz köyünde Rus işgalasında muallim olarak bulunuyorum. Müderris değildim yalnız kanun hocası idim, medresede Arabî dersi görenlerden bazılarına da yazı dersi veriyordum... 1912 yılında Afyon'da idâdi mektebinde bir heyet tarafından imtihana tabii tutulup, müderrislik ehliyetnamemi alıp; Afyon Esir Türk'î Mektebi'nde birkaç sene muallimlik yapıyorum."

Zülâlî'nin bu yönü ile ilgil bilgiler Kırzıoğlu, Nasrattınoğlu, Zeyrek dahil birçok kaynakta zikredilmiştir.

Meydan Larousse/Büyük Lûgat Ansiklopedi; sf. 289

Meydan Larousse 1956 yılında "hakka yürüyen" Zülâlî'ye kıyamadığından ölüm tarihini (?) koyarak geçiştirmiştir. Ansiklopedide Zülâlî'nin Afyon'a yerleştiği açıklanırken, ömrünün son yıllarını geçirdiği Eskişehir'den bahsedilmemektedir.

Tahir Kutsi (MAKAL); Türk Halk Şiiri, Toker Yay, İst. 1978, sf. 192

Tahir Kutsi, Zülâlî'nin doğum ve ölüm tarihlerini kesin olarak vermek yerine, O'nun XIX. yüzyılın ikinci yarısı ile XX. yüzyılın başlarında yaşadığını belirtmektedir. Ölüm tarihi olarak XX. yüzyılın başlarının verilmesi pek doğru görülmemektedir. Bilindiği gibi Zülâlî

1956 tarihinde -mezar taşında yazdığına göre- ölmüştür. Bu tarih de XX. yüzyılın ortalarına denk düşmektedir.

M. Halit BAYRI; Halk Şiiri XX. Yüzyıl

Bayrı da Naim Alkan gibi Zülâlî'nin "az-çok okuyup yazan" bir âşık olduğu savındadır. Bu görüşün gerçekler ile uyuşmadığını yukarıdaki bölümde Zülâlî'nin otobiyografisinden açıklamıştık.

Bayrı Afyon'da Zülâlî'nin izini kaybetmiştir. O'nun 1946 yılından itibaren Eskişehir'e yerleşmiş olduğuna dair bilgiye eserinde yer vermemiştir. Ayrıca Bayrı, Zülâlî için "şimdi hayattaysa, seksen yaşını aşmış olması lazım gelir" demektedir. Alptekin/Şimşek'e göre Bayrı'nın kitabının basım tarih 1957'dir. Yani Bayrı'nın kitabının basımından bir yıl önce Zülâlî ölmüştür.

İrfan Ünver NASRATTINOĞLU; Afyonkarahisarlı Şairler, Yazarlar, Hattatlar, Ankara 1971, Nas. Yay., No: 1, sf. 217-218

Nasrattınoğlu, 1975 yılında bir kez daha tekrarlayacağı gibi Zülâlî'nin doğum tarihini 1876 yılı olarak vermiştir. 1987 yılında ise 1876 tarihinden vazgeçerek, Zülâlî'nin doğum tarihini 1873'e almıştır. Nasrattınoğlu Zülâlî hakkında vermiş olduğu "uzun yıllar Afyon'da yaşamış ve ölmüştür" bilgisi ile okuyucuları yanılgıya sevk etmektedir. Yine "Posoflu Âşık Zülâlî" adlı kitabı incelediğimizde de Zülâlî'nin Eskişehir'de yaşamış olduğuna dair bir bilgiye rastlayamıyoruz. Yalnızca kitabın 22. sayfasında cenazenin Çifteler'de defnedilmiş olduğu belirtiliyor. Afyon'da yaşayan Zülâlî'nin neden Eskişehir Çifteler'de toprağa verildiğini anlamakta zorluk çekiyoruz doğrusu. Çünkü Nasrattınoğlu'nun verdiği bilgilerden Afyon Selimiye'de Zülâlî'nin bir kızının O'nun öldüğü dönemde dahi yaşadığını biliyoruz. Eğer Zülâlî Afyon'da ölmüş olsaydı Selimiye köyüne gömülmesinden daha doğal ne olabilirdi.

Salih Şahin de "Ozanlık Gelenekleri ve Doğulu Saz Şairleri" adlı kitabının 166. sayfasında tıpkı Nasrattınoğlu gibi Zülâlî'yi Afyon'da "öldürür." Şahin bununla da yetinmeyip Zülâlî'yi normal ölüm tarihinden üç yıl sonra 1959'da vefat ettirir. Hatta bununla da kalmaz,

mezarının Emirdağ'da olduğunu açıklar.

Deniz SADAK; Kars Postası, 8 Eylül 1983

Sadak, Kars Postası'nda, Zülâlî'nin Şenlik ile karşılaşmak üzere Suhara'ya gittiğini; Şenlik'in Suhara'da bir düğünde türkü söylediğini, Zülâlî'nin bir süre Şenlik'i dinlediğini sonra kendisini tanıtmadan Suhara'dan ayrıldığını belirtir. Bu görüş Zülâlî'nin otobiyografisi ile çelişmektedir. Zülâlî otobiyografisinde Şenlik ile deyiştiğini açıklamaktadır.

Cemil YENER; Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, İst. 1973, sf. 235-237

Cemil Yener varyantı diğer bütün varyantlardan farklıdır. Bir kısım varyantta Zülâlî çoban ile karşılaşır, çobanı yener. Şenlik ile karşılaşır veya bu karşılaşmadan çekinerek Suhara'yı terk eder. Bir kısım varyantta ise çobana yenilip, Suhara'ya gitmekten vazgeçer. Yine varyantlarda Zülâlî'nin karşılaştığı çobanın kimliği hakkında bir görüş birliği yoktur. Kimine göre çoban: İsa adında birisi (Zeyrek, Sadak, Kartarı, Çetinkaya, Nasrattınoğlu, Aslan); kimi araştırmacılara göre Şenlik'in amcasının oğlu Bayram (Gökalp, Günay); kimi araştırmacılara göreyse Şenlik'in kardeşi/ağabeyi Arık (Tokdemir, Özbek) tir. Kimi varyantlarda ise çobanın adı yoktur. (Bayrak, Olcay/Ercilasun/Aslan). Cemil Yener tüm bu varyantları yeterli görmeyerek Zülâlî'nin karşılaştığı çobanın aslında Âşık Şenlik olduğunu ortaya koyar.

Zülâlî çobanın Âşık Şenlik olduğunu bilmez. Çobanın kendisini yenebilecek güçte olduğunu görerek Şenlik ile karşılaşmaktan vazgeçer.

Hikmet DİZDAROĞLU, Türk Dili, "Ahılkelekli Kenzi", 1955-156, C 5, S. 52, sf 226-229

Dizdaroğlu Ahılkelekli Kenzi'yi incelediği yazısında, Kenzi'nin Zülâlî ile yapmış olduğu bir deyişmeye de yer vermiştir.

Dizdaroğlu, Köprülü'nün Karslı Zülâlî ile Posoflu Zülâlî'yi karıştırdığını, Karslı Zülâlî'nin Ani destanını Posoflu Zülâlî"ye mâl ettiğini de belirtmektedir. Karslı Zülâlî ile Posoflu Zülâlî'nin karıştırılmasıyla ilgili ilk çalışmalar Kırzıoğlu'nun (Çelik) belirttiğine göre, 1934'de Doğuş dergisinde kendisi tarafından, 1938 yılında ise Nesib Yağmurdereli tarafından yapılmıştır.

Dizdaroğlu yayınlanan makalesinde Zülâlî'nin Afyon'dan, Eskişehir Çifteler'e göç ettiğini belirtmektedir.

Dizdaroğlu'nun Zülâlî'ye dair verdiği bilgilerden birisi de, O'nun İsmail Gasprenski'nin (Gaspıralı) "Tercüman" gazetesinde muhabirlik yapması ve mizah dergisi olan "Molla Nasreddin"de fıkralar yazmasıdır. Prof. Dr. Habibbeyli İsa Akberoğlu V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Nasreddin Hoca Seksiyon Bildirileri adlı kitapta Molla Nasraddin dergisi hakkında şu bilgileri vermektedir: "Molla Nasreddin dergisi 1906. yılda ünlü Azeri yazarı Mirze Celil Mehmetkuluzade'nin (1869-1932) editörlüğü ile Gürcistan'ın başkenti Tiflis'te yayına başlamış, çeşitli aralarla 25 yıl süresinde Tebriz'de ve Bakü'de basılmıştır. Bu tüm Müslüman dünyasında, Türk dünyasında yayınlanan birinci resimli, gülüş mecmuası idi." Zülâlî otobiyografisinde konu ile ilgili bir açıklamada bulunmamıştır.

Dizdaroğlu Zülâlî'nin, Batum'da 1892 tarihinde Kenzi ile deyiştiğini belirtiyor. Zülâlî otobiyografisinde Batum'a gittiğini açıklıyor. Ancak bu tarihte karşılaştığı âşık, Kenzî değil Kararî'dir. Otobiyografisinde Zülâlî, 1893 tarihinde Batum'a bir kez daha gittiğini, Kenzi ile de 1893 tarihindeki gidişinde karşılaştığını not ediyor.

Saim SAKAOĞLU; Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II/Halk Şiiri, "Türk Saz Şiiri", sf. 236-237

Saim Sakaoğlu'nun Türk Dünyası El Kitabı'nda yer alan yazısı ile Türk Dili'nde yayınlanan yazısı bazı kelime farklılıkları dışında hemen hemen aynıdır. Ancak Türk Dünyası El Kitabı'nda değinilmemiş olan Zülâlî'nin doğmuş olduğu köyün adının değiştirilmesi konusu

Türk Dili'nde yer almıştır. Sakaoğlu Türk Dili'nde, Zülâlî'nin doğduğu köyün adının 1981 tarihinde "Âşık Zülâlî" olarak değiştirildiğini belirtiyor. Fakat, Zeyrek ve Nasrattınoğlu'na göre köyün isminin değiştirildiği tarih 1961'dir.

Saim SAKAOĞLU; TFA, "Halk Şiiri ve Şairleri Üzerine: Bazı Ekler; Bazı Notlar, 16 (318), Ocak 1976, sf. 7535-7537

Saim Sakaoğlu'nun, Turgut Günay ile birlikte hazırladığı "Halk Şiirinde Atatürk" adlı kitapta, Zülâlî'ye dair verilen bilgilerdeki eksiklik ve (Zeyrek; sf. 49) belirtilmişti. Sakaoğlu'nun yukarıda künyesi verilen yazısı Zeyrek tarafından tatmin edici bulunmuştu. Ancak Zeyrek'in gözünden kaçan bir nokta daha var. Sakaoğlu da tıpkı Çapan gibi Zülâlî'nin ölüm tarihi olarak 1959 tarihini vermektedir.

Ekler kısmında verilen bir bilgi de diğer araştırmacılar tarafından teyid edilmemektedir. Sakaoğlu, Zülâlî'nin 15 yaşında saz çalıp şiir söylemeye başladığını kaydetmektedir. Oysa bazı kaynaklar Zülâlî'nin, bade içmeden önce de -12 yaş- saz çalmayı bildiğini açıklamaktadır.

Salih ŞAHİN; Ozanlık Gelenekleri ve Doğulu Saz Şairleri, 394 sf.

Şahin, Zülâlî'nin yetiştiği çevre hakkında bilgiler verdikten sonra, O'nun bade içmesini anlatır. Ustasının Varhanalı Âşık Abbas olduğunu belirtir. Şahin'in bu görüşüne daha pek çok araştırmacı da katılır. İlginçtir, Zülâlî otobiyografisinde Abbas'ın kendisinin çırağı olduğunu açıklar.

Şahin, Zülâlî'nin Zıraat Mektebi'ni barıktığı tarih olarak 1890 yılını veriyor. Zeyrek de Şahin ile aynı görüştedir. Ancak Nasrattınoğlu'na göre bu tarih 1898'dir. Zülâlî de otobiyografisinde mektepten ayrılmış tarihi olarak 1898 tarihini vermektedir.

Şahin de Zülâlî'nin 1959'da öldüğünü ve mezarının Emirdağ'da olduğunu belirtir.

Hayrettin TOKDEMİR; Artvin Yöresi Folkloru, Ankara 1993, 679. sf.

Tokdemir kitabının 385.-387. sayfalarında Şenlik ile Zülâlî'nin karşılaşmalarını anlatmaktadır. Varyanta göre Şenlik, Zülâlî'nin geleceğini rüyasında görmüştür.

Şükrü ELÇİN; Yurt Duyguları (Antoloji), Ankara 1990, TKAE Yay: 114, Seri: IV, Sayı: A. 31, 174+V sf.

Antolojide yer alan şairlerin doğum ve ölüm tarihlerinin bildirildiği 168.-170. sayfalar arasında -ki Zülâlî 170. sayfada yer almaktadır. Âşık Zülâlî'nin 1823-1868 yılları arasında yaşamış olduğu belirtilmektedir. 167. sayfada ise yukarıda doğum ve ölüm tarihleri verilen Zülâlî'ye ait olduğu bildirilen ve

Mektup gider isen teyyare ile
Şimşek gibi vatanıma var da gel

dizeleriyle başlayan şiire yer verilmiştir. Bu noktada Zülâlî'lerin kaç tane olduğu ve yukarıda ilk iki dizesi verilen şiirin hangi Zülâlî'ye ait olduğunu tespit etmemiz gerekir. Şükrü Elçin'in vermiş olduğu tarihten farklı olarak Zeyrek ve Dizdaroğlu "Karslı" Zülâlî'nin doğum-ölüm tarihleri olarak 1760-1849 tarihlerini vermektedirler. Kırzıoğlu M. Fahrettin ise "1850 yıllarında çok ihtiyarlamış" olduğunu belirttiği bir "Karslı" Zülâlî'den bahseder. Yine Hızrînin "Cem-ü-ş Şairan" adlı şairnamesinde de bir "Zülâlî" ismi geçmektedir. Şükrü Elçin, Hızrî'nin 1846 yılında vefat eden Gûrânî" Hızır Efendi olduğunu belirtiyor. Eğer bu bilgi doğruysa 1846 yılından önce yaşamış olan -en azından- bir Zülâlî'yi "kesinlikle" tespit edebiliyoruz. Elçin'in doğum tarihlerini verdiği Zülâlî yaklaşık 45 yıl yaşamıştır. Zeyrek ve Dizdaroğlu'nun Zülâlî'leri ise 89 yıl yaşamıştır. Kırzıoğlu'da çok ihtiyarlamış bir Zülâlî'den bahsetmektedir. Doğaldır ki Kırzıoğlu'nun belirttiği Zülâlî ile Elçin'in 45 yıl yaşadığını belirttiği Zülâlî'nin aynı Zülâlî olması imkansızdır. Ancak Kırzıoğlu'nun Zülâlî'si ile Zeyrek ve Dizdaroğlu'nun Zülâlî'sinin ölüm tarihi 1849'dur. Oysa Kırzıoğlu'na

göre Zülâlî 1850 yıllarında çok ihtiyarlamıştı. Bütün bu bilgilerin ışığında ortaya şöyle bir "Karslı" Zülâlî tablosu çıkıyor:

a) Elçin: 1823-1868 (genç yaşta ölen bir Zülâlî)

b) Dizdaroğlu/Zeyrek: 1760-1849 (uzun yaşamış bir Zülâlî)

c) Kırzıoğlu: 1850 yıllarında çok ihtiyarlamış bir Zülâlî

Yukarıda da değindiğimiz gibi Elçin "Karslı" Zülâlî'nin doğum ve ölüm tarihlerinin yanında O'nun olduğunu belirttiği bir şiire de yer vermiştir. Kanaatimize göre bu şiir "Posoflu" Zülâlî'ye aittir. Şiirin hem muhtevası hem de şiirde geçen kelimeler nedeniyle bu şiirin Posoflu Zülâlî'ye ait olacağını düşünmekteyiz. 1868'de ölen bir Zülâlî'nin "teyyare ile mektup" gönderebilmesi hayal bile edilemez. Kaldı ki ölüm tarihi Elçin tarafından verilen Zülâlî'nin gökyüzünde uçan, insan yapısı bir aleti görmüş olması dahi söz konusu olamaz. Ayrıca şiirin dördüncü dörtlüğünün son dizesinde "zarf" kelimesi de geçmektedir.

Posoflu Zülâlî'nin hayat hikâyesini incelediğimizde, O'nun ömrünün büyük çoğunluğunu gurbette geçirdiğini görmekteyiz. Bu nedenle de bu şiirin "Posoflu" Zülâlî tarafından söylenmiş olması daha doğru olsa gerektir. Zaten bibliyografyayı taradığımızda da bu şiir Posoflu Zülâlî'ye ait olarak görülmektedir.

M. Fahrettin ÇELİK, Çınaraltı, "Koçaklamalı Türkülerimizden", C.1, S. 22, sf. 10-12

Mamışlı; Kars Gaz., "Kars$ın Kurtuluş Destanlarından", 29.10.1949, sf. 3

Mamışlı; Kars Gaz., "Kars'ın Kurtuluş Destanlarından", 2.11.1949. sf. 2

M. Fahrettin ÇELİK; Doğuş, "Poshovlu Âşık Zülâlî, Haziran 1939, sf. 8-13

Mamaşlı M. KUZU; Karsili, "Özel Sayı: Çıldır-Ardahan-Hanak-Posof" sf. 17-18

Karsaklı; Karsili, "Özel Sayı: Çıldır-Ardahan-Hanak-Posof", sf. 31-32/69-70

Künyelerin tamamını arka arkaya yazmamızdaki temel neden, zikredilen tüm isimlerin aynı şahsa ait olmasıdır. M. Fahrettin

Kırzıoğlu yukarıda belirtilen bu isimlerin yanında: "M.F., F. Saltkan, K. Kırzı, M.F. Çelik, Kırzıoğlu" isimlerini de kullandığını "Edebiyatımızda Kars II. Kitap" adlı eserde belirtiyor. Bibliyografyayı inceleyecek olan araştırmacıları, Kırzıoğlu'nun müstear adları ile ilgili dikkatli olmaya çağırıyoruz. Bu açıklamadan sonra Kırzıoğlu'nun Zülâlî ile ilgili olarak çeşitli yayın organlarında yazmış olduğu yazıları inceleyelim.

M. Fahrettin ÇELİK, Çınaraltı, "Koçaklamalı Türkülerimizden" C. 1, S. 22 sf. 10-12

Fahrettin Çelik, Azerbaycan, Kars, Artvin ve Ahıska'daki milliyetçilik cereyanında Zülâlî'nin konumunu anlattıktan sonra, O'nun "İntibahname"sini yazısına eklemiştir.

Mamışlı; Kars Gaz., "Kars'ın Kurtuluş Destanlarından", 29.10.1949/2.11.1949

Zülâlî'nin Kars'ın kurtuluşu üzerine Âşık Ceyhunî'nin ruhuna armağan ettiği "Şadlık Destanı", gazetenin 29.10.1949 ile 2.11. 1949 tarihli nüshalarında yer almıştır. Ayrıca 2.11.1949 tarihli nüshada, Zülâlî'nin üç bayatısına da yer verilmiştir.

M. Fahrettin ÇELİK; Doğuş, "Poshovlu Âşık Zülâlî", Haziran 1939, sf. 8-13

Makalede ilk önce Zülâlî'nin doğduğu yer ve ailesi hakkında bilgiler veriliyor. Daha sonra Zülâlî'nin komşu köy yakınındaki Kanlıgöl mevkiinde 1886 Eylül ayında "gaflet uykusuna" yattığını ve rüyasında peri kızı Mehriban, Mehriban'dan sonra da bir pir ile deyiştiğini öğreniyoruz. Uyanıp hastalanan Zülâlî'nin hak âşığı olduğu anlaşılıyor. 1886 kışında Zülâlî bir kez daha rüyasında peri kızı Mehriban'ı görüyor. Zülâlî iki rüyanın arasında kalan sürede "bir saz icat" ediyor ve kendi kendine şiirler söylemeye başlıyor. Çelik'in

anlatımından, Zülâlî'nin ilk ustasının "kendisi" olduğu sonucuna ulaşmaktayız.

Zülâlî rüyasından iki yıl sonra 1888 yılında Âşık Şenlik ile karşılaşmak üzere, yaklaşık 14 yaşındayken köyünden gizlice ayrılıp Şenlik'in köyü Suhara'ya varıyor. Çelik'e göre Şenlik ile Zülâlî karşılaşmışlardır ama deyişmemişlerdir. Zülâlî'yi dinleyen Şenlik O'nu takdir etmiştir.

Zülâlî ilk peri kız Mehriban ile değişir. Mehriban ile değişmesi sırasında ilk kez Zülâlî mahlasını kullanır. Yusuf bu rüyanın devamında pir ile değişir.

Oysa Karsaklı imzası ile çıkan bir yazıda (KARSAKLI 1966) mahlas alması ile ilgili şu bilgiler verilir: "Mahlası 14 yaşında iken 1887 Mayıs sonlarında Khevet köylü Âşık Ferhad / Feryadînin deneme yaparak verdiği Zülâlî olup..."

Değişik takma adlar ile yazılar yazan Kırzıoğlu'nun iki takma ad ile verdiği iki bilgi birbirlerinden tamamen farklıdır.

Yazının son bölümünde ise Zülâlî'nin Bursa'da Bektaşî âşıklar Fehmi, Rahmi ve Zahmi ile karşılaştığı ve onları altettiği kaydedilmektedir.

Mamaşlı M. KUZU; Karsili (Özel Sayı: Çıldır-Ardahan-Hanak-Posof) "Dört İlçemiz üzerine Deyişler", sf. 17-18

Çıldır ile ilgili bölümde, 1930 Mart ayında memleketini ziyarete gittiğinde Çıldır'ı yeniden gören Zülâlî'nin, Çıldır için söylediği koşma; Ardahan ile ilgili bölümde, yine aynı gezi sırasında Ardahan için söylemiş olduğu koşma yer almaktadır.

Karsaklı; Karsili (Özel Sayı: Çıldır-Ardahan-Hanak-Posof) "Dört İlçemiz Üzerine Deyişler", sf. 31;32/69-70-71

Bu bölümde Zülâlî'nin 1930 Mart'ında, Şavşat ile Posof arasındaki Arsiyan Dağı ile ilgili söylemiş olduğu koşma yer almaktadır.

69. ve 70. sayfalarda Zülâlî'nin biyografisi verilmektedir. Bu biyografiye göre: Zülâlî 1873-1959 tarihleri arasında yaşamıştır. Zey-

rek'in "Posoflu Aşık Zülâlî" adıyla yayınladığı kitaptan O'nun Karsili'nin incelediğimiz bu sayısını tetkik ettiği anlaşılıyor. Zeyrek, Salih Şahin tarafından hazırlanan "Ozanlık Gelenekleri ve Doğulu Saz Şairleri" adlı kitaptaki yanlış bilgilendirmeyi -ki bu kitapta Zülâlî'nin ölüm tarihi (1959) ve ölüm yeri (Emirdağ)- şiddetle kınıyor ve bu kınamayı bilimsel bir dille şu şekilde özetliyor: "bir delinin kuyuya taş atması." Oysa kuyuya daha önceden taş atan -Zeyrek'in deyimi ile- Karsaklı'dır. Zeyrek bilimsel anlamda Karsaklı'yı "es" geçip, Şahin'e yükleniyor.

Karsaklı; Karsili (Özel Sayı: Çıldır-Ardahan-Hanak-Posof) "Halk Şairlerimizin Adları", sf. 76

Karsaklı, Posoflu Halk Şairleri adlı bölümde Zülâlî'nin Suskaplı olduğunu ve 1873-1959 tarihleri arasında yaşadığını belirtiyor. Zülâlî'nin çırakları olarak da Suskaplı İskender'i ve Varhanalı Abbas'ı gösteriyor. Karsaklı ilginç bir şekilde diğer araştırmacıların aksine Varhanalı Abbas'ın, Zülâlî'nin çırağı olduğunu açıklıyor. Zülâlî de otobiyografisinde -ki bu otobiyografi Kırzıoğlu'na gönderilmiştir- Abbas'ın kendi çırağı olduğunu yazıyor.

Karsaklı Zülâlî'nin çıraklarını sayarken nedense Hafız Öner'in (İkramî) adını belirtmiyor. Oysa Abdullah Oktay Serhat Kars Gazetesi'nin 28 Mayıs 1982 tarihli nüshasında yukarıda adı belirtilen şahsı Zülâlî'nin çırağı olarak göstermektedir. Oktay, İkramî ile ilgili şu bilgileri vermektedir: "Posof ilçesinin Suskap köyünde 1331 tarihinde doğmuştur. İkramînin babası Gazi köyünde marangozluk yaparak geçinmeye çalışmıştır. Çevrelerinde Şekeroğulları -ki Zülâlî de aynı sülaledendir- olarak tanınan İkramî... onyedi yaşında Âşık Zülâlî (Yusuf Kökten) den dersini almış ozanlığa başlamıştır. Kemal Bayrak da yayımlanmamış bitirme tezinde Hafız Öner ile ilgili şu bilgileri vermektedir: "Asıl adı Hafız Öner olan bu zat Zülâlî'nin çıraklığını yapmıştır, aynı zamanda yeğenidir. 1916 yılında doğmuş olup, halen sağdır (1973 yılı itibarı ile) Âşıkzülâlî köyünde ikâmet etmektedir." Birbiri ardına yaptığımız alıntıları dikkatlice incelediğimizde Hafız

Öner'in Zülâlî'nin gerçek anlamda çırağı olamayacağını tespit etmemiz gerekmektedir. Çünkü 1915-16'da doğmuş olan İkramî 17 yaşında Zülâlî'den ders almışsa tarihin 1932/33'e varması gerekir. Oysa Zülâlî 1930 yılında memleketini ziyaret etmiş ve uzunca bir süre kalmamıştır. Olsa olsa İkramî, Zülâlî'nin memleketini bu ziyareti sırasında ondan etkilenmiş olabilir.

Yunus ZEYREK; Türk Edebiyatı, "Posoflu Zülâlî ile Hicranî'nin Karşılaşması", Eylül 86, sf. 50-52

Zeyrek makelesinde, ağabeyinin yanına gitmek için Batum'a ulaşmaya çalışan Zülâlî'nin yolu üzerindeki bir köyde karşılaştığı Hicranî ile yaptığı deyişmeyi nakletmektedir. Aynı makelede Zülâlî'nin Hicranî'den bir gün sonra Kenziya ile yaptığı deyişme de yer almaktadır.

Makalenin dipnot bölümünde ise Zülâlî'nin 1959'da öldüğü belirtilmektedir. Yine aynı dipnotta Zülâlî ile ilgili bir kitabın, yazar tarafından baskıya hazırlandığı da açıklanmaktadır. Zeyrek Türk Edebiyatı Dergisi'nin Ocak 87 sayısında bir düzeltme yaparak "hayatı-deyişleri-karşılaşmaları"nı yayınlamaya hazırlandığı Zülâlî'nin 1959'da Emirdağ'da değil, 1956'da Çifteler'de vefat ettiğini kaydeder.

Yunus ZEYREK; Türk Edebiyatı "Âşık Zülâlî ile Karari Karşılaşması I" Kasım/86, sf. 48-51

Türk Edebiyatı "Zülâlî Karârî ile Kapışıyor II" Ocak/87 sf. 53-55

Yukarıda künyesi yazılan iki makale birbirinin devamıdır. Makelede İstanbul'a gitmek için Batum'a gelen Zülâlî'nin Karârî, Cihanî ve Sefilî ile yapmış olduğu deyişmelere yer verilmiştir.

Zeyrek Türk Edebiyatı'nın Eylül 86 sayısında, Zülâlî'nin İstanbul'a gitmek için yola çıktığında 18-19 yaşlarında olduğunu kaydetmektedir. Kasım 86 sayısında ise Zülâlî'nin İstanbul'a gitmek için yola

çıktığında 17-18 yaşlarında olduğunu belitmektedir.

Zülâlî otobiyografisinde Batum'a iki kez gittiğini belirtiyor. Ancak İstanbul'a gitmek gibi bir niyetinin olduğundan bahsetmiyor. Zeyrek'e göre Zülâlî yalnız olarak yola çıkıyor. Zülâlî ise ilk sefer "Yusuf Ağa ile Şavşat ve Ardanuç köylerini dolaşarak Batum'a gittiğini" ve Âşık Karârî ile deyiştiğini açıklıyor. Zülâlî Karârî ile karşılaştığı zaman 19 yaşında olduğunu belirtiyor. Zülâlî Batum'a ikinci gidişinde ise 20 yaşındadır ve yanında bu sefer çırağı Âşk Abbas vardır. Zülâlî Batum'da Kenziya ile karşılaştığını belirtiyor. Zeyrek ise makelesinde ve kitabında Zülâlî'nin Kenziya ile Borcam'a varmadan yolda karşılaştığını açıklıyor.

Zeyrek'in belirttiğine göre Zülâlî ile Karârî 1890 Ekim'inde karşılaşıyorlar. Zülâlî ise otobiyografisinde Karârî ile 1892 yılnda deyiştiğini kaydediyor.

Fahrettin ÇELİK - Kemal YURDSEVEN; Kars, İst. 1943, 144 sf.

Çelik, Kars ve çevresinde gelişen milliyetçi uyanışın içinde Zülâlî'nin rolünü anlattığı bölümde, Zülâlî'nin Azerbaycan gazetelerine "takma adlarla" yazılar yazdığını açıklamaktadır.

Fahrettin ÇELİK - Kemal YURDSEVEN; Kars, İst. 1943, 144 sf.

Çelik ve Yurdseven kitabın "Âşıklar ve Hikâyeciler" adlı bölümünde Karslı Zülâlî hakkında bilgiler verirken, Karslı Zülâlî'nin Posoflu Zülâlî ile karıştırılmaması gerektiğini belirtmektedirler.

Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri-İkinci Kitap, Atatürk Ü. Yay: 498, Ed. Fak. Yay: 90, Araştırma Serisi: 74, Erzurum 1978, 284 sf.

Ensar Aslan, Zülâlî'nin yetiştiği çevrede âşıklık geleneği ile ilgili bilgileri aldığını bunun neticesinde kendisinin de âşıklığa meylettiğini açıklamaktadır. Bu hevesi Zülâlî'de gören ahali O'nun

Varhanalı Âşık Abbas'a gitmesini önerir. Sonuçta Zülâlî, Âşık Abbas ile birlikte çevreyi dolaşır, saz çalar, türkü söyler. Aslan'ın anlatımından Zülâlî'nin bir ölçüde Âşık Abbas'ın çırağı olduğu sonucu ortaya çıkıyor veya en iyimser düşünce ile bu iki âşığın denk güçte olduğu anlaşılıyor. Oysa Zülâlî otobiyografisinde, Âşık Abbas'ın kendi çırağı olduğunu belirtmektedir. Bunun yanında Aslan varyantından Zülâlî'nin Âşık Abbas ile buluşmasından önce saz çalmayı bildiğini ve kendine ait türkülerinin olduğunu anlıyoruz.

Aslan varyantında Zülâlî'nin Şenlik ve Sümmanî ile karşılaştığı da açıklanmaktadır.

Aslan, Zülâlî'nin Afyon'a yerleştikten sonra da âşıklığa devam ettiğini bildiriyor. Zülâlî'nin bade içmesi ile ilgili birçok varyantta pirin Zülâlî'ye âşıklık yapması ile ilgili olarak belirli bir süre verdiği bilinmektedir. Bu konu ile ilgili Fahrettin Kırzıoğlu ile yaptığımız 1996 tarihli görüşmede, Kırzıoğlu da Zülâlî'nin Afyon'da iken saz çalmaya -eskisi kadar olmasa da- devam ettiğini açıklamıştır. Kırzıoğlu, Aslan'ı teyid etmektedir. Oysa Zülâlî otobiyografisinde, saz çalmayı bıraktığından bahsetmekte ama bu konuda tarih vermemektedir.

Aslan da Zülâlî'nin öldüğü tarih olarak 1959 yılını vermektedir. Mezarının da Emirdağ'da olduğu görüşündedir.

Daha sonraki bölümlerde Aslan "bade içme" konusunda bilgiler vermektedir. Bazı âşıkların bade içmeseler bile ya kendileri ya da çevreleri tarafından bade içen bir âşıkmış gibi kabul gördüklerini belirttikten sonra Zülâlî'nin bade içmesini detayı ile anlatmaktadır. Aslan, Zülâlî'nin 13-14 yaşlarında iken köylerindeki mezarlıkta bu rüyayı gördüğünü yazmaktadır. Zülâlî'nin bade içmesi ile ilgili yazı yazanların çoğunluğu, Zülâlî'nin bu rüyayı Suskap yakınlarındaki Kanlıgöl mevkiinde gördüğü görüşündedir. Aslan'ın anlatımından Zülâlî'nin bade içen bir âşık olmadığını ve O'nun etrafında böyle bir söylencenin oluşturulduğu sonucuna ulaşıyoruz.

Aslan son olarak Zülâlî'nin edebî kişiliğine yön veren hususları ve şiirlerinde işlediği konuları inceleyerek, şiirlerinden örnekler vermektedir.

Erdoğan KÖKTEN; Zülâlî'den Parçalar, Akşehir 1953, Yeni Matbaa, 79 sf.

Erdoğan Kökten tarafından hazırlanan kitap, Zülâlî hakkında yazılan ilk kitaptır. Kökten, Zülâlî hakkındaki kısa bir bilgilendirmeden sonra O'nun şiirlerini vermiştir.

Kökten, 1318 yılından sonra Zülâlî'nin saz çalmayı bıraktığını, sonrasında Kars ve çevresindeki önemli yerleşim merkezlerinde eğitimcilik yaptığını, Türkçülük cereyanı etkisiyle çalışmalarda bulunduğunu belirttikten sonra 1327'de Afyon'a yerleştiğini açıklamaktadır.

Kökten kitabının önsözünü yazdığı 20.7.1953 tarihinde, Zülâlî'yi tanıtacak büyük bir eserin Uşak Ortaokulu Müdürü Hikmet Dizdaroğlu tarafından yayına hazırlandığını da kaydetmektedir.

Ali Berat ALPTEKİN-Esma ŞİMŞEK; Türk Halk Kültürü Araştırmaları, "Posoflu Âşık Zülâlî Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme".....

Alptekin-Şimşek'in çalışması açıklamalar, kısaltmalar, hayatı, sanatı, şiirlerinden örnekler, sözlük ve bibliyografyadan oluşmaktadır.

Açıklamalar bölümünde araştırmanın yapıldığı kurumlar belirtilirken, sonrasında çalışmanın hangi konuları kapsadığından bahsedilmiş, çalışma sonunda verilen bibliyografyada gösterilen kaynakların sayısının artabileceği de kaydedilmiştir. Sonraki bölümde Zülâlî'nin hayatı ve sanatı alt başlıklar halinde verilmiştir. Hayatı ile ilgili bölümde, Zülâlî'nin ünlü saz ustaları İbo ile Dehşetî'ye bir saz yaptırarak saz ve söz dersi aldığından bahsedilmektedir. Ancak Zülâlî'nin sazını yapan ustaların aynı zamanda O'na saz ve söz dersi verip vermedikleri net olarak anlaşılamamaktadır. Kaldı ki Zülâlî'nin otobiyografisinde de bu konuda bir çelişki mevcuttur. Zülâlî otobiyografisinde şöyle demektedir: "1889 yılında 16 yaşındayım: Posof'un Varhana köyünden Âşık Abbas ile birlikte yine Posof'un Kobliyan

köylerinde saz ile âşıklık yapıyoruz. 1890 yılında 17 yaşındayım: Oraca 'poşa' buraca 'göçebe' denilen saz ustası meşhur İbo ve Dehşeti ustalara saz yaptırıp çalmasını öğreniyorum." 1889 yılında köyleri dolaşarak âşıklık yapan Zülâlî'nin bir yıl sonra saz yaptırıp, çalmayı öğrenmesi garip bir durum arz etmektedir.

Çalışmanın devamında Zülâlî'nin evliliği, eğitimi, Türkçülük faaliyetleri ve memleketinden ayrılışı anlatılmaktadır.

Alptekin-Şimşek, Zülâlî'nin ölümü ile ilgili şu bilgileri vermektedir: "18 Aralık 1956 yılında, Eskişehir'de oturan kızının evinde vefat etmiştir. Mezarı, Eskişehir'in Çifteler ilçesindedir."

Çalışmanın, Zülâlî'nin sanatı ile ilgili bölümünde O'nun bade içmesi anlatılmaktadır. Zülâlî'nin pir ile deyişmesinin sonunda, pir Zülâlî'ye sazını on yıl daha çalmasını, daha sonra saz çalmayı bırakmasını tembihleyerek ortadan kaybolur. Zülâlî'nin bade içmesini konu alan bazı varyantlarda da pirin, Zülâlî'ye "on yıllık" bir müddet verdiğini tespit ediyoruz. Erdoğan Kökten'in hazırlamış olduğu "Zülâlî'den Parçalar" adlı eserde, bade içmesinden ve pirin "mühlet" vermesinden bahsedilmediği hâlde, yapmış olduğu karşılaşmalar arasında geçen süre Erdoğan Kökten'e göre de on yıldır. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi Zülâlî otobiyografisinde, sazı bırakma nedenleri arasında kendisine verilmiş olan bir "mühlet"ten bahsetmez. Kaldı ki, bazı kaynaklarda ve Kırzıoğlu ile yapmış olduğumuz görüşmede, Zülâlî'nin Afyon'da iken dahi saz çaldığına dair bilgiler elde etmiş bulunuyoruz.

Alptekin-Şimşek'e göre Zülâlî önce Şenlik ile daha sonra da çoban ile karşılaşmıştır. Bu konu hemen hemen bütün kaynaklarda tersinedir. Zülâlî'nin Şenlik ile Suhara'da karşılaştıktan sonra Çoban İsa'ya Suhara'nın yolunu sorması anlamsızdır.

Hazırlanan Bibliyografya ile İlgili Düzeltmeler-Ekler

1- Bayrı, M. Halit (Haz.); Halk Şiiri XX. Yüzyıl, İstanbul 1957, Ekin Basımevi S. 80
Not: 78-79 (kısa hayatı-iki koşma)

Düzeltme ve Ek: Varlık Yayınevi Türk Klasikleri 15. sayfada sadece kısa hayatı var, şiirleri ise yoktur.

13- Ercilasun, Ahmet B.; Kars İli Ağızları-Ses Bilgisi-Ankara 1983 VIII+386 S. "Gazi Üniversitesi Yayın No: 29" "Gazi Eğitim Fakültesi Yayın No: 2"

Not: 26 (bir şiir), 211 (bir şiir)

Düzeltme: 26. sayfada Zülâlî'ye ait bir şiir bulunmamaktadır.

21- Kartarı Hasan; Doğu Anadolu'da Âşık Edebiyatının Esasları, Ankara 1973 Demet Matbacılık, 112 S.

Not: 19 (Bir şiirinden bazı dörtlükler) 32-33 (bir şiir)

Ek: 31. sayfada da daha sonraki sayfalarda yer alan şiirin açıklaması verilmektedir.

22- Kaya, Doğan; Şairnameler, Ankara 1990, Gazi Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu Matbaası, 101 S., "Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 128" "Halk Edebiyatı Dizisi: 34"

Not: 15 (35. dörtlükte ismi geçiyor)
24 (6. dörtlükte ismi geçiyor)
35 (35. dörtlükte ismi geçiyor)
51 (7. dörtlükte ismi geçiyor)
56 (9. dörtlükte ismi geçiyor)

Düzeltme-Ek:

15 (35. dörtlük)

Bu dörtlükte şairname yazarı olarak Gubarî ismi geçmektedir. Gubarî'nin doğum tarihi hakkında farklı görüşler vardır. Elçin'e göre Gubârî XIX. yüzyıl sonu XX. yüzyıl başında ; İvgin-Kaya'ya göre XVII. asırdan sonra yaşamıştır. Özkırımlı, Larousse ve Türk Ansiklopedisi'nde ise Gubarî'nin öldüğü tarih olarak 1556 yılı verilmektedir.

Yukarıda belirtilen tarihlerden, Elçin'in verdiğinin dışında kalanlar, Posoflu Zülâlî'nin doğumundan önceki tarihlere aittir. Bu nedenle adı geçen Gubarî, Zülâlî'den önce yaşadığından, bu künyenin bibliyografyadan çıkartılması gerekmektedir. Elçin'in verdiği tarihlerde yaşadığı sanılan Gubarî ise Zülâlî ile çağdaştır.

Şairname incelendiğinde, şairnameyi yazanın din eğitimi almış bir kişi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Her ne kadar Elçin'in yaşadığını söylediği Gubarî'nin bu yönünü bilmesek de, Özkırımlı vd. verilen bilgilerde, 1556'da ölen Gubarî'nin, nakşibendi tarikatinde bulunduğu, Şeyh Abdullatif Efendi'den "hilafet aldığı" açıklanmaktadır.

Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında hem tarih hem de edebî dil yönünden, şairnamede adı geçen Zülâlî'nin Posoflu Zülâlî olma ihtimali düşüktür.*

35 (35. dörtlükte ismi geçiyor)

Bu dörtlük Hızrî'nin "Cem-ü-ş şairan" adlı şairnamesinden alınmıştır. Şükrü Elçin, Hızrî'nin 1846 yılında vefat eden Gûrânî Hızır Efendi olduğunu belirtmektedir. Şükrü Elçin'in bu savı doğru ise, Hızrî'nin kendisinin ölümünden sonra doğacak olan Posoflu Zülâlî'ye şairnamesinde yer vermesi mümkün değildir. Adı geçen Zülâlî 1823-1868 veya 1760-1849 tarihleri arasında yaşadığı sanılan "Karslı" Zülâlî olsa gerektir.

23- Kırzıoğlu M. Fahrettin; Edebiyatımızda Kars (II. Kitap), İstanbul 1958, Işıl Matbaası, 184 S.

Not: 79 (İntibahname)

175-176 (bir destan)

180 (bayatılarından örnekler)

Ek:

24. sayfada da Zülâlî'nin bir dörtlüğü yer almaktadır.

25- Kocatürk, Vasfi Mahir; Türk Edebiyatı Tarihi/Başlangıçtan Bugüne Kadar Türk Edebiyatının Tarihi, Tahlili ve Tenkidi, Ankara 1964, Edebiyat Yayınevi, XII+856 S.

Not: 585 (Adı ve doğum tarihi hakkında bilgi)

---

* Kaynaklar:
a- Şükrü ELÇİN; Türk Folkloru, 3 (28) Kasım 1981, sf. 10-12
b- Hayrettin İVGİN - Önal KAYA; Folklor ve Etnografya Araştırmaları 1984 Yıllığı, İstanbul 1984, sf. 175-185
c- Türk Ansiklopedisi; C. XVIII Milli Eğ. Bas., Ankara 1970, sf. 104
d- Atilla ÖZKIRIMLI; Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, Cem Yayınevi 2. C., sf. 551
e- Meydan Larousse/Büyük Lûgat ve Ans., C. 5, sf. 373

Düzeltme: Belirtilen sayfada yalnızca Zülâlî'nin adı geçmekte, doğum tarihi hakkında bilgi verilmemektedir.

29- Meydan Larousse/Büyük Lügat ve Ansiklopedi 10.C., İstanbul 1971, Meydan Yayınevi, 960+VIII S. Meydan Gazetecilik ve Ltd. Şti.

Not: 289 (Kısa hayatı)

Düzeltme: Baskı tarihi 1972 yılıdır.

30- Nasrattınoğlu, İrfan Ünver; Afyonkarahisarlı Şairler, Yazarlar, Hattatlar, Ankara, 1971, 223 S.

Not: 217-219 (Kısa hayatı ve beş şiiri)

Ek: Nasrattınoğlu Yayınları, No:1

32- Özbek, Orhan; Âşık Şenlik, Deyişmeler, Karşılaşmalar, Ankara 1969, Ayyıldız Matbaası, 96 S. "Âşık Şenlik Külliyatı: 1"

Not: 41-54 (Zülâlî-Şenlik; Zülâlî-Çobanoğlu karşılaşması)

Düzeltme:

a) Zülâlî-Çobanoğlu karşılaşması: 42-43. sayfalar

b) 47-48-49. sayfalar Şenlik'in şiirlerine aittir.

Ek:

a) Zülâlî'nin şiiri: 45. 46. sayfalar

b) Sümmanî/Zülâlî/Şenlik karşılaşması: 50-54. sayfalar

c) 96. sayfada Zülâlî'nin, Şenlik'in ölümünden sonra söylediği bir dörtlük yer almaktadır.

34- Sevengil, Refik Ahmet; Çağımızın Halk Şairleri, İstanbul 1967, Atlas Kitabevi, Baha Matbaası, 349. S.

Not: 192-197 (Hayatı, sanatı ve yedi koşma)

Düzeltme:

Belirtilen sayfalarda altı tane koşma vardır.

38- Türk Dünyası El Kitabı, Ankara 1993, "Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 121", "Seri:1"

Not: 302-304 (Kısa hayatı)

Düzeltme:

a) Ankara 1992

b) 302-303

Ek:

a) "Seri: 1, Sayı A-23, Üçüncü cilt, 2. Baskı

b) Saim Sakaoğlu: "Türk Saz Şiiri", 283-304 S.

45- Bayrak, Kemal; Âşık Zülâlî, Erzurum 1974 (Atatürk Ü. Fen-Ed.Fak. Lisans Tezi)

Düzeltme:

Erzurum 1973

Ek:

a) Atatürk Ü. Edebiyat Fak. T.D.E. Bölümü

b) 99 S.

52- M. Fahrettin; "Poshovlu Âşık Zülâlî", Kars Gaz., 1 Haziran 1939

Düzeltme:

1 Haziran 1939 tarihinde gazete yayımlanmamıştır. Gazete Salı ve Cuma günleri olmak üzere haftada iki gün çıkmıştır. 1 Haziran 1939 tarihi de Perşembe gününe denk gelmektedir. Belirtilen yazı, 30 Mayıs 1939 ve 2 Haziran 1939 tarihlerinde de yer almamıştır.

52- Düzeltme: 52,53,54,55 numaralı künyeler matbaadan kaynaklanan hatalardan olsa gerek M. Fahrettin Çelik adına olması gerekirken, M. Fahrettin Çapan adına çıkmıştır.

55- M. Fahrettin; "Koçaklamalı Türkülerimizden", Çınaraltı, 2 (22), Ocak 1942

Düzeltme: 22. sayı, 2. ciltte değil 1. cilttedir.

Ek: sf.11

53-

54-

55-

58- Dizdaroğlu, Hikmet; "Halk Şiirinde Türler", Türk Dili, 19 (207), Aralık 1968, S. 227-228, 235-236-237, 242

Ek:

205. sayfada da Zülâlî'nin Sümmanî ile yaptığı bir deyişme yer almaktadır.

59. Duru, Ömer N.; "Âşık Zülâlî'nin Köyü Selimiye", Köy Postası, 14 (159), Ekim 1957, S. 14-15

Düzeltme:

Adı geçen makale 14-15. sayfalarda değildir. Makele 16-17 sayfalarda yer almaktadır.

62- Karsaklı; "Posoflu Âşık Zülâlî (1873-1959)", Karsili, 1 (1), (Özel Sayı: Çıldır-Ardahan-Hanak-Posof), Ankara 1966, Yeni Desen Tic. Ltd. Şti. Matbaası, 78 S., 69-70-71

Ek:

a) 17-18. sayfalarda yer alan Zülâlî'ye ait şiirler, Mamışlı M. Kuzu tarafından,

b) 31-32. sayfalarda yer alan şiir Karsaklı tarafından derlenmiştir.

c) 76. sayfada ise Karsaklı imzası ile yayınlanan yazıda Zülâlî ve çırakları hakkında bilgiler verilmektedir.

68. Kırzıoğlu, Fahrettin; "Karslı Şairlerimizden Âşık Bahri", Kars Gaz., 11 Şubat 1950

Düzeltme:

Makalede adı geçen Zülâlî Posoflu Zülâlî olmayıp Karslı Zülâlî'dir. Bu nedenle künyenin bibliyografyadan çıkartılması gerekmektedir.

72- Oktay Abdullah; "Karslı Saz Şairleri", Serhat Kars Gaz., 18 Eylül 1982, 20 Eylül 1982, 21 Eylül 1982, 22 Eylül 1982, 23 Eylül 1982, 24 Eylül 1982, 25 Eylül 1982, 1 Ekim 1982, 2 Ekim 1982, 4 Ekim 1982.

Ek:

17 Eylül 1982

74- Oktay, Abdullah; "Anadolu Halk Şiirinde Türler, Halk Şiirinde Tür Kavramları ve Türlerin Doğuşu", Serhat Kars Gaz., 22 Haziran 1983, 28 Haziran 1983, 1 Temmuz 1983, 8 Temmuz 1983

Ek:

8 Temmuz 1983 tarihinde yayınlanan şiirin ilk bölümü 7 Temmuz 1983 tarihli Serhat Kars Gazetesi'nde yer almaktadır.

76- Sadak, Deniz; "Suharadan Baba Şenlik Nicoldu?", Kars Postası Gaz., 6 Temmuz 1983

Ek:

Kars Postası'nın 6.8.1983 tarihli nüshasında bu şiirin bir dörtlüğü "anonim" olarak verilmiştir. 6.8.1983 tarihli aynı sayıda Şenlik'in ölümü üzerine Zülâlî'nin söylediği bir dörtlük de yer almaktadır.

81- Saltkan, F; "Barış ve Şen Günlerde Söylenenler 2", Doğuş, 2 (43), Temmuz 1939, S. 11-13

Düzeltme:

a) S. 9-13

b) Makelede adı geçen ve bir de şiiri verilen Zülâlî, Posoflu Zülâlî olmayıp, Karslı Zülâlî'dir. Bu nedenle künyenin bibliyografyadan çıkartılması gerekmektedir.

86- Turan, Mustafa; "Dörtlüklerle Öğütler", Kars Haber Gaz., 4 Aralık 1982, 24 Aralık 1982, 25 Aralık 1982, 1 Ocak 1983, 18 Ocak 1983, 14 Şubat 1983, 21 Şubat 1983, 23 Şubat 1983, 25 Şubat 1983

Ek:

24 Şubat 1983

Alptekin-Şimşek Bibliyografyasında Yer Almayan Künyeler

1- **Özkırımlı, Atilla;** Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, C. 4, sf. 1253, "Zülâlî"

2- **Uraz, Murad;** Narmanlı Âşık Sümmanî, İstanbul 1945, 40 sf.

Not: Zülâlî/Şenlik/Sümmanî karşılaşması, sf. 32 (Birer dörtlük ile Zülâlî hakkında kısa bir bilgi)

3- **Gökalp, Mehmet;** Türk Folkloru Araştırmaları 1989, "Âşık Edebiyatında Bade, Hızır, Ledün İlmi", A.Ü. Basımevi, Ankara 1989, sf. 33-45

Not: Makalenin ilk sayfasında, Posoflu Zülâlî'nin "hak âşığı" olduğu belirtilmektedir.

4- **Özder, M. Adil;** Türk Halk Oyunları Semineri Bildiri ve Açık Oturum Konuşma Metinleri 5-7.11.1979, "Halk Ozanlarında Karşılaşma Geleneği", Ankara, sf. 51-61

Not: 60. sayfada, Zülâlî'nin doğum ve ölüm tarihleri verilmektedir. Ayrıca Zülâlî'nin, Sümmanî ve Ahılkelekli Kenzi ile karşılaştığı da belirtilmektedir.

5- **Tatçı, Mustafa;** Türk Folkloru Araştırmaları 1988/2, "Âşık Şiirinde Şahıslara Telmih Eden Bazı Tespitler", sf. 143-170, Öztek Matbaacılık, Ankara 1988

Not: Tatçı'nın makalesinde, 147. sayfa ile 169, sayfalara arasında, Zülâlî'nin pekçok şiirinden parçalar yer almaktadır.

6- **Tokdemir, Mecit;** Y.B. 67.0052, Kültür Bakanlığı HAGEM Arşivi

Not: Mecit Tokdemir, derlemesinin 17-18. sayfaları arasında Zülâlî'nin Batum ve Bursa'da söylediği beş şiirine yer vermektedir.

7- **Gözler, Fethi N.;** Halk Edebiyatında Milliyet Unsurları, İnkılap ve Aka Kitabevleri, Hür Basımevi, 176 sf.

Not: Yazar, kitabının 66. sayfasında Zülâlî'nin ismini zikretmeksizin

"Livana'dan çıktım Şavşet dağına
Allah'ın lûtfundan ihsan göründü"

mısraları ile başlayan şiirinin üç dörtlüğüne yer vermiştir.

8- **Kaya, Doğan;** Türk Folkloru Araştırmaları 1989, "Âşık Püryanî'nin Karşılaşmaları", sf. 47-84

Not: Makalenin 82-83. sayfalarında, Zülâlî"nin

"Eğer âşık isen sor benden sual"

dizesiyle başlayn şiirini söyleyen Sivaslı Muzaffer Utar ile Püryanî'nin karşılaşması verilmektedir.

9- **Tokdemir, Hayrettin;** Artvin Yöresi Folkloru, Ankara 1993, 679 sf.

Not: Kitabın 385-387, sayfaları arasında Zülâlî'nin Âşık Şenlik ile karşılaşması anlatlmaktadır. Ayrıca Zülâlî'nin

"Üstadından öğüt istersen gönül"

dizesiyle başlayan şiiri de kitapta yer almaktadır.

10- **Yardımcı, Mehmet;** Halkbilim ve Edebiyat Yazıları, Malatya 1993, Özmert Ofset, Açıksöz Yayınları, 436 sf.

Not: Kitapta "Halk Şiirinde Bade İçme, Mahlas Alma ve Usta Çırak Gelenekleri" adıyla yer alan makalenin 12. sayfasında iki Zülâlî'den bahsedilmekle beraber, bunlar-

dan birinin Posoflu olduğu kaydedilmiştir. Kitapta her iki Zülâlî'nin de bade içmiş oldukları belirtilmektedir.

Aynı makalenin 16. sayfasında Zülâlî'nin (burada hangi Zülâlî olduğu belirtilmiyor), Âşık Abbas'ın çırağı olduğu açıklanmaktadır.

11- **Kars İl Yıllığı 1973;**

Not: Zülâlî'nin doğum yeri, tarihi ve yaptığı bazı karşılaşmalar 108. sayfada yer almaktadır.

12- **Çelik, Fahrettin;** Kars, İstanbul 1943, 144 sf.

Not: Kitap, yazarlar tarafından bölümler halinde hazırlanmıştır. Fahrettin Çelik, Kars ve çevresindeki Türkçülük hareketi içinde Zülâlî'nin yerini, kitabın 28. sayfasında açıklamaktadır.

13- **Çelik, Fahrettin-Yurdseven Kemal;** Kars, İstanbul 1943, 144 sf.

Not: Çelik ve Yurdseven, Karslı Zülâlî hakkında bilgiler verirken, Karslı Zülâlî ile Posoflu Zülâlî'nin karıştırılmaması gerektiğini 95. sayfada belirtmektedirler.

14- **Elçin, Şükrü;** Yurt Duyguları (Antoloji), Ankara 1990, TKAE Yay: 114, Seri: IV, Sayı: A. 31, 174+V sf.

Not: Kitabın 167. sayfasında Zülâlî'nin bir şiiri bulunmakta, 170. sayfasında ise, şiirin sahibi olarak gösterilen Karslı Zülâlî'nin doğum ve ölüm tarihleri verilmektedir.

15- **Kaçar, Burhan;** V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirileri I.C, "Türk Edebiyatında Elif-Nameler" Ankara 1997, sf. 307-316

Not: 309. sayfada, Zülâlî'nin de elifnamesi olduğu kaydedilmektedir.

16- **Alptekin, A. Berat;** Çıldırlı Âşık Şenlik Bibliyografyası, Kültür Bak. MİFAD Yay: 95, Biyografiler-Bibliyografyalar Dizisi: 19, Ankara 1989, 87 sf.

Not: Kitabın 16. sayfasında, Şenlik'in Doğu Anadolu âşıkları üzerindeki etkilerinden bahsedilirken, Zülâlî'de böyle bir etkinin görülmediği belirtilmektedir.

17- **Kaçar, Burhan;** V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Program ve Bildiri Özetleri I, "Türk Edebiyatında Elifnameler", HAGEM Yay.: 230, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 47, sf. 117

18- **Rayman Hayrettin;** Karacaoğlan Şiirlerinde Ahenk, Kültür Bak. Yay.: 1864, HAGEM Yay.: 242, Halk Edebiyatı Dizisi: 49, sf. 37, Ankara 1996

19- **Taşlıova, Şeref;** Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri 27-29 Ekim 1975 Konya, "Kars ve Çevresinde Sazla Sesle Söylenen Âşık Makamlarının İsimleri", sf. 136-142, Ankara 1976

Not: 137. sayfada Zülâlî'nin:

"Üstadından öğüt almak istersen
Gel otur yanında kal ağır ağır"

dizeleri yer almaktadır.

20- **Çetinkaya, Haydar;** Âşık Şenlik Hayatı ve Şiirleri (Basılmamış çalışma), Kültür Bak. HAGEM Folklor Arşivi, NE 90.0025, 479 sf.

Not: 234-241. sayfalar arasında Zülâlî-Şenlik karşılaşması yer almaktadır.

21- **Kırzıoğlu, M. Fahrettin;** Kars Tarihi, C.I, sf. 553, Işık Mat., İstanbul 1953

Not: Belirtilen sayfada, Yusuf Zülâlî'nin Kars'ta muallimlik yaptığı, aynı zamanda millî duyguları güçlendirici şiirlerini Kars ve Kağızman medreselerinde gizlice okutturduğu açıklanmaktadır.

22- **Kardeş, Mehmet;** Millî Folklor, "Sümmanî-Zülâlî Karşılaşması", S. 6, Haziran 1990, sf. 64

Not: Zülâlî ve Şenlik'e ait bir deyişme yer almaktadır.

23- **Kuzu, Mamaşlı M.;** Kars İli (1), (Özel Sayı: Çıldır-Ardahan-Hanak Posof), "Dört İlçemiz Üzerine Deyişler", sf. 17-18, Ankara 1966

Not: Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının 1888 yılında yapıldığı belir-

tilerek iki şiire yer verilmiştir.

24- **Posof'un Sesi, Ardahan Özel Sayısı,** Yıl: 1, S. 1, Temmuz 1992, sf. 11, 16, 30, dış kapak

Not: Zülâlî'nin "Gelin arkadaşlar gelin yerenler" dizesiyle başlayan şiiri derginin ön kapağında yer almaktadır. Aynı derginin 16. sayfasında ise bu şiiri, Zülâlî'nin memleketine dönüşünde hemşehrilerine söylediği kaydedilmektedir.

11. Sayfada, Zülâlî'nin, Ardahan için yazmış olduğu "Bahar mevsiminde pus ile duman" dizesiyle başlayan şiirine yer verilmektedir.

Yine 16. sayfada, Zülâlî'nin Kafkasya ve Ortaasya'da yapmış olduğu Türkçülük çalışmalarına yer verilerek, bu konuda yazmış olduğu sekiz beyitten oluşan ve "Biz bu zulmatlar içinden çıkarız bir gün olur" dizesi ile başlayan şiirine yer verilmiştir.

30. sayfada ise, Zülâlî'nin "Öyle mi Kars elinde" dizesiyle başlayan" bayatısı yer almaktadır.

25- **Ardahan'dan Posof'un Sesi,** Yıl:1, S. 3, sf. 30

Not: Belirtilen sayfada, Zülâlî'nin "Beni ne mihnette koydun ey felek" dizesiyle başlayan şiirine yer verilmiştir.

26- **Ardahan'dan Posof'un Sesi,** "Ardahan", Yıl: 2, S. 4, Şubat 1994, Sf. 23

Not: Derginin bu sayısında, Zülâlî"nin "Bahar mevsiminde pus ile duman" dizesiyle başlayan şiirine yer verilmiştir.

27- **Ricaloğlu, Hükümdar;** Ardahan'dan Posof'un Sesi, "Hemşehrilerimizden Mektup", Yıl: 2, S. 4, Şubat 1994, sf. 29

Not: Ricaloğlu'nun yazısında, Posof ile ilgili yapmış olduğu çalışmaların yanında, Posof'lu âşıklardan Zülâlî hakkında bilgilere de rastlamaktayız. Ricaloğlu, Zülâlî'ye ait olarak gösterilen bir şiirin aslında Âşık Ömer'e ait olduğunu belirtmekte ama bunun hangi şiir olduğunu açıklamamaktadır.

28- **Ardahan'dan Posof'un Sesi**, "Âşıklarımızdan Haberler", Yıl:3, S. 7, Mart 1995, sf. 30

Not: "Âşıklarımızdan Haberler" başlığıyla verilen yazıda, hangi Zülâlî olduğu belirtilmeden şu haber verilmektedir: "Âşık Zülâlî'nin kabri yeniden yaptırılarak mezar taşına şu ibare yazdırılmıştır: 'Bülbül'"

29- **Gönüloğlu;** Kaynak Dergisi, "Saz Şairi Zülâlî", Yıl: 5, S. 50, sf. 51, 19.3.1937

Not: 53. sayıda hayatı hakkında bilgi verilecek olan Zülâlî'nin "Bu nasıl memleket bu nasıl dünya", "Âşık maşuk ile ermiş murada" ve "Benim ile çıktın savaşa" dizeleri ile başlayan üç şiirine yer verilmiştir.

30- **Zülâlî, Yusuf;** Herşey Mecmuası, "Gönül", Yıl: 1, İkinci teşrin 1938 (?), S. 7, sf. 23

Not: Zülâlî'nin "Gönül hiç utanmak yok mudur sende" dizesi ile başlayan şiiri yer almaktadır.

31- **Turan, Metin;** Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri, 486 sf., Ankara 1996

Not: Kitabın 27 ile 32. sayfaları arasında Zülâlî'nin bade içmesi ile ilgili bilgiler verilmekte, 83. sayfada ise bir bayatısı, 87 ve 88. sayfalarda da "Hâb-ı nazda yatar iken uyandım" dizesiyle başlayan yedekli koşması okuyucuya sunulmaktadır.

32- **Nasrattınoğlu, İ. Ünver;** Sesler, "Türk Halk Edebiyatında Mechûl Halk Ozanları ve Posoflu Âşık Zülâlî", Yıl: XXII, S. 205, Nisan 1986, sf. 78-90

Yukarıda künyesi verilen makale 27-29 Ekim 1975 tarihlerinde gerçekleştirilen Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri'nde sunulan bildirinin aynısıdır. Yazar yukarıda adı belirtilen makalesinde, Erzurum Ü. Ed. Fak. Halk Edebiyatı Kürsüsü'nde yapılan çalışmaların, halk edebiyatı alanında var olan "bütün değer yargılarını alt-üst edecek" nitelikte olduğunu açıklamaktadır. Bunun

dayanağı olarak Dr. Ensar Aslan tarafından hazırlanan "Çıldırlı Âşık Şenlik" adlı çalışma gösterilmektedir. Yazar, ayrıca "bütün edebiyat tarihlerinin yeniden gözden geçirilmesi" gerektiği düşüncesindedir.

Bütün çalışmaların, Ensar Aslan'ın eserinden sonra yeniden gözden geçirilmesini savlayan Nasrattınoğlu, "gözden geçirme" işlemini kendi çalışmasında yapmak gereğini hissetmemiştir. Örneğin, Çıldırlı Âşık Şenlik adlı çalışmanın 114. sayfasının dipnotunda, Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının gerçekleşmediği, Zülâlî'nin veya bir başkasının Şenlik'in şiirlerine nazire yaptığının belirtilmesine rağmen, Nasrattınoğlu makalesinde, Zülâlî'nin Şenlik ile değiştiğini, hatta bu karşılaşmanın "saatlerce" sürdüğünü açıklamakta ve bu karşılaşmaya dair örnekler vermektedir.

Bu makalede, diğer birçok kaynaktan farklı olarak, Zülâlî'nin dedesinin isminin Hurşit Ağa olduğu bildirilmektedir.

33- **Halıcı, Fevzi;** Aşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri Güldeste, AKDTYK/AKM Yay., S. 58, Ankara 1992

Halıcı tarafından verilen bilgilerde, Zülâlî'nin ilk ustasının Âşık Abbas olduğu belirtilmektedir. Oysa (Bayrak 1973) Zülâlî otobiyografisinde, Âşık Abbas'ın kendisinin çırağı olduğunu belirtmektedir.

34- **Gönüloğlu;** Kaynak Dergisi, "Saz Şairi Zülâlî", Yıl: 5, S. 53, sf. 132-133, 19.6.1937

Gönüloğlu'nun bu yazısında, Zülâlî'nin köyünden ayrılışına kadar olan hayatının -neredeyse- bir halk hikâyesi şeklinde anlatıldığına şahit oluyoruz.

Yazının başlangıcında, Zülâlî'nin doğum yeri ve yılı hakkında bilgiler verildikten sonra, aldığı dinî eğitim anlatılmaktadır. Bu eğitimi sırasında kendisinden iki yaş büyük, Manivşah adlı bir kıza âşık olduğu; her ikisinin de rüyalarında gördükleri perinin aşkına yanarken gerçekte birbirlerine sevdalandıkları, bunun neticesinde birbirlerine şiirler söyledikleri anlaşılmaktadır.

Zülâlî bu sıralar on dört yaşındadır. Zülâlî on altı yaşına

geldiğinde çevresinde tanınan bir âşık olmuştur. Aradan üç sene geçtiğinde Zülâlî ile Manivşah gizlice nişanlanırlar. Fakat yoksul olan Zülâlî para kazanmak için gurbete gider. Yolu Erzurum'a düşen Zülâlî, burada Trabzonlu Kararînin "ebcet hesabıyla yaptığı bilmeceleri" açar. Daha sonra Şenlik ve Sümmanî ile tanışır.

Bazı kaynaklarda (BAYRAK 1973) Zülâlî'nin karşılaştığı Kararî'nin Polathaneli olduğu ve karşılaşmanın Batum'da gerçekleştiği açıklanmaktadır. Zülâlî de otobiyografisinde -nereli olduğu belirtilmeden- Kararî ile Batum'da karşılaştığını bildirir. Yine bazı kaynaklara göre (ZEYREK 1990) Kararî, bir Ermeni âşığıdır. Yine bazı kaynaklara göre (KARSAKLI) Zülâlî'nin karşılaştığı Kararî'nin Polathaneli olduğu kabul edilir. Ancak bu kaynakta da Zülâlî , Kararî ile Erzurum'da değil Batum'da karşılaşmıştır.

Yukarıda verilen bilgileri alt alta sıraladığımızda şu sonuçlara varmaktayız:

A- Kararî'nin nereli olduğuna dair bilgiler muhteliftir.

a) Trabzonlu'dur (Gönüloğlu)

b) Polathaneli'dir (Bayrak, Karsaklı)

c) Nereli olduğu belirtilmeyen kaynaklar (Nasrattınoğlu, Zeyrek, Şahin, Kökten, Alptekin-Şimşek)

Bu noktada iki olasılık belirmektedir:

a- Trabzonlu ve Polathaneli olmak üzere iki Kararî yaşamıştır.

b- Polathane, Trabzon'a bağlı (semt, köy vs.) bir yerleşim birimi olduğundan (?) bazı araştırmacılar, küçük yerleşim biriminin ismi yerine, yerleşim yerinin bağlı olduğu ili zikretmiş olabilirler.

B- Zülâlî'nin Kararî ile karşılaştığı yer:

a) Erzurum (Gönüloğlu 1937)

b) Batum (Nasrattınoğlu 1987, Bayrak 1973, Zeyrek 1986-1987, 1990, Karsaklı, Kökten 1953)

35- **Demirsipahi, Cemil;** Türk Halk Oyunları, İş Bankası Kültür Yay.: 148, Folklor Dizizi: 2, Ankara 1975

Not: sf. 150 (Bir yedekli koşma)
sf. 151 (Zincirleme koşma)

36- **Şahin, Remzi-Şahin, Zeki-Akalın, Zeki;** Artvin Yöresi Folkloru Halk Kültürü Araştırması, Mayıs 1997, 264 sf.

Not: sf. 57 (Livanadan aştım Şavsat dağına dizesiyle başlayan şiir - 4 dörtlük)

ŞİİR İNCELEMESİ ÖRNEĞİ

ZÜLÂLÎ-ŞENLİK KARŞILAŞMASI İLE İLGİLİ VARYANTLAŞMANIN NEDENLERİ*

Birçok çalışmada yapılan çalışmanın neticesini veren düşünce son kısımda yer alır. Biz bu kaideyi tersinden işleterek, sonda söylememiz gereken düşünceyi başta söyleyeceğiz: Zülâlî ile Şenlik 1891 yılında karşılaşmışlardır. Zülâlî bu gerçeği Fahrettin KIRZIOĞLU'na gönderdiği otobiyografisinde dile getirmektedir.

Bu konudaki en doğru bilgileri Zülâlî veya Şenlik'ten elde edebilirdik. Şenlik'in bu konuda yazdığı bir belge elimizde olmadığından, geriye Âşık Zülâlî kalıyor. Bu nedenle karşılaşmanın gerçekleşip gerçekleşmediğine dair en doğru bilgiyi Zülâlî'den alabiliriz.

Zülâlî-Şenlik karşılaşması ile ilgili olarak yapmış olduğumuz kaynak taramasında 31 kaynağa ulaşmaktayız. 31 kaynağın iki tanesi, iki kez değişik dergilerde, hiçbir değişiklik yapılmadan yayınlandığından kaynak sayımız 29'a inmektedir. Bu yazılı kaynakların yanında tarafımızdan gerçekleştirilen iki derleme daha vardır. Sonuç olarak konu ile ilgili kaynak sayısı 31'e ulaşmaktadır. 31 kaynağın neredeyse tamamı birbirinden farklı varyantlar oluşturmaktadır.

Bu varyantlaşmanın nedeni nedir? İlginçtir, Zülâlî çağımıza çok yakın bir zamanda yaşamıştır. Ortada bir de otobiyografisi durmaktadır. Bildirimizde Zülâlî-Şenlik karşılaşmasını irdelemeye, varyantlaşmanın nedenlerini -elimizden geldiğince- açıklamaya çalışacağız.

Bilindiği gibi halk edebiyatımız yazıdan çok hafızaya dayanmaktadır. Yukarıda belirtilen 31 kaynakta verilen görüşlerin bir kısmında kaynak belirtilmese de, birçok kaynakta derlemelerin yapıldığı kaynak kişilerin isimleri verilmektedir. Konu ile ilgili derlemeler Zülâlî'nin çırağından, Şenlik'in torunundan, oğlundan, Zülâlî ve Şenlik'in köylülerinden ve yörenin âşıklarından yapılmıştır. Bu nedenle bir kısım farklılıkların olabileceği muhakkaktır. Ancak Zülâlî-

* 22-23 Mayıs 1997 tarihinde Âşık Şenlik Sempozyumu'nda sunulan bildiridir.

Şenlik karşılaşması ile ilgili varyantlar incelendiğinde bu derece aşırı farklılıkların halk hafızasında oluşmuş olma ihtimalinin çok düşük olacağını göreceğiz.

Taban tabana zıt varyantların ortaya çıkması veya birbirine yakın varyantlarda bile değişikliklerin oluşmasının nedenleri neler olabilir? Bir diğer soru da, bir folklor ürünü yazıya aktarıldığında varyantlaşmanın önü alındığı halde, incelediğimiz örnekte neden tam tersi olmaktadır.

Ortaya attığımız bu iki soruyu "zaman" etkeni ile açıklamayı denemeye çalışırsak acaba nasıl bir sonuca ulaşırız. Bilindiği gibi daha önceki yüz yıllarda yaşamış birçok ozanın hayat hikâyesi daha net olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçi halk hafızası, yazıya aktarılan süreye dek bazı bilgileri unutmuş veya diğer kişilere eklemiş olabilir. Ancak süreç içinde, halk anlatımında bir takım varyantların eskidiği veya unutulduğu da bir gerçektir. Yani süreç içinde bir kısım varyantların elenmiş olması muhtemeldir.

Geçmiş dönemlerde yaşamış ozanların hayat hikâyeleri ile ilgili varyantlaşmanın çoğunluğu, doğduğu veya yaşadığı yer ile ilgilidir. Bunun nedeni de gayet açıktır. Her şehir ve kasaba Yunus Emre'nin veya Karacaoğlan'ın kendi coğrafyasından çıktığına inanabilir. Bu sahiplenmenin nedeni, o toplumun, ozanın söylediklerinde kendini ifade edebilmesidir.

Bununla birlikte yeni bilgiler ışığında bazı ozanların etrafında yeni gerçekler de ortaya çıkabilir. Örneğin Karacaoğlanlar, Yunuslar, Pir Sultanlar. Zamana bağlı bir sıralama yapacak olursak sözlü gelenek yazıya aktarıldıktan sonra, araştırmacılar aynı ozana ait olduğu söylenilen, düşünülen şiirlerden yola çıkarak -varyantlarda tekleşmeye başlayan- ozanı yeniden fazlalaştırabilirler. Örneğin Çukurovalı Karacaoğlan ile Asker Karacaoğlan gibi.

Yukarıda açıkladığımız nedenin yanında bir diğer neden de günümüz koşullarında veya geleneğin zayıfladığı anlarda, halk hafızasının yeni varyantlar üretmede karşılaşacağı zorluklardır. Ekonomik, siyasal yapıda hızlı değişikliklerin ortaya çıktığı dönem-

lerde, toplumsal hafıza yeni ürünler ortaya çıkartamadığı gibi varolanı da korumakta zorlanır.

Bu tespiti aklımızdan çıkartmadan Zülâlî-Şenlik karşılaşmasındaki varyantlaşmayı "zaman" yönünden incelemeye çalışalım. Birazdan açıklayacağımız düşüncenin tersinin de mümkün olabileceğini unutmadan şöyle bir varsayım üretebiliriz. Not olarak bu varsayımın sözlü aktarım ile ilgili olduğunu, varyantlaşmanın sözlü anlatım sonucu ortaya çıktığı tezini açıklamaya çalışacağını da ekleyelim. Kaldı ki, bizce varyantlaşma sözlü aktarımdan çok, yazılı aktarımda ortaya çıkmıştır. Bu görüşü de temellendirmeye ayrıca çalışacağız.

Zülâlî-Şenlik karşılaşmasındaki varyantlaşmanın sözlü anlatımdan kaynaklanan nedenleri neler olabilir:

a) Kaynak kişilerin olmasını istedikleri hadiseler ile gerçeklerin çakışmaması. Bunun sonucunda kaynak kişi rahatlıkla, olan ile olması gerekenin yerlerini değiştirebilir. Bu değiştirmenin nedenleri: Ekonomik, siyasal, kültürel, coğrafi faktörler olabilir: **"Bilinçli yönlendirme/değiştirme"**

b) Kaynak kişilerin olayların bir bölümünü veya tamamını unutmaları. **"Bilinçsiz değiştirme."**

Bu durumdaki kaynak kişi tamamını veya bir bölümünü unuttuğu bir olayı ya bildiği kadarıyla yani eksik olarak anlatacaktır ya da eksik olan kısımları tamir edecektir. Pekiyi kaynak kişi (aslında bu sorunla karşılaşan derleyici de eksik hissettiği kısımları onarma çabası içine girebilir. Örneklerimizde bunu da göreceğiz) eksik kalan kısımları ne şekilde onarma yoluna gidecektir? Bunun da iki yolu vardır. Ya farkında olmadan, daha önceden duyduğu veya yaşadığı benzer bir olayı anlattığı olaya monte edecek ve olayda eksik kalan kısımları tamamlayacak **(yer değiştirme)** ya da unuttuğunun bilincinde olarak eksik gördüğü bölümleri tamamlayarak -kendince-sağlam bir kurgu oluşturacaktır **(tamamlama)**.

Bilinçli yönlendirmede kollektif veya kişisel bir yarar söz konusuyken, bilinçsiz değiştirmede böyle bir beklenti söz konusu

değildir. Burada bir değiştirmeden çok onarma hadisesi gerçekleşmektedir. Bunda da, kaynak kişinin hafızasının yetersiz kalması ve derleyici karşısında mahçup olmama düşüncesi etkendir.

Kaynak kişi ile derleyici veya derlenen malzemeyi değerlendiren kişi arasında bir fark da şu olabilir. Kaynak kişi, anlattığı olay ile ilgili olarak -büyük çoğunlukla- tek bir varyantı bilebilir. Bu durum özellikle okur-yazarlığın daha sınırlı olduğu veya seyahat etmenin zor olduğu dönemler için geçerlidir.

Oysa derleyicinin veya bilim adamının kaynak kişiden farklı olan yönleri (onun ideolojisi, diğer varyantları da biliyor oluşu) aldığı bilgileri süzgeçten geçirme ihtiyacını ortaya çıkaracaktır. Aslında tarafsız olması gereken bilim adamı taraflı davranabilecektir.

İncelediğimiz örnekte bu kadar çok varyantın ortaya çıkışını iki etkene bağlayabiliriz. Bu etkenlerden birincisi zamandır. Çok yakın bir dönemde yaşanmış olan bu olayın normal olarak çok fazla varyanta sahip olmaması gerekirdi. Oysa Zülâlî-Şenlik karşılaşması bunun tam tersini ortaya koymaktadır. O nedenle, yakın zaman önce olmuş; olayı yaşayan insanların hayatta olduğu dönemlerde derlemesi yapılmış bu karşılaşma ile ilgili yukarıdaki düşünce geçerliliğin yitirmiştir. Yazılı kaynakta bu denli çok varyantın ortaya çıkmasının bir nedeni olmalıdır.

Yukarıdaki teorinin tam tersinin örneğimiz için geçerli olduğunu söylememiz mümkün müdür? Yani, incelediğimiz örneğin yakın zamanda gerçekleşmiş olması, henüz bir kısım varyantın hafızalardan silinmeden yazıya aktarılmış olması, sözlü anlatım ile yazıya aktarılma tarihleri arasındaki sürenin çok uzun olmaması nedeniyle, sözlü gelenekteki bazı varyantlar "elenme" için zaman bulamamıştır: **Zaman faktörü.**

İkinci neden ise derleyicilerin veya bilim adamlarının objektif davranmakta zorluk çekmeleridir. Öyle ki iş varyantların derlenmesi ve değerlendirilmesi uğraşısından çıkmış, taraftarlığa kadar vardırılmıştır. Bu taraftarlık o denli abartılmıştır ki derlenen (?) varyantlara uygun olabilmesi; derlenen varyantları doğrulaması için

şiirler de bu varyantlara uydurulmuş, böylece bir şiirin birden çok varyantı ortaya çıkmıştır. Ki bu şiir varyantlarında yer alan temler de taban tabana zıt hale gelmiştir.

Bilindiği gibi nazmın unutulması nesre göre daha zordur. En azından âşıklığı meslek olarak seçmiş kişiler için bu doğru bir tespittir. Yukarıda da açıkladığımız gibi derlemelerin bir bölümü âşıklardan yapılmıştır. Normal koşullarda nesrin nazma uydurulması gerekirken incelediğimiz örnekte zor olanı yapılarak nazım nesre uydurulmuştur. O hale gelmiştir ki bilimsel kaygı, anlayış bir kenara bırakılmış, iş karşılıklı suçlamalara ve hakarete vardırılmıştır. Örnek: "Zülâlî Yakayı Zor Kurtarıyor."

Bildirimizde Zülâlî'nin, Şenlik ile Suhara'da yapmış olduğu karşılaşma ele alınacaktır.

Varyantlaşmanın nedeni olarak yalnızca sözlü aktarımın gösterilemeyeceği en az sözlü aktarım kadar bilim adamlarının kişisel değer yargılarının, subjektif yaklaşımlarının da varyantlaşmanın nedeni olduğunu göstermeye çalışacağız.

ZÜLÂLÎ-ŞENLİK KARŞILAŞMASININ TARİHİ ÜZERİNE BİRKAÇ NOT

A- Tarihlendirme Yapılmayan Varyantlar

a) Genç yaşta, gençlik yılları: (ÖZKIRIMLI, KARTARI; 1969/1977, TOKDEMİR; 1993)

b) 15 yaşında: (ERDALİ 1996)

c) 15-16 yaşlarında: (ASLAN; 1975)

B- Tarihlendirme Yapılan Varyantlar

a) 1880: (ÇETİNKAYA; 1971)

b) 1888: (KUZU; 1966, ÇELİK; 1939)

c) 1889: (KARSAKLI; 1966)

d) 1890/1891 yazı: (KÖKTEN; 1953, KARS İL YILLIĞI; 1973, ZEYREK; 1990)

e) 1891: (ALPTEKİN-ŞİMŞEK; 1996, NASRATTINOĞLU; 1987, BAYRAK; 1973)

f) 1892: (NASRATTINOĞLU; 1976/1986)

g) 1896: (YENER; 1973, GÖKALP; 1953, SADAK; 1983, HALICI; 1992)

h) 1899: (ŞAHİN; 1983)

ı) 1904; (OKTAY; 1982)

Zülâlî'nin otobiyografisinde Şenlik ile karşılaştığını belirttiği tarih 1891'dir. Saz çalmaya başladığı tarih olarak da 1890 yılını göstermektedir. Bu veriler aşığında Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının 1890 yılında veya daha öncesinde gerçekleşmiş olması mümkün değildir. Ancak bütün varyantlarda görülen çelişki, Zülâlî'nin otobiyografisinde de karşımıza çıkmaktadır. Zülâlî, saz çalması ile ilgili 1890 tarihini verirken bu bilgiden iki satır yukarıda 1889 yılında Posof'un Varhana köyünden Âşık Abbas ile birlikte Posof'un Kobliyan köylerinde "saz ile âşıklık" yaptıkları bilgisini vermektedir.

Aslında Zülâlî'nin otobiyografisinde dahi böyle bir çelişki varken diğer varyantları, dolayısıyla yazarları eleştirirken biraz daha hoşgörülü olmak zorunda kalmaktayız.

Yine de en iyimser ihtimal ile Zülâlî-Şenlik karşılaşması tarihi olarak saz çalmaya başladığı tarihi -yani 1889 tarihini- verebiliriz. 1889 tarihi "eşik olarak" kabul edildiği takdirde aşağıdaki varyantları -tarihlendirme yönünden- elememiz gerekmektedir. (1889'dan sonrası için verilen tarihlerle ilgili varyantlara dokunmadan.) (KUZU/1888, ÇELİK/1888, ÇETİNKAYA/1880)

Zülâlî'nin otobiyografisinde belirttiği tarih olan 1891 tarihini, karşılaşma tarihi olarak aldığımızda aşağıdaki varyantların yanlışlığını kabul etmek zorunda kalmaktayız: (KUZU/1888, KARSAKLI / 1889, ÇELİK / 1888, ÇETİNKAYA / 1880, KÖKTEN / 1890, KARS İL YILLIĞI/1890, ZEYREK / 1890)

Varyantlar arasındaki çelişkileri ortaya koymak için aşağıdaki bilgilere dikkatinizi çekmek isterim.

Kars İli (1) Özel Sayı: Çıldır-Ardahan-Hanak-Posof adlı yayında Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının tarihi olarak Karsaklı tarafından 1889

tarihi; Mamaşlı M. Kuzu tarafından ise 1888 tarihi verilmektedir. Bu iki künyenin yanında M. Fahrettin Çelik, Doğuş Dergisi'nin Haziran 1939 sayısında Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının tarihi olarak 1888 yılını göstermektedir. Bu üç künyenin ard arda sıralanmasının nedeni şudur: M. Fahrettin Kırzıoğlu Edebiyatımızda Kars -2. Kitap- adlı yayında, yazılarında toplam 11 takma ad kullandığını belirtmektedir. Bu 11 takma ad içinde, yukarıda saydığımız üç isim de bulunmaktadır. Yani yukarıda verdiğimiz künyelerin tamamının yazarı tek bir kişidir. Görüldüğü gibi aynı kişi dahi birbirinden farklı iki tarih verebilmektedir. Tarihlendirme ile ilgili en açık varyantlaşma budur. Neden aynı kişi karşılaşma tarihi olarak iki ayrı yılı verebilmektedir? Bu tarihlerden hangisi doğrudur? Yanlış dahi olsa tarih konusunda -en azından aynı kişinin- aynı tarihi vermesi gerekmez mi? Her iki tarihlendirme de aynı yayında (Kars İli 1 Özel Sayı: Çıldır-Ardahan-Hanak-Posof) verilmektedir. Yayınlar arasında bir zaman farkı söz konusu olsa bu durumu anlayabilmemiz söz konusu olabilecekti. Vaziyetin asıl garip olan kısmı bu da değil. Âşık Zülâlî'nin -deminden beri bahsettiğimiz- otobiyografisini gönderdiği şahıs Kırzıoğlu'dur, ki bu otobiyografinin 1940'lı yıllar da Kırzıoğlu'nun elinde olması gerekir.

Bilindiği gibi Zülâlî-Şenlik karşılaşması ile ilgili Kırzıoğlu'nun (Çelik'in) yapmış olduğu ilk yayının tarihi 1939 yılıdır. Çelik bu yayınında Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının tarihi olarak 1888 yılını vermektedir. Bu yazı Zülâlî'nin, Kırzıoğlu'na otobiyografisini gönderdiği tarihten önce yazıldığı için, tarihlendirmeyi anlayışla karşılamamız gerekmektedir. Çünkü Zülâlî'nin otobiyografisi henüz Kırzıoğlu'nun eline geçmemiştir. Ancak Kırzıoğlu, Zülâlî'nin otobiyografisini elde ettikten yaklaşık 20-25 yıl sonra dahi Zülâlî-Şenlik karşılaşması ile ilgili 1891 tarihine (Zülâlî bu tarihi vermektedir) itibar etmemekle kalmaz, 1966 yılında (aynı yayında) farklı tarihler vermekte de bir sakınca görmez.

Bu olay, tarihlendirme ile ilgili yazılı varyantlaşmaya tipik bir örnektir.

Zülâlî-Şenlik karşılaşması için kesin bir tarih saptamamızın doğru olacağı kanısındayım. Karşılaşmanın gerçekleşmesi için en erken

tarih Zülâlî'nin saz çalmayı öğrendiği, en geç tarih ise Şenlik'in öldüğünü tarihtir. Zülâlî'nin saz çalmaya başladığı tarih konusunda tam bir netlik söz konusu olmamakla beraber, Şenlik'in öldüğü tarih kesindir: 1913. Bu tarih, karşılaşmanın gerçekleşmesi için son tarihtir. Zaten hiçbir varyantta bu tarihten sonraya ait bir tarihlendirme yapılmamaktadır.

Aslında tarihlendirmeye ilişkin, Şenlik ve Zülâlî'nin bölgede bulundukları dönemler bilinebilmiş olsa daha rahat ve sağlıklı bir eleme yapmamız mümkün olacaktı. Maalesef böyle bir lükse sahip değiliz.

Zülâlî'nin ilk saz çalmayı öğrendiği tarih ile ilgili doyurucu bilgilere sahip değiliz. Bir kısım -önemli bir kısım- varyanta göre, Zülâlî'nin ilk saz çalmaya başladığı zaman dilimi olarak "gençliğinin ilk yılları, erken yaşta, çocuk denecek yaşta, ilk gençlik çağlarında, genç yaşta, çok gençken, küçük yaşta" gibi belirsiz tarihlendirmeler kullanılmaktadır: (KARTARI; 1969, SAKAOĞLU; 1989/1992, ALKAN; 1973, TOKDEMİR; 1970/1971, YURT ANSİKLOPEDİSİ 1982-1983, BAYRI; 1957, KALKAN; 1991)

Bir kısım varyantta ise tarihlendirme ile ilgili daha net bilgiler bulunmaktadır. Bu tarihlerin bir kısmı, Zülâlî'nin bade içtiği tarihtir ki bu tarihi, Zülâlî'nin âşıklığının başlangıcı kabul edebiliriz:

A1- 12 yaşında: (ALPTEKİN-ŞİMŞEK; 1996, GÜNAY; 1986, ŞAHİN; 1983, NASRATTINOĞLU; 1987)

A2- 12 yaşlarında (1885) (ZEYREK; 1990)

A3- 12 yaşlarında (1886 Eylül): (ÇELİK; 1939)

B- 12-14 yaşlarında: (ŞAHİN; 1983)

Ç1- 14 yaşında: (GÖNÜLOĞLU; 1937)

Ç2- 14 yaşında: (1887 Mayıs) (KARSAKLI 1966)

D- 15 yaşında: (KÖKTEN; 1953, NASRATTINOĞLU; 1976/1986, 1971, SAKAOĞLU; 1976)

Zülâlî'nin âşıklığa başlama yaşı olarak verilen bu tarihlerden yola çıkarak, doğum tarih(ler)ini tespit etmeye çalışalım:

A1- 12 yaşında: (ALPTEKİN - ŞİMŞEK / 1873, GÜNAY / 1874, ŞAHİN / 1873, NASRATTINOĞLU / 1873)

A2- 12 yaşlarında: (ZEYREK/1873)
B- 12-14 yaşlarında: (ŞAHİN; 1873)
C1- 14 yaşında: (KARSAKLI; 1873)
C2- 14 yaşında (GÖNÜLOĞLU; 1872)
D- 15 yaşında: (KÖKTEN; 1874, NASRATTINOĞLU; 1876/1876, SAKAOĞLU; 1873)

Varyantlaşmayla ilgili olarak üç not daha düşmemiz gerekmektedir. Bunlardan birincisi Nasrattınoğlu tarafından Zülâlî'nin doğumu ile ilgili iki farklı tarihin verilmesidir: 1873 ve 1876. İkincisi ise Şahin'in (1983) aynı kitapta, Zülâlî'nin âşıklığa başlaması ile ilgili iki farklı yılı vermesi: 12 yaş ve 12-14 yaşları. Çelik 12 yaştan bahsederken bu yaşın Karsaklı tarafından 14'e çıkarılması da ilginçtir.

Yukarıda bildirilen tarihlerin asgari ve azami hangi tarihlere denk geldiğini tahmin edebiliriz. Zülâlî'nin âşıklığa -en azından bade içmesi- başlaması ile ilgili en erken tarih 1885 yılıdır. En geç tarih ise 1891 yılıdır.

Yukarıda belirttiğimiz 1885 ve 1891 tarihleri, Zülâlî'nin bade içtiği tarihtir. Hiçbir varyantta Zülâlî'nin bade içtikten hemen sonra veya saz çalmayı öğrendikten hemen sonra Şenlik'in karşısına çıktığına dair bir bilgiye rastlamıyoruz. Bu nedenle Zülâlî'nin olgunlaşması ve Âşık Şenlik'in karşısına çıkabileceğine, O'nu yenebileceğine inanması için de belirli bir sürenin geçmesi gerekmektedir. Bu süreyi de en azından 1 yıl olarak hesap edersek ki bu sırada Zülâlî'nin aşağı-yukarı 13 yaşında olması gerekir. Bu yaştaki bir çocuğun Âşık Şenlik'in karşısına çıkması pek mümkün olmasa da, belirtiğimiz gibi asgari süreyi bulmaya çalışmaktayız. Yukarıda tespit ettiğimiz tarihleri bir yıl ileri alırsak, çıkan tarihler 1886 ve 1892'dir. Bu tarihlerin dışında kalan tarihlerin verildiği varyantların doğru olma ihtimali (tarih yönünden) zayıftır. Bu tarihlerin dışında kalan tarihlerin verildiği varyantlar şunlardır: (ÇETİNKAYA/1880, OKTAY/1904, YENER/1896, GÖKALP/1896, SADAK/1896, HALICI/1896, ŞAHİN/1899)

Çetinkaya varyantında verilen 1880 tarihi, Zülâlî'nin doğum tarihleri ile ilgili varyantlarla karşılaştırıldığında 1880 tarihinde Zülâlî ile Şenlik'in karşılaşması mümkün görülmemektedir. Çünkü Zülâlî'nin

doğumu ile ilgili olarak verilen en eski tarih 1870 (CUNBUR; 1968)'dir. Zülâlî'nin 10 yaşındayken -ki Cunbur'un haricindeki kaynaklar bu tarihi 1873/74 yıllarına almaktadır- Şenlik ile karşılaşmak için yola çıkması bile mümkün değildir. Çetinkaya varyantında bunun da çaresi bulunarak, Zülâlî'nin doğum tarihi 1863 yılına alınmaktadır. Böylece bu varyantta tarih geriye çekilmekle birlikte, Zülâlî'nin yaşı küçülmekten kurtulmuş olmaktadır.

Oktay varyantında verilen 1904 tarihinin de -diğer varyantlar incelendiğinde- Zülâlî Şenlik karşılaşması için çok geç bir tarih olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü bütün varyantlarda, Zülâlî'nin Şenlik ile karşılaştığı zaman çok genç olduğu açıklanmaktadır. Oysa 1904 yılında Zülâlî'nin yaklaşık olarak 30 yaşında olması gerekir.

Aynı yazarın Zülâlî-Şenlik karşılaşmasıyla ilgili birden çok varyant vermesi (tarihlendirme yönünden) Nasrattınoğlu varyantlarında da görülmektedir. Bu varyantlardan ikisi (NASRATTINOĞLU; 1976/1986) aynı çalışma olup değişik tarihlerde yayımlanmıştır. Bu iki makalenin birbirinin aynısı olması nedeniyle varyantlaşma söz konusu değildir. Ancak üçüncü çalışma (NASRATTINOĞLU; 1987) diğer iki çalışmasından, Zülâlî ile Şenlik'in karşılaşma tarihleri yönünden farklıdır. İlk iki çalışmada karşılaşma tarihi olarak 1892 yılı verilirken, üçüncü çalışmada 1891 yılı verilmektedir. Bu tarihlerden hangisinin doğru olduğu konusunda, Nasrattınoğlu'nun son yayınında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

ZÜLÂLÎ'NİN EVİNDEN AYRILMASI

Bazı varyantlarda Zülâlî'nin dedesinin yanında büyüdüğünden, Şenlik ile karşılaşmak için dedesinden izin aldığından; izin almayıp gizlice kaçtığından veya dedesi ile beraber yola çıktığından bahsedilirken sadece iki varyantta (ASLAN; 1975, ÖZBEK; 1969) dedesi yer almaz. Bu iki varyantta dedesinin yerinde babası vardır. Bir kısım varyantta aile yapısı gereği dedesinin yanında büyüdüğünden bahsedilirken bir varyantta da (TOKDEMİR; 1970/1971) babasını küçük yaşta kaybetmiş olması nedeniyle dedesinin yanında büyüdüğü açıklanmaktadır. Tokdemir varyantının

doğruluğunu kabul edecek olursak-tarih yönünden-, babasının Zülâlî ile Şenlik'in karşılaştığı tarihte yaşamıyor olması gerekir. Çünkü Zülâlî, Şenlik ile karşılaştığında en az 14-15 yaşındadır. Bu nedenle Tokdemir varyantı ile Aslan, Özbek varyantları çelişmektedir.

A- Babası ile İlgili Varyantlar:

1- Babası izin vermez (ASLAN; 1975)

2- Babası ile beraber (ÖZBEK; 1969)

B- Dedesi ile İlgili Varyantlar:

1- Dedesi ile beraber (KARTARI; 1977, KARADAŞ; 1997)

2- Çevrenin baskısıyla dedesi ile beraber (ERDALİ; 1996)

3- Dedesi izin vermez (GÖKALP; 1953)

4- Dedesini kandırır (TOKDEMİR; 1970)

5- Dedesi teşvik eder (KARTARI; 1969)

6- Dedesinden izin alır (NASRATTINOĞLU; 1976/1986)

7- Gizlice kaçar (TOKDEMİR; 1993, ÇELİK; 1939, YENER; 1973, BAYRAK; 1973, ZEYREK; 1990)

KİMLE YOLA ÇIKAR

A- Tek başına (OLCAY- ERCİLASUN-ASLAN; 1976, TOKDEMİR; 1970/1971, ÇETİNKAYA; 1971, BAYRAK; 1973, ZEYREK; 1990)

B- Babası ile (ÖZBEK; 1969)

C- Dedesi ile (KARTARI; 1969/1977, ERDALİ; 1996, KARADAŞ; 1997)

ÇILDIR'A GİDERKEN NERELERE UĞRADI

A- Kotanlı+Sabadur+Rabat (NASRATTINOĞLU; 1976/1986)

B- Beyrehatun (ÖZBEK; 1969)

C- Çıldır'ın Meyram Köyü (KARADAĞ; 1997)

D- Ardahan+Suhara Yaylası (ERDALİ; 1996)

E- Posof ile Çıldır arasında yüksek bir dağ (OLCAY-ERCİLASUN-ASLAN; 1976)

F- Çıldır Koğaz Köyü (BAYRAK; 1973)

G- Sabadur (GÖKALP; 1953)

H- Çıldır-Hilevan (KARTARI; 1977)

I- Çıldır-Hilevan+Rabat (Yıldırımtepe) (KARTARI)

İ- Behirehatun+Çıldır Rabat+Zurzuna (TOKDEMİR; 1970/1971)

J- Meşe Ardahan Fayatlı+Kür Irmağı+Vel Köyü'nün altındaki geçit+Sikerep (Kotanlı)+Vartmana+Sabadur+Rabat+Çıldır+Köyhas (ÇETİNKAYA; 1971)

K- Meşe Ardahan Fayatlı+Vel Köyü'nün altındaki geçit+Sikerep (Kotanlı)+Vartmana, Sabadur+Rabat (Yıldırımtepe)+Çıldır (ZEYREK; 1990)

KİMLERLE YOLCULUK ETTİ

A- İskender Ağa ile Kotanlı'da karşılaşır. (NASRATTINOĞLU; 1976, 1986)

B- Babası ile Beyrehatun Köyü'ne kadar gider Babası orada kalır. (ÖZBEK; 1969)

C- Dedesi ile Hilevan Köyü'ne kadar gider. Dedesi orada kalır. (KARTARI; 1969, 1977)

D- Sikerep (Kotanlı) Köyü'nde İskender Ağa'nın yanına gider. Birlikte Vartmana Köyü'ndeki Süleyman Ağa'ya giderler. Hep beraber Sabadur'a gelirler. Reşit Ağa'yı da yanlarına alırlar. (ÇETİNKAYA; 1971, ZEYREK; 1990)

E- Dedesi ile Çıldır'ın Meyram köyüne giderler. Dedesi orada kalır. (KARADAŞ; 1997)

F- Dedesi ile Ardahan'a giderler. Dedesi orada kalır. (ERDALİ; 1996)

İLK KİMLE KARŞILAŞTI

A- Âşık Sedaî (Sedayi)'nin ağabeyi Reşit/Raşit Ağa ile (NASRATTINOĞLU; 1976/1986, ÇETİNKAYA; 1971, ZEYREK; 1990)

B- Çoban ile (ASLAN; 1975, GÜNAY; 1986, OLCAY-ERCİLASUN-ASLAN; 1976, ÖZBEK; 1969, KARTARI; 1969, TOKDEMİR; 1970-1971, YENER; 1973, GÖKALP; 1953, ŞAHİN; 1983, SADAK; 1983, BAYRAK; 1973, KARADAŞ;1997, ERDALİ; 1996)

İKİNCİ KİMLE KARŞILAŞTI

A- Çoban ile (NASRATTINOĞLU; 1976/1986, ÇETİNKAYA; 1971, ZEYREK; 1990)

B- Âşık Sedayi'nin ağabeyi Reşit/Raşit Ağa ile (TOKDEMİR; 1970-1971, BAYRAK; 1973)

YOLDA YAPTIĞI KARŞILAŞMALARLA İLGİLİ BİLGİ VERMEYEN KAYNAKLAR

(ASLAN; 1978, ÖZKIRIMLI;, KARTARI; 1977, ALPTEKİN-ŞİMŞEK; 1996, TOKDEMİR; 1993, KUZU; 1966, KARSAKLI; 1966, ÇELİK; 1939, KÖKTEN; 1953, OKTAY; 1982-1982, YURT ANSİKLOPEDİSİ; 1982-1983, KARS İL YILLIĞI; 1973, HALICI; 1992, NASRATTINOĞLU; 1987)

REŞİT/RAŞİT AĞA İLE NEREDE KARŞILAŞTI

A- Sabadur (NASRATTINOĞLU; 1976/1986)

B- Zurzuna (TOKDEMİR; 1970-1971)

C- Vartmana/Sabadur arasında (ÇETİNKAYA; 1971, ZEYREK; 1990)

ÇOBAN İLE NEREDE KARŞILAŞTI

A- Rabat (Yıldırımtepe) (NASRATTINOĞLU; 1976/1986, KARTARI; 1969, TOKDEMİR; 1970-1971, ÇETİNKAYA; 1971, ZEYREK; 1990)

B- Yolda (GÜNAY; 1986)

C- Posof-Çıldır arası yüksek bir dağda (OLCAY-ERCİLASUN-ASLAN; 1976)

D- Suhara yakınlarında (YENER; 1973)

E- Şenlik'in köyü Karasu yakınlarında (KARADAŞ; 1997)

F- Suhara Yaylası'nda (ERDALİ; 1996)

G- Çıldır-Ardahan arasında (GÖKALP;1953)

ÇOBAN KİMDİR

A- Çoban (OLCAY-ERCİLASUN-ASLAN; 1976, TOKDEMİR; 1970-1971, SADAK; 1983, BAYRAK; 1973,KARADAŞ; 1997)

B- Çoban İsa (NASRATTINOĞLU; 1976/1986, ŞAHİN; 1983)

C- Aktimur Ailesi'nden Çoban İsa (KARTARI; 1969)

D- Âşık İsa (ÇETİNKAYA; 1971, ZEYREK; 1990)

E- Şenlik'in çırağı Çoban İsa (ASLAN; 1975)

F- Şenlik'in akrabası bir çoban (ERDALİ; 1996)

G- Şenlik'in amcasının oğlu Bayram (Şenlik) (GÜNAY; 1986, GÖKALP; 1953)

H- Şenlik'in ağabeyi Arık (ÖZBEK; 1969)

İ- Şenlik (YENER; 1973)

ÇOBAN İLE DEYİŞMELERİ

A- Bir deyiş (NASRATTINOĞLU; 1976/1986, ASLAN; 1975, GÜNAY; 1986, ÖZBEK; 1969, GÖKALP; 1953, KARADAŞ; 1997)

B- Deyişme+yedekli koşma (Zülâlî'nin çobanı altettiği/yenilmediği varyantlar) (TOKDEMİR; 1970-1971, ÇETİNKAYA; 1971, ZEYREK; 1990, BAYRAK; 1973)

C- Deyişme+deyişme (Çoban Zülâlî'yi alt eder.) (OLCAY-ERCİLASUN-ASLAN; 1976)

SUHARA'YA GELMEDEN SAZINI NEREYE SAKLAR/BIRAKIR

A- Suhara'ya gelmeden sazını bir kayanın altına bırakır. (ÖZBEK; 1969)

B- Suhara'da misafir olduğu evde bırakır. (KARATARI; 1969-1977)

C- Raşit Ağa'nın sazı saklama önerisini reddeder. (TOKDEMİR; 1970-1971)

D- Köyhas ile Suhara arasında (ÇETİNKAYA; 1971)

E- Sabadur köyünde (GÖKALP; 1953)

F- Tarlada (KARADAŞ; 1997)

G- Köye girmeden (ERDALİ; 1996)

SUHARA'YA KİMLE ULAŞIR

A- İskender Ağa ile (NASRATTINOĞLU; 1976/1986, ÇETİNKAYA; 1971, ZEYREK; 1990)

B- Tek başına (ASLAN; 1975, ÖZBEK; 1969, KARTARI; 1969-1977, GÖKALP; 1953, KARADAŞ; 1997)

C- Raşit/Reşit Ağa ile (TOKDEMİR; 1970-1971, 1993, BAYRAK; 1973)

D- Zülâlî Suhara'ya gitmez (YENER; 1973)

E- Çoban ile (ERDALİ; 1996)

ŞENLİK İLE İLK KEZ NEREDE KARŞILAŞIR

A- Düğünde (NASRATTINOĞLU; 1976/1986, ASLAN; 1975, ÖZBEK; 1969, KARTARI; 1969-1977, ÇETİNKAYA; 1971, GÖKALP; 1953, YURT ANSİKLOPEDİSİ; 1982-1983, ŞAHİN; 1983, SADAK; 1983, ZEYREK; 1990, KARADAŞ; 1997, ERDALİ; 1996)

B1- Evinde (TOKDEMİR; 1993)

B2- Evinde (Düğünde olan Şenlik evine döner.) (TOKDEMİR; 1970-1971)

B3- Konağında (BAYRAK; 1973)

C- Çıldır'da (NASRATTINOĞLU; 1987)

D- Suhara'da yolda (KARADAŞ; 1997)

E- Suhara'da Şenlik'i gören Zülâlî O'nu tanımaz. Bir sonraki tanışma düğünde olur. (KARADAŞ; 1997)

ŞENLİK İLE KARŞILAŞMAYA KİMİNLE GİDER

A- Tek başına (KARTARI; 1977)

B- Suhara'da misafir olduğu evin sahibiyle (KARTARI; 1969)

C- Reşit/Raşit Ağa ile (TOKDEMİR; 1970-1971, 1993, BAYRAK; 1973)

D- İskender Ağa ile (ÇETİNKAYA; 1971, ZEYREK; 1990)

E- Suhara köyü muhtarı ile (KARATAŞ; 1997)

BİRBİRLERİNİ NASIL TANIRLAR

A1- Zülâlî, Şenlik'i rüyasında görerek onunla karşılaşmaya karar verir. (OLCAY-ERCİLASUN-ASLAN; 1976)

A2- Şenlik, Zülâlî'nin geleceğini rüyasında görür. Rüyasını annesine söyler. (TOKDEMİR; 1970-1971, 1993)

A3- Şenlik, Zülâlî gelmeden üç gün önce O'nu rüyasında görür. Rüyasını annesine anlatır. (BAYRAK; 1973)

A4- Şenlik, rüyasında gördüğü Zülâlî'yi hemen tanır. (ÇETİNKAYA; 1971)

A5- Şenlik, Zülâlî'yi rüyasında gördüğü halde ancak mahlasını tabşırdıktan sonra tanır. (TOKDEMİR; 1970-1971,1993, ZEYREK; 1990, BAYRAK;1973)

B- Şenlik'in pîri, Zülâlî'nin geleceğini, Şenlik'e bildirir. (ÇETİNKAYA; 1971, ZEYREK; 1990)

C- Şenlik, düğünde hikâye anlatırken Allah tarafından ayan olur, bir âşığın meclise geldiğini öğrenir. (ERDALİ; 1996)

D- Şenlik, düğüne gelen şahıstan şüphelenir. (ÖZBEK; 1969)

E- Şenlik, Zülâlî'yi giysilerinden tanır. (KARTARI; 1969)

ŞENLİK-ZÜLÂLÎ KARŞILAŞMASI

A- Zülâlî, Şenlik ile karşılaşmaktan çekinir, Suhara'ya gitmez.

a) Zülâlî-Çoban karşılaşmasında, Çoban Zülâlî'yi alt eder. Zülâlî, Suhara'ya gitmekten vazgeçer. (OLCAY-ERCİLASUN-ASLAN; 1976)

b) Zülâlî-Çoban (Şenlik) karşılaşmasında, Çoban Zülâlî'yi alt eder. Zülâlî Suhara'ya gitmekten vazgeçer. (YENER; 1973)

B- Suhara'da Şenlik'i dinleyen Zülâlî kendini tanıtmadan geri döner. (ASLAN; 1975, ÖZKIRIMLI; KARTARI; 1977, GÖKALP; 1953, YURT ANSİKLOPEDİSİ; 1982-1983, SADAK; 1983, KARADAŞ;1997)

C- Zülâlî, Şenlik ile karşılaşma fikrinden vazgeçerek Suhara'ya gelir. Kendini tanıtmaz fakat Şenlik gelenden şüphelenir. Zülâlî, Şenlik ile karşılaşmadan Suhara'dan kaçar. (ÖZBEK; 1969)

D- Şenlik, Zülâlî'yi giysisinden tanır. Zülâlî, Şenlik ile karşılaşmaya korkar. Sazını Suhara'da bırakarak kaçar. (KARTARI; 1969)

E1- İskender/Reşit (Raşit) Ağa Zülâlî'yi, Şenlik'e yeğeni olarak tanıtır. Kendisinden birşeyler öğrenmesi için getirdiğini söyler. Mahlasını tabşırınca, meclistekiler Zülâlî'yi tanırlar. (TOKDEMİR; 1970-1971, 1993, ÇETİNKAYA; 1971, ZEYREK; 1990)

E2- Zülâlî, Şenlik'ten birşeyler öğrenmek için Suhara'ya gideceğini Reşit Ağa'ya söyler. Reşit Ağa Suhara'da, Zülâlî'yi yeğeni olarak tanıtır. Zülâlî mahlasını tabşarınca tanınır. (BAYRAK; 1973)

F- Şenlik'i dinleyen Zülâlî, Şenlik ile karşılaşmaktan vazgeçmez. (ŞAHİN; 1983)

KARŞILAŞMANIN GERÇEKLEŞİP/GERÇEKLEŞMEDİĞİ

A- Gerçekleşir. (ASLAN; 1976, ALPTEKİN-ŞİMŞEK; 1996, TOKDEMİR; 1970-1971,1993, KARSAKLI; 1966, ÇELİK; 1939, ÇETİNKAYA; 1971, KÖKTEN; 1953, OKTAY; 1982, ŞAHİN; 1983, KARS İL YILLIĞI; 1973, HALICI; 1992, NASRATTINOĞLU; 1976/1986, 1987, ZEYREK; 1990, BAYRAK; 1973)

B- Gerçekleşmez. (ASLAN; 1975, ÖZKIRIMLI; OLCAY-ERCİLASUN-ASLAN; 1976, ÖZBEK; 1969, KARTARI; 1969, 1977, YENER; 1973, GÖKALP; 1953, YURT ANSİKLOPEDİSİ; 1982- 1983, SADAK; 1983, KARADAŞ; 1997, ERDALİ; 1996)

KİM KAZANIR

A1- Berabere kalırlar. (TOKDEMİR; 1970-1971, ÇETİNKAYA; 1971, BAYRAK; 1973)

A2- Berabere kalırlar ancak Zülâlî üstün görünür. (NASRATTINOĞLU; 1976/1986, ZEYREK; 1990)

B- Şenlik kazanır. (OKTAY; 1982)

ŞENLİK'İN VE ANASININ ZÜLÂLÎ'YE VERDİĞİ HEDİYELER

A- Boğa (TOKDEMİR; 1970-1971)

B- Boğa, 150 lira, bir çift çorap ve çamaşır. (ÇETİNKAYA; 1971, ZEYREK; 1990)

AYNI ŞAHSA AİT YAYINLARDAKİ ÇELİŞKİLER

X Hasan Kartarı'nın Zülâlî-Şenlik karşılaşması ile ilgili iki çalışması (1969, 1977) vardır. Bu iki çalışma arasındaki farklılıklar aşağıda verilmektedir:

a) Yola çıkış

Dedesi ile birlikte yola çıkarlar (1977)

Dedesi ile birlikte yola çıkarlar, dedesi Şenlik ile karşılaşması için Zülâlî'yi teşvik eder. (1969)

b) Hilevan Köyü'ne gidiş

Dedesi Hilevan Köyü'nde kalır. (1977)

Dedesi yorgun düştüğü için Hilevan Köyü'nde kalır. (1969)

c) Çobanla karşılaşma

Zülâlî, Rabat'ta Aktimur ailesinden Çoban İsa ile deyişir. (1969)

Bu bilgi diğer künyede bulunmamaktadır.

d) Suhara'da, Şenlik'i göreceği düğün evine yalnız başına gider (1977)

Düğün evine, Suhara'da misafir olduğu evin sahibiyle birlikte gider. (1969)

e) Şenlik'in gücünü gören Zülâlî, Şenlik'i dinledikten sonra kendini tanıtmadan Suhara'dan ayrılır. (1977)

Şenlik, Zülâlî'yi giydiği giysilerden tanır. (1969)

f) Zülâlî, Şenlik'i dinledikten sonra, sazını Suhara'da bırakarak kaçar. (1969)

Bu bilgi diğer varyanta yer almamaktadır.

X İ. Ünver Nasrattınoğlu'nun, incelediğimiz konu ile ilgili üç yayını bulunmaktadır. (1976/1986, 1987) Bunlardan ilk ikisi aynı çalışma olup iki ayrı yerde yayınlanmıştır.

a) Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının tarihi: 1892 (1976/1986)

Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının tarihi: 1891 (1987)

b) Dedesinden izin alır. (1976/1986)

Künyede bu bilgi yoktur. (1987)

c) Kotanlı Köyü'nde İskender Ağa'ya uğrar (1976/1986)

Künyede bu bilgi yoktur (1987)

d) Reşit Ağa ile Sabadur'da, Çoban İsa ile Rabat'ta karşılaşır. (1976/1986)

Künyede bu bilgi yoktur. (1987)

e) Suhara'ya İskender Ağa ile gider. (1976/1986)

Künyede bu bilgi yoktur. (1987)

f) Şenlik ile Suhara'da bir düğünde karşılaşır, deyişirler. (1976/1986)

Zülâlî-Şenlik karşılaşması Çıldır'da gerçekleşir. (1987)

g) Zülâlî ile Şenlik yenişemezler. (1976/1986)

Künyede bu bilgi yoktur. (1987)

X Hayrettin Tokdemir'in incelediğimiz konu ile ilgili üç yayını bulunmaktadır. (1970/1971, 1993) Bunlardan ilk ikisi aynı çalışma olup iki ayrı yerde yayımlanmıştır.

a) Zülâlî-Şenlik karşılaşması ile ilgili herhangi bir zaman dilimi verilmemektedir. (1970/1971)

Karşalışma Zülâlî'nin gençlik yıllarında gerçekleşmiştir. (1993)

b) Dedesinden, Hevat Köyü'ndeki dayısına gitmek için izin alır. (1970/1971) Dedesi izin vermeyince gizlice kaçar. (1993)

c) Geciyi Behirehatun'da geçirir. (1970/1971)

Künyede bu bilgi yoktur. (1993)

d) Rabat'ta Çoban ile, Zurzuna'da Raşit Ağa ile deyişir. (1970/1971)

Künyede bu bilgi yoktur. (1993)

e) Raşit Ağa'nın sazı saklama önerisini reddeder. (1970/1971)

Künyede bu bilgi yoktur. (1993)

f) Zülâlî ile Raşit Ağa'nın evine gelmesi üzerine bir düğünde olan Şenlik evine gelir. (1970/1971)

Künyede bu bilgi yoktur. (1993)

Tokdemir 1970/1971'deki yazılarında, Zülâlî'nin evinden ayrılıp Suhara'ya ulaştığı zamana dek başından geçenleri ayrıntıları ile anlatırken, 1993'deki yazısında konu ile ilgili ayrıntıya girmez, yalnızca Zülâlî'nin "serüven dolu bir yolculuktan sonra" Şenlik ile karşılaştığını belirtir.

X Ensar Aslan'ın, Olcay-Ercilasun (1976) ile birlikte yaptığı

çalışmanın dışında Zülâlî ile ilgili iki çalışması daha bulunmaktadır. (1975, 1978) Bu çalışmaların birinden (1978) -ifadeler pek net olmamakla beraber- Zülâlî ile Şenlik'in karşılaşmış olabileceklerini anlıyoruz. Aslan bu çalışmasında karşılaşma ile ilgili şu bilgilere yer vermektedir: "O (Zülâlî) gözünü, o yıllarda adı halk arasında dillere destan olan Çıldır'ın Suhara köyünden Âşık Şenlik'e dikmiştir. Onunla görüşüp tanışmak, söyleşmek ister... Zülâlî bu arzularını da gerçekleştirir."

Aslan bir başka çalışmasında ise (1975) bunun tam aksi bir tavır alarak, Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının gerçekleşmediğini, Zülâlî'nin veya bir başkasının, Şenlik'in şiirlerine sonradan aynı ayakla karşılıklar yazmış olabileceklerini açıklar. Aslan şu açaklamayı yapar: "Suhara'nın yolunu öğrenip köye giden Zülâlî, bir düğün meclisinde türkü söylemekte olan Şenlik'i bir müddet dinledikten sonra, kendisini tanıtmadan geriye döner."

Görüldüğü gibi aynı araştırmacının birbiriyle örtüşmeyen iki çalışması ile karşılaşmaktayız. Aslan, Zülâlî'nin Şenlik ile karşılaştığını iddia eden araştırmacılara da karşı çıkar. Aslan, Şenlik ile Zülâlî'nin bir kez karşılaşmış olduklarını, bu karşılaşmanın ise Suhara'da gerçekleşmeyip, Posof'ta, Zülâlî'nin evinde gerçekleştiğini, bu karşılaşmada Sümmanî'nin de yer aldığını belirtmektedir. Oysa (Bayrak 1973) tarafından hazırlanan (birazdan açıklaması yapılacak olan) tezin 64. sayfasında, Zülâlî'nin çırağı Âşık İkramî'nin (Hafız Öner) verdiği bilgilerde böyle bir karşılaşmanın gerçekleşmediği, bu karşılaşmanın Ardahanlı Mahzunî ile yapıldığı açıklanmaktadır. Kaldı ki Âşık Şeref Taşlıova da bu karşılaşmanın gerçekleşmiş olmasına pek ihtimal vermemektedir.

Konu ile ilgili bir başka bilgiyi de aktarmakta yarar görmekteyiz. Aslan'ın Atatürk Üniversitesi'nde asistan olduğu dönemde Kemal Bayrak tarafından Âşık Zülâlî konulu bir bitirme tezi hazırlanmıştır. Bu tez 24.12.1973 tarihinde Asistan Ensar Aslan tarafından kabul edilmiştir. Bayrak tezinde Zülâlî ile Şenlik'in yapmış olduğu karşılaşmaya ayrıntıları ile değinmektedir. Tabii ki Aslan'ın, Bayrak'ın tezini onaylaması ve doğru bulması gibi bir zorunluluğu yok. Ancak belirtilen

tezin 53. sayfasında, Zülâlî tarafından Fahrettin Kırzıoğlu'na görderilmiş olan tercüme-i hâl de bulunmaktadır. Aslan buna da itibar etmemiştir.

ZÜLÂLÎ-ŞENLİK KARŞILAŞMASI İLE İLGİLİ BİRKAÇ NOT

1- Reşit/Raşit Ağa'nın yer aldığı bütün varyantlarda Zülâlî ile Şenlik karşılaşırlar. (NASRATTINOĞLU; 1976/1986, TOKDEMİR; 1970-1971, 1993, ÇETİNKAYA; 1971, ZEYREK; 1990, BAYRAK;1973)

2- Zülâlî 'nin Suhara'ya gelmeden, yalnızca Çoban ile karşılaştığı (Reşit/Raşit Ağa ile karşılaşmadığı) varyantlarda:

A- Şenlik ile karşılaşmaya cesaret edemez. (ASLAN;1975, OLCAY-ERCİLASUN - ASLAN; 1976, ÖZBEK; 1969, KARTARI; 1969, YENER; 1973, GÖKALP; 1953, SADAK; 1983, KARADAŞ; 1997, ERDALİ; 1996)

B- Şenlik ile karşılaşmaya cesaret eder. (ŞAHİN;1983)

3- Zülâlî 'nin Suhara'ya varmadan sazını sakladığı varyantlarda, Zülâlî Şenlik karşılaşması gerçekleşmez. (ÖZBEK;1969,KARTARI; 1969, 1977, GÖKALP; 1953, KARADAŞ; 1997, ERDALİ; 1996)

4- Suhara'ya tek başına gittiği/gitmeye çalıştığı varyantlarda Şenlik ile karşılaşmaya cesaret edemez.(ASLAN; 1975,OLCAY - ERCİLASUN - ASLAN; 1976, ÖZBEK; 1969, KARTARI;1969,1977, YENER; 1973, GÖKALP;1953, KARADAŞ;1997)

5- Karşılaşmanın gerçekleştiği bütün varyantlarda, karşılaşmanın başında Zülâlî veya Şenlik gerçek isimleriyle tanınmaz, tanıtılmaz.

6- Reşit (Raşit) Ağa/İskender Ağa Zülâlî'yi, Şenlik'e yeğeni olarak tanıtır. (TOKDEMİR; 1970-1971, 1993, ÇETİNKAYA; 1971, ZEYREK; 1990, BAYRAK; 1973)

7- Şenlik'in Zülâlî'yi rüyasında gördüğü varyantlarda:

a) Şenlik, Zülâlî'yi mahlasını söyleyene kadar tanıyamaz. (TOKDEMİR; 1970/1971, 1993, BAYRAK; 1973)

b) Şenlik, Zülâlî'yi hemen tanır. (ÇETİNKAYA; 1971, ZEYREK; 1990)

c) Zülâlî, Şenlik'in meclisine girdiği anda Şenlik'e ayan olur. (ERDALİ;1996)

8- Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının, Şenlik'in evinde gerçekleştiğini savlayan bütün varyantlarda rüya motifi ve Şenlik'in gördüğü rüyayı annesine anlatması söz konusudur. (TOKDEMİR; 1970-1971, 1993, BAYRAK; 1973)

9- Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının, Şenlik'in evi yerine düğünde gerçekleştiğini savlayan hiçbir varyantta Şenlik'in annesi yer almaz. Buna bağlı olarak Şenlik'in, rüyayı annesine anlatması da söz konusu olamaz. (ÇETİNKAYA;1971,ZEYREK;1990.)

GELENEĞİN ÂŞIK EDEBİYATINA ETKİLERİ

Tokdemir varyantında diğer varyantlarda da tespit edebildiğimiz bir motif ile karşılaşmaktayız. Buna göre Şenlik ile Zülâlî'nin yapmış olduğu karşılaşma uzamaya ve sertleşmeye başladığı anda Şenlik'in annesi iki âşığın arasına girer: "Zülâlî sözünü bitirince, Şenlik'in anası iki âşığı da bağrına basıp öptü. 'Siz menim yavrularımsınız. Bu fasıl bu kadar yeter. Birbirinizi annamaksa annadınız' deyip karşılaşmanın son bulmasını istedi. Âşıklar da annenin isteğini yerine getirdiler. Böylece karşılaşma son bulmuş oldu."

Buna benzer bir motif de Şenlik-Sümmanî karşılaşmasında geçmektedir. "(Sümmanî-Şenlik) birçok nazireler söylediler, bilmeceler, muammalar sordular. İki âşık da ustalıklarını, irtical güçlerini ortaya koydular. Şenlik'in annesi Sümmanî'yi gömleğinden geçirerek kendisine oğul etti. Böylece Sümmanî ile Şenlik manevî kardeş oldular."(ASLAN, 1975)

İki varyantta da birbirinin benzeri motifleri bulmak söz

konusudur. Bunlardan birincisi her iki varyantta da karşılaşmalar bir hayli ilerlemiştir. Bu noktada her iki karşılaşmada da âşıkların birbirlerine belirli bir üstünlük kuramadıklarını görmekteyiz. Bu durumun ortadan kaldırılması-karşılaşmanın sertleşmemesi amacıyla-için bir arabulucuya ihtiyaç duyulmaktadır. Her iki varyantta da karşılaşma Şenlik'in evinde geçmektedir ve sözünü ettiğimiz müdahaleyi her iki varyantta da Şenlik'in annesi yapmaktadır. (TOKDEMİR 1970-1971) varyantında Şenlik'in annesi iki âşığı da "bağrına" basarak, her ikisinin de evladı olduğunu açıklar. (ASLAN 1975) varyantında da aşağı-yukarı aynı süreç yaşanır. Şenlik'in annesi her iki âşığı da "gömleğinden" geçirerek evlat ilan eder. Aslan varyantında yer alan motifin, Tokdemir varyantına nazaran bir ritüeli içermesi nedeniyle daha geleneksel ve eski bir motif olduğunu düşünmekteyiz. Ancak sonuç itibarı ile yapılan her iki pratik te aynı neticeye ulaşmaktadır.

Yukarıda açıklanan iki olayda, Zülâlî'nin Şenlik ile karşılaştığını doğrulayacak bir neticeye varılacağı gibi bunun aksini savunanlar için de bir takım deliller olduğu muhakkaktır. Çünkü Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının gerçekleşmediğini savunanlar bu motifin Şenlik-Sümmanî karşılaşmasından "aşırılmış" olabileceğini söyleyebilirler. Ancak unutmamak gerekir ki Sümmanî-Şenlik karşılaşmasından önce böyle bir ritüelin olduğu da bir gerçektir. İki âşığı kardeş yapmak için Şenlik'in annesinin icat ettiği bir ritüel değildir bu. Kaldı ki âşık edebiyatı içinde bu türden geçişlerin, yer değiştirmelerin olması çok doğaldır. Hatta geleneğin devamı için bu türden geçişler gereklidir de.

Bu tip bir benzerlik de yine Şenlik ile Zülâlî'nin başka âşıklarla yapmış oldukları karşılaşmalarda da gözlenmektedir. Şenlik-İzanî karşılaşması (ERDENER 1960) ile Zülâlî-Kararî (ZEYREK 1986,1990) karşılaşması benzerlik ve yer değiştirmeye güzel bir örnektir.

Acaba bu da Zülâlî'nin veya Zülâlîciler'in bir aşırması mıdır? Yoksa gerçek midir? Şenlik taraftarları, Zülâlî'nin Şenlik tarafından yenildiğinin kabul edilmemesi üzerine böyle bir varyantın uydurulduğunu (Zülâlî-Şenlik karşılaşması için) söyleyebilirler. Ancak ikinci örneğimizde böyle bir gerekçe olmamasına rağmen şaşırtıcı bir benz-

erlik söz konusudur.

BENZERLİKLER

a) Şenlik/ Zülâlî bir muamma ile karşı karşıyadırlar.

b) Her ikisi de muamma çözmeye niyetlenirler.

c) Her ikisinin de karşılaştığı âşıklar Ermeni'dir.

d) Her ikisi de yorgun olduklarını öne sürerek dinlenmeye çekilirler.

e) Her ikisi de önce namaz kılar, sonra uyurlar.

f) Her ikisinin de rüyasına bir pîr gelir. Pîrler muammaların cevaplarını verirler.

g) Muammaların çözümü ertesi gündür.

I) Her iki karşılaşma da iki âşık arasındaki karşılaşmanın ötesinde, Türkler ve Ermeniler arasındaki bir üstünlük savaşımıdır.

Kabul etmek gerekir ki böyle benzerlikler ve geçişler mümkündür. Şaşırtıcı benzerlikler olması geleneğin icaplarındandır.

ZÜLÂLÎ-ŞENLİK KARŞILAŞMASI SONRASI

Zülâlî-Şenlik karşılaşmasıyla ilgili en sağlıklı bilgiyi edilmek için, Zülâlî'nin köyüne döndükten sonra söylediği zincirleme destanını incelememizde yarar vardır.Gerçi bu şiirde, Zülâlî'nin hitap ettiği şahsın babası mı, dedesi mi olduğu konusunda dahi netlik söz konusu değildir.

Şiirin anlam yönünden incelenmesine geçmeden önce künyelerin şekil yönünden ne gibi değişiklikler gösterdiğini tespit etmemiz gerekir.

Tespitlerimize göre Zülâlî'nin "dedecan" redifiyle söylemiş olduğu şiir 17 kez yayınlanmıştır. Bunların içinden aynı araştırmacıya ait (GÖKALP; 1953/1954, TOKDEMİR; 1970/1971) olan makaleler

birbirinin aynısı olduğundan bu varyantları kendi içinde tek kabul ederek varyant sayısını 15'e indirebiliriz.

DÖRTLÜK SAYISI

A- 8 Dörtlük: (ŞAHİN; 1983, ZEYREK; 1990, BAYRAK; 1973, ÇETİNKAYA; 1971, GÖKALP; 1953/1954, TOKDEMİR; 1970/1971, KARTARI; 1977, YENER; 1973, HALICI; 1992, ASLAN; 1975, NASRATTINOĞLU; 1987)

B- 7 Dörtlük: (KARTARI; 1969)

C- 6 Dörtlük: (OKTAY; 1982)

D- 5 Dörtlük: (ÖZBEK; 1969)

E- 2 Dörtlük :(SADAK; 1983)

Dikkat edilirse Kartarı'ya ait künyelerden birisi 8 dörtlük iken diğeri 7 dörtlükten mürekkeptir. Ancak iki künye arasındaki fark yalnızca dörtlük sayısı ile sınırlı değildir. Şiirin ilk dizesinden itibaren farklılıklar göze çarpmaktadır. (KARTARI 1969)'da ilk dizede karşılaşma tarihi olarak " Sene bin üçyüzonsekiz yılı" verilirken, (KARTARI 1977)'de bu tarihlendirmeden vazgeçiliyor. İlk dizenin aldığı yeni şekil şudur: "Tarih bin üçyüzondört senede". Böylece sekiz yıl arayla aynı şahıs tarafından yayınlanan şiirde dört yıllık bir sapma (dizedeki diğer değişmelerin yanında) ile karşılaşmaktayız. Zaman ile ilgili, araştırmacının yeni bilgilere ulaştığını-bir iyi niyet olarak-kabul etsek bile,dizedeki kelime değişikliklerinin nedenlerini anlamakta güçlük çekmekteyiz. Kaldı ki şiirdeki tek değişiklik (dörtlük sayısındaki farklılaşmayı hesaba katmıyoruz) ilk dizede son bulmuyor.Bu iki künye incelendiğinde birçok farklılıkların olduğu görülecektir.

Başından beri ortaya koyduğumuz görüşe bir destek de Kartarı'dan gelmektedir. Biz, bildirimizde bu denli fazla varyantlaşmanın kaynak kişilerin eseri olmasının mümkün olmadığını, hafızanın bu kadar varyantı yaratamayacağını, asıl

varyantlaşmanın hafızadan yazıya aktarım sırasında ortaya çıktığını, belki de-bir adım daha ileri giderek-bazı varyantların hayali kaynak kişiler ile "masa başında" oluşturulduğunu düşünmekteyiz.

Sözünü ettiğimiz şiirin zincirleme olması, şiirdeki dörtlük sayısını ve dörtlükler arasındaki sıralamayı tespit etmemize imkân vermektedir. Buna göre sekiz dörtlükten oluşan şiirlerde dörtlükler arasında yer değiştirmeler olduğunu görmekteyiz. Yer değiştirmeler sırasında zincirlemeye dikkat edildiğinden bu durum şiirde herhangi bir eksikliğe yol açmamaktadır.

İncelediğimiz şiirde sekiz dörtlüğün de yerli yerinde olduğu künyeler şunlardır: (ZEYREK; 1990, BAYRAK; 1973, ÇETİNKAYA; 1971, GÖKALP; 1953/1954, TOKDEMİR; 1970/1971, KARTARI; 1977, YENER;1973, HALICI; 1992,ASLAN; 1975, NASRATTINOĞLU; 1987.)

Eksik dörtlüklü varyantlarda (KARTARI; 1969, OKTAY; 1982, ÖZBEK; 1969) şiirin zincirleme olduğu fark edilmeyerek varyantlar hatalı bir şekilde yazıya geçirilmiştir. Oysa dikkatli bir araştırmacı zincirlemeden yararlanarak, şiirin eksik veya hatalı olduğunu anlayabilirdi. Araştırmacı, şiirin elinde olduğu kadarını vermek durumunda olsaydı dahi bu durumu bir dipnot ile belirtmesi gerekirdi. Konuyla ilgili bir başka kişi de eksik olan metni kullanmaya kalktığında-herhangi bir açıklayıcı bilgi olmadığından-hatalı olan bir varyantlaşma ortaya çıkacaktır.

Şimdi dedemcan/dedecan (babacan) redifli şiirimizi inceleyelim.

ŞİİRİN BİBLİYOGRAFYASI

1- Salih ŞAHİN; Ozanlık Gelenekleri ve Doğulu Saz Şairleri, Ankara 1983 sf. 169-170, 1983

2- Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, İstanbul 1990 sf. 74-75.

3- Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Erzurum-1973, sf. 22-23

4- Haydar ÇETİNKAYA; TFA, C. 13, S. 269, sf. 6174-6175

5A- Mehmet GÖKALP; Köy Postası, 10 (115), sf. 29, Şubat 1954

B- Mehmet GÖKALP; TFA, C. 3, S. 52, sf. 842

6A- Hayrettin TOKDEMİR; Folklor, S. 19-22, sf. 40-41

B- Hayrettin TOKDEMİR; Karseli, S. 77-83

7- Hasan KARTARI; Doğu Anadolu Âşık Edebiyatının Esasları, Ankara 1977, sf. 32-33

8- Cemil YENER; Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, İstanbul 1973, sf. 236-237

9- Feyzi HALICI; Âşıklk Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri Güldeste, Ankara 1992, sf. 313-314

10- Ensar ASLAN; Çıldırlı Âşık Şenlik, Ankara 1975, sf. 115

11- İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, Ankara 1987, sf. 178-179

12- Abdullah OKTAY; Serhat Kars, sf. 22.10.1982

13- Deniz SADAK, Kars Postası, 8.9.1983

14- Hasan KARTARI; Karseli, S. 60, sf. 4

15-Orhan ÖZBEK; Âşık Şenlik Deyişmeler (Karşılaşmalar), Ankara 1969 sf. 45-46

1. DÖRTLÜK

1.DİZE

Tarih bin ikiyüz doksan sekizde	6A/B
Sene bin ikiyüz doksan sekizde	2,3,4
Sene bin üçyüz onsekiz yılı	1,14
Tarih bin üçyüzün ondört senede	5A/B
Tarih bin üçyüz ondört senede	7,8,10,11,13
Tarih bin üçyüz ondörttü bir vakit	9
Sene bin yüz onsekiz yılı	12

Görüldüğü gibi 1. dörtlüğün 1. dizesinde 7 varyant bulunmaktadır. Önce ilk dizede yer alan tarihlendirmeyi inceleyelim. 7 varyantta dört ayrı tarih verilmektedir. Bu tarihler sırasıyla 1118/1700,

1298/1880, 1314/1896, 1318/1899'dur. Varyantlar arasında (yedinci sıradaki varyant hariç) 19 yıllık sapmalar görülmektedir. Sırasıyla bu tarihlendirmeleri inceleyelim.

1880 Yılı: Karşılaşmanın bu tarihte yapıldığını veren kaynaklar şunlardır:

(ZEYREK; 1990, BAYRAK; 1973, ÇETİNKAYA; 1971, TOKDEMİR; 1970/1971). Zeyrek bu dizenin pek de sağlıklı olmadığını belirterek, karşılaşmanın gerçekleştiği tarih olarak 1890 yılını gösterir.

Şimdi dizede verilen tarih ile araştırmacıların, Zülâlî'nin doğum tarihine ilişkin verdikleri bilgileri karşılaştıralım.

Zeyrek/	Doğum Tarihi : 1873	Karşılaşma Tarihi: 1890
Bayrak/	Doğum Tarihi : 1873	Karşılaşma Tarihi: Genç yaşta
Çetinkaya/	Doğum Tarihi : 1863	Karşılaşma Tarihi: 1880
Tokdemir/	Doğum Tarihi : ?	Karşılaşma Tarihi: Genç yaşta

Doğum tarihleri ile dizede geçen tarihi karşılaştırdığımızda Zeyrek ve Çetinkaya varyantlarına göre Zülâlî'nin yedi yaşındayken Şenlik ile karşılaşmış olması gerekmektedir. Tokdemir varyantında ise doğum tarihi ile karşılaşmanın yapıldığı tarih verilmemektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Zeyrek her ne kadar şiirde 1880 tarihini vermekte ise de karşılaşma tarihi olarak 1890 yılına itibar etmektedir. Bayrak varyantında ise Zülâlî'nin Şenlik ile karşılaştığında genç yaşta olduğu açıklanmaktadır. Ancak bilindiği gibi yedi yaş gençlik çağına değil çocukluk çağına isabet etmektedir.

Verilen dört varyant içinde, dizede verilen tarihle en uyumlu görülen varyant Çetinkaya varyantıdır. Çetinkaya varyantı bu uyumu biraz da hileli yoldan elde etmiştir. Çünkü bu varyantta Zülâlî'nin doğum tarihi 1873'den (diğer varyantlardan farklı olarak) 1863 yılına alınarak, Zülâlî'nin Şenlik ile karşılaştığı tarihte yedi yaşında olması gibi bir gariplik ortadan kaldırılmış, Şenlik ile karşılaştığında 17 yaşında bir delikanlı yapılmıştır. Zülâlî'nin yaşıyla uyum sağlayan varyant bu sefer de gerçeklerle uyum sağlayamamıştır. Çünkü Zülâlî otobiyografisinde saz çalmaya başladığı tarih olarak -ki bu tarih Şenlik ile karşılaştığı tarih dahi değildir- 1889 yılını göstermektedir.

1889 yılında saz çalmaya başlayan Zülâlî'nin 1880 yılında, saz çalmaya başlamasından dokuz yıl önce ve sadece yedi yaşında Şenlik gibi bir ustayla karşılaşması pek akla yakın gelmemektedir.

Tokdemir varyantında tarihlendirmeler ile ilgili net bilgiler yer almadığı için, varyant hakkında fikir yürütemiyoruz.

Özet olarak, yukarıda verilen dört künyeden ikisinin (ZEYREK; 1990, BAYRAK; 1973) şiirde verdikleri tarih ile metinde verdikleri tarihler arasında uyum yoktur. Çalışmalar -tarihlendirme yönünden- kendi içinde tutarsızdır: **İç çelişki**. Bir varyantta (ÇETİNKAYA; 1971) ise şiir ile metin arasında bir çelişki -yine tarihlendirme yönünden- yokken, bu sefer de metnin tarihinin gerçeklerle çelişkisi ortaya çıkmaktadır. **İç uyum, dış çelişki.**

1896 Yılı: Karşılaşmanın bu tarihte yapıldığını veren kaynaklar şunlardır:

(GÖKALP; 1953/1954, KARTARI; 1977, NASRATTINOĞLU; 1987, YENER; 1973, ASLAN; 1975, SADAK; 1983, HALICI; 1992).

Dizede verilen tarih ile araştırmacıların aynı çalışmada, metin bölümlerinde verdikleri tarihlere bir göz atalım:

Gökalp/	Doğum Tarihi : ?	Karşılaşma Tarihi: 1896
Kartarı/	Doğum Tarihi : ?	Karşılaşma Tarihi: Gençlik yılları
Nasrattınoğlu/	Doğum Tarihi: 1873	Karşılaşma Tarihi: 1891
Yener/	Doğum Tarihi : ?	Karşılaşma Tarihi: 1896
Aslan/	Doğum Tarihi : 1873	Karşılaşma Tarihi: 15-16 yaşında
Sadak/	Doğum Tarihi : ?	Karşılaşma Tarihi: 1896
Halıcı/	Doğum Tarihi : 1873	Karşılaşma Tarihi: 1896

Zülâlî'nin doğum tarihinin verilmeyip, karşılaşma tarihi olarak 1896 yılının verildiği künyeleri incelemeyi (GÖKALP, YENER, SADAK, HALICI) diğer varyantlardan sonraya bırakalım.

Nasrattınoğlu varyantında dize içinde 1896 tarihi yer alırken, kitabın metin kısmında bu karşılaşmanın 1891 yılında gerçekleştirildiği bildirilmektedir. Yine Nasrattınoğlu'nun bir diğer çalışmasında ise (1976/1986) karşılaşma tarihi olarak 1892 yılı verilmiştir.

Nasrattınoğlu iki ayrı çalışmasında iki ayrı tarih verirken, şiirin ilk dizesinde verilen tarihle beraber ortaya karşılaşma tarihi olarak üç ayrı tarih çıkmaktadır. Nasrattınoğlu, dizede verilen tarihi, miladî tarihe çevirmiş olsaydı ya şiirde verilen tarihin yanlışlığını görerek şiiri tamir etmeye yönelecek ya da bu tarihin, hatalı bir tarih olduğunu belirtecek idi veya araştırmaları sonucunda ortaya koyduğu Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının gerçekleşmiş olduğu tarihi, şiirde verilen tarihe uyduracaktı. Araştırmacı tarih yönünden bütünlük sağlayacak bir düşüncede olamamıştır: **İç çelişki.** Bu çelişkinin dışında, yine aynı eserde; yaşadığı yörenin Ruslar tarafından işgal edilmesi üzerine Zülâlî'nin 1894 sonbaharından sonra Sinop'a, oradan da İstanbul ve Bursa'ya geçtiği, 1898 yılına dek adı geçen bölgelerde kaldığı belitilmektedir. Araştırmacı aynı yayın içinde kendi kendini tekzip etmektedir.

Bir diğer araştırmacı (ASLAN; 1975) ise Zülâlî'nin, Şenlik ile karşılaştığı/karşılaşmak istediği tarihte 15-16 yaşında olduğu belirtilmektedir. Aslan bir diğer çalışmasında ise (1978) Zülâlî'nin 1873 yılında doğmuş olduğunu açıklamaktadır. Bu noktadan hareketle 1873+15=1888 veya 1873+16=1889 tarihlerine varıyoruz. Yani, Aslan'ın yayınlamış olduğu şiirin ilk dizesinde verilmiş olan 1896 tarihi ile 1888 veya 1889 tarihleri arasında 7-8 yıllık bir farkın ortaya çıktığı görülmektedir. Sonuç itibarı ile şiirde verilen tarih ile metinde verilen tarihler arasında bir tutarsızlık ortaya çıkmaktadır: **İç çelişki.**

Bir diğer varyantta (HALICI; 1992) da Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının 1896 tarihinde gerçekleştiği açıklanmaktadır. Yine aynı varyantta Zülâlî'nin doğum tarihi olarak 1873 yılı verilmiştir. Bu durumda Zülâlî'nin şiiri söylediği -dolayısıyla Şenlik ile karşılaştığı-tarihte 23 yaşında olması gerekir. Oysa, istisnasız bütün kaynaklarda Zülâlî'nin, Şenlik ile karşılaştığı tarihte çok daha genç olduğuna işaret edilmektedir.

Zülâlî-Şenlik karşılaşması sonucunda Zülâlî'nin söylemiş olduğu "dedecan/dedemcan/babacan" redifli şiirin 1896 tarihli olduğunu açıklayan -şiirin birinci dizesi nedeniyle- tüm varyantlar (GÖKALP,

KARTARI, NASRATTINOĞLU, YENER, ASLAN, SADAK, HALICI), Zülâlî'nin gerçek hayat hikâyesi ile çelişmektedir. Zülâlî otobiyografisinde 1895 yılı sonbaharından 1898 yılına kadar Bursa'da, Ziraat Mektebi'nde okuduğunu belirtmektedir.

Sonuç itibarı ile şiirde geçen 1896 tarihinde Zülâlî'nin, Şenlik ile karşılaşmış olması mümkün değildir.

1899 Yılı: Karşılaşmanın bu tarihte yapıldığını veren kaynaklar şunlardır: (ŞAHİN; 1983, OKTAY; 1982, KARTARI; 1969)

(ŞAHİN)'de karşılaşmanın 1899 tarihinde -sadece nazım kısmında- gerçekleştiği bildirilirken, Zülâlî'nin doğum tarihi olarak 1873 yılı verilmektedir. Buna göre Zülâlî'nin bu şiiri söylediği tarihte yirmi altı yaşında olması gerekir. Yine yukarıda belirttiğimiz gibi tüm kaynaklarda, Zülâlî'nin bu şiiri söylediği zaman çok daha genç olduğu açıklanmaktadır. 1899 tarihi, Zülâlî'nin Şenlik ile karşılaşması için geç bir tarihtir.

(KARTARI) varyantında da aynı açmaz söz konusudur. Bu varyantta Zülâlî'nin doğum tarihi hakkında herhangi bir bilgi verilmezken, belirtilen şiirin -dolayısıyla Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının- Zülâlî'nin gençlik yıllarında gerçekleştiği kaydedilmektedir.

Varyantlarda (ŞAHİN, OKTAY) verilen 1899 tarihi, çalışmaların kendi içinde çelişmeler ortaya çıkarttığı gibi başka kaynaklarca da doğrulanmamaktadır. 1898 yılına kadar Ziraat Mektebi'nde okuyan Zülâlî 1899 yılından 1904 yılına kadar Şeki'de (?) kalmıştır. (BAYRAK; 1973) sf. 5.

1700 Yılı: 1700/1118 yılını gösteren varyantı (Oktay) bir tashih hatası olması dileğiyle incelememize almamayı uygun görüyoruz.

Bütün bu değerlendirmelerin yanında, bilindiği gibi Zülâlî otobiyografisinde, Şenlik ile karşılaşma tarihi olarak 1891 yılını vermektedir. Oysa bu tarih hiçbir dedecan/dedemcan/ babacan redifli şiirde yer almamaktadır.

Sonuç itibarı ile şiirde 1880 (1298) tarihini veren kaynaklar, o ta-

rihte Zülâlî yaklaşık olarak 7-8 yaşında olduğundan dolayı; 1896 (1314) tarihini veren kaynaklar, Zülâlî o dönemde Bursa'da Zıraat Mektebinde olduğundan dolayı; 1899 (1318) tarihini veren kaynaklar ise, Zülâlî o tarihte Şeki'de olduğundan dolayı -tarih yönünden- geçersizdir. Bu şiire yer veren bütün kaynaklar Zülâlî'nin gerçek hayatı ile çelişmektedir. Zülâlî'nin verdiği tarihin dışında, tüm varyantlarda aynı tarihi görmüş olsaydık, o zaman Zülâlî'nin tarihlendirmede bir hata işlediğini düşünecektik.

DİZENİN ŞEKİL YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Şiir 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Oysa 1, 7, 8, 10, 11, 13, 14 numaralı künyelerde hece sayısı 10; 12 numaralı künyede ise 9'dur. Görüldüğü gibi 14 künyenin sekizinde hece sayısı 11'den eksiktir. Hece sayısı tam olan künyelerden birisinde de (5 A/B) ihtimaldir ki bu sayı zorlama ile elde edilmiş gibi görülmektedir:

*"Tarih bin üçyüz**ün**-on dört senede"*

Bu künyede 6. hece, diziye anlam yönünden herhangi bir katkı sağlamadığı gibi, dizenin anlaşılır olmasını da engellemektedir.

Yukarıda, dizeyi tarihsel yönden incelerken, dizede yer alan tarihler ile Zülâlî'nin gerçek hayatı arasında bir kopukluk olduğunu belirtmiştik. Dizenin şekil yönünden incelenmesi sırasında tarihsel kopuklukla bağlantılı olarak hece sayısında da farklılıklar olduğunu tespit etmiş bulunuyoruz. Anlam net olmadığı için bu sorun şiirin yapısına da yansımaktadır. Bu sorunu yalnızca kaynak kişi yetersizliği ile açıklamaya çalışmamızın kolaycılığa kaçmak olacağı kanaatindeyim. Anlamın oturmayışının bir diğer sonucu da aynı dizede yedi varyantın ortaya çıkmasıdır.

2. DİZE

Çıktım gider oldum yâra (yâre) dedecan	2,3,4
Kalktım gider oldum yâra dedecan	6A/B
Vardım gurbeti diyara dedecan	1,9,14

Vardım diyar-ı gurbete dedemcan (dedecan)	5A/B, 7,8,10,11,13
Vardım gurbeti dedecan	12

Dize beş varyanttan oluşmaktadır. Varyantların dördünde hece sayısı 11 iken, bir varyantta ise sekizdir. Bu, tashihten kaynaklanan bir durum olsa gerektir.

Bu dizeden başlayarak varyantlar iki ana kola ayrılmaktadırlar - kendi içlerindeki kelime farklılıkları ve yer değiştirmeler hariç tutulmak kaydıyla.- Bunlardan 2, 3, 4 ve 6A/B künyeleri bir kol oluştururken; 1, 5A/B, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14 numaralı künyeler de kendi aralarında ayrı bir kol oluşturmaktadır.

Birinci kol varyantlarda yer alan dizede Zülâlî, Suhara'ya gidişi için duygusal bir söylem oluşturarak "yâre gider olmak"tan bahsederken, ikinci kol varyantlarda böyle bir benzetme yoluna başvurmadan "diyar-ı gurbet"e gitmek deyimini kullanmaktadır. Ancak her iki kolda da Zülâlî'nin köyünden ayrılışını tespit edebilmekteyiz.

3. DİZE

Kader kısmetimiz döndü engine	2,3,4, 6A/B
Felek vurdu ayağına götürdü	1,9,12.14
Felek birgün eyyamına getirdi	5A/B, 7,8,10,11,13

Bu dizede de yukarıda belirttiğimiz gibi künyeler arasında iki kola ayrılma hadisesi devam etmektedir. Dikkat çekici bir diğer husus da nihayet 3. dizede, bütün varyantlarda hece sayısının eşitlenmesi; varyantlar arasında farklılıklar olsa dahi şiirin oturmaya, şekillenmeye başlamasıdır.

4. DİZE

Çıldır'dadır (Çıldır'dadı) ser Suhara (Suhane, Suhana, Sahara)Dedecan (Dedemcan)	1,2,3,4,5A/B, 7,8, 9,10,11,12,13,14
Çıldır'dadır şol Suhara Dedecan	6A/B

Görüldüğü gibi 4. dizede varyant sayısı ikiye inmiştir. Bu varyantlaşmada dizenin anlam ve akışını değiştiren bir farklılaşma söz konusu değildir. Bi-

lindiği gibi dizeler içinde varyantlaşmaya en az müsait olan kelimeler, dize sonuna isabet eden redif ve kafiyelerin olduğu kelimelerdir. En az değişikliklerin olduğu dizeler de ayağın olduğu dizeler, yani dördüncü dizelerdir. En azından teorik olarak böyle olması gerekir.

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

O ki Suhara'ya vardım kahirli (kahırlı)	2,3,4, 6A/B
Suhara'ya vardım garam kahirli	1
Vardım Suhara'ya azmi geharlı (kaherli, kaharla)	5A'/B, 8,9,11
Vardım Suhara'ya garram kahırlı (kaharlı)	7,10,13
Suhara'ya vardım azim kahırlı	12,14

Dizede beş varyant bulunmakta beraber, bu varyantlaşma anlamı etkilemekten çok kelimeler arasındaki yer değiştirmelere dayanmaktadır. Beş varyantta da hece sayısı eksiksizdir.

Bu dize vesilesiyle derlemecilerin/yazarların -en azından bir bölümünün- ne denli belirgin hatalar yaptıklarına bir örnek daha vermemiz gerekmektedir. 8 numaralı künyede (YENER; 1973) Zülâlî'nin Çoban ile karşılaştığında -ki bu varyantta Çoban aslında Şenlik'tir- O'na yenildiği ve bunun üzerine Şenlik ile karşılaşmaktan vazgeçerek köyüne döndüğü belirtilir. Bu metnin bir sayfa sonrasında yer alan şiir ise yazarın bu görüşünü tekzip etmektedir. Çünkü 2. dörtlüğün ilk iki dizesinde Zülâlî'nin, Şenlik'i altetmek amacıyla -yazara göre 'ezmek' amacıyla- Suhara'ya gittiği net bir şekilde görülmektedir. Eğer yazarımız şiiri 'anlamak' zahmetine katlansa idi böyle bir hataya düşmeyecekti. Bu örnekten de varyantlaşmaya asıl katkının kaynak kişilerden değil derlemecilerden geldiği görülecektir. En azından derlemeci, kaynak kişilerden almış olduğu bilgiyi sınasa idi -kendisini derlemeyi vermek zorunda hissetmiş olsa bile- dipnotta bu çelişkiyi göstermeliydi.

2. DİZE

Cevheri müzeyyen resmi şehirli	2,3,4
Etrafı müzeyyen resmi şehirli	1, 6A/E, 12, 14
Dört yanı müzeyyen resmi şekerli (şekerle)	5A/B, 8,11
Dört yanı müzeyyen resmi şeherli	7,9,10,13

Görüldüğü gibi dizemiz dört varyanttan oluşmaktadır. Hece sayısı tüm varyantlarda eksiksizdir. Zülâlî bu dizede Suhara'ya ulaştıktan sonraki izlenimlerini anlatmakta, Suhara'yı tanımlamaktadır. Bu dizede varyant sayısındaki fazlalığa rağmen, anlamda fazla bir farklılaşma ortaya çıkmamıştır.

3. DİZE

Bir ejderha çıktı fehmi zehirli	2,3,4
Bir ejderha gördüm ağzı zehirli	1,12,14
Bir ejderha gördüm zahmi (zehmi, zahmı) zehirli (zeherli, zeherle)	5A/B, 6A/B, 7,8,9 10,11,13

Bu dizede varyant sayısı üçe inerken hece sayısında eksiklik göze çarpmamaktadır.

4. DİZE

Vurdu vücuduma yara Dedecan	2,3,4
Vurdu yüreğime yara Dedecan (Dedemcan)	1, 5A/B, 7,8,9,10 11,12,13,14
Verdi vücuduma yara Dedecan	6A/B

Dizede varyant sayısı üç iken hece sayısı tüm varyantlarda eksiksizdir. Bu varyantlaşma dizeyi anlam yönünden etkilememektedir.

Bu dörtlüğün tüm dizelerinde hece sayısı eksiksizdir. Yine dörtlükte dizeler arasında anlam yönünden bir devamlılık göze çarpmaktadır. Buna göre: Birinci dizede Suhara'ya ulaştığını belirten Zülâlî, ikinci dizede Suhara ile ilgili izlenimlerini verir. Üçüncü dize anlaşılacağı üzre (tüm varyantlarda ortak olarak) Zülâlî'nin Şenlik'i gördüğü anı tasvir eder. Bu dizede Zülâlî, Şenlik'i bir ejderhaya ben-

zetir. Son dizede ise Zülâlî'nin bu karşılaşmadan etkilendiği anlaşılmaktadır. Zülâlî Şenlik'i gördüğü anda yüreğine/vücüuduna korku düşer.

İkinci dörtlükte Zülâlî'nin Suhara'ya gittiği ve Şenlik'i gördüğü dizelere aksettirildiğinden, Zülâlî'nin Suhara'ya gitmediğini belirten kaynaklara (OLCAY-ERCİLASUN-ASLAN; 1976, YENER; 1973) itibar etmememiz gerekmektedir. Ki bu kaynaklardan (OLCAY-ERCİLASUN-ASLAN; 1976) varyantı kaynak kişiden yapılan derlemeye dayanmaktadır.

Dikkat edilirse kaynak kişilerden yapılan derlemelerde de varyantlaşmalar ortaya çıkmaktadır. Ancak Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının tamamına baktığımızda ham olarak yazıya aktarılan varyantların (ilk elden aktarımların) sınırlı olduğu görülecektir. Bu durum istisnadır.

3. DÖRTLÜK

Bu dörtlükten itibaren 7. dörtlüğe kadar, dörtlükler arasında yer değiştirmeler ortaya çıkmaktadır. 2,3,4, 6A/B künyelerinde yer alan bu dörtlük 1, 5A/B,7,8,9,10,11,12,14 numaralı künyelerde 6. dörtlük; 15. künyede ise 4. dörtlüktür.

3. dörtlükten itibaren zincirleme şekli 7. dörtlüğe kadar iki ana kola ayrılırken 15 numaralı künye de kendi başına bir kol oluşturmaktadır. İncelememizde, zincirlemeyi meydana getiren kelimeleri almaktansa, başlangıçtaki (ilk) üç dizeyi baz alarak incelememizi sürdürmeyi daha uygun bulmaktayız. Çünkü ilk üç dizeler ayrı ayrı dörtlük sıralamasında olsalar dahi -zincirleme kelimeleri hariç- önemli oranda ayrılık göstermektedir.

1. DİZE

O ki yaralandım düştüm amana	2,3,4, 6A/B
Kara (gara) ki giyindim (geyindim) düştüm amana	1,5A/B, 7,8,9,10, 11,12,14,15

Görüldüğü gibi dize iki varyanttan oluşmaktadır. Bu varyantlaşmanın nedeni yukarıda belirttiğimiz, dörtlüklerin farklı diziliş sıralarından kaynaklanmaktadır.

Her iki varyantta da hece sayısı eksiksizdir.

2. DİZE

Keşke (keşki) gideyidim (gede idim, gide idim) Hind'e Yemen'e

1,2,3,4,5A/B, 6A/B
7,8,9,10,11,12,14,15

İlk kez bu dizede tüm künyeler aynılık göstermektedir. Dizenin hece sayısı da eksiksizdir.

3. DİZE

Bir serçe neylesin mürg-i semene (semana)	1,2,3,4 7,9,10,12,14,15
Bir serçe neylesin murg-i zamana	5A/B, 6A/B, 8, 11

Dizede görünüş itibarıyla iki varyant vardır. Ancak bu varyantlaşma ağız özellikleri ve yazıya aktarım nedeniyle ortaya çıkmış olsa gerektir. Hece sayısı bu dizede de tamdır.

4. DİZE

Geyindim (giyindim) eynime (eğnime) kara Dedecan	2,3,4, 6A/B
Hem dokundu yel fenere Babacan	15
Mansur dek çektiler dara Dedecan	1,12,14
Yel dokunmuş (dokundu) şem fenere (fenara) Dedecan (Dedemcan)	5A/B, 7,9,10
Yel dokunmuş şemi fenera Dedemcan	8,11

Dize, zincirlemeyi oluşturan kelimeyi bünyesinde barındırdığından varyant sayısı fazlalaşmaktadır. Bu dizede zincirlemeyi oluşturan üç ayrı kelime (kara, dara, fenere/fenara) vardır. Varyantlaşma, zincirlemeyi oluşturan farklı kelimeleri bünyesinde barındıran benzer dörtlükleri bir arada incelememizden kaynaklanmaktadır.

8 ve 11 numaralı künyelerde hece sayısı, yazıya aktarıma bağlı olarak (şem/şemi) bir fazlalaşmıştır.

Bu dörtlükte yer alan 2,3,4, 6A/B numaralı künyelerin 1. dizeleri ile 5A/B, 1,7,8,9,10,11,12,13 numaralı künyelerin 3. dörtlüklerinin 1. dizeleri; 15 numaralı künyenin 1. dörtlüğünün 1. dizesi, Zülâlî'nin Şenlik ile karşılaştığının, karşılıklı deyiştiklerinin delili gibidir. Çünkü bu dizede Zülâlî:

O ki yaralandım düştüm amama/

Çünkü yaralandım bağrım da pişti/

Yaralandım gayet yüreğim pişti

diyerek bir durumu tarif etmektedir. Burada anahtar kelime 'yaralanmak'tır. Fiilin anlamında bir mücadelenin geçmiş olması gerekir. Zülâlî gerçekte yaşadıklarını, başından geçenleri bu fiilin mecazı ile açıklamak yoluna gitmektedir. Bir önceki dörtlükte Zülâlî, Şenlik'i ejderhaya benzetirken henüz O'nu tarif etmektedir. Ancak bu dizede O'nu görmüş olmanın ötesine geçerek O'nunla karşılaşmış olduğu da kaydedilmektedir. Gerçekte de korkunun karşılığı yaralama değildir. Yaralama/yaralanma bir mücadelenin, bir savaşımın sonucudur. Dizeden Zülâlî'nin Şenlik ile karşılaşmış olduğu sonucu net bir şekilde çıkmaktadır. Bu sonuçtan yola çıkarak Zülâlî ile Şenlik'in karşılaşmamış olduklarını savlayan kaynakların (ASLAN; 1975, ÖZKIRIMLI, OLCAY-ERCİLASUN-ASLAN; 1976, ÖZBEK; 1969, KARTARI; 1969/1977, YENER; 1973, GÖKALP; 1953, YURT ANSİKLOPEDİSİ; 1983, KARADAŞ; 1997) doğruluğuna şüphe ile bakmamız gerekmektedir. Kaldı ki bu künye sahiplerinden bir kısmı (ASLAN, ÖZBEK, KARTARI, YENER, GÖKALP) bu karşılaşmanın gerçekleşmemiş olduğunu bildirirken, bu şiiri çalışmalarına dahil etmişlerdir. Oysa şiir incelenmiş olsaydı, karşılaşmanın gerçekleşmiş olduğu anlaşılabilecekti.

4. DÖRTLÜK	**2,3,4, 6A/B**
3. DÖRTLÜK	**1, 5A/B, 7,8,9,10,11,12,14**
1. DÖRTLÜK	**15**

1. DİZE

Karalar geyindim (giyindim) bağrım bişiptir (pişiptir)	2,4, 6A/B
Karalar giydim bağrım pişiptir	3

Yaralandım gayet yüreğim pişti	15
Çünkü yaralandım bağrım da pişti	5A/B, 8,11
Sanki yaralandım bağrımı deşti	7
Yüreğim ki yandı ciğerim pişti	9
Sanki yaralandım bağrımda şebdi	10
O ki yaralandım yüreğim pişti	1,12,14

Şiirin yer aldığı 14 künyede bu dize 8 varyant oluşturmuştur. Nerede ise her üç künyeye iki varyant düşmektedir. Bu denli başarıyı kaynak kişilere mâl etmek kanımızca araştırmacılara haksızlık olacaktır.

Zincirlemeyi oluşturan kelimeyi inceleyerek dizenin tahliline başlayalım. Bu dizenin (ilk dize olmasından ötürü) zincirleme kelimeleri -dörtlükler arasındaki diziliş sırasından kaynaklanan farklılıklar nedeniyle- "kara" ve "yara" kelimeleridir. Kara ve yara kelimelerinin yer almadığı tek künye 9 numaralı künyedir. Oysa bu künyenin bir önceki dörtlüğünün (2. dörtlük) son dizesi şu şekildedir:

"Vurdu yüreğime yara Dedecan"

Araştırmacı diğer dörtlüklerdeki kayifelendirmeyi göz önüne almadığından "yara" kelimesi yerine "yürek" kelimesini zincirlemeye dahil etmiştir. Bu nedenle bir sonraki dörtlüğün ilk dizesi 'sakat' olmuştur.

Dizenin kaynak kişiden bu haliyle alınıp alınmadığını bilemiyoruz. Araştırmacı/yazar metne müdahale hakkını kendisinde bulmasa bile yanlışlığı bir dipnotla belirtmesi gerektiği kanaatindeyim. Çok bariz olan bir durumun saptaması yapılmayarak yanlış bir varyantın oluşmasına sebebiyet verilmiştir.

Yine künyede çok açık bir şekilde -anlamda herhangi bir farklılaşma yaratılmadan- kelimelerin yer değiştirmesine şahit oluyoruz (2, 3, 4, 6A/B numaralı künyelerin ilk iki kelimelerini katmadan.)

1. Kelime: Çünkü/sanki/o ki/yüreğim ki (9 numaralı künye)/gayet (15 numaralı künye -dizede 2. kelime olarak yer almaktadır.

2. Kelime: Yaralandım (15 numaralı künye- dizede 1. kelime olarak yer almaktadır-) / yandı

3. Kelime: Bağrım / yüreğim / ciğerim

4. Kelime: Pişiptir / pişti / deşti / şebdi

Görüldüğü gibi varyantların her bir kelimesinde farklılıklar vardır. Ancak ne garip tesadüftür ki bütün bu yer değiştirme ve kelime farklılıklarına rağmen yine de anlam sağlam kalabilmiş, kelime değişiklikleri anlamı (pek) etkileyememiştir.

Dizede yer alan üç numaralı künyede bir hece eksiktir.

2. DİZE / 2,3,4,6A/B

3. DİZE / 1, 5A/B, 7,8,9,10,11,12,14

Ben sandım ki bahr-i (behri) umman taşıptır	2,3,4
Ben zannettim bahr-i umman taşıptır	6A/B
Öyle bildim derya-i umman coştu	15
Öyle (ele) bildim derya ummandır (ummandı) coştu (coşdu)	1, 5A/B, 7,8,9,10,11,12,14

Künyelerden de anlaşıldığı gibi dörtlükler arasındaki yer değiştirmenin yanında, dizeler arasında da yer değiştirmeler göze çarpmaktadır. Başlangıç itibarı ile bu yer değiştirmelerin kaynak kişi anlatımından ortaya çıktığını kabul etsek dahi, bilgiyi kaydeden araştırmacının da bu duruma katkısı vardır. Tahminimize göre, bütün yazarların doğrudan kaynak kişilerle çalışıp, onlardan aldıkları bilgileri yazıya aktarmaları mümkün değildir. Buna bağlı olarak bazı araştırmacılar / yazarlar, önceden yazıya aktarılmış bilgileri çalışmalarına almaktadırlar Bunun neticesinde varyantlaşma daha kesin ve net olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelediğimiz şiir anonim bir şiir mesela bir türkü olsaydı bu önemli olmazdı. Çünkü anonim şiir halk hafızasında zamanla değişikliklere uğrayabilir. Bu nedenle anonim edebiyatımızda her varyant ayrı ve eşit öneme sahiptir. Oysa âşık edebiyatımızda bu konuda biraz daha dikkatli olma zorunluluğu vardır. Varyantlar tabii ki önemlidir ancak doğru (sağlam) varyantı tespit etmek daha önemlidir.

Bu dizede bir önceki dizede olduğu gibi kelimeler arasındaki yer değiştirmeler göze çarpmaz. Bunun yerine kelimelerin eş ve/veya benzer anlamlarının kullanıldığını görmekteyiz: Sandım/zannetim; bahr-i umman/derya-i umman; taştı/coştu.

Dizenin tüm varyantlarında hece sayısı tamdır.

3. DİZE /2,3,4, 6A/B

2. DİZE /1, 5A/B, 7,8,9,10,11, 12,14,15

Cevalâna (cevalana) başladı aklım şaşıptır	2,4
Celvana (cevlana) başladı aklım şaşıptır (şaşıpdır)	3, 6A/B
Başladı sohbete hem aklım şaştı	15
Başladı sohbete aklım da şaştı	5A/B, 7,8,10,11
Sohbete başladı aklım da şaştı	1,9,12,14

Bu dizede de kelimeler arasında yer değiştirmeler görülmektedir. Künyelerde dörtlükler yer değiştirdiği gibi, dizeler hatta kelimeler de yer değiştirmektedir. Bu sonuç dahi derleme ve yazıya aktarım tekniklerinde pek başarılı olamadığımızı göstermektedir. Bu durum, kaynak kişilerin yetersizliği, unutkanlığı gibi açıklamalarla geçiştirilmemelidir. Tartışmalı bir konuya açıklık getirebileceğimiz tek belge olan elimizdeki şiir de maalesef bu hâldedir.

Hece sayısını tutturmak için -belli ölçüde- kullanılan edatlar hem şiir içinde yer değiştirmekte hem de aynı dahi kalamamaktadır: Hem aklım/aklım da.

2,4 numaralı künyelerde yer alan dizede ağız özellikleri nedeniyle olsa gerek bir hece fazlalığı vardır.

4. DİZE

Tacip ettim ol hünere Dedecan	2,3,4
Taaccüp ettim ol hünere Dedecan	6A/B
Şaşıp kaldım ol hünere Babacan	15
Tarif kaldım bu hünere Dedemcan	5A/B
Taaccüp kaldım bu hünere Dedecan	7
Tarif kaldım bu hünere Dedemcan	8,11

Tacüp (tecip) kaldım bu hünere Dedecan	9, 12,14
Tacüp kaldım o hünere Dedecan	10
Tecip kaldım bu ummana Dedecan	1

Bu dörtlüğü (dolayısıyla dizeyi) 14 ayrı kaynaktan tespit edebildik. Bu 14 kaynaktan yapılan tespitlere göre dokuz farklı varyant görülmektedir. Bu denli çok varyantın bulunması normal değildir.

Bir önceki dizede bağlaçlar arasındaki yer değiştirmeleri tespit etmiştik. bu dizede de işaret sıfatlarının değiştirildiğini görmekteyiz: Bu /ol/o. Gariptir, dize içinde ortaya çıkan değişiklikler (yer değiştirme, ortadan kalkma) isim ve fiiller ile sınırlı kalmayıp edatlara ve sıfatlara dek sirayet etmektedir. Dizede yer alan tüm kelimeler içinde değişikliklerden kendisini koruyabileni yoktur.

1. Kelime: Tacip (taaccüp, tecip)/tarif/şaşıp
2. Kelime: Ettim/kaldım/kıldım
3. Kelime: Bu/ol/o
4. Kelime: umman/hüner
5. Kelime: Babacan/Dedecan (Dedemcan)

6A/B ve 7 numaralı künyelerde Arapça kökenli kelimenin okunuşundan kaynaklanan nedenle hece sayısının bir arttığını görmekteyiz: Tacip/taaccüp.

Ayrıca, dizede 9. sırada yer alan varyantın kafiyesi hem kendi içinde hem de diğer varyantlarla uyumsuzdur. Çünkü kafiye "ra/re" heceleri üstüne kurulmuştur. Oysa bu varyantta kafiye "na" hecesindedir. Kafiye uyumsuzluğu nedeni ile bu varyantı doğru kabul etmemiz mümkün değildir. Bu türden bir kafiye bozukluğu da yine aynı künyenin (1 numaralı künye) 1. dörtlüğünün son dizesinde görülmektedir. Kaldı ki buradaki yanlışlık daha belirgindir. Çünkü kafiye, Şenlik'in köyü Suhara'nın ismi ile yapılmıştır. Yazar Suhara ismini dahi doğru bir biçimde şiire aktaramamıştır. Araştırmacının, incelediği konuya ilgisini belirlemek yönünden önemli bir tespit olduğu kanısındayım. Araştırmacı aynı hatayı şiirin son dörtlüğünün 4. dizesinde de tekrarlamaktadır. Böylece sekiz dörtlükten oluşan şiirde

iki farklı kafiyelendirme ortaya çıkmaktadır. Gelenekte böyle bir yöntem olmadığına göre, hatayı şiiri söyleyen veya aktaran kişilere yükleyebilir miyiz?

5. DÖRTLÜK	**2,3,4, 6A/B**
4. DÖRTLÜK	**1, 5A/B, 7,8,9,10,11,12,14**
2. DÖRTLÜK	**15**

1. DİZE

Öyle (ele) hüner olmaz hünkâr beyinde (beğinde)	2,4,5A/B, 6A/B,8,9,11
Öyle hüner olmaz sultan beyinde	3
Böyle (bele) hüner olmaz hünkâr beyinde	1,12,14,15
Öyle hüner olmaz hünkârda beyde	7,10

Dizede hece sayısı eksiksizdir. Görüleceği üzre bu dize, daha önce incelediğimiz dizelerin yanında (varyantlaşma yönünden) oldukça kısırdır. Dize içinde hiç bir kelimenin yeri değişmediği gibi sadece iki yerde varyantlar arasında kelime farklılığı ortaya çıkmaktadır: Öyle/böyle; hünkâr/ sultan. Her iki değişiklik de dizede anlam yönünden bir farklılaşmaya yol açmamaktadır. Ancak bu dizede de maalesef herşey yerli yerinde değildir. Dikkat edilirse, dizedeki dört varyantın üçünde pek kullanılmayan bir tamlama yapılmaktadır: Hünkâr (sultan) beyinde. Bu rahatsız edici bir söylemdir. Hünkârın veya sultanın, beyinin olması garip bir durumdur. Oysa varyantların birinde, dizenin anlamını değiştirmediği gibi doğru bir söyleyiş de göze çarpmaktadır: Hünkârda beyde.

Dizedeki bir diğer yanlışlık da 1 numaralı künyeden kaynaklanmaktadır. Bu künyenin bir önceki dörtlüğünün (3. dörtlük) son dizesi şu şekildedir:

Tecip kaldım bu ummana Dedecan

Buna göre incelediğimiz dizede "hüner" kelimesinin yerine "umman" kelimesinin olması gerekirdi. Çünkü başından beri söylediğimiz gibi bu şiir, zincirleme bir şiirdir. Buna benzer bir yanlışı 9 numaralı künyenin 3. dörtlüğünün 1. dizesinde de tespit etmiştik. Ancak hiç olmazsa bahse konu künyenin ikinci dörtlüğünün son dizesinde yer

alan kelimelerden biri zincirlemeyi oluşturmuştu. Yani zincirleme, aynı dizede yer alan bir başka kelime ile yapılmıştı. O örnekte yanlış kelime seçimi söz konusu idi. Ancak şimdi incelediğimiz örneğin bir önceki dizesinde (3. dörtlük 4. dize) yer alan hiçbir kelime, zincirlemeyi yapacak kelime olarak -yanlış kelime dahi olsa- bir sonraki dizede yer almamıştır. Sonuç olarak 9 numaralı künyenin yalnızca 3. ve 4. dörtlüklerini inceleyen bir araştırmacı, bu şiirin zincirleme bir şiir olduğunu kesinlikle anlayamayacaktır. Şiir kaynak kişiden bu şekilde alınmış olsa dahi, derleyicinin bu durumu -en azından- dipnotta belirtmesi gerekirdi.

2. DİZE

Açmış (açıp) bayrağını sancak önünde (öğünde)	2,4,5A/B, 7,8,9,10,11
Açmış bayrağını sancak elinde	15
Açmış sancağını bayrak önünde (öğünde)	6A/B, 1,12,14
Çekmiş bayrağını sancak elinde	3

Dizede görülen tüm varyantlarda hece sayısı eksiksizdir.

Daha önce incelediğimiz diğer dizelerde olduğu gibi bu dizede de kelimeler arasında yer değiştirmeler ile anlamı değiştirmeyen kelime farklılıkları göze çarpmaktadır. Pekiyi bu denli çok yer değiştirmenin, benzer kelimelerin değişik varyantlarda bulunmasının nedeni nedir? Belirttiğimiz değişiklikler yalnızca bir-iki dizede görülmüş olsaydı, bu pek önemli olmayabilirdi. Ancak neredeyse tüm dizelerde böyle bir oluşum söz konusudur. Anlam yönünden farklılık göstermeyen kelimelerin kullanılmasını 'unutkanlık' faktörü ile açıklayabilir miyiz? Böyle bir açıklama akla yatkın bir açıklamadır -bu denli fazla olması yine de açıklanması gereken bir sorudur ancak dize içinde gerçekleşen yer değiştirmeleri nasıl izah edeceğiz. Bu durumu da unutkanlığa bağlamamız ne denli gerçekçi olur. Hem bu denli unutkanlığa rağmen, şiirin tamamının verilmesi (neredeyse tüm künyelerde) mümkün müdür? Dize içinde kelimelerin yerlerinin değiştirilmesinden amaç ne olabilir?

Kelimenin unutulup, yerine dizenin anlamının sakatlanmadığı, anlamca benzer bir kelimenin -ki her iki kelimede de hece sayısının

aynı olması gerekir- kullanılmasını 'unutkanlık' faktörü ile açıklamaya çalıştık. Tabiidir ki unutkanlık sözlü aktarımda söz konusudur. Yazılı aktarım için unutkanlık mümkün değil. Sözlü aktarımda ortaya çıktığını belirttiğimiz bu türden değişikliklerin iki kaynağının olabileceği kanatindeyim. Bunlardan ilki kaynak kişilerin unutkanlıklarıdır: **Kaynak kişi faktörü.** Bu durumun sonucu ise derleyici ile ilgilidir. Diyelim ki kaynak kişi dizenin aslında olan kelimeyi hatırlayamadı. Bunun neticesinde yapabileceği iki şey vardır:

1) Yerine başka bir kelime koymak, ki bunu derleyici ile kurduğu ilişkiye bağlı olarak ya derleyiciye belirtir ya da derleyiciye hissettirmeden bu değişikliği yapar.

2) Hatırlayamadığı kelimeyi geçerek (boş bırakarak) dizenin diğer kelimelerini söyler. Bu noktadan itibaren kaynak kişinin, malzemenin oluşumu ile ilgili etkinliği sona erer. O, şiir üzerinde yapabileceği -bilerek veya bilmeyerek- onarımı yapmıştır. Sonrasında şiir ile uğraşma işi -belki de sağlamlaştırma, güzelleştirme kaygısıyla- derlemeciye kalmaktadır: **Derleyici faktörü.** Derleyici, kaynak kişinin dizede tamamlamadığı yerleri ya boş bırakacaktır ya da uygun kelimeler yerleştirecektir. Bunun dışında, yukarıda açıklandığı gibi derleyici, kaynak kişi tarafından yapılan onarımları fark ettiği takdirde ne yapacaktır? Bu durumda da derleyici değişik yollar izleyebilecektir. Ya kesin doğruluğu bilinmeyen bu kelimeleri dipnotta belirtecek ya da bu kelimeleri çıkarıp dizenin o bölümünü boş bırakacak veya kaynak kişi tarafından 'unutkanlık' ve 'mahçup olmama' nedenleriyle değiştirilen kelimeleri edebî bir kaygı ile yeniden değerlendirip, değiştirecektir.

Sanıyorum incelediğimiz şiirin bütününde yukarıda belirttiğimiz süreçler yaşanmıştır. Zaten bu denli varyantlaşmayı başka bir nedenle açıklamamız mümkün değildir.

3. DİZE

Beş bin pençe gördüm en küçüğünde	2,3,4,15
Üç bin pençe gördüm salt küçüğünde	6A/B
Beş yüz pençe gördüm etçiçeğinde	5A/B, 8,11

Beş yüz pençe gördüm bir çobanında	7,10
Beş yüz pençe gördüm en küçüğünde	1,9,12,14

Dizenin tüm varyantlarında hece sayısı eksiksizdir.

5A/B, 8 ve 11 numaralı künyelerde yer alan 'Etçiçek' kelimesinin anlamı (GÖKALP; 1953) Çıldır'da bir semt olarak verilmektedir. Ancak bu kelime ile dizenin diğer kelimeleri arasında anlam yönünden bir bağ kurmak mümkün değildir. Bir bölgenin: Coğrafi, tarihî ve siyasi yapısı ile ilgili bir takım deyimler üretilebilir. Hatta o bölge halkının yetenekleriyle ilgili deyimler üretilebilir. Ancak coğrafi bir alanı kişileştirme (teşhis) kolay rastlanılan bir durum değildir.

Bu varyantın dışındaki diğer tüm varyantlarda anlam yönünden bir farklılık bulunmamaktadır. Bazı varyantlar doğrudan 'çoban'dan bahsederken bir kısım varyantta ise çobanın yerini 'en küçük' almaktadır.

Yine bir önceki dizenin ardından verdiğimiz açıklamalar aynen bu dize için de geçerlidir. Varyantlar arasında, sayı konusunda bir netlik oluşturulamamıştır: Beş bin/üç bin/beş yüz.

4. DİZE

Mansur tek çektiler dara Dedecan	2,3,4, 6A/B
Mansur gibi çeker dara Babacan	15
Mansur dek çektiler dara Dedecan	9
Mansur'um (Mansur'am) çektiler dara (dare) Dedemcan (Dedecan)	5A/B, 7,8,10,11
Hem dokundu yel fenere Dedecan	1,12,14

Dördüncü dizede yer alan tüm varyantlarda hece sayısı eksiksizdir.

Dizede Mansur'a telmih yapılmaktadır.

Dizede göze çarpan bir nokta da edatların kullanımıdır. Bu dizenin varyantlarında üç tane bağlaç kullanılmaktadır. Bunlar sırasıyla: Tek, gibi, dek edatlarıdır. Bu edatlardan ilk ikisi aynı anlamdadır. Bu iki edat da isimlerle eksiz olarak birleşen son çekim edat-

larıdır. Varyantlarımızdan birisinde görülen "dek" edatının ise isimlerin ve zamirlerin datif hali ile birleşmesi gerekir. Datif (e) eki almamış, yalın haldeki kalimelerden sonra 'dek' edatının kullanılması mümkün değildir. Oysa varyantta 'dek'ten önceki kelime datif eki almamıştır. bu nedenden dolayı 'dek' edatının geçmiş olduğu varyantı -dilbilgisi yönünden- doğru kabul etmemiz mümkün değildir. Çünkü burada bir benzetme yapılmaktadır. Şair yaşadığı zorluğu telmih ile aktarma ihtiyacı hissetmektedir. Öyleyse nereden çıkıyor bu 'dek' edatı? Dikkatlice baktığımızda 'dek' edatına ses yönünden benzeyen bir edat daha vardır varyantlarda: Tek. Kaynak kişinin ağız özelliklerinden kaynaklanmış olabilecek -eğer suçu kaynak kişiye yüklemek istersek- böyle bir farklılaşmanın, derleyici tarafından yazıya aktarılırken ya dipnotta belirtilmesi ya da günümüz yazı diline aktarılırken düzeltilmesi gerekirdi.

'Dek' edatının aslında 'tek' edatı olması gerektiğini belirtirken, böylelikle varyantların birinin yanlışlığını ortaya koymaktayız. Tabii, işgüzar matbaacı ihtimalini de gözden uzak tutmamalıyız.

'Dek' edatının dışında, dizede yer alan 'tek' ve 'gibi' edatları aynı anlamdadır. Bu durumda iki edatın da aynı kıymet derecesinde olduğunu kabul etmeliyiz. Ancak bu edatların hece sayılarında var olan farklılık dizenin diğer kelimelerini etkilemektedir. 'Tek' edatının yer aldığı varyantlarda, edattan sonra gelen fiil, bilinen geçmiş zaman+çoğul eki almıştır: Çek+ti+ler=fiil+zaman+çoğul eki. Toplam üç hece. Oysa 'gibi' edatının yer aldığı varyantta -gibi edatı iki hece olduğundan- hece sayısının 11'i tutturması için fiil yalnızca geniş zaman ekini almıştır: Çek+er=fiil+zaman. Fiilde ortaya çıkan çoğul ve tekil iki varyanttan hangisinin daha doğru olduğunu tespit etmek için elimizde bir ipucu bulunmaktadır. Bu ipucu, bir önceki dizedir. Bu dizede de birden fazla varyant olmakla beraber, anlam yönünden pek fazla farklılıklar olmadığını daha önce belirtmiştik. Dize şöyle idi:

"Beş bin (v.s.) pençe gördüm en küçüğünde"

Dizede yer alan "en küçüğünde" söyleyişinden, dizeyi söyleyen şahsın birden fazla kişiyi gördüğü sonucu ortaya çıkmaktadır. Bunu belirten şahsın (Zülâlî'nin) bir sonraki dizede tekil bir söylemden ise ço-

ğul bir söylem kullanması daha uygun olacaktır. Bu nedenle 'çeker' (fiil+zaman) kelimesinin doğru olma ihtimali, 'çektiler' (fiil+zaman+çoğul eki) ihtimalinden daha azdır.

Sonuçta fiil incelemesinin yapılmasıyla bir heceli edat kullanan varyantların doğru olma ihtimali ağırlık kazanmaktadır. 'Çektiler' kelimesini doğru kabul edersek -ki incelememiz bunun büyük ihtimalle doğru olduğunu gösteriyor hece sayısının 11'i tutturması için elimizde yalnızca bir hece kalıyor. Bu nedenle 'tek' edatının kullanıldığı varyantları 'gibi' edatının kullanıldığı varyanta -dizenin doğruluğunu tespit yönünden- tercih etmemiz gerekmektedir.

6. DÖRTLÜK	**2,3,4, 6A/B**
5. DÖRTLÜK	**1, 5A/B, 7,8,9,10,11,12,14**
3. DÖRTLÜK	**15**

1. DİZE

Dara çekilende halime baktı	2,3,4, 6A/B
Dara ki çektiler halime (halıma) baktı	1,7,9,10,14,15
Dara ki çektiler halime baktım	5A/B, 8, 11
Dara ki çektiler kelime baktı	12

Dört varyanta sahip olan dizede anlam açık olmakla beraber şahıs eklerinde farklılık görülmektedir. Birinci, ikinci ve dördüncü varyantta 3. tekil şahıs eki kullanılırken, üçüncü varyanta 1. tekil şahıs eki kullanılmaktadır: Baktı/baktım. 1. tekil şahıs eki bu dizede anlamla bir çelişki yaratmamakla beraber varyantın 2. ve 3. dizelerinde bu ekin doğru bir ek olamayacağı ortaya çıkmaktadır. Örneğin varyantın üçüncü dizesinde:

"Olanca metaım harice çıktım"

denilmektedir. Metanın, dizeyi söyleyene ait olduğu zaten 'metaı' kelimesine "m" (şahıs eki) getirilerek belirtilmektedir. O nedenle, aynı dizede fiile bir kez daha şahıs eki eklenmesine gerek yoktur. Bahse konu dizede söylemin sağlamlaşması için 'metaım' kelimesinden

sonra 'ile' edatının kullanılması gerekir. Bu durumda da dizenin iki hece daha uzaması söz konusudur. Bu tür bir zorlamadan kurtulmak için dizede yer alan şahıs ekinin 1. tekil değil 3. tekil olması (dolayısıyla ilk üç dizenin tamamında) daha doğru olacaktır.

Dizede yer alan tüm varyantlarda hece sayısı eksiksizdir.

9 numaralı künyenin 3. dörtlüğünün ilk dizesi ile 1 numaralı künyenin 4. dörtlüğünün ilk dizesinde tespit ettiğimiz yanlışlık 1, 12 ve 14 numaralı künyelerin 5. dörtlüklerinin ilk dizelerinde de (yukarıdaki dize) yapılmaktadır. Numaralarını vermiş olduğumuz bu künyelerin bir önceki dörtlüklerinin son dizesi şu şekildeydi:

"Hem dokundu yel fenere Dedecan"

Zincirleme olduğunu belirttiğimiz bu şiirin, bir sonraki dörtlüğünün ilk dizesinde 'fener' kelimesinin olması gerekirdi. Oysa bu kelime yerine dizede 'dâr' kelimesi bulunmaktadır. Sonuç itibarı ile, dörtlüklerin şiir içindeki dizilimleri zincirlemeye aykırıdır. Araştırmacıların bu eksikliği tespit etmeleri gerekirdi. Şiirin orjinaline (tabii kaynak kişilerden tespit edilmişse) müdahale etme hakkını kendilerinde bulamamış olabilirler ancak hiç olmazsa bu durumu okuyucuya iletmeleri gerekirdi. Künyelerde maalasef böyle bir kayıda rastlayamıyoruz. Bir noktayı daha (tekraren) belirtmemizde yarar olduğu kanaatindeyim. Verilen üç künyeden sadece 1 numaralı künye 8 dörtlükten (şiirin toplam dörtlük sayısı) oluşmaktadır. Oysa 12 numaralı künye 6; 14 numaralı künye ise 7 dörtlükten oluşmaktadır. Yani künyenin birinde bir, diğerinde ise iki dörtlük eksiktir.

Eklememiz gereken bir diğer not da ayrı bir varyant oluşturan 12 numaralı künye ile ilgilidir. Diğer tüm varyantlarda 'halıma/halime' kelimesi yer alırken, 12 numaralı künyede bunun yerini 'kelime' kelimesi almıştır. Dize incelendiğinde bu kelimenin anlamsız bir biçimde burada yer aldığı, dizeyi "sakatladığı" görülecektir. Buna bağlı olarak bu varyantın doğruluğu şüphelidir.

2. DİZE

Bu ne mühür diye (deyu) hattımı yaktı	2,4, 6A/B
Bu ne mühür diye hattını bastı	3

O nice mühürdür (mühürdü) hattımı yaktı	7,10,15
O nasıl möhürdü (mühürdü) gaddimi yaktı	1,12,14
O nice mühürdü kaddimi yaktım	5A/B, 8,11
O nece mühürdü kaddimi yaktı	9

Altı varyantı olan dizenin tüm varyantlarında hece sayısı eksiksizdir.

Varyantlar arasındaki önemli farklılık fiillerdedir. Beş varyantta "yak-" fiil kökü kullanılırken bir varyantta ise "bas-" fiil kökü kullanılmaktadır.

Daha önceki dizelerle ilgili olarak incelediğimiz varyantlarda şahıs ekleri ve edatlarda görülen farklılaşmalar üzerinde durmuştuk. Bu dizede ise asıl varyantlaşmanın soru sıfatlarında olduğunu görmekteyiz. Altı varyantta üç farklı soru sıfatı vardır. Bu sıfatlar: "Ne, nice, nasıl"dır. Bu sıfatlardan biri ise ağız özelliğine dayalı olarak iki farklı söylenişe sahiptir: Nice/nece.

3. DİZE

Olanca matahım (metahım) harice çıktı	1,2,3,4,6A/B, 7,9,10,12
Olanca matahım meydana çıktı	15
Olanca mataım harice çıktım	5A/B, 8, 11

Diğer dizelere göre bu dizede varyant sayısı daha azdır. Hece sayıları eksiksizdir.

Dizede ilginç olan nokta iki farklı kelimenin neredeyse aynı anlamda kullanılmasıdır. 'Hariç' kelimesi 'dışarı' anlamından çok 'ortaya' anlamını (fiile bağlı olarak) vermektedir. Yine bir diğer varyantta görülen 'meydan' kelimesi de 'orta, ortalık' anlamına (yine fiile bağlı olarak) gelmektedir. Nasıl oluyor da iki varyantta yer alan iki farklı kelime -neredeyse- aynı anlamı vermektedir? Kollektif hafıza -tabii bu unutuluş ve eklemelerin derlemeci tarafından yapılma olasılığını hesaba katmayarak- bir kelimeyi unuttuktan sonra, neden yeniden aynı kelimeyi bulamaz da o kelimeyi karşılayan bir kelime yaratır. Toplumsal hafıza unutkanlığı veya bir adım daha ileri giderek, üretilmiş malzemeyi hoşa gidebilecek şekilde değiştirmenin -bir ölçüde yorumlamanın- bir sonucu mudur acaba kelimelerin benzerlerinin ortaya çıkması?

4. DİZE

Yel dokundu şen fenere Dedecan	2,4
Yel dokundu şem fenere Dedecan	3,6A/B
Giyindim üstüme kara Babacan	15
Giyindim (geyindim) eğnime (eynime) kara Dedemcan (Dedecan)	5A/B, 7,8,9,10,11
Giyindim üstüme gara Dedecan	1, 12, 14

İlk dörrtlüklerde ortaya çıkan, zincirleme kelimesindeki farklılıklar ilk üç dizede ciddi varyantlaşmalara neden olmazken, son dizelerde net varyantlaşmalar görülmektedir.

7. DÖRTLÜK

1. DİZE

Yel dokundu gıdalaştı fenerim	2,3,4
Yel dokundu hidalaştı fenerim	6A/B
Alıştı fenerim (fenarım) böyle yanarım	1, 5A/B, 7,8,9,10,11

Dizede yer alan üç varyanttan ilk ikisinde sadece bir harf farklıdır. Şiirin daha önceki dizelerinde kelime farklılıklarından dolayı ortaya çıkan varyantları görmüş ve bu varyantların nedenlerini açıklamaya çalışmıştık. Kelime farklılaşmasının -derleyicilerin de katkısı ile- kaynak kişilerin vermiş oldukları bilgilerden ortaya çıktığı belirtilmişti. Bu örneğimizde ise kelime farklılaşması ile değil harf farklılaşması ile karşılaşmaktayız. İhtimaldir ki kaynak kişi 'unutkanlık' nedeni ile -dizenin anlamını bozmamak kaydı ile- bir başka kelimeyi, unuttuğu kelimenin yerine koyabilir. Ancak, kaynak kişinin bir harfi unutması ve unuttuğu bu harfin yerine bir başka harfi koyması çok zayıf bir olasılıktır. Herhangi bir "şey"in adını unutabiliriz. Bu doğaldır. Ancak "şey"in/"nesne"nin bir harfinin unutulması kolayca kabul edilebilicek bir durum değildir. Bir adım daha ileriye giderek, unutulan harfin yerine başka bir harfin konulması ise kesinlikle mümkün değildir. Bu nedenle örneğimizde ortaya çıkan varyantlaşma kaynak kişilerin bir becerisi olmasa gerektir.

Dizede tüm varyantlarda hece sayısı eksiksizdir.

2. DİZE

Varlığıma pişman oldum yanarım	6A/B
Vardığıma pişman hâlâ yanarım	2
Vardığıma pişman hele yanarım	3,4
Gettiğime (gittiğime) pişman oldum ağlarım	5A/B, 7,8,10
Gittiğime pişman oldum dönerim	1,9
Gittiğime pişmanım oldum ağlarım	11

Dizede altı varyant bulunmaktadır.

6. varyantta hece sayısı bir fazladır. Hece sayısındaki fazlalık anlamı da rahatsız etmektedir. Derlemelerin yapıldığı kişiler -eğer derleme yapıldıysa- sıradan insanlar değildir. Derlemeler âşık geleneğini bilen kişilerden yapılmıştır. Bu kadar fahiş bir hatanın kaynak kişilerce yapılmış olması uzak bir ihtimaldir. Kaldı ki kaynak kişiden kaynaklanın bir hata olsa dahi, durum derleyici tarafından okuyucuya bildirilmeli idi. Metinde bu türden bir not bulunmamaktadır. Dizede varyantı sıkıntıya sokan hecenin 'pişman' kelimesine eklenen "ım" ekinden kaynaklandığı görülecektir. Çünkü 'pişmanım' kelimesi ile bu kelimeden sonra gelen 'oldum' kelimesi uyum sağlayamamaktadır: Pişmanım oldum. Bir sonraki kelime ise 'ağlarım'dır. Sonuçta 'pişmanım oldum ağlarım' gibi garip bir söylem oluşmaktadır. Yan yana olan üç kelimede de iyelik eki bulunmaktadır. Dilimizde böyle bir esneklik yoktur. Kaldı ki 'pişman' kelimesine iyelik eki getirildikten sonra 'ol-' fiil kökünün getirilmesi olanaksızdır.

Dört varyantta dizenin başlangıç kelimesi iki farklı kelimedir: Vardığıma/gittiğime (gettiğime). Bu iki kelime de dizedeki anlamları itibarı ile birbirlerine müsavidir. İlk varyantta ise 'vardığıma' yerine 'varlığıma' kullanılmaktadır. Gerçi 'varlığıma' kelimesi ile başlayan kendi içinde anlam yönünden tutarlıdır. Ancak diğer dört varyantta dize "bir yerde bulunmak"ı ifade eden kelimeler ile başlamaktadır ki dörtlüğün ve genel olarak şiirin anlamıyla uyuşan bir ifadedir bu. Zaten dizede, Zülâlî Suhara'ya gitmiş olmasından dolayı duyduğu pişmanlığı anlatmaktadır. Zülâlî'nin pişmanlığı Suhara'ya gitmesi ile ilgilidir.

Dizenin sonunda, dizenin teması olan pişmanlığa dair, bu kavramı tamamlayıcı değişik fiiller bulunmaktadır: Yanarım/ağlarım/dönerim.

3. DİZE

Özce vatanımda yendi sanarım	2,4
Özge vatanımda yendi sanarım	3
Kendi vatanımda öksüz sanarım	5A/B, 8,9,11
Özce vatanında yendi sanarım	6A/B
Kendim vatanımda yiğit (iğit) sanarım	1,7,10

Dizede hece sayıları eksiksiz olan beş varyant bulunmaktadır. Varyantların doğruluklarını sırasıyla sınamaya çalışalım. Birinci varyantta yer alan ikinci kelime (vatanımda) bu dizenin zayıf tarafıdır. Çünkü Zülâlî- Şenlik karşılaşması Posof'ta değil Çıldır'da gerçekleşmiştir. En azından bu şiirin söylenmesine neden olan karşılaşma Çıldır'da gerçekleşmiştir. Bu dizede 'vatan' kelimesi mahâl, bölge anlamında kullanılmaktadır. Bu nedenle Zülâlî, Şenlik ile kendi vatanında değil, Şenlik'in vatanında karşılaşmıştır. Buna göre -anlam yönünden- varyantın doğruluğu şüphelidir.

İkinci varyantta ise 'özge' ile 'vatan' kelimeleri yan yana kullanılmıştır. Oysa iki kelimenin içerdikleri anlamlar taban tabana zıttır. "Başka" olan bir coğrafi alanın 'vatan' olması -vatan kelimesine iyelik eki getirilmesinden dolayı- mümkün değildir. Bu nedenle varyantın doğru olma ihtimali zayıftır.

Üçüncü varyantta anlamı sağlayacak olan "kimi" sorusunun cevabı verilmemektedir. Bu nedenle dizenin anlamı havada kalmaktadır. Varyantın doğru olma ihtimali zayıftır.

Dördüncü varyant ise diğer üç varyanta göre daha sağlamdır. Ancak bu varyantta da bir bulanıklık söz konusudur. Çünkü dizenin sonunda yer alan fiil (san-) olasılık ifade eden bir kelimedir. Oysa bu fiilden önce yer alan fiil (yen-) kesinlik bildirmektedir. Çünkü yenmek/yenilmek kesin bir sonuçtur. Yenilmek 2., 3. şahıslar tarafından değil özne tarafından ifade ediliyorsa daha da kesin bir yargı bildirilmesi zorunludur. Oysa varyantta kesinlik belirten bir ifade yer-

ine, muğlak bir ifade kullanılmaktadır.

4. DİZE

Kimden olmadı çare Dedecan	1,4,6A/B
Kimseler olmadı çare Dedecan	3
Olmadı kimseden çare Dedecan (Dedemcan)	1, 5A/B, 7,8,9,10,11

Dizede, hece sayıları eksiksiz üç varyant bulunmaktadır. Bu varyantlar dizenin anlamında farklılaşmaya yol açmamaktadır.

8. DÖRTLÜK	**1,2,3,4,5A/B, 6A/B, 7,8,9.10,11**
7. DÖRTLÜK	**14**
5. DÖRTLÜK	**15**

1. DİZE

Çaresin bulamadım aşkına Lillah	2
Çaresin bulmadım aşkına Lillah	3,4
Çare ki olmadı derdime Billah	5A/B, 8,9,11
Çare ki olmadı derdime Lillah	7,10
Çareyi yetirdi derdime Lillah	6A/B
Fayda ki olmadı derdime İllah	1,14
Fayda ki olmadı derdime Lillah	15

Dizede yedi varyant bulunmaktadır. Bu varyantlardan birincisinin hece sayısı diğer varyantlardan bir fazladır. İkinci varyant incelendiğinde bu fazlalığın 'bulamadım' kelimesinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü 2. varyantta bu kelime 'bulmadım'şeklindedir ki bu söyleyiş dizenin anlamında bir eksikliğe yol açmazken hece sayısını da kusursuz hâle getirmektedir.

Beşinci varyant hariç tüm varyantlar anlam yönünden birbirleriyle uyumludur. Tüm varyantlarda aşkına/derdine, çare ve fayda bulamamak/olamamak, yani bir olumsuzluk söz konusuyken beş numaralı varyantta 'çare yetirmek' gibi olumlu bir anlam bulunmaktadır. Aynı dizede bu denli farklılaşmanın -anlam yönünden- olması ilginçtir.

3. DİZE 6A/B

2. DİZE 2,3,4,5A/B, 7,8,9,10,11,14,15

Öyle âşıklara etmem eyvallah	2,3,4,6A/B
Böyle (boyle) âşıklara etmez eyvallah	5A/B, 8,9,11
Böyle âşıklarda olmaz eyvallah	7,10
Ben gibi âşığa etmez eyvallah	1,14,15

Dizede yer alan dört varyantın hece sayıları eksiksizdir. Tüm künyelerde 2. dize olarak görülen bu dize, 6A/B künyesinde 3. dize olarak yer almaktadır.

Özel olarak şiirde, genelde ise Zülâlî-Şenlik karşılaşması ile ilgili olarak üretilen tüm tezlere dayanak olan birkaç dizeden birisidir bu dize. Zülâlî-Şenlik karşılaşmasında -tabii ki bu karşılaşmanın yapıldığını öne süren varyantlarda- Zülâlî'nin de Şenlik'in de birbirlerini yendiğini ortaya atan tarafların tutanak noktalarından birisidir son dörtlüğün ikinci (6A/B 3. dize) dizesi. Diğer dizelerde de zıt anlamlar bulunmakla beraber, bu dize karşılaşmanın sonucunu bildirmesi bakımından önemlidir. İlginçtir, birazdan inceleyeceğimiz dördüncü dize ise Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının yapılmadığını yazanları haklı çıkartacak bir dizedir. O dize de (4. dize) şiirin genel söylemi ile çelişmektedir.

Zülâlî'nin Şenlik'i yendiğini ortaya koyan araştırmacıların kanıtı dizenin 1. varyantıdır. Tersini ortaya koyan araştırmacılar ise dizenin diğer varyantlarını tezlerine dayanak yapmaktadırlar. Şenlik'in, Zülâlî'yi yendiğini en açık gösteren varyant dördüncü varyanttır.

2. DİZE 6A/B

3. DİZE 1,2,3,4,5A/B, 7, 8, 9,10,11,14,15

Zülâlî'ye yardım eyledi Allah	1,2,3,4,6A/B, 7,9,10,14
Zülâlî'ye imdad (imdat) eyledi Allah	5A/B, 8,11,15

Anlam yönünden herhangi bir farklılaşmaya sahip olmayan dize iki varyanta sahiptir. Varyantların hece sayıları eksiksizdir.

Tüm künyelerde 3. dize olarak görülen bu dize 6A/B künyesinde 2. dize olarak yer almaktadır.

4. DİZE

Düşürmedi şol ağyara Dedecan 2,4,6A/B

Düşürmedi (düşürtmedi) imtihana Dedecan

(Dedemcan, Babacan) 1,3,5A/B, 7,8,9,10,11,15

İki varyanttan oluşan dizenin hece sayısı eksiksizdir.

Her iki varyantta da anlam, bir önceki dize ile birlikte değerlendirildiğinde ortaya çıkmaktadır. Bu dize dahi (tek bir dize) araştırmacıların, inceledikleri konuya gösterdikleri ilgi ve harcadıkları emeği tespit etmemizi sağlamaktadır.

Dizeye ait iki varyantın kafiyelerinin birbirlerinden ayrı olması ilgi çekicidir. Şiirde zincirlemeyi oluşturan kelimeler, kafiyeyi de oluşturmaktadır. Belirtilen kelimeler "ra/re" heceleri ile bitmektedir. Oysa birçok künyede araştırmacıların kafiyeyi oluşturan harflere itibar etmedikleri görülmektedir. Bu duruma en çok bu dizede (son dörtlüğün son dizesi) rastlamaktayız. Tüm şiirde toplam 15 künyeden yalnızca dört tanesi önceki dörtlüklerin kafiyelerine uyum sağlarken on bir künyede şiirin kafiye düzenine uymayan kelimeler yer almaktadır. Öncelikle 2,4, 6A/B künyelerinin haricindeki künyelerin (kafiyelendirmeye uymamaları nedeniyle) doğru varyant oluşturmadıklarını tespit etmeliyiz.

Zincirleme olsun olmasın şiirlerin son dörtlüklerinin ayrı kafiye oluşturmaları halk şiirimizde görülmeyen bir uygulamadır. Tabii ki bu on beş künyenin tamamının da kaynak kişilerden yapılan derlemeler olmadığı muhakkaktır. Çünkü yanlış kafiye veren 11 (son dörtlükte 10) araştırmacının da yanlış-hem de aynı yerde aynı yanlışı-yapan kaynak kişi ya da kişileri bulup görüşmesi mümkün değildir. Geriye yalnızca bir olasılık kalmaktadır: Araştırmacılar (en azından bir bölümü) diğer yazılı kaynaklardan faydalanmışlardır. Başka kaynaklardan yararlanmak kınanacak bir durum değildir. Ancak bir metni/şiiri hiçbir inceleme ve değerlendirme yapmadan alıp kullanmak ne denli doğrudur. Araştırmacılar demek birbirlerine çok güvenmektedirler ki, yanlış-doğru demeden aynı bilgiyi-şiiri aktarmaktadırlar. Madem ki ülkemizde böyle bir "ilmî" uygulama bulunmakta-

dır öyleyse -hiç olmazsa- konular ile "ilk" ilgilenen araştırmacılar biraz daha özenli davranmalıdırlar. Ki diğer araştırmacılar da doğru bilgiyi "bulmuş" olsunlar. İlk araştırmacılar yalnızca kendileri için değil, kendilerinden sonra "tekrar yapacak" araştırmacıları da dikkate alarak ürünlerini ortaya koymalıdırlar.

Yukarıda yaptığımız açıklamalar, kelimenin şekil yönünden şiire uyum sağlayamaması ile ilgiliydi. Dizenin üzerinde bu denli durmamızın asıl amacı şekil bozukluğu değildir. Dizenin kafiye yönünden uyumsuz olmasının "neden"idir asıl önemli olan. Şiirin, hatta Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının gerçekleşip gerçekleşmediğini, araştırmacılar -büyük ölçüde- bu dizeye bakarak savlamaktadırlar. 2,4, 6A/B künyelerinin haricinde kalan künyelerde dize:

Düşürmedi (düşürtmedi) imtihana Dedecan (v.s.)

şeklinde verilmekte, dizede geçen "düşürmedi imtihana" kelimeleriyle Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının gerçekleşmediğini açıklamaktadırlar. Yukarıda da belirttiğimiz gibi "imtihan" kelimesi dizeye sonradan monte edilmiştir. Bundan da amaç Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının gerçekleşmediğini kanıtlamaktır. Ancak hiç olmazsa bu denli önemli gördükleri, 'gerçeği' araştırdıkları konuda şiirin kafiye şemasına bir kez olsun bakmak zahmetine katlanmış olsalardı.

Zülâlî otobiyografisinde bu karşılaşmanın gerçekleştiğini açıklamaktadır. Velev ki Zülâlî doğruyu söylememektedir. Ancak buna karşı sürülecek antitezinde tutarlı olması gerekir. "Çürük" bir kelimeye dayanarak karşılaşmanın gerçekleşmediğini savunmak ne derece tutarlı bir yaklaşımdır.

Karşılaşmanın gerçekleşmediğini ısrarla savunan çevreler sanıyorlar ki Zülâlî, Şenlik ile karşılaşmış olsa Âşık Şenlik'in ustalığına halel gelecektir. Zaten bu karşılaşmanın gerçekleştiğini belirten araştırmacıların çoğunluğu da Zülâlî'nin, Şenlik'i yendiğine dair herhangi bir tez öne sürmemektedir.

Kafiyenin değiştirilmesi en yoğun olarak bu dörtlükte (son dörtlük son dize) yaşanmakla beraber diğer dörtlüklerde de bu hata tekrarlanmıştır. Toplam 15 künyenin 11 tanesinde kafiye yanlışlıklar

mevcuttur. Dörtlüklerin son dizelerine göre künyelerde ortaya çıkan yanlışlıklar şunlardır:

A- 1 Numaralı Künye : 1, 3 ,8. dörtlüklerinin son dizeleri

B- 3 Numaralı Künye : 8. dörtlüğün son dizesi

C- 5A/B Numaralı Künye : 8. dörtlüğün son dizesi

D- 7 Numaralı Künye : 1., 8. dörtlüklerin son dizeleri

E- 8 Numaralı Künye : 8. dörtlüğün son dizesi

F- 9 Numaralı Künye : 8. dörtlüğün son dizesi

G- 10 Numaralı Künye : 1, 8. dörtlüklerin son dizeleri

H- 11 Numaralı Künye : 8. dörtlüğün son dizesi

I- 13 Numaralı Künye : 1. dörtlüğün son dizesi

İ- 14 Numaralı Künye : 7 (8)* dörtlüğün son dizesi

J- 15 Numaralı Künye : 5 (8)* dörtlüğün son dizesi

Yukarıda hazırladığımız tablonun üzerinde daha fazla yorum yapmaya gerek olmadığı kanatindeyim.

Kafiyeyi oluşturan kelimelerdeki yanlışlıklar bununla da sınırlı kalmamaktadır. 1,7,10,13 numaralı künyelerin birinci dörtlüklerinin son dizelerinde hatalı kafiyelendirme yapıldığı yukarıda açıklanan tabloda belirtilmektedir. Şaşırtıcı olan, her dört künyenin 1. dörtlüklerinin son dizesinde zincirlemeyi/kafiyeyi oluşturan kelime -genel kafiye örgüsüne aykırı olarak- 'Suhana/Suhane' olurken bir sonraki dörtlüğün ilk dizesinde bu kelimenin yerini doğru kelime olan Suhara'nın almasıdır. Dörtlüğün son dizesinde verilen 'Suhane/Suhana' kelimesinin ağız özelliği nedeni ile verildiği düşünülebilir. Ancak bir dize sonra kelimenin doğru karşılığı da verilmektedir. Eğer ilk söyleyiş doğru olsa idi 2. dörtlüğün birinci dizesinde de bu kelime -şiirin genel kafiyelendirilmesine aykırı olsa da- tekrarlanmalıydı. Araştırmacılar arka arkaya gelen dizelerde yer alan kelimenin iki söylenişinden hangisinin doğru olduğunu tespit edebilmeliydiler. Kaldı ki şiirin zincirleme oluşu da bir avantajdı.

* İ ve J maddelerinde parantez içinde verilen rakamlar, dörtlüğün diğer künyelerde kaçıncı sırada olduğunu belirtmektedir.

Nedense belirtilen dört künyenin yazarı da zincirlemeyi oluşturan kelimenin neden değişikliğe uğradığı ve doğrusunun hangisi olduğu konusunda herhangi bir bilgi vermemektedir. Kaldı ki 'Suhara' bu konuda çalışan insanlar için yabancı bir kelime de değildir.

Yine başlangıçta öne sürdüğümüz tezimizi temellendirmeye devam ediyoruz. Dört araştırmacının da aynı yanlışı tekrarlayan kaynak kişi ya da kişileri bulup çalışmaları çok zor bir olasılıktır. Kaldı ki böyle bir olasılık olsa dahi derleyicinin bu hatayı derleme sırasında tespit edip, kaynak kişiye düzelttirmesi gerekmez mi? Bu soru bile derlemecilerin/araştırmacıların bilgi donanımlarının, saha tecrübelerinin yeterliliği hakkında kuşkuya kaplmamıza neden olmaktadır. Tüm araştırmacıların, aynı yanlışı yapan kaynak kişilerle çalıştığını varsaysak dahi neden dört bilim adamından birisi bile kaynak kişiye bu çelişkiyi sorma zahmetine katlanmadı. Diyelim ki derleme şartları bu soruyu sorma şansını derlemeciye vermemiştir. Sahadan dönen her dört derlemeci de -tesadüf bu ya- zincirlemedeki bu yanlışlığı, birbirlerinden habersiz olarak farkedemediler ve derledikleri gibi yazıya geçirdiler.

Görüldüğü gibi bu şiirin sahadan derlenmiş olması çok zor bir olasılıktır. Akla yatkın gelen araştırmacıların şiirleri birbirlerinden alıntılamalarıdır. Bu alıntının yapılmasına bir engel yok ancak en azından alıntıyı yapan araştırmacının, şiiri bir kez -hiç olmazsa- inceleyip, sonra kullanması daha doğru olurdu.

SONUÇ NİYETİNE

Çalışmamızın daha başında Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının gerçekleşmiş olduğunu açıklamıştım. Tabiidir ki bu görüşün hücumlara uğrayabilecek olmasını da anlayışla karşılıyorum. Öne sürülen bu görüş şahsi kanatimin ötesinde bir görüştür. Yine bildirimizin başında aktardığımız gibi bu görüş Zülâlî'ye aittir. Bu bilgiyi elimizin tersiyle itmek ne derece doğrudur. Zülâlî'nin kendi verdiği bilgiye itibar etmeyeceğiz, ancak bu karşılaşmanın yapılmadığını öne süren herkesin görüşlerini doğru kabul edeceğiz. Bu ne denli tutarlı bir

yaklaşım olur acaba? Kaldı ki Zülâlî'nin haricindeki bir kısım kaynak da bu karşılaşmanın gerçekleştiğini belirtmektedir. Yine bildirimizin son bölümünde bu karşılaşmanın gerçekleşmediğini savlayan araştırmacıların en önemli dayanak noktası olan 'Dedecan (Dedemcan) / Babacan' redifli şiirin son dizesinde yer alan "imtihan" kelimesinin uydurma olduğunu, şiire sonradan monte edildiğini ayrıntıları ile açıklamış idik.

Buraya kadar yaptığımız bütün değerlendirmelere rağmen bildirimizdeki asıl amaç Zülâlî-Şenlik karşılaşmasında ortaya çıkan varyantlaşmanın nedenleridir. Bu karşılaşmanın gerçekleşip, gerçekleşmediği yönündeki tartışmalar bildirimizin ana ekseninde bulunmamaktadır. Karşılaşma ile ilgili tartışmanın bilimsel zeminde olmaması; her iki görüşteki araştırmacıların önemli bir bölümünün bu konudaki düşüncelerini dogma / (kör) inanç halinde muhafaza etmeleri, meselenin çözümünü de engellemektedir. Bu nedenle, konu ile ilgili "taraf" olmadığımı bir kez daha belirtmekte yarar görmekteyim.

Bildirimizin başından itibaren (bazen tekrarlara da düşerek) bu karşılaşmada ortaya çıkan varyantlaşmaların nedenlerini açıklamaya çalıştım. Eldeki ipuçlarından yola çıkarak varyantlaşmanın -kaynak kişilerin de payı olmakla beraber- asıl yazıya aktarım sırasında ortaya çıktığını tespit ettim. Bu tespitimi de örneklerle temellendirmeye çalıştım. Derdim (bilimsel kaygı da diyebiliriz buna) Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının gerçekleşip gerçekleşmediği, kimin kimi yendiği değildir. Ancak bildirimizin ana ekseninde bu sorunun da -bir ölçüde- cevabı verilmiştir sanıyorum.

Bildirimizin asıl amacı araştırmacıların "konu"ya yapmış oldukları katkıların tespitidir. Konu ile ilgili atasözü: İğneyi kendimize...

Bildirimizin çerçevesine girdiği halde, Zülâlî-Şenlik karşılaşmasında söylenen deyişlerdeki varyantları bildirimizin bir hayli uzun olması nedeni ile -incelememizi tamamladığımız halde- değerlendirememekteyiz.

BİBLİYOGRAFYA

ALKAN, Naim; Türk Halk Edebiyatı, Ankara 1973, Yargıçoğlu Mat., sf. 287.

ALPTEKİN, A. Berat-ŞİMŞEK Esma; Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1994, "Posoflu Âşık Zülâlî Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme", Kültür Bakanlığı HAGEM Yay: 224, Süreli Yay. Dizisi: 30, sf. 117-152

ASLAN, Ensar; Çıldırlı Âşık Şenlik, Hayatı, Şiirleri ve Hikâyeleri (İnceleme, Metin, Sözlük), Ankara 1975, Sevinç Mat., XLV+451 sf., Atatürk Ü. Yay: 359, Ed. Fak. Yay.: 72, Araştırma Serisi: 61, sf. 21, 113-115, 118-120

ASLAN Ensar; Doğu Anadolu Saz Şairleri 2. Kitap, Erzurum 1978, Atatürk Ü. Yay: 498, Ed. Fak. Yay.: 90, Araştırma serisi: 74, sf. 47-111

BAYRAK, Kemal; âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. TDE Bölümü Lisans Tezi, Erzurum 1973, 99 sf.

BAYRI, M. Halit; Halk Şiiri XX. Yüzyıl, İstanbul 1957, Ekin Bas., Varlık Yay., Türk Klasikleri, sf. 15,78-79

CUNBUR, Müjgan; Başakların Sesi / Saz Şairleri Eserleri ve Hayatları, Ankara 1968, Şark Mat., Poyraz Reklam Yay.: 1, sf. 52-54

ÇELİK, M. Fahrettin; Kars Gaz., "Poshovlu Âşık Zülâlî", 1 Haziran 1939

ÇETİNKAYA, Haydar; Türk Folklor Araştırmaları, "Âşık Edebiyatı: Posoflu Zülâlî ile Şenlik Karşılaşması", 13 (269), Aralık 1971, sf. 6169-6175

ERDAL, Zeki; Âşık Zeki Erdal'dan 1996 yılında tarafımızdan yapılan derleme.

ERDENER, İslam; Âşık Şenlik Divanı, Kars 1960, Bugün Mat., sf. 44-45

GÖKALP, Mehmet; Köy Postası, "Âşık Âleminde: Şenlik Köyünde Âşık Zülâlî" 10 (115) Şubat 1954, sf. 28-29

GÖKALP, Mehmet; Türk Folklor Araştırmaları, "Âşıklar Âleminde: Âşık Zülâlî Şenlik'in Köyünde", 3 (52), Kasım 1953, sf. 823

GÖNÜLOĞLU; Kaynak Derg., "Saz Şairi Zülâlî", Yıl: 5, S.: 53, 19.6.1937 sf. 132-133

GÜNAY, Umay; Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Ankara 1986, sf. 60-62, 78-79

HALICI, Feyzi; Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri/Güldeste, Ankara 1992, Ekin Bas., Varlık Yay.: 1507, Türk Klasikleri: 60, sf. 119

KALKAN, Emir; XX. Yüzyıl Türk Halk Şairleri Antolojisi, Ankara 1991, Kültür Bak. Yay.: 1295, Gençlik ve Halk Kitapları Dizisi: 61, sf. 104-108

KARADAŞ, Mahmut; Âşık Mahmut Karadaş'tan 1997 yılında tarafımızdan yapılan derleme.

Kars İl Yıllığı 1973, sf. 108

KARSAKLI; Karsili 1 (1), Özel Sayı: Çıldır-Ardahan-Hanak-Posof, Ankara 1966, "Posoflu Âşık Zülâlî", sf. 69-71

KARTARI, Hasan; Karseli, "Âşık Değişmeleri (XII) Tappaca (Tapmaca), Bulmaca, Bilmece", 5 (60), Temmuz 1969, sf. 2-4

KARTARI, Hasan; Doğu Anadolu'da Âşık Edebiyatının Esasları, Ankara 1977, Demet Mat., sf. 19, 32-33

KÖKTEN, Erdoğan; Zülâlî'den Parçalar, Akşehir 1953, Yeni Matbaa, 79 sf.

KUZU, Mamaşlı M.; Karsili 1 (1), Özel Sayı: Çıldır-Ardahan-Hanak-Posof, Ankara 1966, "Dört İlçemiz Üzerine Deyişler: Çıldır, Ardahan, Hanak, Posof", sf. 17-18

NASRATTINOĞLU, İ. Ünver; Afyonkarahisarlı Şairler, Yazarlar, Hattatlar, Ankara 1971, Nasrattınoğlu Yay: 1, sf. 217-219

NASRATTINOĞLU, İ. Ünver; Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri 27-29 Ekim 1975 Konya, Ankara 1976, "Türk Halk Edebiyatında Mechul Halk Ozanları ve Posoflu Âşık Zülâlî".

NASRATTINOĞLU, İ. Ünver; Sesler, "Türk Halk Edebiyatında Meçhul Halk Ozanları ve Posoflu Âşık Zülâlî", Yıl: XXII, S.: 205, Nisan 1986, sf. 78-90

NASRATTINOĞLU, İ. Ünver; Posoflu Âşık Zülâlî, Ankara 1987, Özen Matbaacılık, 227 sf.

OKTAY, Abdullah; Serhat Kars Gazetesi, "Karslı Saz Şairleri", 18 Eylül 1982-4 Ekim 1982

OLCAY, Selahattin-ERCİLASUN, A. Bican-ASLAN, Ensar; Arpaçay

Köylerinden Derlemeler, Ankara 1976, TDK Yay: 419, Ankara Ü. Basımevi, sf, 202-204

ÖZBEK, Orhan; Âşık Şenlik Deyişmeler, Karşılaşmalar, Ankara 1969, Ayyıldız Matbaası, Âşık, Şenlik Külliyatı: 1, 96 sf.

ÖZKIRIMLI, Atilla; Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, "Zülâlî", C. 4, sf. 1253

SADAK, Deniz; Kars Postası Gazetesi, "Suhara'dan Baba Şenlik Nicoldu:", 8 Eylül 1983

SAKAOĞLU, Saim; Türk Folklor Araştırmaları, "Halk Şiiri ve Şairleri Üzerine: Bazı Ekler, Bazı Notlar", 16 (318), Ocak 1976, sf. 7535-7537

SAKAOĞLU, Saim; Türk Dili (Türk Şiiri Özel Sayısı III/Halk Şiiri), "Türk Saz Şiiri", Ocak-Haziran 1989, sf. 236-237

SAKAOĞLU, Saim; Türk Dünyası El Kitabı, "Türk Saz Şiiri", Ankara 1992, 2. Baskı, TKAE Yay.: 121, Seri: I, Sayı: A-23, C. III, sf. 282-304

ŞAHİN, Salih; Ozanlık Gelenekleri ve Doğulu Saz Şairleri, Ankara 1983, Yorum Mat. San., 394 sf.

TOKDEMİR, Hayrettin; Karseli, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", Sayı: 77-83, Aralık 1970-Haziran 1971

TOKDEMİR, Hayrettin; Folklor, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", 2 (19-22), Kasım-Aralık-Ocak 1971, sf. 24-41

TOKDEMİR, Hayrettin; Artvin Yöresi Folkloru, Ankara 1993, sf. 385-387

YENER, Cemil; Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, İstanbul 1973, Bateş Yay., Baha Matbaası, sf. 235-237

Yurt Ansiklopedisi; İstanbul 1982-1983, C.6, Anadolu Yay. A.Ş., sf. 4549

ZEYREK, Yunus; Âşıklar Serdarı Posoflu Âşık Zülâlî, İstanbul 1990, Milli Eğitim Bak. Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizizi: 40, 220 sf.

YAZMADA YER ALAN ŞİİRLERİN İNCELENMESİ

12 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Yunus ZEYREK; Âşıklar Serdarı Posoflu Âşık Zülâlî, Milli Eğitim Bak. Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, MEB Bas., İstanbul 1990, sf. 61-62

(2) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. TDE Bölümü Lisans Tezi, Erzurum 1973, 99 sf.

(3) Ensar ASLAN; Çıldırlı Âşık Şenlik, Hayatı, Şiirleri ve Hikâyeleri (İnceleme, Metin, Sözlük), Ankara 1975, Sevinç Mat., XLV+451 sf.

(4) Umay GÜNAY; Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, AKDTYK AKM Yay., S. 12, Ankara 1986, sf. 58

(5) Selahattin OLCAY - A. Bican ERCİLASUN - Ensar ASLAN; Arpaçay Köylerinden Derlemeler, Ankara 1976, Ankara Ü. Bas., TDK Yay.: 419, sf. 202-203

(6) Orhan ÖZBEK; Âşık Şenlik Deyişmeler, Karşılaşmalar, Ankara 1969, Ayyıldız Matbaası, Âşık Şenlik Külliyatı: 1, sf. 42-43

(7) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri 27-29 Ekim 1975 Konya, "Türk Halk Edebiyatında Mechul Halk Ozanları ve Posoflu Âşık Zülâlî", Ankara 1976, sf.325-326

(8) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, Ankara 1987, Özen Matbaacılık, sf. 191

(9) Hayrettin TOKDEMİR; Folklor, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", 2 (19-22), Kasım-Aralık-Ocak 1971, sf. 25-26

(10) Haydar ÇETİNKAYA; Türk Folklor Araştırmaları, "Âşık Edebiyatı: Posoflu Zülâlî ile Şenlik Karşılaşması", C.13 S.269, sf. 6170

(11) Mehmet GÖKALP; Köy Postası, "Âşıklar Âleminde: Şenlik Köyünde Âşık Zülâlî" 10 (115) Şubat 1954, sf. 28-29

(12) Mehmet GÖKALP; Türk Folklor Araştırmaları, "Aşıklar Âleminde: Âşık Zülâlî Şenlik'in Köyünde", C. 3, S. 52, sf. 823-824

(13) Deniz SADAK; Kars Postası Gazetesi, "Söyle Çoban Ne Yandadı Suhara", 8 Eylül 1983

(14) Hasan KARTARI; Karseli, Âşık Değişmeleri (XIII) Tappaca (Tapmaca), Bulmaca, Bilmece", C. 5, S. 60, sf. 3

(15) Hayrettin TOKDEMİR; Karseli, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", S. 77-78

(16) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Sesler, "Türk Halk Edebiyatında Meçhul Halk Ozanları ve Posoflu Âşık Züllâlî", Yıl:XXII, S. 205, sf. 84, Nisan 1986

(17) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Yerim Posof bu diyara gelmişem	1,7,8,10,14,16
Yerim Posof (Poshov) bu diyara aşmışam	2,9,15,**17**
Yerim Posof bu diyara düşmüşem (düşmişem)	3,4,6,11,12,13
Menki geldim bu dağlarda gezmeye	5

2. DİZE

Öğret çoban ne yandadır Suhara	1,7,10,16
Çoban öğret ne yandadır Suhara	2,**17**
Söyle çoban ne (ni) yandadır (yandadı) Suhara	3,4,6,8,9,11,12, 13,14,15
Eşgın ataşıynan bağrım ezmeye	5

3. DİZE

Garip bülbül yâd ülkede şaşmışam	1,7,8,10
Garip bülbül yâd ölkeye gonmuşam	14
Garip bülbül gibi yade konmuşam	6
Çoban gardaş sennen sıval sormağa	5
Garip bülbül yâd ülkede şapmışam	16
Garip bülbül yâd ellere konmuşam (konmışam)	3,4,11,12,13
Garip bülbül yâd ölkeze (ölkeye, ülkeye) düşmüşem (düşmüşüm)	2,9,15,**17**

4. DİZE

Öğret çoban ne yandadır Suhara	1,2,7,10,16
Söyle çoban ne (ni) yandadır (yandadı) Suhara	3,4,6,8,9,11,12, 13,14,15
Heyandadı çoban gardaş Suhara	5
Çoban öğret ne yandadır Suhara	**17**

2. DÖRTLÜK (ÇOBAN)

1. DİZE

Hele bir cahilsin canan kıyarlar	1,7,10,16
Hele bir civansın cana kıyarlar	2
Taze nevcivansın (nevcivansan) canan (cane, cana) kıyarlar (gıyarlar, kıyallar)	3,4,6,11,12,13
Men çobanam ay men goyuna gederem	5
Hele pek cahalsan canan kıyarlar	8
Hele pek cahalsan özan kıyarlar	9,15
Taze nevcivansan sana gıyarlar	14
Hele nevcivansın cana kıyarlar	**17**

2. DİZE

Âşık bilmem ne yandadır Suhara	1,2,7,10,16,**17**
Bilmem âşık ne (ni) yandadır (yandadı, yanadır) Suhara	3,4,6,8,11,12,13,14
Bilmem âşık hayandadır (ha'yandadır) Suhara	9,15
Gece gündüz ah ediben güderem	5

3. DİZE

Bülbülü (bülbüli) boynundan (boynudan) asa koyarlar (koyallar)	1,3,4,7,8,9,10,11, 12,13,15,16,**17**
Bülbülü boynundan asıp koyarlar	2
Bülbülü yuvada esir koyarlar	6
Bülbülü koynundan asa goyarlar	14
Gelen misefire can gurban ederem	5

4. DİZE

Sahi bilmem ne yandadır Suhara	1,7,10,16
Âşık bilmem ne yandadır Suhara	**17**
Bilmem âşık hayandadır (ha yandadır) Suhara	9,15
Bu görüken köydü gardaş Suhara	5
Bilmem âşık ne (ni) yandadır (yandadı, yanadır) Suhara	2,3,4,6,8,11,12, 13,14

3. DÖRTLÜK (Zülâli)

1. DİZE

Kimse yoktur şöhretimi bildire	1,7,8,10,16
Kimsem yok ki ma'rifetim bildire	**17**
Kimse bilmez kıymetimi bildire	2,9,15
Kimse (kimsem) yoktur şamdanımı (şamdanım) yandıra	3,4,6,11,12,14
Men Posgoy'dan burya geder gelmişem	5

2. DİZE

Reislerim (ireyisler, reizlerim, ireisler) yelkinimi kaldıra (galdıra)	1,3,7,8,9,10,14 15,16,**17**
Reislerim yelkenimi indire	2
Reisem yelkenim pirler kaldıra	4,6
İreiz der yelkenimi kaldıra	11,12
Ağlatıban ay bağrım başım delmişem	5

3. DİZE

Varem (varam) bir velvele (velvela) selem (salam) Çıldır'a	1,9,15,**17**
Varıp (varım) bir velvele salam (salım) Çıldır'a	2,7,8,10,16
İnem (inip, inim) bir velvele salam (salem) Çıldır'a	3,4,6,11,12,14
Allah bilin seni gardaş bilmişem	5

4. DİZE

Söyle çoban ne (ni) yandadır (yandadı, yanadır) Suhara	1,3,4,6,7,8,9,10, 11,12,14,15,16
Öğret çoban ne yandadır Suhara	2
Çoban öğret ne yandadır Suhara	**17**
Doğru söyle neyandadı Suhara	5

4. DÖRTLÜK (Çoban)

1. DİZE

Sarraflık satılmaz var türlü hüner	1,2,7,8,10,16
Satılmaz metahın var türlü hüner	3
Satılmaz marifet var türlü (dürlü) hüner	4,11,12,**17**
Bulunmaz matahım (metahın) hem türlü hüner	6,14
Metahın satılmaz var türlü hüner	9,15
Men çobanam men goyunda galaram	5

2. DİZE

Yanan şem'a isen yel vurur söner	1,2,7,8,9,10 15,16,**17**
Rüzgârın (ülüzgar, ürüzger) ters döner yelkenin ener (iner)	3,4,6,11,12,14
Eşk ataşı bağrım başım yanaram	5

3. DİZE

Yelkenin kalkarsa (kalkmışsa) ürüzgâr (ülüzgâr) döner	1,2,7,8,9,10,15 16,**17**
Yanan şamdanına yel vurur (vurar, vurup) söner	3,4,6,11,12,14
Seni götürer Suharaya goyaram	5

4. DİZE

Bilmem âşık ne (ni) yandadır (yandadı, yanadır) Suhara	1,2,3,4,6,7,8, 10,11,12,14,16
Bilmem âşık hayandadır Suhara	9,15
Âşık bilmem ne yandadır Suhara	**17**
Kor deyilsen görükendir Suhara	5

5. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Zülâlîyem düştüm feryada dâda	1,7,8,10,16
Zülâlî pirlerden içmiştir bâde	2
Çoban sen bakmazsın feryada (feryade) dade (dada)	3,4,6,11,12,13
Men Zülâlî'yam isdirem geri getmeye	5
Zülâlî kırklardan içmiştir (içmişdir) bâde	9,15,**17**

2. DİZE

Erenler elinden içmişim (içmişem) bâde	1,7,8,10,16
Hiç mi bakmıyorsun feryâda dâda	2,9,15
Zülâlî kırklardan içmiştir (içiptir) bâde	3,4,6,11,12,14
El uzadıf gonca gülümü dermeye	5
Niçün bakmıyorsun feryada dâda	**17**

3. DİZE

Pirler sayesinde (sayasiyle, sayesinden) yenilmem (yengilmem) yâda (yade)	1,3,4,6,7,10,11, 12,14,16,**17**
Hakk'ın sayesinde (sayesiyle) yenilmem (yengilmem) yâda	2,8,9,15
Men gelmişdim Şenniy'i öldürmeye	5

4. DİZE

Öğret çoban ne yandadır Suhara	1,2,7,10,16
Çoban öğret ne yandadır Suhara	**17**
Söyle çoban ne (ni) yandadır (yandadı, yanadır) Suhara	3,4,6,8,9,11,12, 14,15
Gardaş sen Allah neyandadı Suhara	5

6. DÖRTLÜK (Çoban)

1. DİZE

Çobanam yaylaktan (yaylağdan) davar getirrem	1,7,8,10,16
Çoban da yaylağına (yaylağında) koyun götürür	2,4
Çoban yaylağına sürü götürür	3,6

Çoban yaylağına (yaylasına) koyun götürür	9,11,12,15
Çoban koyunu yaylağına götürer	14
Çoban da koyunı yayub götürür	**17**
Şennih bilse şindi geler oturar	5
2. DİZE	
Fehmin zâya verir zihnin itirrem	1,7,10,16
Aklın zâya verir fikrin yitirir	2,9,15
Zihnin zâya verir fehmin yitirir (itirir)	3,6
Zihnin zâya verir aklın yitirir	4,11,12
Aklın zâya verir zihnin itirrem	8
Aklın zâya verir fehmin itirir	**17**
Aklın zaye verer fehmin itirer	14
Senin dediceyni yerine yetirer	5
3. DİZE	
Pirini başına gara getirrem	1,7,10,16
Kırkları başına kara getirir	2,9,15
Pirlerin başına (başınga) kara (gara) getirir (getirer)	3,4,6,11,12,14,**17**
Kırkları başına kara getirrem	8
Çok öfgelenme seni şindi ölrürer	5
4. DİZE	
Kör değilsin görükendir Suhara	1,7,8,10,16
Kor deyilsen garşıdaki Suhara	5
Doğru gitsen (getsen) bu yandadır (yandadı, yanadır) Suhara	2,3,4,6,11,12,14
Bilmem âşık hayandadır Suhara	9,15
Âşık bilmem ne yandadır Suhara	**17**
ARTIK DİZE	
Sahı (sahi) bilmem ne yandadır Suhara	1,7,8,10,16

12 Numaralı Şiire Dair Notlar:

Dikkat edileceği üzre şiirimizde yer alan her dizenin birden fazla varyantı bulunmaktadır. Bu sonuç ile aşağı-yukarı bütün şiirlerimizde karşılaştığımızdan, varyant fazlalıklarını kural, azalmalarını

ise kural sapması olarak değerlendirmemiz gerekecektir. Her araştırmacının, neredeyse şiirin yeni bir varyantını tespit etmesini anlayışla karşılamakla beraber, aynı araştırmacının birden fazla varyant üretmesine şaşmaktan maalesef kendimizi alamıyoruz.

Şiirin bibliyografyası incelendiğinde İ. Ünver Nasrattınoğlu ismine üç yerde tesadüf etmekteyiz: 7,8,16. Bunlardan 7 numaralı künye 1976; 8 numaralı künye 1987; 16 numaralı künye ise 1986 yılına aittir. Nasrattınoğlu 1975 yılında Konya'da sunmuş olduğu bildiriyi - ki bildiri 1976 yılında yayınlanmıştır- 1986 yılında herhangi bir ekleme ve çıkartma yapmadan yeniden yayınlamıştır. Bu nedenle bu iki künye arasında varyantlaşma olmamıştır. Ancak 1987 yılında yayınladığı Posoflu Âşık Zülâlî adlı kitabında yer alan şiir ile yukarıda künyeleri verilen şiirler arasında farklılıklar vardır. Yazar, kitabında, şiirde yapmış olduğu değişikliklerin nedenlerini bir dipnot ile belirtmiş olsaydı, bizler, yazarın yeni bilgilere ulaşmış olduğu savından hareketle bu değişiklikleri anlayabilecektik. Ancak yazar, kitabında ketum davranmış, bu değişikliğin nedenlerini okuyucusuna duyurmamıştır.

Aynı araştırmacının değişik tarihlerde yayınladığı aynı şiirde dahi farklılıklar olması, varyantlaşmanın derleyici ve araştırmacılar eliyle üretildiğinin; kaynak kişi payının sanıldığı ölçüde yoğun olmadığının bir göstergesi olsa gerektir.

<u>7/16 Numaralı Künyeler</u>	<u>8 Numaralı Künye</u>
1. Dörtlük 2. Dize	
Öğret çoban ne yandadır Suhara/	Söyle çoban ne yandadır Suhara
2. Dörtlük 2. Dize	
Âşık bilmem ne yandadır Suhara/	Bilmem âşık ne yandadır Suhara
5. Dörtlük 3. Dize	
Pirler sayesinde yenilmem yada/	Hakkın sayesiyle yenilmem yada
6. Dörtlük 3. Dize	
Pirini başına gara getirrem/	Kırkları başına kara getirrem

Bu değişikliklerin şiirin genel anlamında veya dizenin anlamında farklılaşmaya yol açmaması da ilginçtir. Araştırmacının anlamı değişikliğe uğratmadan, dizelerde değişiklikler yapmasının mantığını

çözmekte zorlanmaktayız. Anlamda değişikliğe neden olacak farklılaşmaların bir mantığı olabilir -değişikliği aynı kişi yapmış olsa dahi-, ancak anlam değişikliğine yol açmayacak kelime değişikliklerinin yapılmasının manası nedir?

13 numaralı künyede kayıtlı olan şiir sadece ilk iki dörtlükten ibarettir.

Dördüncü ve beşinci dörtlüklerde bazı künyelerin birinci ve ikinci dizeleri yer değiştirmiştir.

13 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Ali SARAÇOĞLU; Türk Folkloru, "Halk Ozanlarında Bade İçme ve Âşıklığa Başlama Geleneği", C.2, S. 15 Ekim 1980

(2) Hikmet DİZDAROĞLU; Türk Dili, Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı, "Halk Şiirinde Türler", C. 19, S. 207, sf. 236-237

(3) Haydar ÇETİNKAYA; Türk Folklor Araştırmaları, "Âşık Edebiyatı: Posoflu Zülâlî ile Şenlik Karşılaşması", C. 13, S. 269, sf. 6170-6171

(4) Hayrettin TOKDEMİR; Folklor, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", 2 (19-22), Kasım-Aralık-Ocak 1971, sf. 26-27

(5) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, Ankara 1987, Özen Matbaacılık, sf. 92

(6) Şükrü ELÇİN; Halk Edebiyatına Giriş, Ankara 1986, (2. Baskı), Kültür ve Tur. Bak. Yay.: 365, Kültür Eserleri Dizisi:52, sf. 188-189

(7) Hasan KÖKSAL; Eğitim Enstitüleri İçin Türk Halk Edebiyatı (2. Sınıf), İstanbul 1978, Toker Genel Dizi: 157, sf. 173-174

(8) Hikmet DİZDAROĞLU; Halk Şiirinde Türler, Ankara 1969, TDK Yay.: 283, A.Ü. Bas., sf. 76-77

(9) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. TDE Bölümü Lisans Tezi, Erzurum 1973, sf.12-13

(10) Yunus ZEYREK; Âşıklar Serdarı Posoflu Âşık Zülâlî, Milli Eğitim Bak. Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, MEB Bas, İstanbul 1990, sf. 61-62

(11) Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopesidi, Devirler/İsimler-Eserler-Terimler, İstanbul 1986, Dergâh Yay. A.Ş., C. 5, sf. 402

(12) Abdullah OKTAY; Serhat Kars Gazetesi, "Türk Halk Edebiyatı", 1 Temmuz 1983, sf. 2

(13) Fethi H. Gözler; Örnekleriyle Türkçe ve Edebiyat Bilgileri Kaynak Kitabı, İstanbul 1975, İnkılâp ve Aka Basımevi, sf. 175

(14) Hayrettin RAYMAN; Karacaoğlan'ın Şiirlerinde Ahenk, Ankara 1996, Kültür Bak. Yay.: 1864, HAGEM Yay: 241, Halk Edb. Dizisi: 49, sf. 37

(15) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Sesler, Türk Halk Edebiyatında Meçhul Halk Ozanları ve Posoflu Âşık Zülâlî", Nisan 1986, Yıl: XXII, S. 205, sf. 89

(16) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri 27-29 Ekim 1975 Konya, "Türk Halk Edebiyatında Meçhul Halk Ozanları ve Posoflu Âşık Zülâlî", Ankara 1976, sf.331

(17) Ömer GÖZÜKIZIL

1. BEND

1. DİZE

Hâb-ı nazda yatar iken uyandım	1,2,3,5,6,7,8,10 11,13,14

2. DİZE

Bir bâde verdiler nûş edip kandım	1,2,6,7,8,11, 13,14
Erenler bir bâde verdi de kandım	3,5,10

YEDEK 1. DİZE

İçtim bâdeyi kandım	1,2,3,5,6,7,8,10,11,13
Ab-ı hayattır sandım	14

YEDEK 2. DİZE

Ab-ı (abu) hayattır sandım	1,2,3,5,6,7,8,10, 11,13
Ben bir ateşe yandım	14

YEDEK 3. DİZE

Ben bir ateşe (ateşi) yandım	1,2,3,5,6,7,8,10, 11,13
Yeri göğü dolandım	14

YEDEK 4. DİZE

Aşkın atına bindim	1,2,6,7,8,11,13
Aşk atına dayandım	3,5,10
Bu yerde de avlandım	14

YEDEK 5. DİZE

Yeri göğü dolandım	1,2,3,6,7,8,10,11,13

YEDEK 6. DİZE

Bu yerde de avlandım	1,2,6,7,8,11,13

3. DİZE

Seni buldum bir çobana efendim	1,2,6,7,8,11,13,14
Seni gördüm çoban burda eğlendim	3,5,10

4. DİZE

Kudret kanadımı çalsam el kınar	1,2,3,5,6,7,8,10,11 13,14

2. BEND

1. DİZE

Uyanmıştım (uyanmışam) hâb-ı (hâb-i' nazdan havf (havif) ilen (havfınan)	1,2,6,7,8,12,13,**17**
Hâb-ı nazda yatar idim hâf-inen (havfinen)	3,5,10
Habunazdan (hab-ı nazdan) uyandım habinen (habınan)	4,9

2. DİZE

Kırklar dolu (tolu) verdi (virdi) tabla (tabra) raf ilen (iken) (rafınan)	1,2,6,7,8,12,13,**17**
Kırklar bâde verdi tablar (tabla) rafinen	3,5,10
Ders okudum harfinan	4,9

YEDEK 1. DİZE

Dolu tabla raf ilen (iken)	1,2,6,7,8,12,13
Harf okudum kef inen	3,5,10
Erenler tarafinan (tarafınan)	4,9
Ben azizim rafınan	**17**

YEDEK 2. DİZE

Divan durdum (turdum) saf ilen (safinen, safınan)	1,2,3,5,6,7,8,10,12 13,**17**
Kırklar bâde verdi tabla afinan (afınan)	4,9

YEDEK 3. DİZE

Öğüt (öğüd) almam laf ilen (lafınan) 1,2,6,7,8,12,13,**17**
Erenler tarafınan (tarafinen) 3,5,10
Aziziyem rafinan (rafınan) 4,9

YEDEK 4. DİZE

Erenler taraf ilen (tarafınan) 1,2,6,7,8,12,13,**17**
Öğüt almam lafinan (lafinen) 3,5,10
Dünyayı çar etrafınan (etrafinan) 4,9

3. DİZE

Yedi deryaları kûh-i kaf ilen (kafınan) 1,2,6,7,8,12,13,**17**
Yedi derya var hem guhu (kûh-i) kafınan (kafinen) 3,5,10
Yedi deryalara gühi (guh-i) kafinan (gafınan) 4,9

4. DİZE

Gavvazam (kavvazam gavvezem) kaynağa dalsam el kınar 1,2,6,7,8,9,12,13
Gavvasam kaynağa dalsam... **17**
Gavvasam deryayı (deryaya) dalsam el kınar 3,5,10
Gavvazam ummana dolsam el kınar **4**

3. BEND

1. DİZE

Siftah yalvarırım (yalvarıram) gani subhâna (sübhana) 1,2,6,7,8,11,12,**17**
Ezel yalvarırım gani sübhana (süphana) 3,5,10
Evvela yalvarıram gani suphana 4,9

2. DİZE

Sonradan dönerim bir aç arslana (aslana) 1,2,6,7,8,11,12
Sonra daldırırım (daldırıram, daldururam) fani cihana 3,4,5,9,10,**17**

YEDEK 1. DİZE

Dönerim (dönerem) aç arslana (aslana) 1,2,6,7,8,11,12
Men (ben) azizem (azizim) cihana 3,5,10,**17**
Giderem (gederim) İsfahan'a 4,9

YEDEK 2. DİZE

Saldırırım (saldırıram) cihana	1,2,6,7,8,11,12
Giderim İsfahan'a	3,5,10
Pençelerim dehana	4,9
----------- geldim bu hâna	17

YEDEK 3. DİZE

Kâh o yana bu yana	1,2,6,7,8,11,12
Kim ederse behane (bahane)	3,5,10
Kim eylerse bahana	4
O ki geldim cihana	9
Yetişem İsfahan'a	17

YEDEK 4. DİZE

Diyeceksin daha ne	1,2,6,7,8,11,12
Pençelerim daha ne	3,5,10
Kim eylerse mahana (bahane)	17

YEDEK 5. DİZE

Pençelerim daha ne	17

3. DİZE

Neceki (nece ki) bir serçe geçer şahana	1,2,6,7,8,11,12
Sen gibi bir serçe düştü şahana	3,5,10
Haçanki (haçan ki) bir serçe düşse şahana	4,9,17

4. DİZE

Çeksem (çeksen) kanadını yolsam el kınar	3,5,10
Kırsam kanadını yolsam el kınar	1,2,4,6,7,8,9,11,12,17

4. BEND

1. DİZE

Zülâlî çağırır ben bir (bin) nökerim (nökerem)	1,2,6,7,8,11,14,15,16
Zülâlî'yem aşk elinde nökerem	3,5,10
Zülâlî'yem ben bir nökâram (nökerem)	4,9
Zülâlî çağırır ben nökerim (nökerem)	12,17

2. DİZE

Heyya gibi (kimi) dilden zeher (zehir) tökerim (dökerem, dökerim, dökâram, tökerem)	1,2,3,4,5,6,7,8,9 10,12,14,15,16,**17**
Heyya gibi dölden zeher tökerem	11

YEDEK 1. DİZE

Zeher meher tökerim (tökerem)	1,2,6,7,8,11,12,14
Men (ben) ezizem (azizim) dökerem (tökerem)	3,5,10,15,**17**
Efkârlıyam efkâram	4
Gam yemem zülfükâram	9
Nen azizem dökerem	16

YEDEK 2. DİZE

Aşk kılıcın (kılıncın) çekerim (çekerem)	1,2,6,7,8,11,12
Canansız dilfikâram	3,5,10,15,16
Nice (niçe) beller bükâram (bükerim)	4,**17**
Efkârlıyam efkâram	9
Tunçtan beden sökerim	14

YEDEK 3. DİZE

Tunçtan (tunçdan, tünçtan) beden sökerim (sökâram, sökerem)	1,2,4,6,7,8,11,12
Sevdalıyam efkâram	3,5,10,15,16
Nece beller bükerem	9
Ey benim bal şekerim	14
Cananım dilfigârım	**17**

YEDEK 4. DİZE

Ey benim bal şekerim	1,2,6,7,8,11,12
Tunçtan beden sökerem	3,5,10
Hiç deme mevla kerim	14
Sevdalıyım efkârım	**17**

YEDEK 5. DİZE

Hiç deme mevla kerim	2,6,7,8,11
Hiç neme mevla kerim	12
Tucdan beden sökerim	**17**

3. DİZE

Haçan ki (haçanki) meydanda (meydana) pençe çekerim (çekerem, çekâram) 1,2,3,4,5,6,7,8,9, 10,11,12,14,15,16,17

4. DİZE

Her âşık sazını alsam el kınar 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10, 11,12,14,15,16,17

13 Numaralı Şiire Dair Notlar

1- 1,2,3,5,6,7,8,10 numaralı künyeler, yedekli koşmanın dört bend olduğu künyelerdir.

2- 4,9,12,15,16,17 numaralı künyelerin ilk bendleri eksiktir.

3- 15 ve 16 numaralı künyelerde sadece mahlasın yer aldığı bend mevcuttur.

4- 11 numaralı künyede ikinci bend eksiktir.

5- 13 numaralı künyede üçüncü ve dördüncü bendler eksiktir.

6- 1 numaralı künyede, birinci bendde yedek dize sayısı altı, ikinci, üçüncü ve dördüncü bendlerde ise dörttür.

7- 2,6,7,8 numaralı künyelerde, birinci bendde yedek dize sayısı altı; ikinci ve üçüncü bentlerde dört; dördüncü bendde ise yedek dize sayısı beştir.

8- 3 ve 10 numaralı künyelerde, birinci bendde yedek dize sayısı beş; ikinci, üçüncü ve dördüncü bendlerde ise dize sayısı dörttür.

9- 4 ve 9 numaralı künyelerde (birinci bendin bulunmadığı unutulmadan), ikinci bendin ikinci dizesi, yedek ikinci dize olarak karşımıza çıkmakta, bu boşluk doldurulmak için de "yedek" dizelerden biri, bendin ikinci dizesine kaydırılmaktadır. Bununla birlikte birinci bendde (eksiksiz metinlerde, belirtilen bend ikinci benddir) yedek dize sayısı dört; ikinci ve üçüncü (eksiksiz metinlerde üçüncü ve dördüncü) bendlerde ise yedek dize sayısı üçtür.

10- 5 numaralı künyede, tüm bendlerde -ki bend sayısı eksiksizdir- yedek dize sayısı dörttür.

11- 11 numaralı künyede, birinci bendde yedek dize sayısı altı; ikinci bendde (eksiksiz metinlerde üçüncü bend) yedek dize sayısı dört; üçüncü bendde ise (eksiksiz metinlerde dördüncü bend) yedek dize sayısı beştir.

12- 12 numaralı künyede, birinci bendde (eksiksiz metinlerde ikinci bend) yedek dize sayısı dört; ikinci bendde (eksiksiz metinlerde üçüncü bend) yedek dize sayısı birinci bendde olduğu gibi yine dört; üçüncü bendde ise (eksiksiz metinlerde dördüncü bend) yedek dize sayısı beştir.

13- 13 numaralı künyede, birinci bendde yedek dize sayısı altı, ikinci bendde ise yedek dize sayısı dörttür. Bu künyede yer alan yedekli koşmanın iki bendden mürekkep olduğunu yukarıda belirtmiş idik.

14- 14 numaralı künyede, birinci ve ikinci bendlerde -ki bu bend eksiksiz metinlerde dördüncü benddir- yedek dize sayısı dörttür.

15- 15ve 16 numaralı künyelerde, son bendde (bu künyelerde diğer bendler yer almamaktadır) yer alan yedek dizelerin sayısı dörttür.

16- 17 numaralı künyede, birinci bendde (eksiksiz metinlerde ikinci bend) yedek dize sayısı dört, ikinci ve üçüncü bendlerde (eksiksiz metinlerde üçüncü ve dördüncü bendler) ise yedek dize sayısı beştir.

Yazmamızda, şiir ile ilgili şu bilgilere yer verilmektedir: *"Zülâlî bakdı ki: Bu çoban kafiyeden anlıyor ama başka ayakları beceremez; aldı bu yedekli tecnisi:"*

14 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Kemal Bayrak; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, Erzurum 1973, sf. 13-14

(2) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri, 27-29 Ekim 1975 Konya, "Halk Edebiyatında Meçhul Ozanları ve Posoflu Âşık Zülâlî", Ankara 1976, sf. 324-325

(3) Hayrettin TOKDEMİR; Folklor, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", C. 2, S. 19-22, Kasım-Aralık-Ocak-Şubat 1971, sf. 28

(4) Haydar ÇETİNKAYA; Türk Folklor Araştırmaları, "Âşık Edebiyatı: Posoflu Zülâlî ile Şenlik Karşılaşması", C. 13, S. 269, sf. 6169-6170

(5) Hayrettin TOKDEMİR; Karseli, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", S.

79, sf. 11 / S. 80, sf. 10

(6) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, Ankara 1987, Özen Mat., sf.192

(7) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, MEB Bas., İstanbul 1990, sf. 59-60

(8) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Sesler, "Türk Halk Edebiyatında Meçhul Halk Ozanları ve Posoflu Âşık Zülâlî", Nisan 1986, Yıl: XXII, S. 205, sf. 83

(9) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK (Reşit Ağa/Atlı)

1. DİZE

Eşyayı (eşya-yı) âlemde hâlkı (halk-ı, hâlki, hâlkî) mevcudat	1,2,4,6,7,8,9
Eşyayı ezelden halkı mevcudat	3,5

2. DİZE

Cihanın temeli neyin (nayın) üstüne	1,2,3,4,5,6,7,8,9

3. DİZE

Evvel ikral dini kim kabul etti	1
İptida imanı kim kabul etti	3,5,6
Evvel dini ikrar kim kabul etti	9
Ezeli imanı kim kabul (kabûl, kabül) etti	2,4,7,8

4. DİZE

Hak taâla cemâli neyin üstüne	1
Hak tâ'la nişanı neyin üstüne (Hak tâ'la cemali neyin üstüne)	9
Hüdanın (hûdanın) cemalı (cemali, camalı) neyin (nayın) üstüne	2,3,4,5,6,7,8

2. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Eşyayı (eşya-yı) âlemde hâlkı (hâlkî, halkî, halk-ı) mevcudat	1,2,4,6,7,8,9
Eşyayı ezelden halkı mevcudat	3,5

2. DİZE

Cihanın temeli zûlmet (zulmun, zulmat, zulmet) üstüne	1,2,3,4,5,6,7,8,9

EK DİZE

Evvel ikrâr dini kabul etti	1

3. DİZE

Ebu Bekir'i Sıddık dediler	1
Evvelâ imamı (imanı) Sıddık istedi	2,4,7
İptida iman eden Ebubekir dediler	3,5
İptida iman eden Ebubekir	6
Evvel dini kabul eyledi Sıddık	9
Evvela ısmını Sıddık istedi	8

4. DİZE

Hak taâla (tâ'la) cemâli nurun üstüne	1,9
Hûdanın cemalı nurun üstüne	2,4,7,8
Hudanın (hüdanın) cemali suyun üstüne	3,5,6

3. DÖRTLÜK (Reşit Ağa/Atlı)

1. DİZE

O hangi deryâdır üstünde (üstüne) reyhan ekilir	1,3,5
Hangi derya üste (üstde) reyhan ekilir (ekili)	2,4,6,7,8,9

2. DİZE

Hangi cansız gözden (gözdür) yaşı dökülür (tökülü)	1,2,4,6,7,8,9
O nedir ki cansız gözden (gözdür) yaşı dökülür	3,5

3. DİZE

Yedi (yeddi) kat göklerin bendi sökülür (sökülü)	2,3,4,5,6,7,8,9
Yedi kat göklerin bendi çekilir	1

4. DİZE

Ay gün temel kurar neyin üstüne	1
Ay günün temeli neyin (nayın) üstüne	2,3,4,5,7,8
Ay gün temel kurar onun üstüne	6
Ay günün karalı (kararı) neyin üstüne	9

4. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

O Furkan üstünde reyhan ekilir	1
Furkandır üstünde reyhan ekilir	9
O furkandır üstüne âyet ekilir	3,5
O Kur'andır kıraat üst'ekilir	2,4,6,7,8

2. DİZE

O kalemdir cansız gözden yaşı dökülür	1,3,5
Kalemdir cansız göz yaşı dökülür	2,4,6,7,8
Kalem cansız gözden yaşı dökülür	9

3. DİZE

Arşta (arşda), bir derya var orya çekilir	1,3,5,9
Arşte bir derya var orda ekilir	2,8
Arşte (arşta) bir derya var orda çekilir	4,6,7

4. DİZE

Ay gün temel kurar onun üstüne	1,9
Ay günün (günü) temeli onun üstüne	2,3,4,5,7,8

5. DÖRTLÜK (Reşit Ağa/Atlı)

1. DİZE

Sedayi (Sedai) çağırır ser neden oldu (oldı)	1,3,5,9
Sedayi sermeste ser neden oldu	2,4,6,8

2. DİZE

Dâmuki (tamu ki, tamuki) hâlk oldu (oldı) nar (nâr) neden oldu (oldı)	1,2,3,4,5,6,8,9

3. DİZE

Cennet nurdan oldu (oldı) nur neden oldu (oldı)	1,2,4,6,8,9
Cennet neden oldu nur neden oldu	3,5

4. DİZE

Tubânın temeli neyin (nayın) üstüne	1,3,5,9
Tubânın (tübanın) dalları neyin üstüne	2,4,6
Tûbanın dalları neyin üstüne	8

6. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Çağırır sevda serinden	8
Zülâlî çağırır sevda serinden	1,2,3,4,5,6,7,9

2. DİZE

Cevherki hâlk oldu nar bir yanından	1
Cevher ki hâlkoldu tek bir yanından	2,4,6,7,8
Tamuki halk oldu nar bir yanından	3,5
Cevher ki bulundı nâr bir yanından	9

3. DİZE

Cennet nurdan oldu nur azâmet-i (azameti) şanından	1,3,5
Cennet nurdan oldu nur azm (azm'şânından)	2,4,6,7,8
Cennet nurdan nur azamet şanından	9

4. DİZE

Tubânın temeli öz mekânın üstüne	1,3,5
Tubânın temeli öz mekân üstüne	9
Tubânın dalları zemin üstüne	2,4,6,7,8

14 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- Şiirde Nasrattınoğlu'nun üç künyesi yer almaktadır. 1976 ve 1986 yıllarında yayınlanan metinlerde şiirin tamamı yer alırken, 1987 yılında yayınlanan metinde (6 numaralı künye) dördüncü dörtlüğün son dizesi yer almamaktadır.

2- 7 numaralı künyede, Reşit Ağa'nın söylemiş olduğu üçüncü dörtlük (deyişmenin beşinci dörtlüğü) yer almamaktadır.

3- 9 numaralı künye dışındaki tüm künyelerde, Zülâlî'nin karşılaştığı kişinin Reşit/Raşit Ağa olduğu belirtilmektedir. 9 numaralı künyede ise şiir ile ilgili şu bilgilere yer verilmektedir: *"Çoban, söz bitince 'vebâli boynuna' deyüb yolı gösteriyor. Yolda bir atlı rastlayub Kör Sedaî'nin şu bağlamasını soruyor:"*

15 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Hayrettin TOKDEMİR; Karseli, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", S.80, sf.13/S. 81 sf.

(2) Hayrettin TOKDEMİR; Folklor, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", C. 2, S. 19-22, sf. 31

(3) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, Ankara 1987, Özen Mat., sf.184-185

(4) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri, 27-29 Ekim 1975 Konya, "Halk Edebiyatında Meçhul Halk Ozanları ve Posoflu Âşık Zülâlî", Ankara 1976, sf. 326-327

(5) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Erzurum 1973, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 15

(6) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, MEB Bas., İstanbul 1990, sf. 67

(7) Haydar ÇETİNKAYA; Türk Folklor Araştırmaları, "Âşık Edebiyatı: Posoflu Zülâlî ile Şenlik karşılaşması", C. 13, S. 629, sf. 6172

(8) Feyzi HALICI; Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri Güldeste, AKDTYK/AKM Yay., Sayı: 58, Ankara 1992, sf. 316

(9) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Sesler, "Türk Halk Edebiyatında Meçhul Halk Ozanları ve Posoflu Âşık Zülâlî", Nisan 1986, Yıl: XXII, S. 205, sf. 84-85

(10) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK (Şenlik)

1. DİZE

Yine fikrim hayallandı uğraşır nâra ile	1,2,3,4,6,7,9
Yine fikrim hayâllendi uğraşır hara ile	5
Tağılub fikr ü hayalim uğraşır harayınan	**10**

2. DİZE

Tabipsiz (tabibsiz) derdi çekerem (çekerim) melhemsiz (melhemsis) yara ile	1,2,3,4,5,6,7,9
Men tabibsiz derd çekerim merhemsiz yarayınan	**10**

3. DİZE

Arz edüben gitsem eğer özge diyarlara men 1,2,3
Arz ediben gitsem eğer pirim öz diyarına 4,6,7,9
Arzediban gitsem özge diyarlara men 5
Arzulayub pirim deyin gitsem öz mekânıma **10**

4. DİZE

Menzilim bir yıllık yoldur tükenmer
(tükenmez) bir ay ile 1,2,3,4,5,6,7,9
Mekânım min illik yoldı tükenmez bir ayınan **10**

2. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Yaman bahtım çekti (çekdi) leşker bir ulu tuğra
ile (turayınan, tuğrayınan) 1,2,5,8,**10**
Yaman baktım çekti leşker bir ulu tuğra
(duğra) ile 3,4,6,7,9

2. DİZE

Fethetti (fetetti, feth etti) burcu semayı
döğüşür sahra ile 1,2,3,4,5,6,7,9
Fethetti burcu semayı uğraşır kürreyinen 8
Feth itdi burc u semayı döğüşür zehrayınan **10**

3. DİZE

Sağalmaz yara (yare) çekeriz nehnu-i (nah-nuyi, nehlüy-i,
nahnuyu, nahnu-yi) kısmette (kısmetde) biz 1,2,3,4,5,6,7,8,9,**10**

4. DİZE

Eğerki (eğer ki) Eflatun gelse tabibi kerra ile 1,2,3
Eğerki (eğer ki) Eflatun gelse tabibi (tabib-i)
kubra (kübra) ile (kübrayınan) 4,5,6,7,8,9,**10**

3. DÖRTLÜK (Şenlik)

1. DİZE

Deli gönül bülbül olmuş (olup, olub) dünyayı bir
bağ bilir 1,2,3,4,5,6,7,9,**10**

2. DİZE

Hesap etse secerinden (şecerinden) bu bağı bir tağ bilir	1,2,3
Hesap etse secerini (şecerini) budağ be budağ bilir	4,6,7,9
Hesap etse şecerinden bu tağ be bu tağ bilir	5
Haber alsan şeceratı budağ be budağ bilir	**10**

3. DİZE

Kâfi (kef i) nundan zemin arştan (arşdan) kâfi (kaf ı) azim dağ bilir	1,2,3,5,10
Kef'i nunu zemin arşı kâfi azim dağ bilir	4,6,7,9

4. DİZE

Yedi iklim çar köşeyi dolaştım sıra ile	1,2,3
Yedi iklim çar köşeyi dolaşır sıra ile	4,6,7,9
Yedi yıklım çar köşeyi dolaştım sıra ile	5
Yedi iklim çâr küşeyi dolanır sırayınan	**10**

4. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Deli gönül bülmül (bülbül) olmuş Leylasına aşnadır	1,2,3
Deli gönül Mecnun ise Leyla bir aşinadır	4,6,7,9
Deli gönül bülbül olmuş Leylayı (leyla-yı) bir aşinadır	5,**10**
Deli gönlüm Mecnun olmuş Leyla bir aşinadır	8

2. DİZE

Mağrıp maşrık çar köşeyi dolaştırır yaş nedir	1,2,3
Mağrib (mağrip) maşrık (maşrik) çar (çâr) köşeyi (küşeyi) dönderir peşinedir	4,6,7,**10**
Mağrib maşrık çar köşeyi dolandırır yaşinadır	5
Mağrıp ile ve maşriki dönderir peşinedir	8
Mağrip maşrik çar köşeyi gönderir peşinedir	9

3. DİZE

Nuş etsem yedi deryayı bir tarafım teşnedir	1,2
Nuş etsem yedi deryayı bir tarafın teşnedir	3
Nuş etsem yedi deryayı bir tarafım taşinadır	5
Nuş itsem yedi deryayı bir tarafım teşnedir	**10**
Yedi deryayı nuş etsem bir tarafım teşnedir	8
Yedi deryayı nuş etsem bir tarafı teşnedir	4,6,7
Yedi ḍeryayı nuş etsem bir tarafı teşendir	9

4. DİZE

Burcu semavatı zemini bütbütün (büsbütün) kürra ile	1,2,3
Burcu (burc u) semavatı (semavat ı) zemin büsbütün kürre ile	4.5,6,9
Burcu semafatı zemin büsbütün kürre ile	7
Burcu semavatı zemin büsbütün sahrayınan	8
Burc u semavât ü zemin büsbütün kürrayınan	**10**

5. DÖRTLÜK (Şenlik)

1. DİZE

Âşık Şenlik arşa çıksan yine hak (hâk) yutar seni	1,2,5
Âşık Şenlik arşa çıksan yine hâk tutar seni	3
Sefil Şenlik arşa çıksan akibet (akıbet) hâk yutar seni	4,6,7
Sefil Şenlik arşa çıksan gine hâk udar seni	**10**
Sefil Şenlik arşa çıkan akibet hâk yutar seni	9

2. DİZE

Ezrail (azrail) peşine düşmüş daima güdar (güder) seni	1,2,3,5,**10**
Ezrail (ezrayil) gezer dalınca daima güder seni	4,6,7,9

3. DİZE

Kırar kadd-i kametini akibet budar seni	1,2,3
Bir gün kırar dalı kaddin akibet budar seni	4,6,7,9
Bir gün kırar dal kaddini akibet budar seni	**10**
Birgün olur kırar kaddin akibet budar seni	5

4. DİZE

Felek hoş geçinemiyor (geçinmiyor) ikbâli kara ile	1,2,3,5
Felek te (de) hoş geçinmiyor men bahtı kara ile	4,6,7,9
Felek de hoş geçinmiyor ikbâl-i karayınan	10

6. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Yüz bir cellât can alıcı gelse baş ülkesine	1,2,3
Yüz bin cellât can alıcı düşse ser ülkesine	4,6,7,9
Yüz bin cellât can alıcı düşse baş gölgesine	5
Sekiz cellât can alıcı düşse ser ülkesine	8
Yüz bin cellâd can alıcı düşmüş can ülkesine	10

2. DİZE

Zerrece merhamet girmese kalbinin köşesine	1,2,3
Zerre inayet merhamet gelmesin hevesine	4,6,7,9
Zerrece inayet merhamet gelmese havasına	5
Zerre inayet merhamet gelmese hevesine	8
Zerre inayet merhamet gelmiyor hevâsına	10

3. DİZE

Sürgün etseler Zülâlî'y derdü gam kalesine	1
Sürgün etseler Zülâlî'yi derdü (dert u/ü) gam kalesine (kalasına)	2,3,5
Sürgün etseler Zülâlî derdi gâm kalesine (kalasına)	4,6,7,8,9
Sürgün olmalı Zülâlî derd ü gâm kalasına	10

4. DİZE

Felek irade buyurmuş meclisi (meclis i) şurra (şura) ile	1,2,3,4,5,6,7,9
Mevlam irade buyurmuş sûreyi şurayınan	8
Felek irade buyurmuş meclis-i şurayınan	10

15 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- Sekiz numaralı künyede Zülâlî-Şenlik deyişmesi sırasında söylenenlerden yalnızca Zülâlî'ye ait olanları yer almaktadır.

2- Nasrattınoğlu tarafından yayınlanan metinler arasında bir hayli farklılık göze çarpmaktadır. 4 ve 9 numaralı künyeler aynı olduk-

larından, aykırılık 3 numaralı künye ile diğerleri arasındadır. Aşağıda 4/9 numaralı künyelerde verilen şiirle, 3 numaralı künyede verilen şiirin farklılıkları gösterilmektedir:

	1. Dörtlük 3. Dize
3. künye	Arz edüben gitsem eğer özge diyarlara men
4./9. künyeler	Arz ediben gitsem eğer pirim öz diyarına
	2. Dörtlük 4. Dize
3. Künye	Eğer ki Eflatun gelse tabibi kerra ile
4/9. Künye	Eğer ki Eflatun gelse tabib-i kubra ile
	3. Dörtlük 1. Dize
3. Künye	Deli gönül bülbül olmuş dünyayı bir bağ bilir
4./9. Künye	Deli gönül bülbül olup dünyayı bir bağ bilir
	3. Dörtlük 2. Dize
3. Künye	Hesap etse şecerinden bu bağı bir tağ bilir
4./9. Künye	Hesap etse secerini budağ be budağ bilir
	3. Dörtlük 3. Dize
3. Künye	Kâfi nundan zemin arştan kâfi azim dağ bilir
4./9. Künye	Kef'i nunu zemin arşı kâfi azim dağ bilir
	3. Dörtlük 4. Dize
3. Künye	Yedi iklim çar köşeyi dolaştım sıra ile
4./9. Künye	Yedi iklim çar köşeyi dolaşır sıra ile
	4. Dörtlük 1. Dize
3. Künye	Deli gönül bülbül olmuş Leyla'sına aşnadır
4./9. Künye	Deli gönül Mecnun ise Leyla bir aşinadır
	4. Dörtlük 2. Dize
3. Künye	Mağrıp maşrık çar köşeyi dolaştırır yaş nedir
4./9. Künye	Mağrıp maşrık çar köşeyi dönderir peşinedir
	4. Dörtlük 3. Dize
3. Künye	Nuş etsem yedi deryayı bir tarafın teşnedir
4./9. Künye	Yedi deryayı nuş etsem bir tarafı teşnedir
	5. Dörtlük 1. Dize
3. Künye	Âşık Şenlik arşa çıksan yine hâk tutar seni
4./9. Künye	Sefil Şenlik arşa çıksan akibet hâk yutar seni

5. Dörtlük 2. Dize

3. Künye Ezrail peşine düşmüş daima güdar seni

4./9. Künye Ezrail gezer dalınca daima güdar seni

5. Dörtlük 3. Dize

3. Künye Kırar kadd-i kametini akibet budar seni

4./9. Künye Bir gün kırar dalı kaddin akibet budar seni

5. Dörtlük 4. Dize

3. Künye Felek hoş geçinemiyor ikbali kara ile

4./9. Künye Felek te hoş geçinmiyor men bahtı kara ile

6. Dörtlük 1. Dize

3. Künye Yüzbin cellât can alıcı gelse baş ülkesine

4./9. Künye Yüzbin cellât can alıcı düşse ser ülkesine

6. Dörtlük 2. Dize

3. Künye Zerrece merhamet girmese kalbimin köşesine

4./9. Künye Zerre inayet merhamet gelmesin hevesine

6. Dörtlük 3. Dize

3. Künye Sürgün etseler Zülâlî'yi derd ü gam kalesine

4./9. Künye Sürgün etseler Zülâlî derdi gam kalesine

16 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Hayrettin TOKDEMİR; Karseli, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", S. 81, sf. 13/S. 82, sf. 10-11

(2) Hayrettin TOKDEMİR; Folklor, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", C. 2, S. 19-22, sf. 35, Kasım- Aralık-Ocak-Şubat 1971

(3) Haydar ÇETİNKAYA; Türk Folklor Araştırmaları, "Âşık Edebiyatı: Posoflu Zülâlî ile Şenlik Karşılaşması", C. 13, S. 269, sf. 6172

(4) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, Ankara 1987, Özen Mat., sf. 188-189

(5) Kemal Bayrak; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, Erzurum 1973, sf.17-18

(6) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, MEB Bas., İstanbul 1990, sf.71-72

(7) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK (Zülâli)

1. DİZE

Ey efendim seni bize şah ve sultan dediler	1,2,4,5
Ey efendim seni bana şah ve sultan dediler	*7*
Ey efendim sizi bana şah ve sultan dediler	3,6

2. DİZE

Her gelen bayi (bayı) gedayı (bayugedayı, bây u gedâyı) eder (ider) mihman dediler (didiler)	1,2,3,4,5,6,7

3. DİZE

Öyle derdim şevkat (şefkat) eder garip biçarelere	1,2,3,4,5,6
Öyle duydum şevket ider garib biçare	7

4. DİZE

Adalet sahibi hem de miri miran (mîr-i mîrân) (müran) dediler	1,2,3,4,5,6
Adalet sahibi misli mir-i miran didiler	7

2. DÖRTLÜK (Şenlik)

1. DİZE

Mene (bana, mana) rüyalar içinde hemen (hemân) uyan dediler (didiler)	1,2,3,5,6,7
Mene rüyalar için hemen uyan dediler	4

2. DİZE

Coşa gelmiş boağcaktır seni arslan dediler	1,2,4
Coşa gelmiş boğacaktır sizi arslan dediler	3,6
Cüşa gelmiş boğacaktır sizi aslan dediler	5
Cuşa gelmiş boğacakdır sizi umman didiler	7

3. DİZE

Korkaram ki garkedesen meni gama hicrana	1,2,4
Korkaram ki gark edesen Hama ve Şam'a bu fethini	3,6
Korkarım ki gârk edersin Hama ve Şam'a yâfetimi	5
Korkaram ki gark idesin	7

4. DİZE

Kaçarsam kurtulabilmem nuh-i (nuh'u, nuhi, nuh u, nuh-ı) tufan dediler (didiler)	1,2,3,5,6,7
Kaçarsın kurtulabilmem nuh-i tufan dediler	4

3. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Korkmasın nuh-i tufandan namımız var lâyemut	1
Korkmasın nuh-i tufandan namınız var lâyemut	2,4
Korkmazsın nuh'u (nuhi) tufandan namınız var lâ-yamut (lâyemüt)	3,5
Korkmazsın nuh u tufanda namınız var lâyemut	6
Korkmasız nuh-ı tufandan namınız var lâ yemut	7

2. DİZE

Her gelen âşık yanında lâl olur eder (ider) sükût	1,2,4,5,7
Her gelen âşık yanında lâl olup eyler sükût	3,6

3. DİZE

İlm-i simya yazısından biraz bize de okut	1,2,4
İlm-i (ilmi) kimya riyâzîden biraz bize de okut	3,6,7
İlmi kimyâri yazıdan biraz bizi de okut	5

4. DİZE

Ben nasıl okuyam sizden dili süryan dediler	1,2,4,5
Ben nasıl alışam sizden dili süryan dediler	3,6
Ben nasıl okuyam sizden dili imran (ibran) didiler	7

4. DÖRTLÜK (Şenlik)

1. DİZE

Hem Arab'dan (Arp'tan) hem Acem'den güzeldir fesahati (fesaheti)	1,4,5,7
Hem Acem'den hem Arap'tan güzeldir fesahatın	3,6

2. DİZE

Lisanından katre katre tökülür (dökülür) belâgati	1,4,5,7
Lisanından katre katre dökülür belagatın	3,6

3. DİZE

Edebinden eftalından bellidir kerameti	1
Edebinden etfarından bellidir kerametin	3,6
Adabından erkânından bellidir kerameti	4
Edebinden etverinden (etvarından) bellidir kerameti	5,7

4. DİZE

Bin üçyüzde hükmedecek bir Süleyman dediler	1
Bin üçyüzde göreceksin bir Süleyman dediler	3,4,5,6
Min üçyüzde göreceksin asra sultan didiler	7

5. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Titredir burcu (burc u) semâyı eğer vursa narayı	1,2,4,7
Titrettin burcu semâyı haçan vurdun narayı	3,6
Titretir burcu semâyı eğer vurursa narayı	5

2. DİZE

Şarktan (şarkdan) garptan (garpdan) haberi var elde tutmuş küreyi (kürreyi)	1,2,4,7
Şarktan garptan haberi var elinde tutmuş küreyi	5
Şark ü garptan haberin var deste aldın kürreyi	3,6

3. DİZE

Üstadım kimden okudun sen bu ilmi (ilm-i) felâyı	1,2,4,5
Üstadım kimden okudun sen bu ilmi imlayı	7
Üstadım kimden öğrendin sen bu ilmi (ilm-i) âlâyı	3,6

4. DİZE

Mekâlin müftü müderris sizi irfan dediler	1,2,4
Makarın müftü müderris sizi ifan dediler	3,6
Makâmın müftü (müfti) müderris sizi irfan dediler (didiler)	5,7

6. DÖRTLÜK (Şenlik)

1. DİZE

Hışma gelmiş dalgalanır sanarsın Hint denizi	1,2,5
Hışına gelmiş çalkalanır sanasın Hind denizi	3,6
Hışma gelmiş dalgalanır sanasın Hint denizi	4
Hışma gelmiş dalgalanmış sanarsın Hind denizi	7

2. DİZE

Bu kabaran dalgaları boğacak bendenizi	1
Bu kabaran dalgalarız boğacak bendenizi	2,4
O fışkıran dalgaların boğacak bendenizi	3,6
Bu fışkıran dalgalarınız boğacak bendenizi	5
O fışkıran dalgalarız boğacak bendenizi	7

3. DİZE

Vurup öldürmek mi fikrin anlasam vicdanızı	1,2,3,4,6
Vurup öldürmek mi fikriniz anlasam vicdanızı	5
Vurub öldürmek mi fikriz anlasam vicdanızı	7

4. DİZE

Malın mülküm hem hayatım size kurban dediler (didiler)	1,2,3,5,7
Malım mülküm nen hayatım size kurban dediler	4
Malın mülkün hem hayatım size kurban dediler	6

7. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Bu mecazi bu hakiki kimler okutmuş size	1,2,4
Bu mecâzı bu hakki kimler öğretmiş size	5
Bu mecâzı bu hakiki kimler okutdı size	7
Bu hakiki bu mecazi (mecazı) kimler öğretti size	3,6

2. DİZE

Böyle yukarı kaldırmak darp vurmak olur bize	1,2,4
Böyle yukarı kaldırmak darbe vurmaktır bize	3,6
Böyle yukarı kaldırmak hem darp vurmaktır bize	5
Böyle yukarı kaldırmak töhmet vurmaktır bize	7

3. DİZE

Der (dir) Zülâlî bir garibim düşmüşem ülkenize	1,2,4,7
Der Zülâlî ben garibim düşmüşem ülkenize	3,6
Der Zülâlî garibem düşmüşem ülkenize	5

4. DİZE

Âşık Şenlik gâhi dosttur gâhi düşman dediler (didiler)	1,2,4,5,7
Usta Şenlik gâhi dosttur gâhi düşman dediler	3,6

8. DÖRTLÜK (Şenlik)

1. DİZE

Şenlik der (dir) pirler erenler yetişsin imdadıma 1,2,3,4,5,6,7

2. DİZE

Yine bir dert döküldü bugün istidadıma 1,2,4,5
Yine bir dert dökülüptür bugün istimdadıma 3,6
Gine min bir derd töküldi bugün istidadıma 7

3. DİZE

Eğer benden hafv (havf, hâlf) edersen (idersen)
gel otur kanadıma 1,2,4,5,7
Eğer memnun hef edersen gel otur kanadıma 3,6

4. DİZE

Doğrudur (toğrıdır) korkar Zülâlî hele civan dediler
(didiler) 1,2,3,4,5,6,7

16 Numaralı Şiire Dair Not:

Bilindiği gibi 1 ve 2 numaralı künyeler Hayrettin Tokdemir'e aittir. Tokdemir 1 numaralı künyede şiirin sekiz dörtlüğünün tamamına yer verirken, 2 numaralı künyede ise şiirdeki dörtlük sayısı yediye inmektedir. Eksik olan dörtlük, Âşık Şenlik'in:

"Hem Araptan hem Acemden güzeldir fesahati"

dizesi ile başlayan dörtlüktür, ki bu dörtlük, deyişmenin dördüncü dörtlüğüdür. Bu dörtlüğün şiirde yer almaması bazı aksaklıklara da neden olmuş. Şenlik'e ait dördüncü dörtlüğün yerini Zülâlî'ye ait beşinci dörtlük almıştır ki bu dörtlük de Zülâlî'ye ait olmasına rağmen Şenlik'e mâledilmiştir. Sonuç itibarı ile Şenlik'e ait bir dörtlük unutulmuş, Zülâlîye ait bir dörtlük ise Şenlik'e mâledilmiştir.

17 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Hayrettin TOKDEMİR; Karseli, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", S. 82, sf. 11
(2) Hayrettin TOKDEMİR; Folklor, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", C. 2, S. 19-22, Kasım-Aralık-Ocak-Şubat 1971, sf. 35-36
(3) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, Ankara 1987, Özen

Mat., sf.189-190

(4) Kemal Bayrak; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, Erzurum 1973, sf. 18-19

(5) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, MEB Bas., İstanbul 1990, sf. 72-73

(6) Haydar ÇETİNKAYA; Türk Folklor Araştırmaları, "Âşık Edebiyatı: Posoflu Zülâlî ile Şenlik Karşılaşması", C. 13, S. 269, sf. 6174

(7) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Ey efendim vasfın edem (idem) han'a mihman dediler (didiler)	1,2,4,7
Ey efendim vasfın edem han'a minman dediler	3
Ey efendim vasfın edem bana mihman dediler	5,6

2. DİZE

Meclis-i irfan içinde ulu divan dediler	1,2,3
Dağ misâli mihnet (möhnet) için çeker figân dediler	4,5,6
Tağ misilli mihnet içün çekmez efgan didiler	7

3. DİZE

Tecellindir devletinden bay eder miskinleri	1,2,3,4
Tecellimdir devletinden bay eder miskinleri	5,6
Tecellidir devletinden bay ider yoksulları	7

4. DİZE

Meclis-i irfan içinde böyle divan dediler (didiler)	1,2,3,4,5,6,7

2. DÖRTLÜK (Şenlik)

1. DİZE

Erenlerden bade içmiş bahri (behri, bahr-i, behr-i) umman dediler	1,2,3,4,5,6
Erenlerden bade içmiş ehl-i ihvan didiler	7

2. DİZE

Terki (terk-i) diyar tahtıgâhtan (tahdigâhtan) kime seyran dediler — 1,2,3,4,5,6

Terk-i diyar tahtıgahta kime sayran didiler — **7**

3. DİZE

Bedri (bedr-i) kamer doğmuş (toğmuş) ise kevkeb selamındadır — 1,2,3,4,**7**

Bedri kamer doğmuş ise kelkep selamındadadır — 5,6

4. DİZE

Afitaba (afıtaba, afıtap'a) âşık olmuş çeker figân dediler (didiler) — 1,2,3,4,5,6,**7**

3. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Yedi derya kabzasında konuşuyor bahrinan (bahrınan, behrinan, behr-inen) — 1,2,3,4,5,6

Yedi derya arasında konuşuyor bahrinan — **7**

(Yedi deryayı nuş itmiş doldurmuşdır mikdarın) — **7**

2. DİZE

Kim ki çıksa meydanına ağu saçar zehrinan (zehrinen) — 1,2,3,4

Kim ki çıkar meydanına ağu saçar zehrinen — 5,6

Hak ta'ala akıl virmiş aldanır mı sihrinan — **7**

(Bir dehr-i necât bulamaz kimler düşer şehrine) — **7**

3. DİZE

Haktaâlâ akıl vermiş aldanır mı sıhrinan (sihrinen) — 1,2,3,4,5,6

Her kim çıksa meydanına ağu saçar zehrinan — **7**

4. DİZE

İncil Tevrat ezberinde bilir Furkan dediler — 1,2,3,4,5,6

İncil Tevrat ezberinde okur Furkan didiler — **7**

4. DÖRTLÜK (Şenlik)

1. DİZE

Yeddi deryayı nar kurudur nem almasa buluttan — 1,2,3

Yedi deryayı nâr kurudur (kurutur) nem olmazsa (olmasa) buluttan (bulutdan) — 4,5,6,**7**

2. DİZE

Ben bir ulu ejderhayam (ejderhayım) ne zarar var zümrütten	1,2,3,4
Ben ulu bir ejderim zarar gelmez zümrütten	5,6
Ben ulu ejderhayım ne zarar var zümrüdden	**7**

3. DİZE

Sensin âşıklar hatemi lâl-i (lâli, la'li) gevher yakuttan	1,2,4,5,6
Sensin âşıklar hatemi lâf-i gevher yakuttan	3
Sanki âşıklar hatemi la'l ü gevher yakutdan	**7**

4. DİZE

Bin üçyüzde hükmedecek böyle bir han dediler	1,2,3
Bin üçyüze hükmedecek (hükm idecek) bir Süleyman dediler (didiler)	4,5,**7**
Bin üçyüze hükmedecek böyle divan dediler	6

5. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Der Zülâlî hicre düştüm cismine verme talan	1,2,3,4
Der Zülâlî hicre düştü cismine verme talan	5,6
Dir Zülâlî hicre düşdüm cismime vurma talan	**7**

2. DİZE

Koy el desin korku çeker bende yok zerre yalan	1,2,3,4
Ko el desin çeker korku bende yok zerre yalan	5,6
Koy disünler korku çeker bende yok zerre yalan	**7**

3. DİZE

Sendedir maden mehengi (mihengi) neylesin sarraf olan	1,2,3,4,5,6,**7**

4. DİZE

Hiç tükenmez haznesinde lal-ü mercan dediler	1,2,3
Mercan dolu haznesinde (haz'i'nesinde) böyle bir han dediler	4,5,6
Mercan tolu haznesinde böyle sultan didiler	**7**

6. DÖRTLÜK (Şenlik)

1. DİZE

Mağrıp (mağrip) maşrıkın (maşrikin) hayında Âşık Şenlik nedipsen (n'edipsen)	1,2,3
Mağrip maşrık hayından Âşık Şenlik nedipsen	4
Mağrıp maşrıkın hayınnan Âşık Şenlik nedipsen	5,6
Mağrib maşrıkın hayından Sefil Şenlik ne'dipsen	7

2. DİZE

Kerametin zahir eyle ne diyara gidipsen	1,2,4,5,6,7
Kerametin zehir eyle ne diyara gidipsen	3

3. DİZE

Bin gevheri bir kaynağa korkarım bendedipsen	1,2,3
Bin (min) gevhere bir kıymetci korkaram (korkuram) bendedipsen (bend idüpsen)	4,7
Bin gevhere bir gevheri korkaram bendedipsen	5
Bin gevhere bir gevherci korkaram bendedipsen	6

4. DİZE

Sır sökülür meydanında taze civan dediler	1,2,3,4,5,6
Zerh sökülür meydanında taze cevân didiler	7

17 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- 7 numaralı künyenin üçüncü dörtlüğünün ilk dizesi iki farklı şekilde verilmiştir. Bu iki varyanttan birisi, diğer künyeler ile uyum gösterirken, diğeri tamamıyla farklı bir varyant oluşturmaktadır. Diğer künyeler ile uyum gösteren birinci dize:

"Yine derya arasında konuşuyor bahrinan"

Diğer varyantın birinci dizesi:

"Yine deryayı nuş itmiş doldurmuşdır mikdarın"

Bu varyant kafiye yönünden de diğer dizelerle uyum sağlamamaktadır.

2- 7 numaralı künyenin üçüncü dörtlüğünün ikinci dizesi de iki varyanttan oluşmaktadır:

a) *"Bir dehr-i necât bulamaz kimler düşer şehrine"*

b) *"Hak ta'ala akıl virmiş aldanır mı sihrinan"*

3- 7 numaralı künyenin iki varyanttan oluşan üçüncü dörtlüğünün ikinci dizesinin (b) varyantı, gerçekte diğer künyelerin -aynı dörtlükte- üçüncü dizesi olarak yer alırken, (a) varyantı diğer hiç bir künyede yer almamaktadır. Yine yedi numaralı künyenin üçüncü dörtlüğünün üçüncü dizesi, diğer altı künyede ikinci dize olarak yer almaktadır.

18 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Hayrettin TOKDEMİR; Karseli, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", S. 82, sf.12

(2) Hayrettin TOKDEMİR; Folklor, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", C. 2, S. 19-22, Kasım-Aralık-Ocak-Şubat 1971, sf. 36-37

(3) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Dinle Şenlik bir sualım var sana	1,2
Dinle hoca dinle söyleyim sana	**3**

2. DİZE

Her söz için mutlak Furkan'ı ara	1,2
Eğer söylemezsem yelkenim indir	**3**

3. DİZE

Birinci kat göğün (gökün) bekçisi kimdir	1,2,**3**

4. DİZE

Oku ilim (ilm-i) ayet (âyat) Kuran'ı ara	1,2,**3**

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Asi kullar hikmetini bulurlar	**3**

2. DİZE

Çok yaşayub dünyasından olurlar	**3**

3. DİZE

Melekler gökte ne çeşid kalurlar	**3**

4. DİZE

Zebur Tevrat İncil Furkan'ı ara	**3**

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Bunu (bunı) hangi hoca kitaba yazdı 1,2,3

2. DİZE

O kimdir ustasız sanaat düzdü (düzdi) 1,2,3

3. DİZE

Arpa neden bitti dünyaya girdi 1,2

Arpa neden bitdi nar neden kızdı 3

4. DİZE

Dal biraz deryada (deryaya) ummanı ara 1,2,3

4. DÖRTLÜK

1. DİZE

Zülâlî derdini dermana kattı (katdı) 1,2,3

2. DİZE

O kimdir (kimdi) durmayıp (turmayup) dat (dâd) figan etti (itdi) 1,2,3

3. DİZE

Zegerek (zeğerek) mercimek nar neden bitti (bitdi) 1,2,3

4. DİZE

Sen bilmesen Âşık Sümman'i ara 1,2

Bulamazsan Âşık Sümman'ı ara 3

18 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- İlk iki künye -ki iki künye de aynı şahsa aittir- üç dörtlükten oluşurken, üç numaralı künye dört dörtlüktür. Üç numaralı künyede yer alan ikinci dörtlük diğer iki künyede bulunmamaktadır.

2- İlk iki künye ile üçüncü künye arasında şiirin söylendiği kişi ve yer hakkında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar şiirin ilk iki dizesinden kaynaklanmaktadır. 1. ve 2. künyelerin ilk iki dizesi:

"Dinle Şenlik bir sualım var sana
Her söz için mutlak Furkan'ı ara"

3. künyenin ilk iki dizesi:

"Dinle hoca dinle söyliyim sana
Eğer söylemezsem yelkenim indir"

Görüldüğü üzere ilk iki künyede şiirin muhatabı Şenlik iken, 3. künyede muhatap hocadır. İlk iki künyede şiirin Şenlik karşısında söylendiği belirtilirken (nesir kısmında), üçüncü künyede (yine nesir kısmında) şiirin, Şenlik ile karşılaştıktan sonra Posof'a dönmekte iken yolda, kendisine saz çalmanın yanlış olduğunu belirten bir mollaya söylendiği not edilmektedir.

İlk iki künyede Şenlik'in anasının, deyişmenin uzaması üzerine araya girerek Şenlik'i susturduğu, Zülâlî'nin ise şiirini tamamlamasını istediği belirtilirken, üçüncü künyede karşılaşmanın Çıldır dönüşünde gerçekleştiği kaydedilmektedir.

19 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Hayrettin TOKDEMİR; Karseli, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", S. 82, sf. 13

(2) Hayrettin TOKDEMİR; Folklor, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", C.2, S.19-22, sf. 37, Kasım-Aralık-Ocak-Şubat 1971

(3) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 153, Özen Mat., Ankara 1987

(4) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 19, Erzurum 1973

(5) Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri 2. Kitap, sf. 82, Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978

(6) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 170, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, MEB Bas., İstanbul 1990

(7) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Havva'yı (havayı) uçmaktan (uçmakdan)
sürgün buyurdu (buyurdı) 1,2,3,4,5,6,**7**

2. DİZE

Şimdi ben isterem (isterim) cinandan medet 1,2,3,4
Şimdi ben isterem canandan meded **7**
Şimdi ben dilerim cihandan medet 5,6

3. DİZE

Musa ile bin bir kelâm söyliyen (söyleyen)	1,2,5,6,7
Musa ile bin bir kelâm söyleyin	3
Hazreti Musa'ynan bin bir kelam söyleyen	4

4. DİZE

Bir imdat (imdad) olursa süphandan (sübhandan) medet (meded)	1,2,3,4,5,6,7

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Her millet dinince ederler (iderler) asvas	1,2,3,7
Her millet dilince ederler asvas	4,5,6

2. DİZE

Dergâhtan (dergahdan) sürüldü (sürüldi) şeytan-i (şeytan-ı, şeytan ı) hannas (hannes)	1,2,3,4,5,6,7

3. DİZE

Yetiş imdadıma ya Hızır İlyas	1,2,3
Yetiş imdadıma ya Hızır İliyas	4
Yetiş imdadıma ey Hızır İlyas	5,6
Yetiş imdadıma Hızır'ül İlyas	7

4. DİZE

Karadan bahirden ummandan medet (meded)	1,2,3,7
Karadan bahrdan ummandan medet	4,5,6

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Der Zülâlî düştüm feryâda dâda	1,2,3,4,5,6
Zülâlî'yim düşdüm feryâda dâda	7

2. DİZE

Yâkup (Yakub, Ya'kub) Yusuf ile etti (itdi) elveda	1,2,3,5,6,7
Yâkub Yusuf'unan etti elveda	4

3. DİZE

İbrahim Halil'i attılar oda	1,2,3
Halil İbrahim'i attılar oda	4,5,6
İbrahim Halil'i saldılar oda	7

4. DİZE

Ona (ana) hükmeyliyen (hükmeyleyen) süphandan
(sübhandan) medet 1,2,3,4,5,6,
Anı halâs iden rahmandan meded 7

19 Numaralı Şiire Dair Not:
Yazmamızda şiir ile ilgili şu bilgi yer almaktadır: *"Yine Çıldır'dan bu sefer-ki dönüşünde (Ardahan Suyu)nı geçerken suya düşünce:"*

20 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 170, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, MEB Bas., İstanbul 1990
(2) Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri 2. Kitap, sf. 99-100, Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978
(3) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 19, Erzurum 1973
(4) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 80, Özen Mat., Ankara 1987
(5) Hayrettin TOKDEMİR; Folklor, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", C.2, S.19-22, sf. 37-38, Kasım-Aralık-Ocak-Şubat 1971
(6) Hayrettin TOKDEMİR; Karseli, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", S. 82, sf. 13/S. 83, sf. 10
(7) Ömer GÖZÜKIZIL;

BEND

DİZE

Ashab (eshab, eshâbî) ı kehf (kef) o yerlerde 1,2,3,4,5,6/1B/1D*
Eshab-ı kehf o yollarda 7/1B/1D

* Kısıltmaların açılımları şu şekildedir:
1 1B 2D: 1 numaralı künyenin 1. bendinin 2. dizesi
4 3B 8D: 4 numaralı künyenin 3. bendinin 8. dizesi vb

DİZE	
Sakindir ihva yerlerde	1,2,3/1B/2D
Sakindir ihvan yerlerde	4,5,6/1B/2D
Sakindir ------- yerlerde	**7**/1B/2D
DİZE	
Seda gördüm bülbüllerde	1,2,3,4,5,6,**7**/1B/3D
DİZE	
Arzumanı şu güllerde	1,2,4,5,6/1B/4D
	7/1B/6/D
Arzumanı şu göllerde	3/1B/4D
DİZE	
Keramet ara yollarda	1,2/1B/5D
DİZE	
Umut kalmasın sellerde	1,2/1B/6D
DİZE	
Veysel Karani çöllerde	4,5,6/1B//5D
	7/1B/4D
DİZE	
Zikredim (zikr edim, zikredem, zikr idem)	
anı (ânı) dillerde	1,2/1B/7D
	3,**7**/1B/5D
	6/1B/6D
Zikreden anı dillerde	4,5/1B/6D
DİZE	
Yarab (ya Rab, yarap) beni sel götürdü	1,2/1B/8D
	3/1B/6D
	4,5,6/1B/7D
DİZE	
Yarab senden meded olsun	**7**/1B/7D
DİZE	
Ölürüm (ölürem) gurbet ellerde	1,2/1/B/9D
	3/1B/7D
	4,5,6/1B/8D
Ölürsem gurbet ellerde	**7**/1B/8D

BEND

DİZE	
Bizi aşkın ürüzgarı (ülüzgârı, rûzigârı)	1,2,3,4,5,6/2B/1D
DİZE	
Hubüp (hübûb, hübüb) ettikçe yandırır	1,2,3,4,5,6/2B/2D
DİZE	
Bizi takdir bizi kısmet	1,2,3,4,5,6/2B/3D
DİZE	
Dolandıkça dolandırır	1,2,3,4,5,6/2B/4D
DİZE	
Fırsat ver şahi (şâhı) efendim	1,2,3,4,5,6/2B/5D
DİZE	
Beni candan usandırır	1,2,3,4,5,6/2B/6D
DİZE	
İmdat senden Resulullah	4,5,6/2B/7D
DİZE	
Zikreden anı dillerde	4/2B/8D
Zikredem (zikr edim) anı dillerde	5,6/2B/8D
	1,2/2B/7D
DİZE	
Yarap beni su götürdü	4,5/2B/9D
Yarep (yârab, ya Rab) beni sel götürdü	6/2B/9D
	1,2/2B/8D
DİZE	
Ölürem (ölürüm) gurbet ellerde	1,2/2B/9D
	4,5,6/2B/10D

BEND

DİZE	
Dilimde söylerim dursa (tursa)	3,4,5,6/3B/1D
	7/2B/1D
Dilimde söylerim duysa	1,2/3B/1D
DİZE	
Mecnun Leyla için (içün) yasa	1,2,3,4,5,6/3B/2D
	7/2B/2D

DİZE

Firavuna varda Musa	4/3B/3D
Firavuna vardı Musa	3,5,6/3B/3D
	7/2B/5D
Firavuna verdi Musa	1,2/3B/3D

DİZE

Mucizat kılardı âsâ	1,2,3,4,5,6/3B/4D
Mucizat eyledi âsâ	**7**/2B/6D

DİZE

Harut'i koydular yasa	4,5,6/3B/5D
Harut'ı (Harut'u) koydular asa (âsâ)	1,2,3,/3B/5D
	7/2B/3D

DİZE

Rahmet oldu cümle nâsa	1,2,3,4,5,6/3B/6D
Rahmet indi cümle nâsa	**7**/2B/4D

DİZE

Yerde Resul gökte (gökde) İsa	4,5,6/3B/7D
	7/2B/7D

DİZE

Zikreden anı dillerde	4/3B/8D
Zikredem (zikr idem, zikr edem) anı dillerde	5,6/3B/8D
	1,2,3/3B/7D
	7/2B/8D

DİZE

Yarab (yarap) beni (meni) sel götürdü	1,2,3/3B/8D
	4,5,6/3B/9D
Yarab senden meded olsun	**7**/2B/9D

DİZE

Kaldım bu gurbet ellerde	4,5,6/3B/10D
Ölürüm (ölürem) gurbet ellerde	1,2,3/3B/9D
Ölürsem gurbet illerde	**7**/2B/10D

BEND

DİZE

İbrahim salındı (salında) od'a (oda)	1,2,3,4,5,6/4B/1D
Halil'i saldılar oda	**7**/3B/1D

DİZE

Ahdini eyledi eda	4,5,6/4B/2D
Ahını eyledi eda	1,2,3/4B/2D
Eyledi namazın eda	7/3B/2D

DİZE

Bülbüle ki verdin seda	1,2,3,4,5,6/4B/3D
Bülbüle virdin seda	7/3B/3D

DİZE

Onun meyli daha ne de (nede)	1,2,3,4,5,6/4B/4D
Daha onun meyli	7/3B/4D

DİZE

Salman Yahya düştü dâda	1,2/4B/5D
Yahya selam düştü (düşdi) dâda	3,4,5,6/4B/5D
	7/3B/5D

DİZE

Nice din kaldı dünyada	1,2,3/4B/6D
Nice yıl kaldı dünyada	4,5,6/4B/6D
Nice kaldıydı dünyada	7/3B/6D

DİZE

İmdat senden medet hüda (huda)	4.5,6/4B/7D
Meded senden şahlar hüda	3/4B/7D
Şahlar şahı meded hüda	7/3B/7D

DİZE

Zikredem (zikr idem, zikr edem) anı dillerde	3,4,5,6/4B/8D
	1,2/4B/7D
	7/3B/8D

DİZE

Yarap (yarab, ya Rab) beni sel götürdü	3,4,5,6/4B/9D
	1,2/4B/8D
Yarab senden meded olsun	7/3B/9D

DİZE

Kaldım gurbet ellerde	4/4B/10D
Kaldım bu gurbet ellerde	5,6/4B/10D
Ölürsem gurbet illerde	7/3B/10D

Ölürüm (ölürem) gurbet ellerde	1,2/4B/9D
	3/4B/10D

BEND

DİZE

Bahr-ı ummana dalanlar	7/4B/1D

DİZE

Mansur'ı dâra salanlar	7/4B/2D

DİZE

Uhud cenginde ölenler	7/4B/3D
Uhut cengine girenler	4,5/5B/1D
Umut cengine girenler	6/5B/1D

DİZE

Dört yüzyıl gizli kalanlar	4,5,6/5B/2D
Beş yüzyıl gizli kalanlar	7/4B/4D

DİZE

Yetişin (yetişsin) pirler erenler	4,5,6/5B/5D
Nerdesiz kırklar erenler	7/4B/5D

DİZE

Aşığa (âşıka) bâde verenler (virenler)	4,5,6/5B/3D
	7/4B/6D

DİZE

Yine kadrimi bilenler	4,5,6/5B/4D
	7/4B/7D

DİZE

Zikreden anı dillerde	4,5/5B/6D
Zikredem (zikr idem) anı dillerde	6/5B/6D
	7/4B/8D

DİZE

Yarab (yarap) beni sel götürdü	4,5,6/5B/7D
Yarab senden meded olsun	7/4B/9D

DİZE

Ölürem gurbet ellerde	5,6/5B/8D
Kaldım gurbet ellerde	4/5B/8D
Ölürsem gurbet ellerde	**7**/4B/10D

BEND

DİZE

Zülâlî düştü bir işe	1,2,3/5B/1D
	4,5,6/6B/1D
Zülâl tuş oldı bu işe	**7**/5B/1D

DİZE

Geçen bahar gelen kışa	1,2,3/5B/2D
Giden bahar gelir kışa	**7**/5B/2D

DİZE

Dünyanın etrafı köşe	1,2,3/5B/5D
	4,5,6/6B/2D
	7/5B/3D

DİZE

Mağrıb (mağrip, mağrib, mağrıp) maşrık (maşrik) baştan (başdan) başa	1,2,3/5B/3D
	4,5,6/6B/3D
	7/5B/4D

DİZE

Kudret ayna tavus kuşa	1,2,3/5B/4D
	7/5B/5D

DİZE

Levh-i mahfuz niyaz arşa	**7**/5B/6D

DİZE

Halk edici Halik birdi	4/6B/4D
Halk edici Halik birdir	5,6/6B/4D
Halık'tan gayri yok haşa	1,2/5B/6D
Kendi hâlık gayri yok birdir haşa	3/5B/6D
Halık bir gayrı yok haşa	**7**/5B/7D

DİZE

Bir başkası yoktur haşa	4,5,6/6B/5D

DİZE

Zikredem (zikr edem, zikr idem) anı dillerde	1,2,3/5B/7D
	5,6/6B/6D
	7/5B/8D
Zikreden anı dillerde	4/6B/6D

DİZE

Yârab beni sel götürdü	1,2,3/5B/8D
Yarap beni su götürdü	4,5,6/6B/7D
Yarab senden meded olsun	7/5B/9D

DİZE

Ölürüm (ölürem) gurbet ellerde	1,2/5B/9D
	4,5,6/6B/8D
Kaldım gurbet ellerde	3/5B/9D
Ölürsem gurbet ellerde	7/5B/10D

20 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- 4,5 ve 6 numaralı künyeler diğer künyelerden bir bend fazladır. Diğer künyelerde yer almayan bendler (4,5 ve 6 numaralı künyelere göre) şunlardır:

a) 7 numaralı künyede, 4,5 ve 6 numaralı künyelerde ikinci sırada yer alan

"Bizi aşkın ülüzgârı"

dizesiyle başlayan bend:

b) 1,2 ve 3 numaralı künyelerde, 4,5 numaralı künyelerde beşinci sırada yer alan

"Uhut cengine girenler"

dizesiyle başlayan bend yer almamaktadır.

2- Bendlerin dize sayılarında da farklılıklar göze çarpmaktadır. Künyeler arasında bend sayıları birbirlerini tutmadığı gibi, aynı künyenin bendleri arasındaki dize sayıları da birbirlerini tutmamaktadır.

a) 1. bendde:

1 ve 2 numaralı künyeler	9 dize
4,5,6 ve 7 numaralı künyeler	8 dize
3 numaralı künye	7 dize

b) 2. bendde (7 numaralı künyede, diğer künyelerde yer alan bu bend bulunmamaktadır):

1 ve 2 numaralı künyeler	9 dize
4,5 ve 6 numaralı künyeler	10 dize
3 numaralı künye	6 dize

c) 3. bendde (7 numaralı künyenin ikinci bendi):

1,2 ve 3 numaralı künyeler	9 dize
4,5,6 ve 7 numaralı künyeler	10 dize

d) 4. bendde (7 numaralı künyenin üçüncü bendi):

1 ve 2 numaralı künyeler	9 dize
3,4,5,6 ve 7 numaralı künyeler	10 dize

e) 5. bendde (1, 2 ve 3 numaralı künyelerde, diğer künyelerde yer alan bu bend bulunmamaktadır / 7 numaralı künyenin dördüncü bendi):

4,5 ve 6 numaralı künyeler	8 dize
7 numaralı künye	10 dize

f) 6. bendde (1, 2, 3, ve 7 numaralı künyelerin beşinci bendi):

1,2 ve 3 numaralı künyeler	9 dize
4,5 ve 6 numaralı künyeler	8 dize
7 numaralı künye	10 dize

3- Bendleri incelediğimizde tüm künyelerdeki iki bendin dışında (toplam 38 bendin yalnızca ikisi dışında), son üç dizenin diğer bendlerin sonlarında yinelendiklerini görmekteyiz. Belirtilen iki bendin birisinde kavuştak dizelerine yer verilmiş ancak dize sıralamasında hata yapılmıştır (7 numaralı künye birinci bend).

4- Kafiye düzeni tüm bendlerde, dize sayısı kaç olursa olsun hep aynıdır:

a a a .... kavuştak dizeleri

Ancak bu kafiye şemasına 1,2,3,4,5 ve 6 numaralı künyelerin ikinci bendleri uyum sağlayamamaktadır -ki bu bend 7 numaralı künyede yer almamaktadır. Bu bendin kafiye şeması diğer bendlerden farklı

olarak şöyledir:

abcbdb...kavuştak dizeleri

3 numaralı künyede ise bendin son dizesi ile beraber kavuştak dizeleri de yer almamaktadır.

Bir şiir içinde birden fazla kafiye düzeni ile karşılaşmak halk şiirimizde pek rastlanılan bir durum değildir. Bahsi geçen bend bu şiire (yanılma ihtimalimizi de aklımızdan çıkarmadan) sonradan eklenmiş gibidir. Bu varsayımımızı doğrulayacak bir ipucu da 7 numaralı künyeden gelmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi 7 numaralı künyede, diğer künyelerde yer alan ve kafiye örgüsü nedeniyle şiire ait olamayacağını düşündüğümüz ikinci bend yoktur.

21 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 113, MEB Bas., İstanbul 1990

(2) Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri -2. Kitap, sf. 53-54, Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978

(3) A. Berat ALPTEKİN Esma ŞİMŞEK; Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1994, "Âşık Zülâlî Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme", sf. 127, HAGEM Yay.: 224, Süreli Yayınlar Dizisi: 30, Ankara 1996

(4) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 21, Erzurum 1973

(5) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 108, Özen Mat., Ankara 1987

(6) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Türkmen kızı sen mevlayı seversen	1,2,3,4,5,6

2. DİZE

Salma bizi acayip (acaib) töhmete bizi	1,2,3,4,5,6

3. DİZE

Kerbela'da yatan Hasan Hüseyin — 1,2,3,4,5,**6**

4. DİZE

Dilerim (dilerem) bağışla o zâta bizi — 1,2,3,4,5,**6**

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Hâk olur türâba dökülür (tökülür) saçın — 1,2,4,5,**6**

Hâk ohlur türâba dökülür saçın — 3

2. DİZE

Hakkın divanında sorarlar suçun — 1,2,3,4,5,**6**

3. DİZE

İnsaf et (it) bağışla dört kitap (kitâb) için (içün) — 1,2,3,4,5,**6**

4. DİZE

İncil Zebur Tevrat (Tavrat) Furkan'a bizi — 1,2,3,4,5

Furkan İncil Zebur Tevrat'a bizi — **6**

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Adûlar boynumu (boynımı) vurur nafile — 1,2,3,4,5,**6**

2. DİZE

Güzelde zalimlik olur mu böyle — 1,2,3

Güzelde muhannetlik olur mu böyle — 4,5

Güzelde muhannet olur mu böyle — **6**

3. DİZE

Özün kes başımı verme (virme) yâd ele — 1,2,3,4,5,6

4. DİZE

Bir zaman kapında kul eyle bizi — 1,2,3,4,5

Bir zaman kapunda kul it de bizi — **6**

4. DÖRTLÜK

1. DİZE

Bir ateş istedik hoş lisan ile — 1,2,3,4,5

Bir ataş istedim hoş lisan ile — **6**

2. DİZE

Mahşer günü (güni) haşrolasın on'ile (onuyla)	1,2,4,5,**6**
Mahşer günü haşrolsun on'ile	3

3. DİZE

Serasker (seresker) misali kalem-kân ile (kânıyla)	1,2,3,4,5,**6**

4. DİZE

Yazmayın günahkâr sirkate (sirkata) bizi	1,2,3,4,5,**6**

5. DÖRTLÜK

1. DİZE

Gölünde ötüşür kumru (kumrı) kazları	1,2,3,4,5,**6**

2. DİZE

Dilinde zikreder mugu sızları	1,2,3
Dilinde zikreder murgu sızları	4,5
Dilinde zikr ider mürg-i sazları	**6**

3. DİZE

Zülâlî çağırır Türkmen (Türkman) kızları	1,2,3,4,5,**6**

4. DİZE

Beyhude salmayın zahmete bizi	1,2,3,4,5,**6**

21 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- Yazmamızda bu şiir ile ilgili şu bilgilere yer verilmektedir: *"Yine yolda gelirken* (Şenlik ile karşılaşmasından sonra) *Mişe Ardahan'da Türkman kızlarına rastlarken ateş istiyor ve kız ateşi geciktirince ve virmek istemeyince:"*

2- Bu şiir ve bundan sonraki şiirde yer alan Türkman kelimesinin içerdiği anlam "soy" karşılığında değildir. Bu kelime ile kastedilen mezheptir. Türkman/Türkmen kelimesi alevi ve sünni topluluklarının birlikte yaşadıkları coğrafyalarda (genellikle) alevi inançlı topluluklar için kullanılan bir aidiyet kelimesidir. Kelime Doğu'da olduğu gibi Batı'da da bu anlamda kullanılmaktadır: Örneğin Afyon çevresindeki sünni Türkmenler kendilerinin Türkmen olduklarını belirtirken, alevi olmadıklarının altını ısrarla çizmektedirler.

22 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Hayrettin TOKDEMİR; Folklor, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", C. 2, S. 19-22, sf. 39, Kasım-Aralık-Ocak-Şubat 1971

(2) Hayrettin TOKDEMİR; Karseli, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", S. 83, sf. 11

(3) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 78-79, Özen Mat., Ankara 1987

(4) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 21-22, Erzurum 1973

(5) Ensan ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri-2. Kitap, sf. 77-78, Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978

(6) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 156-157-158, MEB Bas., İstanbul 1990

(7) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Biraz tarif edememen tarik-i rahtan	1
Biraz tarif edem tarik-i (ü) rahtan (rahdan)	2,3,4,5,6
Biraz tarif idem tarik-i hakdan	**7**

2. DİZE

Aşk ateşi cism-i cana düşüptür	
Hak ateşi (ataşı) cism-i (ü) cana düşüptür (düşüpdür)	4,5,6
Aşk ataşı şirin cana düşübdür	**7**

3. DİZE

Dünya zulmat (zulmet) bu yer gökler yok iken (yoğiken)	1,2,3,4,5,6
Dünya zülmatda yer gök yoğiken	**7**

4. DİZE

Şölveliğe hangi dane düşüptür	1,2,3,4
Şölveliği hangi dane düşüptür	5,6
Bir ifrit ki şöhret şana düşübdür	**7**

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Ol dane yürüdü tıfıl çağ iken 1,2,3,4,5,6

2. DİZE

Nura gark olmuştu resmi ağ iken 1,2,3,4,5,6

3. DİZE

Melekler var iken (variken) insan yok iken (yoğiken) 1,2,3,4,5,6

4. DİZE

Bir ifrit şöhreti şana düşüptür 1,2,3,4,5,6

3. DÖRTLÜK (7. Künye 2. Dörtlük)

1. DİZE

Şöhret ile şanı aldı destine 1,2,3,4,5,6
Şöhret ile şan ki aldı destine **7**

2. DİZE

Od yağaydı kâr etmezdi üstüne 1,2,3,4,5,6
Od yakaydı kelam itmezdi üstüne **7**

3. DİZE

Meyli (meyil) düştü ol danenin kastine 1,2,3,4,5,6
Meyl içdi ol danenin kasdına **7**

4. DİZE

İkisi de bir meydana düşüptür (düşüpdür,
düşübdür) 1,2,3,4,5,6,**7**

4. DÖRTLÜK (7. Künye 3. Dörtlük)

1. DİZE

Meydana girende cevelan (cevelen) eder 1,2,3,6
Meydana girende celvane (celvanı) eder 4,5
O meydan içinde cevlana iner **7**

2. DİZE

Döktü (tökdi) oyunbazlık eyledi hüner 1,2,3,4,5,6,**7**

3. DİZE

Ol dane lâine bir pençe döner	1,2,4,7
Ol dane lâine bir peçe döner	3
Ol vâde lâine bir pençe döner	5,6

4. DİZE

Onun işi pek yamana (yamane) düşüptür (düşüpdür)	1,2,3,4,5,6
Divin işi pek yamana düşübdür	7

5. DÖRTLÜK (7. Künye 4. Dörtlük)

1. DİZE

Yaman oldu (oldı) aklı gitti (gitdi) başından	1,2,3,4,5,6,7

2. DİZE

Kanlar söktü (sökdi) üç yüz altmış dişinden	1,2,3,7
Kanlar söktü üç yüz altmış altı dişinden	4
Kanlar söktü otuz iki dişinden	6
Kanla söktü otuz iki dişinden	5

3. DİZE

Hurma kökü (köki) ulaştırdı (ulaşdırdı) peşinden	1,2,3,4,5,6,7

4. DİZE

Bend oluben (oluban) dev cihana düşüptür	1,2,3,4,5,6
Bend idüb de div cihana düşübdür	7

6. DÖRTLÜK (7. Künye 5. Dörtlük)

1. DİZE

Cihanda eynine (aynına) giyindi (geyindi) kara	1,2,3,4,5,6
Cihana ki indi eğnine kare	7

2. DİZE

Baktı vücuduna söküldü yara	1,2,3,4,5,6
Bakdı vücudına sökülmüş yare	7

3. DİZE

Çok nebiyye (nebiye) vardı bulunmaz çare	1,2,3,4,5,6
Çok nebi bulmadı derdine çare	7

4. DİZE

Dedi yolun Süleyman'a düşüptür (düşüpdür)	1,2,3,4,5,6
Divin işi Süleyman'a düşübdür	7

7. DÖRTLÜK (7. Künye 6. Dörtlük)

1. DİZE

Vardı Süleyman'a usandım candan	1,2,3,4,5,6
Süleyman'a vardı usandım candan	7

2. DİZE

Bu ne kargış (gargiş) idi (kargışıdı) azat (âzad) et (it) benden	1,2,3,5,6,7
Bu ne karğıştı azad et benden	4

3. DİZE

Süleyman dedi (didi) ki korkaram (korkarım) ondan	1,2,3,4,5,6,7
Süleyman dede iki korkaram ondan	5

4. DİZE

Senin yolun o divana düşüptür (düşüpdür)	1,2,3,4,5,6
Senin işin ol divana düşübdür	7

8. DÖRTLÜK (7. Künye 7. Dörtlük)

1. DİZE

Vardı o divanda durdu ağladı	1,2,3,4,5,6
Ol divana vardı yürek dağladı	7

2. DİZE

Her derdini peygambere söyledi	1,2,3,4,5,6
Her işini peygambere ağladı	7

3. DİZE

Dedi (didi) ifrit (irfit) seni kimler bağladı	1,2,3,4,5,6,7

4. DİZE

Hemen (haman, heman) gözü (gözi) Haydar Kân'a (kene) düşüptür (düşüpdür, düşübdür)	1,2,3,4,5,6,7

9. DÖRTLÜK (7. Künye 8. Dörtlük)

1. DİZE

Haydar Kân af (afv) edip (idüb) bendini açtı (açdı)	1,2,3,7
Haydarken bend edip bağını açtı	4
Haydar kân bağlayıp gözünü açtı	5,6

2. DİZE

Nice şuhur (şühür, şühur) hafta seneler geçti	1,2,3,4,5,6
Nice hafta şehver (?) seneler geçdi	7

3. DİZE

Engin şerbetinden yüzlerde içti	1,2,3,4
Engin şerbetinden yüzlerce içti	5,6
Baygun şerbetini yüzlerden içdi	7

4. DİZE

Der (dir) Zülâlî bahr-i (bahr-ı) ummana düşüptür (düşübdür)	1,2,7
Der Zülâlî bah-i ummana düşüptür	3
Der Zülâlî bahr ummana düşüptür	4,5,6

22 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- Elimizdeki yazmada bu zincirleme ile ilgili bilgiler şöyledir: *"Gelüb Damal'da Türkmanlar'dan Sarı Ali'ye misafir oldı. Ali buna: 'Zülâlî usta Şenlik Türkmanlar'a eyi birşey söyleyemedi; sen birşey söyle de peşkeşin çok olsun' didi. Bunun üzerine Zülâlî Bektaşî ananesine göre aldı: (Caburyalı Kör Mevlüd ağzından yazılmışdır.)"*

2- İlk altı künyede ikinci sırada yer alan dörtlük yedi numaralı künyede yoktur. Yedi numaralı künyede bu dörtlüğün eksik olmasına rağmen yine de zincirlemenin bozulmamış olması ilginçtir.

3- Yedi numaralı künyenin ikinci dörtlüğünün son dizesi, diğer altı künyede üçüncü dörtlüğün son dizesi olarak yer almaktadır.

4- Yedi numaralı künyenin ilk dörtlüğünün son dizesi diğer altı künyede ikinci dörtlüğün son dizesidir.

23 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâli, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür

Eserleri Dizisi: 154, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 123, MEB Bas., İstanbul 1990

(2) Abdullah OKTAY; Serhat Kars Gazetesi, "Karslı Saz Şairleri", 24 Eylül 1982, sf. 2

(3) M. Fuat KÖPRÜLÜ; XIX. Asır Sazşairleri, Türk Saz Şairleri, II. Basım, Millî Kültür Yay., Türk Dili ve Ed. Serisi, Nr: 01-4, sf. 625

(4) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 45, Özen Mat., Ankara 1987

(5) M. Fahrettin ÇELİK; Doğuş, "Kars İli Şairlerinden Posoflu Âşık Zülâlî", Ağustos 1939, sf. 17-18

(6) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Deli gönül kanatların (kanadların) açuptur (açıptır, açubdur) — 1,2,3,4,5,**6**

2. DİZE

Dolanır (tolanır) semayı ener (iner) bu gönül — 1,3,4,5,**6**

Dolanır semayı ener bu gün — 2

3. DİZE

Biner aşk atını murad (murat) almağa — 1,2,3,4,5,**6**

4. DİZE

Her kim ne diyerse (deyerse) kanar bu gönül — 1,2,3,4,5,**6**

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Bazı devlet kuşu konar başına — 1,2,3,4,5

Bazı devlet gelür konar başına — **6**

2. DİZE

Bazı muhannetlik eder (ider) eşine — 1,2,3,4,5,**6**

3. DİZE

Yiğidi (igidi) salanda (salan da) aşk ataşına (ateşine) — 1,2,3,4,5,**6**

4. DİZE

Bazı sevda çeker yanar bu gönül	1,3,4,5,6
Bazı sevda çeker kanar bu gönül	2

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Zülâlî (Zülâl'i) çağın yamandır hâlim	2,3,4
Zülâlî çağırır yamandır hâlim	1,5

2. DİZE

Gece (gice) gündüz hakka zikreder (zikr ider) dilim	1,2,3,4,5

3. DİZE

Kısmeti tükenip gelende ölüm	1,2,3,4
Kısmeti tükenip (tükenüb) görende ölüm	5,6

4. DİZE

Yavaşmaz su tökün söner bu gönül	1,3,4
Yavaşamaz bu tökün söner bu gönül	2
Yavaşmaz su tökim (tökem) söner bu gönül	5,6

(Suskab'da Molla Ya'kub defterinden)
- Olur Gönül-
24

Gönül senden vasf-ı şikâyetim var
Bazı bâb-ı aşka rah olur gönül
Sana destan gibi hikâyetim var
Bazı hicran olur âh olur gönül
***
Bazı meyil virmez fani dünyaya
Bazı tayrân ider arş-ı alâya
Bazı pervaz idüb çıkar hevaya
Bazı güneş yıldız mâh olur gönül
***
Bazı Hind Yemen'den harac getürür
Bazı yüz bin köle alur götürür
Bazı sultan olur tahta oturur
Bazı bir diyara şah olur gönül
***
Bazı firkat olur düşer ağyara
Bazı Rüstem olur döner Haydar'a
Zülâlî bu derde bulunmaz çare
Bazı yâre kıblegâh olur gönül

- Ben Bugün -

25

Bir bade içmişem pirler elinden
Tolanırım bu cihanı ben bugün
Garib bülbül ayrı düşdüm gülümden
Mesken itdim bağ viranı ben bugün

***

Gözlerim kan ağlar âh çeker yürek
Cenab-ı mevladan dilerim dilek
Güherin şahlığın terk itmek gerek
Gezim bulam mürşid anı ben bugün

***

Zülâlî kesmeyor dilin dilekden
Yokdan bir ataşdır yanar yürekden
Bir güzel sevmişem huri melekden
Arşda gördüm mihribanı ben bugün

- Olur -

26

Ebrusı hilalin çeşm-i siyahın
Öyle güzellerde kerâmet olur
Çirkin olanlara olmayın yakın
Onların her işi melâmet olur

***

Her kim ide ilm ü ahlaka hizmet
Bâb-ı faziletden yetişir himmet
Maarifden ceryan ider hakikat
Cehalet bezminde cinayet olur

***

Gülün olmasaydı takdiri ezel
Üç ayda bir olur goncası hezel
Eğer ki bir yerde olmasa güzel
Orada ne hayr-ı inayet olur

***

Güzelin her sözi gül anber kokar
Çirkinin bir sözi insanı yakar
Dir Zülâlî çirkinlerden ne çıkar
Olsa güzellerden şefa'at olur

- Değil -

27

Yüz bin haznem olsa yüz bin define
Bir zerre mikdarı itibar değil
Her sultan şahlığın ahiri fena
Kimse bu âlemde hükümdâr değil

***

Bir yaşında taldım havf-ı küsufa
Beş yaşında düşdüm pek teessüfe
On yaşında Ya'kub oldum Yusuf'a
Mısr'a toğrı ağladığım âr değil

***

Yeni tabir itdim ben bu rüyayı
Dahi sevmez oldum bu masivayı
Bab-ı hakikatde buldum mevlayı
Cihanın güzeli bize yâr değil

***

Küh u sahra bize mesken yazıldı
Leyla diye diye bağrım ezildi
Her neden tutduysam elim çözüldi
Zülâlî talihin bahtiyâr değil

- Ocağında -

28

Gel gönül eyliyim sana nasihat
Hıfz eyle namusın âr ocağında
Yapış tarikate bulasın rahat
Cehd eyle kalasın kâr ocağında

***

Meclisinde bâdesine irmedim
El uzadub gonca gülin dermedim
Âşıklığın bir vefasın görmedim
Mecnun tek atdılar kor ocağında

***

Çekerim sevdayı bu nasıl hikmet
Yaratdı yerleri gökleri kat kat
Resulden şefaat mevladan imdad
Yakma Zülâlî'yi nâr ocağında

29

Hab-ı nazda yatan uyan didiler
Marifet babıdır eyle niyazı
Cem oldı erenler yüzler yediler
Kimin imran okur kimin elfazı

***

Sundılar bir kadeh ağ inci la'lden
Süd hamır selsebil lezzeti baldan
Bir bade virdiler âb-ı zülâlden
Aşkın şarabıdır ider mest bizi

***

Bir ceyran tutdılar seyran bağında
(Bir huri almışlar cennet bağından)
Cennet-i alâda rıdvan bağında
Kimin lebbin okur turmuş sağında
Zülâlî'yim gördüm o selvi nâzı
(Zülâlî'yim gördüm o serfezayı)

30

Meğer o yâr beni gayet severmiş
Utanmış işaret eyliyememiş
Hasret ataşıma düşmüş alışmış
İnüb deryaları boylıyamamış

***

O yârin lebinden emdiklerimi
Unutmuş bu kadar didiklerimi
Bileydi yıkmazdı gediklerimi
Münafık elinden söyliyememiş

***

Dir Zülâlî o yâr bizden bezmezdi
Mektubunda asi cevab yazmazdı
Zalim böyle mahzun hasret gezmezdi
Ah u figanım dinliyememiş

31 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 100, Özen Mat., Ankara 1987

(2) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Kimseler bilmesin dat figanımı	1
Kimseler bilmesin ah figanımı	2

2. DİZE

Ağladım gözümü (gözimi) yaşlayamadım (yaşlıyamadım)	1,2

3. DİZE

Dedim (didim) yâr duymasın dert (derd) hicranımı	1,2

4. DİZE

Yâr derdine derman işleyemedim (işliyemedim)	1,2

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Yâr ismin okudum ilk hece ile	1,2

2. DİZE

Yârdan doyulur mu (mı) bir gece (gice) ile	1,2

3. DİZE

Seksen bin temenna bin rica ile	1,2

4. DİZE

Buse aldım amma dişleyemedim	1
Gine yâr gönlüni hoşlıyamadım	2

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Elmas yakut aldım Hint'ten Yemen'den	1

2. DİZE

Kumaş ısmarladım Şam'dan İran'dan	1

3. DİZE

Paris Londora'dan Çin'den Turan'dan 1

4. DİZE

Yine yar gönlünü hoşlayamadım 1

4. DÖRTLÜK (2. Künye 3. Dörtlük)

1. DİZE

Niçin Zülâlî meyl verdin bir yara 1

Niçin Zülâl meyil virdin bir yâra 2

2. DİZE

Vefadâr değilsin o şivekâra 1,2

3. DİZE

Var mı benim gibi (kimi) bir bahtı kara 1,2

4. DİZE

Dün gece yar geldi karşılayamadım 1

Dün gice yar gelmiş karşılıyamadım 2

31 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- 1 numaralı künyede yer alan üçüncü dörtlük, 2 numaralı künyede yer almamaktadır.

2 2 numaralı künyenin ikinci dörtlüğünün son dizesi, 1 numaralı künyede üçüncü dörtlüğün son dizesi olarak yer almaktadır.

32 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 169, MEB Bas., İstanbul 1990

(2) Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri 2. Kitap, sf. 81-82, Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978

(3) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 69, Erzurum 1973

(4) Karsaklı; Kars İli, "Posoflu Âşık Zülâlî (1873-1959)", 1 (1), (Özel Sayı: Çıldır-Ardahan-Hanak-Posof), sf. 71, Yeni Desen Tic. Ltd. Şti. Mat., Ankara 1966

(5) İ. Ünver NASRATTINOĞLU, Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 50, Özen Mat., Ankara 1987
(6) Mustafa TURAN; Kars Haber Gazetesi, "Dörtlüklerle Öğütler", 14.2.1983
(7) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Bir yiğit (igit) dünyayı etse (itse) ihtiyar	1,2,3,4,5,6,7

2. DİZE

Ona bir ticaret kârsız ne lezzet	1,2,3,4,5,7
Ona bir ticaret kârsız ne gerek	6

3. DİZE

İster bâkî olsa eyyam-ı bahar	1,2,3,4,5,6
İster bâkî olsun eyyam-ı bahar	7

4. DİZE

Bülbüle goncasız (gonçasız) hârsız (harsiz) ne lezzet	1,2,3,4,5,6,7

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Aşkın çöllerini gez heves ile	1,2,3,4,5
Aşkın çöllerini gez hoş hevesle	7

2. DİZE

İstersen Mecnun ol Leylâ'yı sesle	1,4,5,7
İstersen Mecnun ol Leylâ'yı ara	2,3

3. DİZE

Geldi güz eyyâmı yüz bin bağ besle	1,2,3,4,5,7

4. DİZE

Ayvasız (hayvasız) turunçsuz narsız ne lezzet	1,2,3,4,5,7

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Dosta dost ol amma imanlı gerek	1,2,3,4,5

2. DİZE

Dost gamlıysa sen de hicranlı gerek 1,2,3,4,5

3. DİZE

Bazan (bazen) gönül dağı dumanlı gerek 1,2,3,4,5

4. DİZE

O dağa fırtına karsız ne lezzet 1,2,3,4,5

4. DÖRTLÜK (7 Künye 3. Dörtlük)

1. DİZE

Zülâlî olmuştur (olmuşdır) sıdk u (sıtkı) vefadan 1,2,3,4,5,7

2. DİZE

Kalmadı gam mihnet (minnet) cevrü (cevr ü) cefadan 1,2,3,4,7

Kalmadı ömür geçer zevk-ü sefadan 5

3. DİZE

Derler (dirler) ömür geçer zevkü (zevk u, zevk ü) safadan (sefadan) 1,2,3,4,5,7

4. DİZE

Âdeme (adama) dost cana yârsız ne lezzet 1,2,3,4,5,7

32 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- 7 numaralı künyede Zülâlî'nin şiirine Varzınalı Müdamî'nin yapmış olduğu nazire de yer almaktadır. Bu künyede Varzınalı Müdamî'nin yapmış olduğu nazire, Zülâlî'nin dörtlüklerinin arasına girmiştir.

2- 7 numaralı künyede Varzınalı Müdamî'nin nazire yaptığı tüm dörtlükler yer alırken, Zülâlî'nin yazmış olduğu üçüncü dörtlüğe tesadüf edilememektedir.

3- 6 numaralı künyede yalnızca birinci dörtlük yer almaktadır.

4- Aşağıda Varzınalı Müdâmî'nin naziresi verilmektedir:

*Bir iğit gurbetde eylese karar**
Ona bir mekânsız yersiz ne lezzet
İsterse yetişsin fasl-ı nev-bahar
Bağçeye bağmansız bârsız ne lezzet

***

Aşkın sermestliğin eyle daim yâd
Görince meyl itdi Şirin'e Ferhad
İster senin olsun hep mülk-i Bağdad
Çalışmazsan eğer varsız ne lezzet

***

Âşıkın içdiği tolu sim kâse
Geyer köhne aba destinde asâ
Götür koy bülbüli altun kafese
Ona bir goncasız hârsız ne lezzet

***

Müdâm kibirlenme düşün ezelin
Solar bir gün o levhteki gazelin
Kişiye virseler dünya güzelin
Hayâsız numussuz ârsız ne lezzet

---

* Varzınalı Müdami'nin aynı ayaklı söylemiş olduğu şiirdir. Yazmada Zülâlî'nin yüzmış olduğu dörtlüklerin arasında yer almaktadır.

- Gerek -

(Seyrana gitmek isteyen karısına)

33

Yazsam vasfın senin çınar boylı yâr
Kaddinle bir misal tubâlar gerek
Nakş olmuş kaşında hat ü sim ü zer
Geyüb sallanmağa kebâlar gerek

***

Bülbüller şakımaz inme bağlara
Gül gülistan mesken olur zâğlara
Böyle nezaketli çıkma tağlara
Yaylamız müzeyyen zibâlar gerek

***

Dir Zülâlî bu bir şan-ı muazzam
İkbâli mükerrem emr-i mufahham
Akşam sabağ(h) ister sad hezâr hemdem
Yanında bin türlü cebâlar gerek

- *Virildi* -

34

Şükr senden olsun takdir-i irade
Arzuhalim bir hünkâra virildi
--------- hicranım gezer arada
Belki adil zulümkâra verildi

***

Lale nergis gülşan seyrine kaçar
Bülbül feryad idüb bağrını biçer
İlin bağı günde üç beş gül açar
Bizim bir bağ bahtıkâra verildi

***

Zülâlî neylesin bunca mihnete
Bunca meşakkate bunca zahmete
Herkes nasib oldı dar-ı şefkate
Bizim mensubumuz nâra virildi

35 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen yazarlar Dizisi: 40, sf. 41-42, MEB Bas., İstanbul 1990

(2) M. Fahrettin ÇELİK; Doğuş, "Kars İli Şairlerinden Posoflu Âşık Zülâlî", Ağustos 1939, sf. 18-19

(3) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Bir çiçek açılıp (açılub) bir gül bitmekle	1,2,3

2. DİZE

Yaz ayına ilkbahara fayda ne	1,2,3

3. DİZE

Bülbül goncasına karşı ötmekle	1,2,3

4. DİZE

Hayıf onun bahtı kara fayda ne	1,2,3

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Bir dertli canından kan almağıle (almağ ile)	1,2,3

2. DİZE

Bir adam öldürüp şan almağıle (almağ ile)	1,2,3

3. DİZE

Bir fakir astırıp (asdırup) can almağıle (almağ ile)	1,2,3

4. DİZE

Ya sultan ya hünkâra fayda ne	1
Ya sultana ya hünkâra fayda ne	2,3

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Zülâlî kim dedi felekle elleş	1,2
Zülâlî'm kim didi felekle elleş	3

2. DİZE

Bin gam yelkenini sahile yanaş	1,2,**3**

3. DİZE

Bibeytin bağına çalsa bir güneş	1,2
Bi-beytin bağına düşse bir güneş	**3**

4. DİZE

Verân (viran) bağa çâr duvara (divara) fayda ne	1,2,3

35 Numaralı Şiire Dair Not:

1- 3 numaralı künyede şiir ile ilgili şu bilgiye yer verilmektedir: *"Bunı* (şiir kastedilerek) *güya Ardahan'da Sümmânî ile Şenlik'e ayak söylemişdir."*

- Yavaş yavaş -
(Sümmânî ile)

36
Sümmânî :

Ala gözlerine kurban oldığım
Geyin libasların gel yavaş yavaş
O güzel kaşların boyanmış kana
Ağlama sevdiğim gül yavaş yavaş

Zülâlî :

Gel gönül gel sana virem nasihat
Tarikat babını bul yavaş yavaş
Cehd eyle ki toğrı yola varasın
İzini cennete sal yavaş yavaş

Sümmânî :

Toldur nargileyi toldır tazele
Saraldı gül benzim döndi gazele
Öz elinnle indir beni mezara
Üstüme sallarım sal yavaş yavaş

Zülâlî :

Merd olan nemerde dimez halini
İğid odur esirgemez malını
Zebaniler kesmiş iblis yolunu
Aldadırlar gönül gel yavaş yavaş

Sümmânî :

Sümmânî dir eyle hakka niyazı
Bir güzel sarmamış olmanam razı
Fasıl tamam oldı kılak namazı
Yapalım ahrete yol yavaş yavaş

Zülâlî :

Dir Zülâlî dad figanım artanda
Emanetdir turduğımız vatanda
Va'dem tekmil olub günüm bitende
Azrail canımı al yavaş yavaş

37

(Bundan sonra benim topladığım şiirler defterinde "göremedim" ayaklı vezin, birinci kitabda "bulamadım" ayaklı:

Namerd kapusunda bir zaman kaldım
Elinden beş pare kâr bulamadım

beytiyle başlayan destan gelmektedir. Bende yedi, sizin kitabda on hane olan bu destanın bendeki şeklinde şu iki hane eksik kalıyor, lütfen bunları da tamamlarsanız on iki hane olmuş olur; (noktalı yerler yazıyla)

....
....
Gönül sahrasında bağlar besledim
Alma hayva üzüm nar bulamadım

***

.... nice şadlık uçurdum
Nice günler nice yıllar geçirdim
Nice devran nice fırsat kaçırdım
....

38

Bugün vardım dost bağına serviye zâr ağladır
Karga güle taaşşuk itdi bülbüli nâr ağladır
Dost elinden mey içinler dağladır sinesini
Gizli sevda derununda iğidi âr ağladır

***

Gönül andan edalanır ne için üryandasın
Ta ezelden malik oldı hicran okı candasın
Kesildi sabr u kararım Şah-ı Lokman kandasın
Yandı bağrım oldı püryan âşıkı nâr ağladır

***

Hicrin oku vücudımda gamdadır pusatımız
Gitdi elden iktidarım kalmadı cüretimiz
Teşne canım vir piyale ah çeker cesedimiz
Dir Zülâlî aşk elinden bizi bir yâr ağladır

39

Hiç usanmaz gönlümüz var bir yâra mail gezer
Virseler dünya malını eylemez kail gezer
Harc itdim dünya varını bulmadım çaresini
Mecnun olmuş gam tağında büsbütün sail gezer

***

Tekebbür dersini alan tiz okur zevalini
Ben didikçe anlamadan hakikat kemalini
Değme kimse bilebilmez sırrını ahvalini
Anlamaz vaaz nasihat her daim cahil gezer

***

Ey Zülâlî ne çekersin dünyanın kaygusını
Söyle gönül çare bulsun efkârın duygusını
Her mahalde harc idersin ârını namusını
Ol sebebden kimse dimez bu adam kâmil gezer

40 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen yazarlar Dizisi: 40, sf. 196, MEB Bas., İstanbul 1990
(2) Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri 2. Kitap, sf. 104, Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978
(3) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 49-50, Erzurum 1973
(4) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 142, Özen Mat., Ankara 1987
(5) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Tebdil oldu (oldı) mâh-cemalım (cemalim) sanma cevanım(civanım, civanam) bugün 1,2,3,5
Tebdil oldu mahcemalım sanda civanım bugün 4

2. DİZE

Mısr'a sultan Yukub (Yakup) oğlu (oğlı) Yusuf Kenan'ım (Kenan'am) bugün 1,2,3,4,5

3. DİZE

Nice yıldır sarraf oldum âşıklar serdarıyım (serdarıyam) 1,2,3,4,5

4. DİZE

Boncuk olmaz hazinemde lâ'l-i (lâli, la'l ü) mercanım (mercanam) bugün 1,2,3,4,5

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Sefinem girdap (girdab) içinde reisler halatıyım (halatıyam) 1,2,3,4,5

2. DİZE

Yedi iklim (yıklım) çâr köşenin (küşenin) yazılan beratıyım (beratıyam)	1,2,3,4,5

3. DİZE

Ülke aparan cihana Atatürk celladıyım	1
Ülke ataran cihana Atatürk celladıyam	2
Ülke ataram İran'a Atatürk cellatıyam	3,4
Ülke açarım İran'a padişah celladıyam	5

4. DİZE

Bir elimde tîğ-i (tığı, tığ ı) şemşir (şimşir) çalar arslanım (arslanam) bugün	1,2;3,4
Bir elimde tığ-ı şimşir çalan arslanam bugün	5

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Der (dir) Zülâlî lâ'l-i (lâli, lâl-i, la'l ü) zümrüt (zümrüd) saçarım (saçaram) dane dane	1,2,3,4,5

2. DİZE

Ben sataman (satamam) tellal (dellal) için (içün) gezerim yane yane	1,2,3,4,5

3. DİZE

Mey doldurup mürşidimden içerim kane kane (kana kana)	1,2,3,4
Mah-ı taban mürşidimden içerim kane kane	5

4. DİZE

Gavvâsım (gavvazam, gavvasam) derya içinde bahr-i (bahri, behri, bahr-ı) ummanım (ummanam) bugün	1,2,3,4,5

Suskab'da Molla Ya'kub defterinde yazılan aşağıdaki divânînîn noktalı yerleri yırtık ve ----------- olduğından okunamadı.)

- Canan meded -

41

Başıma cihanı aşkı dâr iden canan meded
Od-ı güfrandan bu aşkı var iden canan meded
Her ne hicran yaresi ki cismime kâr eyledi
Bülbül .... gül kefesinde zâr iden canan meded

***

Bizi mestan (içmediğim (?) bir katre.... beni mestan eyledi)
Yandı dil alışdı ciğer (altun kafes ----- uçdı gönül feryad eyledi)
Aşkı .... gönlümün şehrini eyledi âbâd
(Vücudum şehrini yıkdı kâhı âbâd eyledi)
Hasta canlar derdine bimar iden canan meded

***

Dir Zülâl ki (derman -------------------------)
Hicran deryasın düşdi sefinemiz parçalar
Ar ve edeb şişesi vurdı aşık parçalar
Ey benim aklım alub .... iden canan meded

(Çıldırlı Sedayi'nin bir divânına ayak olan:)

42

Açılmış dostun bağında gülleri filankesin
Şekerden hâsıl olmadır dilleri filankesin
Gözleri canıma cellâd kaşları olmuş keman
Her biri hazine değer halleri filankesin

***

Ayvansaray ----------- ---------- döşenir
Cevahir kemer bende tarma şalın kuşanur
Beş bin deve katar olmuş Hind kumaşı taşınur
Tutulmışdır bezirgânı malları filankesin

***

Dir Zülâlî mailim ben güzeller öğmesine
Bu bir melek benzeridir benzemez değmesine
Sarraflar kıymet koyamaz göğsünün düğmesine
El pençe tura gerekdür kolları filankesin

43 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Yunus ZEYREK; Türk Edebiyatı, Zülâlî Kararî ile Kapışıyor II", 14 (159), Ocak 1987, sf. 53-54

(2) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 93-95, MEB Bas., İstanbul 1990

(3) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 31-33, Erzurum 1973

(4) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Ben âşığı gözlerinden tanırım	1,2
Ben âşığı sözlerinden tanırım	3,4

2. DİZE

Kahramanı gözlerinden tanırım	1,2,3
Döner ziya virir Âşık Zülâli	4

3. DİZE

Yanar ziyan verir Âşık Zülâlî	1,2,3
Kahramanı gözlerinden tanırım	4

4. DİZE

Döner ziyan verir Âşık Zülâlî	1,2,3
İner ziya virir Âşık Zülâlî	4

6. DÖRTLÜK

1. DİZE

Ustaza (ustaze) armağan bilinmez huyi (huyu, huyı)	1,2,3,4

2. DİZE

Şahan pençesinde yolunsa tuyi (tüyü)	1,2,3
Toğan pençesinde yolunsa tüyi	4

3. DİZE

Ben de içtim amma (ama) Carhala suyi (suyu)	1,2,3
Ben de içdim meğer Carhala suyı	4

4. DİZE

Deyin bu çocuğa bâde içmemiş	1,2,3
Sorun bu çocuğa bâde içdi mi	**4**

9. DÖRTLÜK

1. DİZE

Cünundur yalvarır o'nun zâtına	1,2
Cünundur yalvarır ulu zâtına	3
Cünundur ah ider ulu zâtına	**4**

2. DİZE

Keremiyle çıkar gögler katına	1,2
Keramet ile çıkar gökler katına	3
Marifetle çıkar gökler katına	**4**

3. DİZE

Giyer hellasın biner aşk atına	1,2
Giyer hüllesini biner atına	3
Giyer hüllesini aşkın atına	**4**

4. DİZE

İner ziyan verir gör bu Zülâlî	1,2
İnerse ziyan verir gör bu Zülâlî	3
İner ziya virir Âşık Zülâlî	**4**

10. DÖRTLÜK

1. DİZE

Sakin değil yâd diyara gelmiştir	1,2
Sâki değil yâd diyara gelmiştir	3
Sâfi değil yâd diyara gelmişdir	**4**

2. DİZE

Marifet dersini pirden almıştır (almışdır)	1,2,3,4

3. DİZE

Değmeyin Sefili teslim olmuştur	1,2,3
Korkman Sefilî'ye teslim olmışdır	**4**

4. DİZE

Deyin bu çocuğa bâde içmiştir	2,3
Sormayın bu çocuğa bâde içdi mi	**4**

5. DİZE (1. Künye 4. Dize)

Okuyup da manasını seçmiştir	1,2

11. DÖRTLÜK

1. DİZE

Ervah-ı ezelden aşıkız (aşığız) bizler	1,2,3,4

2. DİZE

Dile şikâr düşsem kanadım sızlar	1,2
Nere şikâr düşsem kanadım sızlar	3
Nerye şikâr düşse yüreğim sızlar	4

3. DİZE

El atar yüreğen ciğerin közler	1,2,3,4

4. DİZE

İner ziyan verir gör bu Sefilî	1,2
Döner ziyan verir gör bu Sefilî	3
Kanar ziya virir Âşık Zülâlî	4

12. DÖRTLÜK

1. DİZE

Dellal (tellal) dükkânında mumcu (mumcı) değilim	1,2,3,4

2. DİZE

Mücevher satarım simci değilim	1,2
Mücevher satarım sinci değilim	3
Mücevher satarım camcı değilim	4

3. DİZE

Yolum tarikatta (tarikatde) remci değilim	1,2,3,4

4. DİZE

Deyin bu çocuğa bâde içmiştir	1,2,3
Sorman bu çocuğa bâde içdi mi	4

5. DİZE

Hakikatın yollarından geçmiştir	1,2

2. DÖRTLÜK (4. Künye 4. Dörtlük)

1. DİZE

Ustaza (ustaze) armağan tarlan kuşiydi (kuş idi)	1,2,**4**
Ustaza armağan terran kuşidi	3

2. DİZE

Şahan pençesinde ne bir işidi	1,2,3
Toğan pençesinde ne bir iş idi	**4**

3. DİZE

Ben de içtim amma (ama) ayran aşiydi (aşidi)	1,2,3
Ben de içdim toğrı ayran aş idi	**4**

4. DİZE

Deyin bu çocuğa bâde içmemiş	1,2,3
Sorun bu çocuğa bâde içdi mi	**4**

4. DÖRTLÜK (4. Künye 2. Dörtlük)

1. DİZE

Serçe ol ki fildir arslanlar için	1,2
Serçe var ki fildir arslanlar için	3
Serçe meydanında aslan yıkuptur	**4**

2. DİZE

Bu çocuk siz gibi bâde içmemiş	1,2,3
Sorun bu çocuğa bâde içdi mi	**4**

3. DİZE

Ayran da bâdedir çobanlar için	1,2,3
Ben de içdim meğer ayran çıkupdur	**4**

4. DİZE

Bu çocuk siz gibi bâde içmemiş	1,2,3
Sorun bu çocuğa bâde içdi mi	**4**

7. DÖRTLÜK (1,2,3 Nolu Künyeler)

1. DİZE

Bir düşersen pençemizin altına	1,2,3

2. DİZE

Vay deme çıkarsın gögler katına	1,2
Vay demez çıkarsın gökler katına	3

3. DİZE

Yanar ziyan verir Âşık Cihanî	1,2,3

4. DİZE

Döner ziyan verir Âşık Cihanî	1,2
Döner ziyan verir Âşık Zülâlî	3

8. DÖRTLÜK (1,2,3 Nolu Künyeler)

1. DİZE

Ben mecbur değilim bâde erbabı	1,2,3

2. DİZE

Çünkü âşıkların vardır hicabı	1,2,3

3. DİZE

Lop gibi yutarsın rakı şarabı	1,2
Lop diye içersin rakı şarabı	3

4. DİZE

Bu çocuk siz gibi bâde içmemiş	1,2,3

5. DÖRTLÜK (1,2,3 Nolu Künyeler)

1. DİZE

Yıldırım deseler (derseler) gögde (gökte) tanırım	1,2,3

2. DİZE

Pervaneyi nar başında tanırım	1,2,3

3. DİZE

Yanar ziyan verir Âşık Zülâlî	1,2,3

4. DİZE

Döner ziyan verir Âşık Zülâlî	1,2,3

3. DÖRTLÜK (1,2,3 Nolu Künyeler)

1. DİZE

Deryanın dibine dalınca dalgıç	1,2,3

2. DİZE

Karanlıkta yanar sanarsın turunç	1,2,3

3. DİZE

Yanar ziyan verir Âşık Kararî	1,2
Yanar ziyan verir Âşık Zülâlî	3

4. DİZE

Döner ziyan verir Âşık Kararî	1,2,3

3. DÖRTLÜK (4. Künye)

1. DİZE

Erbabını marifetinde tanırım	4

2. DİZE

Peykân okı değse tende tanırım	4

3. DİZE

Pervaneyi nâr üstünde tanırım	4

4. DİZE

Yanar ziya virir Âşık Zülâlî	4

5. DÖRTLÜK (4. Künye)

1. DİZE

Cennet zulmet ise mimde tanırım	4

2. DİZE

Ecinni şer ise remde tanırım	4

3. DİZE

Her daim her ------şemde tanırım	4

4. DİZE

Konar ziya virir Âşık Zülâlî	4

7. DÖRTLÜK (4. Künye)

1. DİZE

Av alan şahanı bağda tanırım	4

2. DİZE

Açılsa nurunı --------- tanırım	4

3. DİZE

Yıldırım diseler gökde tanırım	4

4. DİZE

İner ziya virir Âşık Zülâlî 4

8. DÖRTLÜK (4. Künye)

1. DİZE

Eğer ki ustaze olursa nöker 4

2. DİZE

Yoğısa cehd ile kaddini büker 4

3. DİZE

Ben de içdim fişne hoşafı meğer 4

4. DİZE

Sorun bu çocuğa bade içdi mi 4

43 Numaralı Şiire Dair Notlar :

1- 1,2 ve 3 numaralı künyelerde yer alan ikinci dörtlük, 4 numaralı künyede, dördüncü dörtlük; 1, 2 ve 3 numaralı künyelerde yer alan dördüncü dörtlük, 4 numaralı künyede ikinci dörtlük olarak yer almaktadır. Sıralamadaki bu farklılığın yanında kelimelerde de farklılıklar göze çarpmaktadır. Ancak bu durum anlamda farklılaşmaya yol açacak bir seviyede değildir.

2- 1,6,9,10,11,12. dörtlükler tüm künyelerde aynı sıradadır.

3- 3,5,7,8. dörtlükler ilk üç künyede ortak olarak yer almaktadır. 4 numaralı künyede ise bu dörtlükler ilk üç künyeden, kullanılan kelimeler ve anlam yönünden önemli farklılıklarla ayrılırlar.

4- Yazmamızda şiir ile ilgili aşağıdaki bilgiler verilmektedir: *"Batum'da Âşık Kararî ile görüşürken. (Poshov tarafında 'Urum âşıkı' diye tanılan Kararî'nin bende Trabzon'un Vakfıkebir -------- Polathaneli oldığını öğrenmiş ve bu ölen âşıkın Tercan taraflarından gitme bir alevî aileden oldığını tahkik itmişdim. Hadd-ı zatında mahir hatta usta bile olmıyan Kararî .... Aşağıdaki parçalar (43 numaralı ve daha sonraki şiirlerden bahisle Ö.G) sizin kitabda yoksa da Caburyalı Kör Mevlüd Ağa'dan ve Çorçovanlı Cafer Usta'dan yazılmışdır.*

Kararî yanına güya; biri Ermeni, biri Yahudi biri Frenk ve biri de Müslüman (Sefilî) olmak üzere dört çırağı var imiş. Daha muamma bulunmazdan önce aldı Kararî:"

44 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Yunus ZEYREK; Türk Edebiyatı, "Zülâlî Kararî ile Kapışıyor II", 14 (159), Ocak 1987, sf. 54

(2) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 97, MEB Bas., İstanbul 1990

(3) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 199, Özen Mat., Ankara 1987

(4) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 34-35

(5) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK (Kararî)

1. DİZE

Arşta bir cami var kimin yapısı	1,2,3,4
Feth olmaz kaleyem eyleme cengi	**5**

2. DİZE

Ara ki bulasın Âşık Zülâlî	1,2,3,4,**5**

3. DİZE

Orda bir horoz var nicedir rengi	1,2,3
Orada bir horoz var necedir rengi	4
Arşda bir horoz var nedendir rengi	5

4. DİZE

Ara ki bulasın Âşık Zülâlî	1,2,3,4,**5**

2. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Arşta cami Beytülmamur (Beyt el ma'mur) yapısı	1,2,3,4
Feth ider kaleyi eylerim niyaz	**5**

2. DİZE

Arar da bulurum Âşık Kàrarî	1,2,3,4
Sen söyle bilirim Âşık Kararî	4

3. DİZE	
Ordaki horozun (horuzun) beyazdır rengi	1,2,3
Orda bir horoz var beyazdır rengi	4
Arşdaki horozun rengidir beyaz	5
4. DİZE	
Arar da bulurum Âşık Kararî	1,2,3,5
Sen söyle bilirim Âşık Kararî	4

3. DÖRTLÜK (Kararî)

1. DİZE	
Ne mekândır bu dünyanın ortası	1,2,3,4,5
2. DİZE	
Kime teslim oldu ism'azam duvası (duası)	1,2,3,4
Kime teslim ism-i azam duası	5
3. DİZE	
O caminin vardır kaç minaresi (minarası)	1,2,3,4
Arşda bir cami var kaç minaresi	5
4. DİZE	
Ara ki bulasın evlat Zülâlî	1,2,3,4
Ara ki bulasın Âşık Zülâlî	5

4. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE	
Mekke derler (dirler) bu dünyanın ortası	1,2,3,4,5
2. DİZE	
Hızr'a teslim oldu ism'azam duvası	1,2,3
Hızır'a teslim oldu ismiâzam duası	4
Hızr'a teslim ism-i azam duası	5
3. DİZE	
O caminin vardır üç minaresi (minarası)	1,2,3
O camini vardır üç minaresi	4
Arşdaki camiin üç minaresi	5

4. DİZE

Arar da bulurum berbat Kararî	1,2,3,4
Arar da bulurum Âşık Kararî	5

5. DÖRTLÜK (Kararî)

1. DİZE

Kararî sözleri söyle yormuşi	1,2,3
Kararî sözlerin söylüyor muşi	4
Kararî lügatçe dilimiz Farsî	5

2. DİZE

Cebrail'e kimdir getirdi gûşi (güşi)	1,2,3,4
Kimdir Cebrail'e yaturdı guşi	5

3. DİZE

Nere bağlı beni insanın başi	1,2,3
Nereye bağlıdır beni insanın başı	4
Neye teşbih olur arş ile kürsi	5

4. DİZE

Ara ki bulasın balam Zülâlî	1,2,3,4
Ara ki bulasın Âşık Zülâlî	5

6. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Zülâlî Türkçeynen bulmuştur işi	1,2,3,4
Zülâlî Türk dili daima işi	5

2. DİZE

Cebrail'e Sıddık getirdi gûşi (güşi)	1,2,3,4
Sıddık Cebrail'e eyledi guşi	5

3. DİZE

Mağribe bağlı ben' insanın başi	1,2,3
Mağribe bağlıdır beni insanın başı	4
Arşa misal dirler insanın başı	5

4. DİZE

Arar da bulurum kölem Kararî	1,2,3,4
Arar da bulurum Âşık Kararî	5

44 Numaralı Şiire Dair Not :

1- Yazmamızda bu atışmanın Kol Köyü Muhtarı Eyüb Oğlu Binali'nin defterinden alındığı kaydedilmektedir.

45 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Yunus ZEYREK; Türk Edebiyatı, "Zülâlî Kararî ile Kapışıyor II", 14 (159), Ocak 1987, sf. 54

(2) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 95-96, MEB Bas., İstanbul 1990

(3) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 198 Özen Mat., Ankara 1987

(4) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 34, Erzurum 1973

(5) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK (Kararî)

1. DİZE

İncil'den iğvadan (ihvadan) öğretem (öğredim)
sana (seni) 1,2,3,4,5

2. DİZE

Gel oku asvası Âşık Zülâlî 1,2,3,4,5

3.DİZE

Dinen şüpheliyim (şüpheliyem, şübheliyim)
niyaz et (it) bana 1,2,3,4,5

4.DİZE

Kandırak bu nasî (nası) Âşık Zülâlî 1,2,3,4,5

2. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1.DİZE

Şeytan'a bu kemlik Mansur'a dârdır 1,2,3,4,5

2.DİZE

İnsanlardan âsi Âşık Kararî	1,2,3,5
İnsanlarda âsi Âşık Kararî	4

3.DİZE

Yedi ispat (isbat) bir de şahidim vardır	1,2,3,4,5

4.DİZE

Meyhane tuhfesi (tüffesi) Âşık Kararî	1,2,3,4,5

3. DÖRTLÜK (Kararî)

1.DİZE

Meylesin hayvanlar dağlarda gezen	1,3
Neylesin hayvanlar dağlarda gezen	2,4
Ne bilür hayva nar tağlarda gezen	5

2.DİZE

Avcı ne yapsın ki dönersin izen	1,2,3,4
Ne yesin avcular dönersin izen	5

3.DİZE

Gör ne cefa verir o mutruf kızan	1,2,3,4
Ne cefalar virdi bu mutrıb fizan	5

4.DİZE

Budumlu (Budumlı) hırkası Âşık Zülâlî	2,4,5
Dudumlu hırkası Âşık Zülâlî	1,3

4. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1.DİZE

Dağda baykuşa yâr olsa rağbetin	1,2,3
Dağda (tağda) baykuşlara olsa rağbetin	4,5

2.DİZE

Hakav cinsi derler artar rahmetin	1,2,3
Hak avcısı derler artar rahmetin	4
Hak avcusı dirler artar zahmetin	5

3.DİZE

Dilin âh u tabdan dönmüş sıfatın	1,2,3
Dilin âh u (ahu) tâbda dönmüş sıfatın	4,5

4.DİZE

Zehr-i mar tortası Aşık Kararî	1,3,4
Zehr-i mar torbası Aşık Kararî	2
Zahmeran turtası Aşık Kararî	5

5. DÖRTLÜK (Kararî)

1.DİZE

Kararî çektiğin hatta yazıla	1,2,3,4
Kararî sözlerin hatta yazı (y) la	5

2.DİZE

Bu gider her yandan gelir tenzila (tenzile)	1,2,3,4,5

3.DİZE

On beş putu (putı) götürüpsün (götürürsün) menzile	1,2,3,4,5

4.DİZE

Bir sıpa körpesi Âşık Zülâlî	1,2,3,4
Bir .... Âşık Zülâlî	5

6. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1.DİZE

Zülâlî seninle (sen ile) beraber gelir (gelür)	1,2,3,4,5

2.DİZE

İnende mağribe yol bacın (baçın,paçın) alır (alur)	1,2,3,4,5

3.DİZE

Hamur versen üç tarafa ceynenir (çeynenir, çiynenir)	1,2,3,4
Hamur virsem üç tarafta boş kalur	5

4.DİZE

İrevan (İravan) devesi hayvan Kararî	1,2,3,4,5

45 Numaralı Şiire Dair Not:

Bu karşılaşma ile ilgili olarak yazmamızda şu bilgilere yer verilmektedir: *"Sonradan Zülâlî'ye illâ benim muammamı 'askıcı' bulsun diyor. Zülâlî de muammayı İbranice kamış kaleminin cırlaması olarak bulunca, meclisde pek bozulan Kararî aşağıdaki parçayla bunı kandırmaya çalışırken sonradan işi söğmeğe çeviriyor:"*

46 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Yunus ZEYREK; Türk Edebiyatı, "Zülâlî Kararî ile Kapışıyor II,14 (159), Ocak 1987, sf.54-55

(2) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.:783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi:554,Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf.98, MEB Bas., İstanbul 1990

(3) Mecit TOKDEMİR;Kültür Bakanlığı HAGEM Arşivi, YB.67.0052, sf.17-18

(4) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf.35, Erzurum 1973

(5) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf.154, Özen Mat., Ankara 1987

(6) Ömer GÖZÜKIZIL;

1.DÖRTLÜK

1.DİZE

Ben bir nesne gördüm rızkına muhtaç
(mohtaç,muhtac) 1,2,3,4,5,6

2.DİZE

Dört kitab (kitap) okusa dersi bendeyler
(bent/bend eyler) 1,2,3,4,5,6

3.DİZE

İzhâr değil Kur'an almış âyattan (ayetten) 1,2,3,4,5
İ/Ezha değil Kur'an almış ayâtdan **6**

4.DİZE

Öğrenir Arabi Farsi bendeyler (bent/bend eyler)	1,2,3,4,5,6

2.DÖRTLÜK

1.DİZE

Mağrip emrindedir maşrıktan (maşrıkdan) işi	1,2,4,5
Mağrip (mağrib) emrindedir meşrikte (maşrıkda) işi	3,6

2.DİZE

Çeker şuhur hafta yaz bahar kışı	1,2,4,5
Çekâr şuhuratta yaz bahar kışı	3
Çeker şehver hafta yaz bahar kışı	6

3.DİZE

Zûlmetse (zûlm etse/itse) ağlatır (ağladır) ayı güneşi	1,2,4,5,6
Zulmatta ağladır ayı güneşi	3

4.DİZE

Dünya (dünne) âlem cümle nâsi bendeyler (bent eyler)	1,2,3,5
Cümle âlem cümle nası bend eyler	4
Bunca âlem cümle nâsı bend eyler	6

3.DÖRTLÜK

1.DİZE

Zülâlî beraber ululuğ (ululuk) etse (itse)	1,2,3,4,5,6

2.DİZE

Cehennem cinana veliluğ (velilik) etse (itse)	1,2,3,4,5,6

3.DİZE

Yer gög (gök) hökmündedir (hükmündedir) deliluğ (delilik) etse (itse)	1,2,4,5,6
Yer gög emrindedir delilik etse	3

4.DİZE

Levh-i (levhü, levh ü) mahfuz arşı (arş-ı, arşi) kürsi (kürsü) bendeyler (bend/bent eyler)	1,2,3,5,6
Levhi mevhus arşı kürsi bendeyler	4

47 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Yunus ZEYREK; Türk Edebiyatı, Zülâlî Karari ile Kapışıyor II,14 (159), Ocak 1987, sf.55

(2) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi:554,Öğretmen Yazarlar Dizisi:40, sf.99, MEB Bas.,İstanbul 1990

(3) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf.35 Erzurum 1973

(4) Ömer GÖKÜKIZIL;

1.DÖRTLÜK

1.DİZE

Usta bu şeher cevlân eyledin	1
Usta bu şeheri cevlan eyledin	2,3
Âşık bu şehri cevelan eyledin	4

2.DİZE

Ettin ticareti kârın ......rim	1,2
Ettiğin (ittiğin) ticaret kârın s....im	3,4

3.DİZE

Yıkıldı hisarın oldu harabe	1,2,3
Bozuldu hisarın oldı harabe	4

4.DİZE

Bağçeyi bağbanın bârın .....rim	1,2
Bahçe bağ barın s....im	3
Bağçeli bağmanın barın	4

2.DÖRTLÜK

1.DİZE

Yanar yüreğim sönmüyor nârı	1,2
Yanar yüreğimin sönmüyor nârı	3
Gurbeti dolanmış eylemiş kârı	4

2.DİZE

Yardımcımız vardır Cenab-ı Bârı (Cenâbi Bari)	1,2,3
Toğrı ki yoh imiş namusı ârı	4

3.DİZE

Yeni dağda inmiş kocaman karı	1
Yeni dağdan (tağdan) inmiş kocaman karı	2,3,4

4.DİZE

Ayranın loğanın lorun ....rim	1,2
Ayranlı loğanın lorun s....im	3
Ayranlı revganlı lorun	4

3.DÖRTLÜK

1.DİZE

Sakalın uzundur gözlerin hızma	1,2,3
Kulakların uzun gözlerin hızma	4

2.DİZE

Sakin ol otağında gurbeti gezme	1,2,3
Sakin ol otağda gurbeti gezme	4

3.DİZE

Orman yabanisi hınzırdan azma	1,2,3,4

4.DİZE

Hemşiren valide karın .....rim	1
Hemşiren validen karın .....rim	2,3,4

4. DÖRTLÜK

1.DİZE

Zülâlî bir cünun buldun çocuğu	1,2,3
Gördün mi buldığın cünun çocuğı	4

2.DİZE

Sakalın it kılı merkep (merkeb) kuyruğu (kuyruğı)	1,2,3,4

3.DİZE

Yedi meyhanede şarap tuluğu	1,2,3
Kendin meyhanede şarab tuluğı	4

4.DİZE

Aslı sendin nesli pirin ....rim	1,2
Aslı sendir nesli pirin s....im	3
Aslı samdır nesli pirin	4

5.DÖRTLÜK (4.Künye)

1.DİZE

Zülâlî pac alur kim geçse yoldan	4

2.DİZE

Var ise mar'fetin disene dilden	4

3.DİZE

Hiç talga çıka mı çamırlı gölden	4

4.DİZE

Erkânın milletin dirin	4

47 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- İkinci dörtlüklerin ilk iki dizesi, ilk üç künye ile son künyede tamamen farklıdır.

2- 4 numaralı künyede yer alan beşinci dörtlük diğer üç künyede yer almamaktadır. İlk üç künyede yer alan şiir dört dörtlükten mürekkeptir.

3- Zeyrek'e ait künyelerin ilkinde, birinci dörtlüğün ilk dizesi on hece iken, ikinci künyede aynı dize on bir hecelidir.

4- Yazmamızda şiir ile ilgili şu not yer almaktadır: "*Orada* (karşılaşmanın yapıldığı yerden bahisle) *döğüş çıkıyor ve Kararî savuşunca, Kara Hasan bir taşlama söylemesini rica idince:*"

IV KISIM

-İstanbul'da iken dediklerinden-

İstanbul'a hangi tarihde gittiğinizi burada bilen yokdır. Anlattıklarına: İstanbul'da Hacı Kemiş Efendi, Zülâlî'yi medrese görüb pek hoşlanıyor ve takdir idiyor; bir kâğıd yazarak evini ta'rif idiyor ve oraya gitmesini rica idiyor. Zülâlî de Hacı'nın konağına geliyor. Kızı Pezirad kâğdı alınca konağa alıyor ve şair oldığından aldı kız:

(Bu meselenin tafsilat ve hakikatini esirgemezseniz.)

48
Hüsn ü didarını gördiği kimi
Düşdi gönlümüze sehâvet bugün
Nazarın bağrıma vurdığı kimi
İtdim ikrarıma şehadet bugün

Zülâlî:
Hakikat bağında muhalif gezse
Odur âşıklara cinayet bugün
Takdir nasib itse mukadder yazsa
Belki ola hakdan inayet bugün

Kız:
Edhem oğlı hicran bağına gitdi
Mecnun Leyla diye canına yetdi
Bülbül muradını goncaya atdı
Kopa gül başına kıyamet bugün

Zülâlî:
Edhem oğlı hicran değil mi sultan
Çoklar bu aşk ile oldı Süleyman
Bahâsız bir bağa el koysa bağman
Elbet o bağ çeker nedamet bugün

Kız:

Perizad Hanım'ı koyma perişan
Gidüp gurbet ilde gezme dervişân
Elinden yadigâr bir ihsan nişan
Ola bendenize mükafat bugün

Zülâlî:

Zülâlî gurbetde firagun çeker
Bizi hatırızdan çarma ey nigâr
Üç hane sözim olsun yadigâr
Budur âşıklarda hidayet bugün

Kız kahve getirince, Zülâlî fincana el uzatıyor, kız da bâd heva olmadığını ve şiir söylemesini deyince:
49

Bugün dost bağına yâr gelür deyu
Süsen sünbül birbiriyle söyleşür
Belki bizim güle hâr gelür deyu
Bülbüller bir meclis kurmuş ağlaşur
xxx

Bir tarafdan selam turmuş periler
Bir tarafdan meleklerden çeriler
Bir tarafdan esma okur huriler
Bir taraftan elvan bâde dolaşur
xxx

Bir tarafdan gice olur gündüzler
Bir tarafdan nikâb geyer yıldızlar
Feriştahlar asumanı yaldızlar
Zülâlî bu ------- arşa ulaşur

50 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) M.Fahrettin ÇELİK;Doğuş, "Kars İli Şairlerinden Poshovlu Âşık Zülâlî",1 (42),Haziran 1939,sf.12-13

(2) Abdullah OKTAY; Serhat Kars Gazetesi, "Karslı Saz Şairleri: Âşık Zülâlî",17-18 Eylül 1982, sf.2

(3) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.:783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi:554,Öğretmen Yazarlar Dizisi:40,sf.151-152,MEB Bas.,İstanbul 1990

(4) ÖMER GÖZÜKIZIL;

1.DÖRTLÜK

1. DİZE

Gökdeki (gökteki) melekler hüri (huri, hûrî) gılmanlar	1,3,4
Gökteki melekler huri gılmanla	2

2. DİZE

Hüsnü (hüsn ü) cemâline çeker gam keder	1,2,3,4

3. DİZE

Mağrip meşrik (maşrık) bütün derya ummanlar	1,2,3
Mağrib maşrık bütün derya-yı ummanlar	4

4. DİZE

Mubarek (mübarek) kaşların seyrine gider	1,3,4
Mübarek kaşların seyrine	2

2.DÖRTLÜK

1. DİZE

Bir görmüş âh çeker sahralar taşlar	1,3,4
Her görmüş âh çeker sahralar taşar	2

2. DİZE

Cemâlen (cemâlân) olmuştur (olmuşdır) yüz bin savaşlar	1,3,4
Hüssün çün olmuştur yüz bin savaşlar	2

3. DİZE

Sularda semekler havada kuşlar	1,2,3,4

4. DİZE

Cümle sana âşık dâd figan eder (ider)	1,2,3,4

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Zülâlî benzetir (benzedir) şahaba (şihaba) zülfün	1,2,3,4

2. DİZE

Yanar ziya verir (virir) mahtâba (mehtaba) zülfün	1,2,4
Yanar ziya verir mahtâba yüzün	3

3. DİZE

Eğer ki bağlasan sahaba (sahâbe) zülfün	1,4
Eğer ki bağlasan sabaha zülfün	2
Eğer ki bağlasan şahaba zülfün	3

4. DİZE

Dünyaya gün çalmaz mahşere kadar	1,2,4
Dünyada ün çalman mahşere kadar	2

51 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf.60 Erzurum 1973

(2) Ali Berat ALPTEKİN - Esma ŞİMŞEK; Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1994, "Posoflu Âşık Zülâlî Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme", Kültür Bak. 1758, HAGEM Yay.: 224, Süreli Yayınlar Dizisi: 30, sf. 128, Ankara 1996

(3) Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri 2. Kitap, sf. 76, Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978

(4) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen yazarlar Dizisi: 40, sf. 158-159, MEB Bas., İstanbul 1990

(5) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 115, Özen Mat., Ankara 1987

(6) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Dedim ay (ey) kız bir ok vurdun bu cana	1,2,3,4,5
Didim ey kız güzelliğin vasf idim	**6**

2. DİZE

Dedi âşık benden aman diliyor	1,2,3,4,5
Didi çoğuları gelva (?) diliyor	**6**

3. DİZE

Dedim ki lâik misin (layık mısın) vezire hana	1,2,3,4,5
Dedim ki layıksın vezire hana	**6**

4. DİZE

Dedi vezir değil sultan diliyor	1,2,3,4,5
Didi padişahlar cilve diliyor	**6**

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Dedim hemen üç bin tümen yetmeli	1,2,3,4,5
Didim memen üç bin tümen idiyor	**6**

2. DİZE

Dedi sarraf beş bine de satmadı	1,5
Dedi sarraf beş bine de satmalı	2,3,4
Didi sarraf beş bine de satıyor	**6**

3. DİZE

Dedim şevkin ay güneşi tutmalı	1,2,3,4,5
Didim şavkın ayı güni tutuyor	**6**

4. DİZE

Dedi şûlemi Osman diliyor	1,5
Dedi ki şûlemi asmân diliyor	2,3,4
Didi yıldızlar da şelve diliyor	**6**

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Dedim sırmaların bezenmek için	1,2,3,4,5

2. DİZE

Dedi değil âşık uzanmak için	1,2,3,4,5

3. DİZE

Dedim kimler ile gezinmek için	1,2,3,4,5

4. DİZE

Dedi bilmem hangi gılman diliyor	1,2,3,4,5

4. DÖRTLÜK (6. Künye 3. Dörtlük)

1. DİZE

Dedim (didim) Zülâlî'yi koyma zerinci (zarıncı)	1,2,3,4,6
Dedim Zülâlî'yi koyman zerinci	5

2. DİZE

Dedi benim Anadol'da (Anadol 'u') birinci	1,3,4,5
Dedi benim Anadolu'da birinci	2
Didi benim bu yerlerde birinci	6

3. DİZE

Dedim sende vardır narı (nar-ı) turuncu	1,2,3,4,5
Didim ki neylersin narı turuncu	6

4. DİZE

Dedi bağçeye (bahçeye) gel bağban diliyor	1,2,3,4,5
Didi bağçelerde hayva diliyor	6

51 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- İlk beş künye dört dörtlükten oluşurken, altıncı künyede dörtlük sayısı üçtür. Altıncı künyede eksik olan dörtlük, üçüncü dörtlüktür.

2- Yazmamızda şiir ile ilgili şu bilgi yer almaktadır: *"Aldı bir daha Perizad Hanım'a:"* Burada ismi geçen Perizad Hanım ile İstanbul'da karşılaşmıştır Zülâlî.

Aldı memelerine: (Suskab'da Abbas Usta ağzından)
52
Didim güzel memen cana kasd ider
Didi eylemişdir kâr memelerim
Didim şavkın ayı güni mest ider
Didi asumanda kar memelerim
***
Didim satar isen eyliyek pazar
Didi nurdan halk eylemiş lem yezel
Didim hep mi böyle şimşeğe benzer
Didi ondan almış nâr memelerim
***
Didim goncalanmış olmuşsun bir gül
Didi çift iledir serv ile sünbül
Didim zağ eylemiş neylesin bülbül
Didi gül açanda bar memelerim
***
Didim Zülâlî'yi eyledin bi-hoş
Didi hublığımdan yanmakta baykuş
Didim aklımızı eyledin sarhoş
Didi bin beladır şer memelerim

Bundan sonra İstanbul'da söylenenlerden (Doğuş)da neşr idilmiş olan ve Tango kıza söylenen:
53
Bir ay gördüm teremvada şeklin insana uydurmış diye başlayan koşma ile
54
(Utanmasın) ve
55
(Gözlerin)
ayaklı şiir gelmektedir.

V KISIM

- Bursa'ya ilk gidişde-
Bursa'da (Murad Bek)e
*- Bugün_*

56 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 70, Özen Mat., Ankara 1987

(2) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf.39 Erzurum 1973

(3) Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri 2. Kitap, sf. 104-105 Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978

(4) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 197, MEB Bas., İstanbul 1990

(5) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Deli gönül cuş eyledi geldi efkâre(efkâra) bugün 1,2,3,4,5

2. DİZE

Bülbülüm feryad (feryat) ederim (iderim) derdime
çare bugün 1,2,3,4,5

3. DİZE

Bülbülüm bağı terk ettim viraneyi (viranayi,
veranayı) beklerim 1,3,4

Bülbülüm bağı terk ettim çöl viraneyi beklerim 2

Baykuş tek bağı terk itdim boş virânı beklerim 5

4. DİZE

Onun'çün döktüm alları kara giyerim bugün 1

Onun için döktüm alları giyerim kara bugün 2

Onun çün (onunçün) döktüm alları giyerim
kara bugün 3,4

Ayniçün bağa al tökdüm geyerim kara bugün 5

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Ey efendim utanırım (utanıram) namusumdan ârımdan 1,2,3,4,5

2. DİZE (5. Künye 3. Dize)

Bu yerlerde çok eylendim (eğlendim) destur
içem pirimden 1,2,3,4
Çok eğlendim bu yerlerde destur içün pirimden **5**

3. DİZE (5. Künye 2. Dize)

Dağa taşa diyen olsa yanar ahu (âh u) zârımdan 1,2,3,4
Tağa taşa soran olsa yanar âh u zârımdan **5**

4. DİZE

Âlem bana deli dese (dise) giderim yâre (yâra) bugün 1,2,3,4,**5**

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Der Zülâlî fikre daldım derdimiz hesab (hesap) iken 1,2,3,4
Dir Zülâlî fikre daldık derdimiz hesab iken **5**

2. DİZE

Mağrib (mağrip) maşrik (maşrık) indindedir ağlar mahi
tab (mahıtab, mahitab, mâh-i tâb) iken 1,2,3,4,**5**

3. DİZE

Mekânım Posof kazası sakinim Suskap (Suskab) iken 1,2,3,4
Mekânım Poshov kazası meskenim Suskab iken **5**

4. DİZE

Medet şahım sürgün etme sayri diyara bugün 1
Medet şahım sürügün etme sayrı diyara bugün 2
Medet şahım sürgün etme gayri diyara bugün 3,4
Meded şahım sürgün itme özge diyara bugün **5**

56 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- İlk dört künyede yer alan ikinci dörtlüğün ikinci dizesi, 5 numaralı künyede aynı dörtlüğün üçüncü dizesidir. Yine ilk dört künyede yer alan ikinci dörtlüğün üçüncü dizesi, 5 numaralı künyede aynı dörtlüğün ikinci dizesidir.

2- İlk dört künyenin ikinci dörtlüğünün ikinci dizesinde yer alan "içem" kelimesi kendisinden sonra gelen "pirimden" kelimesi ile uyum sağlamamaktadır, bu iki kelime arasında anlam bütünlüğü yoktur. 5

numaralı künyenin ilgili dizesinde, fikrimizce "içem" kelimesinin yanlışlığını gösteren bir kelime yer almaktadır -ki bu kelime, kendinden sonra gelen kelime ile de uyum sağlamaktadır: "içün" Kanaatimizce "pirden destur içmek" yerine "pirden destur içün" söyleyişi daha doğrudur. Fikrimizi, dizenin başlangıç kısmı da doğrulamaktadır:

"Çok eğlendim bu yerlerde/destur içün pirimden"

Görüldüğü gibi Zülâlî dizenin ikinci bölümünde "eğlenmesinin" nedenini açıklamaktadır. İlginçtir tüm araştırmacılar da bu garipliği gözden kaçırmışlardır.

3- Yazmamızda, bu divanın Zülâlî'nin Bursa'ya ilk gidişinde Murat Beğ'e söylendiği belirtilmektedir.

57 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 37, Özen Mat., Ankara 1987
(2) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf.39 Erzurum 1973
(3) Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri 2. Kitap, sf. 62-63 Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978
(4) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 132, MEB Bas., İstanbul 1990
(5) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Efendim yanarım merhamet eyle	1,2,3,4
Hoca ben yanarım merhamet eyle	5

2. DİZE

Hüccetimi (huccetimi) İsfahan'a yaz gidem (gidim)	1,2,3,4,5

3. DİZE

Âşıklar dervişler (devrişler) bu misal gezer	1,2,3,4,5

4. DİZE

Bağdat (Bağdad) Basra Hint (Hind) Yemen'e yaz gidem (gidem)	1,2,3,4,5

2. DÖRTLÜK (5. Künye 3. Dörtlük)

1. DİZE

Ahu (âh u) figan ile gönül hoşlayam	1,2,3,4
Âh u figan ile gönül hoşlıyan	5

2. DİZE

Didem pek gamlıdır gözü yaşlayam (yaşlıyam)	1,2,3,4
Didim pek gamlıdır gözüm yaşlıyan	5

3. DİZE

Bin üçyüzde adaleti işleyen (işliyen)	1,2,3,4,5

4. DİZE

İstanbul'da Hamit (Hamid) Han'a yaz gidem (gidim)	1,2,3,4,5

3. DÖRTLÜK (5. Künye 2. Dörtlük)

1. DİZE

Eğer (eyer) tabib (tabip) isen sun dolu (tolu) bâde	1,2,3,4,5

2. DİZE

Belki bu gönlümüz döne gülşâde (gülşada)	1,2,3,5
Bu gönlümüz belki döne dil-şâde	4

3. DİZE

Zelha'yı Mısır'da salan feryada (feryade)	1,3,4
Zelha'yı Mısır'da salan irsâda	2
Züleyha'yı Mısr'da salan irşada	5

4. DİZE

Yakup Yusuf u Kenan'a (e) yaz gidem	1,3,4
Yakup (Yakub) oğlu (oğlı) Yusuf Kan'a (Yusuf-kâna) yaz gidem (gidim)	2,5

4. DÖRTLÜK

1. DİZE

Der Zülâl gam bahrında yüzünler	1
Der (dir) Zülâlî gam bahrında (bahrinde) yüzenler	2,3,4,5

2. DİZE

İskatıma (ıskatıma) kara yazı yazanlar	1,2,3,4,5

3. DİZE

Eşinden ayrılıp mecnun gezenler	1,3,4
Eşinden ayrılıp (ayrılub) ayrı gezenler	2,5

4. DİZE

Baygu teki bağ virane (verâne) yaz gidem	1,2,3,4
Baygun olub bağ virana yaz gidim	5

57 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- İlk dört künyenin ikinci dörtlükleri, beşinci künyede üçüncü dörtlüktür.

2- İlk dört künyenin üçüncü dörtlükleri, beşinci künyede ikinci dörtlüktür.

3- Yazmamızda bu şiire dair şu bilgi yer almaktadır: *"Polis komiseri kendisini cüzdansız yakalayub (sürdüreceğim) deyince:"*

58 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 36-37, Erzurum 1973

(2) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK (2. Künye 2. Dörtlük)/Rehmiye

1. DİZE

Ne sebepten geldin bizim ellere	1
Ne sebebden düşdün yoldan yollara	2

2. DİZE

Seni düşüreyim dilden dillere	1
Seni destan idim dilden dillere	2

3. DİZE

Bahar olur dökülürsün göllere	1
Yaz olanda daldırırsın göllere	2

4. DİZE

Gece gündüz bağırırsın vak vak Zülâlî	1
Hergün bağırırsın vak vak Zülâlî	**2**

2. DÖRTLÜK / Zülâlî

1. DİZE

Çokta havalanıp çıkma havaya	1

2. DİZE

Düşeceksin bir kurtulmaz davaya	1

3. DİZE

Kaç ki yetişesin tezden yuvaya	1

4. DİZE

Şimdi başan konar çaylak Rehmiye	1

3. DÖRTLÜK (2. Künye 1. Dörtlük) / Fehmiye

1. DİZE

Ne sebepten bizim ele gelmişsin	1
Ne sebebden bu yerlere gelmişsin	**2**

2. DİZE (2. Künye 3. Dize)

Hangi pir elinden dersin almışsın	1
Neyin pirindensin dersin almışsın	2

3. DİZE (2. Künye 2. Dize)

Kimden öğrenmişsin kimden bilmişsin	1,**2**

4. DİZE

Gezersin beyhude ahmak Zülâlî	1
Beyhude gezersin ahmak Zülâlî	**2**

4. DÖRTLÜK / Zülâlî

1. DİZE

Yine düştüm gam bahrında yüzerim	1

2. DİZE

Nasip kısmet çekti gurbet gezerim	1

3. DİZE

Bir vuruşta üç kafayı ezerim 1

4. DİZE

Şimdi başına değer tokmak Fehmiye 1

5. DÖRTLÜK (2. Künye 3. Dörtlük) / Zehmiye

1. DİZE

Çocuk dinle benden sen doğru sözü 1

Çocuk dinler isen burda bu sözi **2**

2. DİZE

Beyhude yandırma o cahil özü 1

Gel beyhude yakma o tatlı özi **2**

3. DİZE

Hele baksana tıfıldır yüzü 1

Dahi nevrestedir bakınca yüzü **2**

4. DİZE

Bize de verecek yanak Zülâlî 1

Bize verir birer yanak Zülâlî **2**

6. DÖRTLÜK (2. Künye 4. Dörtlük/Zalâlî)

1. DİZE

Heyya (hayya) gibi (kimi) dilden zehir
dökerim (tökerim) 1,2

2. DİZE

Evelallah tujdan beden sökerim 1

El atdısam bedenlerin sökerim **2**

3. DİZE

Haçanki meydana pençe çekerim 1

Haçan ki meydanda pençe çekerim **2**

4. DİZE

Yanak yerine al bir y...k Zehmiye 1

Yanak yerine al y...k Zahmiyâ **2**

58 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- İlk künyede yer alan birinci dörtlük, ikinci künyede ikinci dörtlük olarak yer almaktadır.

2- 1. künyenin üçüncü dörtlüğü, 2. künyede birinci dörtlük olarak yer almaktadır.

3- 1. künyenin 5. dörtlüğü, 2. künyede 3. dörtlük olarak yer almaktadır.

4- 1. künyenin altıncı dörtlüğü, 2. künyede dördüncü dörtlük olarak yer almaktadır.

5- 1. künye altı dörtlükten oluşurken 2. künye dört dörtlüktür.

6- 2. künyede dört âşık da birer dörtlük söylerken (Zülâlî'ninki son dörtlük), 1. künyede bir karşı âşığın dörtlüğünün arkasından Zülâlî'nin söylediği dörtlük gelmektedir.

7- 2. künyede -1. künyeye bakarak- eksik olan dörtlükler, Zülâlî'nin söylediği birinci ve ikinci dörtlüklerdir.

8- 2. künyenin birinci dörtlüğünün (1. künye 3. dörtlük) ikinci dizesi, 1. künyede (üçüncü dörtlük) üçüncü dize; 1. künyenin (üçüncü dörtlük) ikinci dizesi ise 2. künyenin (birinci dörtlük) üçüncü dizesidir.

NOT: 1. künye basılı değildir.

59 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Kemal BAYRAK Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 38, Erzurum 1973

(2) İ. Ünver NASRATTINOĞLU, Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 200, Özen Mat., Ankara 1987

(3) Hükümdar BOZYİĞİT; Karseli, "Zahmiye ve Zülâlî Karşılaşması", C. 7, S. 76, sf. 15-16

(4) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK (Zahmiyâ / Zehmiye)

1. DİZE

Afrika Amerika (Amarika) Hindi Arabî	1,3
Afrika Amerika Hind Arabî	2
Afrika Amerika Hind ü Ar'bî	4

3. DİZE

Şimali (şimalı) cenubi (cenubu) şarkı gurubi (gurubu) 1,2,3,4

4. DİZE

Yakıp (yakup) yandırmağa (yandırmaya) efkârımız (afkarımız) var 1,2,3,4

2. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Gör neler saklıdır kalp (kalb) deryasında 1,2,3,4

2. DİZE

Anda (onda) bir memleket diyarımız var 1,2,3,4

3. DİZE

Değme bülbül ötmez can kafesinde 1,2,3,4

4. DİZE

Anı (onu) hıfs (hıfz) eyleyen (eyliyen) settarımız (sattarımız) var 1,2,3,4

3. DÖRTLÜK (Zahmiyâ / Zehmiye)

1. DİZE

Uçar arştan (arşdan) kürse Mikail gibi (kimi) 1,4

Uçar arştan kurşa (kürşa) Mikayıl (Mikayil) gibi 2,3

2. DİZE

İner ruhu (ruhi) zemine Cebrail gibi 1,2,3

İner yeryüzüne Cebrail kimi 4

3. DİZE

Bazı canlar alır Azrail gibi (kimi) 1,2,3,4

4. DİZE

Kan içici Haydar kerrarımız var 1

Kan içen Haydar-ı kerrarımız var 2,4

4. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Melaike olmaz ahlakı hamit 1

Melayke (melek) olamaz ahlakı (ahlaki) hamit (hemit) 2,3

Melekler olmaz mı ahlâk-ı hamid	**4**

2. DİZE

Azrail yanında okudum tahvit	1
Azrail yanında okudum tevhit	2,3
Azrail gelende okuruz tevhid	**4**

3. DİZE

Hak nasib eylesin Kuran-ı mucid	**4**
O gün bugün olur Kuran'i (Kuran'ı) mecit (meçit)	1,3
O gün bugün okur Kuran mecit	2

4. DİZE

O babda bir azim dinarımız var	1,2,3,**4**

5. DÖRTLÜK (Zahmiyâ / Zehmiye)

1. DİZE

Zehmiye (Zahmiye) kaldırır hicrandan çeri (ceri)	1,2
Zahmiye kaldırdı hicrandan ceri	3
Zahmiyâ kalkmışdır hicrandan çeri	**4**

2. DİZE

Kurulmuş alaylar aşkın leşkeri	1,**4**
Kuruldu alaylar aşkın leşkeri	2,3

3. DİZE

Top deyu ataram (atarım) lâli (lal-u, la'li) gevheri	1,2,3,**4**

4. DİZE

Açar bin hazneyi hünkârımız var	1,2,3
Tükenmez haznesi hünkârımız var	**4**

6. DÖRTLÜK (Zülâlî)

1. DİZE

Der Zülâlî vardım pirler kırkına	1,3
Der Zülâlî yardım pirler kırkına	2
Dir Zülâlî vardım	4

2. DİZE

Yüz bin ok atsalar Davut (Davud) zırhına	1,2,3,**4**

3. DİZE

Gevher topon deyse Hakk'ın çarkına	1
Gevher topun dikse Hakk'ın çarhına	2
Gevher topu değse akıl carhına	3
Gevher topı de.......................kına	4

4. DİZE

Dünyayı dönderen devvârımız var	1
Dönderir dünyayı devvârımız (davvarımız) var	2,4
Dönderir dünyayı devranımız var	3

60 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Mecit TOKDEMİR; Kültür Bakanlığı HAGEM Halk Kültürü Arşivi, YB. 67. 0052, sf. 18

(2) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 38, Erzurum 1973

(3) Doğan KAYA; Türk Folkloru Araştırmaları 1989, "Âşık Püryânî'nin Karşılaşmaları", sf. 82-83, Ankara 1989

(4) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 35, Özen Mat., Ankara 1987

(5) Hükümdar BOZYİĞİT; Karseli, "Zahmiye ve Zülâlî Karşılaşması", C. 7, S. 76, sf. 16

(6) Ömer GÖZÜKIZIL

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Eger âşık ise boyla sual sor	1
Âşık isen gözüm böyle sual sor	2,4
Eğer âşık isen sor benden sual	3,5
Âşık isen közüm böyle söz	6

2. DİZE

Bizi halk eyleyen subhandan (süphandan) ayrı	1,3
Bizi yâr eyleyen sübhandan ayrı	2,4
Bizi halk eyleyen subahandan ayrı	5
Bizi var eyliyen subhandan ayrı	**6**

3. DİZE

Nice bin evliya nice peygamber	1,2,3,4,5,**6**

4. DİZE

İncil Zebur Tevrat Kuran'dan ayrı	1
İncil Zebur Tevrat Furķan'dan (Fürkan'dan, Fukkan'dan) ayrı	2,3,4,5
Zebur Tevrat İncil Furkan'dan ayrı	**6**

" Zahmiyâ cevab viremiyor."

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Ne cehennem ne cinan ne da okbaha	1
Ne cahim (cehim) ne cinan ne de üç vaha	2,4,**6**
Ne cihan ne cahim ne de uçmağa	3
Ne cinen ne cehim ne de üç baha	5

2. DİZE

Ne mağrip ne meşrik (maşrık) ne kaldi (kaldı) daha	1,2,4
Ne yerler ne gökler ne kaldı daha	3,5
Ne yemin ne şimal ne kaldı daha	**6**

3. DİZE

Ne yerler ne gögler (gökler) ne arş munteha (münteha)	1,**6**
Ne yerler ne gökler ne arşı mümtaha	2,4
Ne maşrık ne mağrip sidre'l mümteha	3
Ne mahrim ne meşrik arşi müntaa	5

4. DİZE

Cumle mahlukat insandan ayrı	1
Her türlü mahlukat (mahlükat, mahlûkât) insandan ayrı	2,3,4,5,**6**

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Der Zülâlî hevzun remzinde keset	1
Zülâlî hıfsımda revzâi keset	2,4
Zülâlî kalbinde olur ne halet	3
Zülâlî herzinde olur zahiret	5
Zülâlî'm havfında revzei gözet	6

2. DİZE

Bunu eşidanlar (işitenler) alsın alamet	1,2,4
Bunu dinleyenler (dinliyenler) alsınlar ibret	3,5
Bunı işidenler alsunlar ibret	6

3. DİZE

Ne dünyadan evvel ne de ahıret	1
Ta Hazreti Adem'den evvel ne de ahiret	2
Ne Adem'den.evvel ne de ahiret	3,6
Hazreti Adem'den evvel ahiret	4
Ne adamdan evvel ne de ahiret	5

4. DİZE

Efendim zulumet (zulümet, zulumat) mekândan ayrı	1,2,4,5
Büsbütün kâinat mekândan ayrı	3
Efendim zulmat mekândan ayrı	6

60 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- Üç numaralı künyede, Zülâlî'nin şiirine Püryanî'nin 1945 yılında yapmış olduğu bir nazire yer almaktadır. Zülâlî'nin bu deyişini Sivaslı Muzaffer Utar söylemiş, Püryanî de cevap vermiştir.

2- Yazmamızda şiir ile ilgili şu bilgilere yer verilmektedir: *"Netice* (Zülâlî-Zahmiyâ karşılaşması ile ilgili olarak) *Hacı Kaya Beğ diyor ki şimdi de Zülâlî önde desin:*

Yine neticede askısının indirilmesini söyleyen ve bunda ısrar iden Zahmiyâ'nın muammasını Zülâlâ 'Kafnusı kuşı' diye açıyor."

Yine Zülâlî polis karakoluna düşüyor; aldı orada:

61

Gam leşkeri üstümüze gam çeker
Neşter vurup sağ gösterir sol çeker
Benim derdim hangi kazalar çeker
Çekse kazalardan ana tul çeker

***

Beni götürürler viran çölüne
Ne mümkündir bu derd benden buluna
Teşne dilim düşdi hicran gülüne
Ne .... batar ne bir yol çeker

***

Zülâlî tamarda kurudı kanım
Asla tahammüle yokdır imkânım
Hicran zinciriyle bağlıdır canım
Her tarafdan birer kere kol çeker

61 "A" Şiirin Bibliyografyası

(1) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 129-130, MEB Bas., İstanbul 1990

(2) Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri 2. Kitap, sf. 58-59, Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978

(3) İ. Ünver NASRATTINOĞLU, Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 160-161, Özen Mat., Ankara 1987

(4) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Seksenlik bir gencim yazıkla beni	1,2,3
Seksenli bir gencim yazıkla beni	**4**

2. DİZE

Yok mu mürüvvetin zalim Azrail (Ezrail)	1,2,3,4

3. DİZE

Bir gün olur ben de bulurum seni	1,2,3,4

4. DİZE

Hele bir sizlere gelsem Azrail	1,2,3
Elbet size düşer yolum Ezrail	**4**

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Diyar-ı (diyari, diyarı) gurbette aradın buldun	1,2,3,4

2. DİZE

Dürbünün kırılısın beni mi gördün	1,2,3,4

3. DİZE

Allah'a sormadan bir yumruk vurdun	1,2,3,4

4. DİZE

Kırıldı kanadım kolum Azrail (Ezrail)	1,2,3,4

3. DÖRTLÜK (4. Künye 4. Dörtlük)

1. DİZE

Pek de (te) uzak değil Hûda'ya varmak	1,2,3
Asla uzak deyil Hûda'ya varmak	4

2. DİZE

Hiçtir Allah varken sana yalvarmak	1,2,3
Hiçtir Allah var iken sana yalvarmak	4

3. DİZE

Muradın verirse intikam almak	1
Muradım verirse intikam almak	2
Muradın var ise intikam almak	3
Muradın bu ise intikam almak	4

4. DİZE

Al yoktur kudretim hâlim Azrail (Ezrail)	1,2,3,4

4. DÖRTLÜK (4. Künye 5. Dörtlük)

1. DİZE

Halkın gazabıyle (gazabiyla, gazabiyle) korkutma geç git	1,2,3
Hakkın ezabiyle korkutma geç git	4

2. DİZE

Git arslan ol başka yerde ey yiğit	1,2,3
O beni af eder ey yiyit	4

3. DİZE

Diyemem mi cehennemden azad (azat) et	1,2,3,4

4. DİZE

Ağzımda yok mudur dilim Azrail (Ezrail)	1,2,3,4

5. DÖRTLÜK (4. Künye 3. Dörtlük)

1. DİZE

Dünya fani değil bana yâr mıdır	1,2,3
Dünya fani değil midir bana yâr mıdır	4

2. DİZE

Gidecek yollarım kıştır kar mıdır	1,2,3
Gidemem yolların kıştır kar mıdır	4

3. DİZE	
Niçin korkacağım daha var mıdır	1,2,3,4
4. DİZE	
Ölümden o yani (yanı, yana) ölüm Azrail	1,2,3
Ölümden öteye ölüm Ezrail	**4**

6. DÖRTLÜK (4. Künye 7. Dörtlük)

1. DİZE	
Meleklere benzer sıfatın (sufatın) yoktur	1,2,3,**4**
2. DİZE	
Cennete gitmeğe (gitmeye) beratın yoktur	1,2,3
Cennete girmeye beratın yoktur	**4**
3. DİZE	
Sırat'ı geçmeğe tâkatın yoktur	1
Sırat'ı geçmeğe beratın yoktur	2
Sırat'ı geçmeye Burak'ın yoktur	3,**4**
4. DİZE	
Benim çok yakındır yolum Azrail (Ezrail)	1,2,3,**4**

7. DÖRTLÜK (4. Künye 6. Dörtlük)

1. DİZE	
Bütün mahlukatın âhı var sende	1,2,3
Bunca mahlukatın âhı var sende	**4**
2. DİZE	
Bir serçe kuşunun hakkı yok bende	1,2,3,**4**
3. DİZE	
Mahşer günü cehennemin dibinde	1,2,3,**4**
4. DİZE	
Serersin seccade kilim Azrail	1
Sararsın seccade kilim Azrail	2,3
Korkarım sararız kilim Azrail	**4**

8. DÖRTLÜK

1. DİZE	
Der Zülâlî ne olacak ne olur	1,2,3
Zülâlî der ne olur olur	**4**

2. DİZE

Bu esrarı Hak'tan (Hak'dan) başka kim bilir	1,2,3,4

3. DİZE

Bir gün ölüm emri sana da gelir	1,2,3
Bu ölüm haftası sana da gelir	4

4. DİZE

Git Allah'a yalvar gülüm Azrail	1,2,3
Gel Allah diyelim gülüm Ezrail	4

61 A Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- 1,2,3 numaralı künyelerde yer alan üçüncü dörtlük, 4 numaralı künyede dördüncü dörtlük olarak yer almaktadır.

2- 4 numaralı künyede yer alan üçüncü dörtlük, ilk üç künyede beşinci dörtlük olarak yer almaktadır.

3- 1,2,3 numaralı künyelerde yer alan dördüncü dörtlük, 4 numaralı künyede beşinci dörtlük olarak yer almaktadır.

4- 1,2,3 numaralı künyelerde yer alan altıncı dörtlük, 4 numaralı künyede yedinci dörtlük olarak yer almaktadır.

5- Bu şiir yazmamızda yer alan tek Latin harfli şiirdir.

6- Şiirin sonuna şu not düşülmüştür: *"bu şiirleri bulup derliyen Şair Yüsüf Zülâlî'nin damadı Noti Pehlivan."*

7- Yazmamızda şiir ile ilgili şu not yer almaktadır: *"kasım ayı nihayetlerinde Âşık Yusuf Zülâlî çok ağır hasta olup hastalıktan şifa bulduğu zaman Ezrail'e yazdığı destanı"*

62 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) A. Bican ERCİLASUN; Kars İli Ağızları-Ses Bilgisi, Gazi Ü. Yay.: 29, Gazi Eğ. Fak. Yay.: 2, sf. 211, Ankara 1983

(2) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 56, Özen Mat., Ankara 1987

(3) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Ruzi kev etrefimi bürüdi	1
Şark rüzgârı car etrafım bürüdü	2
Şark rüzgârı etrafımız bürüdi	**3**

2. DİZE

Vurdi uda gatdi kervanimizden	1
Vurdu uzak attı kervanımızdan	2
Vurdı uzak itdi kervanımızdan	**3**

3. DİZE

Hicret sefinesi gahdi (kalktı) yürüdi (yürüdü)	1,2
Hicran sefinesi ki kalkdı yürüdi	**3**

4. DİZE

Ezimet eyledi mekenimizden	1
Ezmurah eyledi mekânımızdan	2
Azimet eyledik mekânımızdan	**3**

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Cem olun (olak) ağlıyah (ağlıyak) gavim (kavim) gardaşler (kardaşlar)	1,**3**

2. DİZE

Akıdalım göz ile dem yaşlar	1
Akıdalım gözden kan ile yaşlar	**3**

3. DİZE

Elvede günidür gelin yoldaşler	1
Elveda günidir yaran yoldaşlar	**3**

4. DİZE

Na müşgül ayrılmah yaranlerimizden	1
Ne müşkül ayrılmak yaranımızdan	**3**

3. DÖRTLÜK (3. Künye 4. Dörtlük)

1. DİZE

Bizi kün mi doğdi hüsüf küsüfler	1
Bir bize mi doğdu (doğdı) hüsüf küsüfler (husuf kusuflar)	2,**3**

2. DİZE

Deruni yürükde var çoh teessüfler	1
Deruni yürekte çok teessüfler	2
Deruni yürekde var teessüfler	3

3. DİZE

Yağub'dan ayrılır nece Yüsüfler	1
Yakup'tan (Yakub'dan) ayrıldı nice Yusuflar	2,3

4. DİZE

Haber getüren yoh dindanımızdan	1
Kim haber getirsin zindanımızdan	2
Kim haber getirir zındanımızdan	3

4. DÖRTLÜK (2. ve 3. Künye 5. Dörtlük)

1. DİZE

Hasret hayallari hap bizi yagar	1
Hasret hülyaları hep beni yakar	2,3

2. DİZE

Ateşli zincirler boynuma takar	2
Ataş zincirlerin boynuma takar	3

3. DİZE

Ah veten deyince tütünüm tüter	1
Ah vatan deyince tütünüm çıkar	2
Ah vatan deyince dumanım çıkar	3

4. DİZE

Gözler erir oldı ahu zarımızdan	1
Gökler erir oldu sözenimizden	2
Gökler yanar oldı suzanımızdan	3

5. DÖRTLÜK (3. Künye 3. Dörtlük)

1. DİZE

Hap böyle mi geçer bu fani dünya	1
Hep böyle mi geçer şu fani dünya	3

2. DİZE

Gün olur gavuşur (kavuşur) Mecnun'a Leyla	1,3

3. DİZE

Tehdir ana diyem mugadder böyle	1
Takdire ne deyim mukadder böyle	**3**

4. DİZE

Umut kesmeyalım gufranımızdan	1
Umut kesmiyelim subhanımızdan	**3**

6. DÖRTLÜK (2. Künye 2. Dörtlük)

1. DİZE

Gül içun hara sarılmag	1
Çetindir gül için hara sarılmak	2

2. DİZE

Vatan goyup yeddi yara varılmag	1
Vatan koyup yâd diyara varılmak	2

3. DİZE

Mevsüm bahar olup gış gelmeden ayrılmah	1
Ezel bahar kış gelmezden ayrılmak	2

4. DİZE

Ne müşgül ayrılmah yaranlerimizden	1
En müşkül ayrılık yaranımızdan	2

6. DÖRTLÜK (3. Künye)

1. DİZE

Ya Rabb ne zehirli şerbetler ezdin	**3**

2. DİZE

Bu dünyaya ab u daneler düzdün	**3**

3. DİZE

Ancak ayrılığı bize mi yazdın	**3**

4. DİZE

Ne kusurlar gördün noksanımızdan	3

4. DÖRTLÜK (2. Künye) / 7. DÖRTLÜK (3. Künye)

1. DİZE

Garip yere gittim geldim ey felek	2
Garib ile gitdim geldim of felek	**3**

2. DİZE

Ahırı gurbette kaldım ey felek	2
Ahiri gurbetde kaldım of felek	**3**

3. DİZE

Nice yüz divana vardım ey felek	2
Nice divana yüz saldım of felek	**3**

4. DİZE

Bir vefa görmedim cihanımızdan	2
Hiç vefa görmedim cihanımızdan	**3**

7. DÖRTLÜK (1. Künye) / 6. DÖRTLÜK (2. Künye)/ 8. DÖRTLÜK (3. Künye)

1. DİZE

Der (dir) Zülâlî çünki (çünkü) vacipdür (vaciptir, vacibdir) hicret	1,2,**3**

2. DİZE

Tagdiri hudaya (takdiri hüdaya, takdir-i hudaya) olunmaz minnet	1,2,**3**

3. DİZE

Yaran yoldaş hagga olur amanet	1
Yaran yoldaş olun Hakk'a emanet	2
Cümle yoldaş olun Hakk'a emanet	**3**

4. DİZE

Bizler geder (gider) oldug (olduk) vatanimizden (vatanımızdan)	1,2
Biz ki gider olduk vatanımızdan	**3**

62 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- 1. künye yedi; 2. künye altı; 3. künye sekiz dörtlükten müteşekküldür.

2- Metinlerin karşılaştırılması sonucunda şiirin dokuz dörtlüğe çıktığı görülmektedir.

3- 1. ve 3. künyelerde yer alan ikinci dörtlük 2. künyede yer almamaktadır.

4- 1. ve 2. künyelerde yer alan üçüncü dörtlük, 3. künyede dördüncü dörtlük olarak yer almaktadır.
5- 1. künyede yer alan dördüncü dörtlük, diğer iki künyede beşinci dörtlük olarak yer almaktadır.
6- 1. künyede yer alan beşinci dörtlük, 2. künyede yer almamakta; aynı dörtlük 3. künyede üçüncü dörtlük olarak yer almaktadır.
7- 1. künyede yer alan altıncı dörtlük, 3. künyede yer almamakta; aynı dörtlük 2. künyede ikinci dörtlük olarak yer almaktadır.
8- 3. künyede yer alan altıncı dörtlük, diğer iki künyede bulunmamaktadır.
9- 2. künyede yer alan dördüncü dörtlük, 1. künyede yer almamakta; 3. künyede ise yedinci dörtlük olarak yer almaktadır.
10- 1. künyede yer alan yedinci dörtlük, 2. künyede altıncı dörtlük, 3. künyede ise sekizinci dörtlük olarak yer almaktadır.
11- 1. künyede yer alan dördüncü dörtlüğün ikinci dizesi eksiktir.
12- Her üç künyede de, Zülâlî'nin bu şiiri Posof'tan ayrılırken söylediği kaydedilmektedir.
13- 1. künyede şiirin Mevlüt Aygün'den, 3. künyede ise Caburyalı Kör Mevlüd Ağa'dan derlendiği belirtilmektedir. 2. künyede ise bu tip bir bilgi verilmemektedir.
14- 1. künye derleme olduğundan 'ağız' özellikleri olduğu gibi verilmiştir.

Bundan (Doğuş)da çıkan 12 haneli mektub manileri gelmektedir. Şöyle başlıyor:

63
Hasret beni yakıyor
Gözümden yaş akıyor
Size mektub yazarken
Yüreğim tolıkıyor

64

(-------------------- bir mecmuadan:)

(.......... yerler okunamadı)

Ayrılık odına düşdüm yanarım
Bizi böyle gören dir divanedir
Hasret şem'asına düşmez dönerim
Gönül .... can pervanedir

***

Levh ü kalemdeki yazı yazdıran
Taksimatım diyar diyar düzdiren
Bizi böyle gurbet ilde gezdiren
Minnet Hakk'a değil âb u dânedir

***

Hısım akrabanın hüsn ü cemâli
Bir azim mukadder eyler melâli
Niçün ah çekersin yahu Zülâlî
Ahir bu ayrılık her insanadır

Zülâlî Afyon'da yerleşdikten sonra Suskab'da kalan ve dükkâncılık ile uğraşan kardaşı Aslan Efendi'ye yanlarına gelmesi içün yazdığı:

65

Ayrılma kardaşdan illà ciğerden
Hısım akrabayla ünsiyet eyle
Tut nesihatımı vazgeç ağyardan
Sevda-i dünyadan feragat eyle

***

On aydır validen dünyadan gitdi
Mezarı üstünde nebâtat bitdi
(Oğlum gelsin) deyu vasiyet itdi
Oğlun geldi mürüvvet eyle

***

Kapumız önünde vardır kabristan
Hak örtmüş üstüni ağlar validen
Sevinsin ervahı olsun şadıman
Gel anan kabrini ziyaret eyle

***

Peder duasıyla gel ol bahtiyar
Oğlum gelsin diye eyliyor ısrar
Vucudı perişan elleri titrer
İhtiyar pedere merhamet eyle

***

Kupada bekliyor çifter kuzılar
Gören komşuların bağrı sızılar
Ehl ü ayâl gelmenizi arzular
Dir Zülâlî şefkat inayet eyle

66

Bundan sonra (Doğuş)da çıkan ve:

Beni ne mihnetde koydun ey felek
Gice gündüz yakar aşk Allah vatan

diye başlıyan koşma gelmektedir.

67

Yine (Doğuş)da çıkan ve:

Hey ağalar efkârım gamım var
Aşık derdi ma'şuk derdi yâr derdi

diye başlıyan koşma geliyor.

68

Bundan sonraki dört parça Rabat'da Terzi Kadir Usta'nın oğlu Hakkı Efendi defterinden alınmışdır:

Name vatanıma yetiş tez elden
Bağ-ı evvel ol rıdvana sor da gel
Bülbül figan ider gonca güline
Ne kusur itdi bağmana sor da gel

***

Ebedî eğlenirdim pirler içinde
Şimdi hicran oldum kervan köçünde
Yusuf teki kaldım zından içinde
Elveda eş dost yarana sor da gel

***

Zülâlî hat yazar turalı mıdır
Bâr viran bağçeler karalı mıdır
Yâr da bencileyin yaralı mıdır
Bahtı yanık mihribana sor da gel

69

Karısının ölümi üzerine başsağlığına gelenlere:

Gice hayalimde gündüz fikrimde
Bir tağ var ki pus dumana sargındır
Subha değin tevhidimde zikrimde
Selam almaz o yâr bizden dargındır
***
Tabib hayalimi bildirebilmez
Yaman dertdir ilac göndürebilmez
Yüz bin derya tökse söndirebilmez
Vücudımın her tarafı yangındır
***
Zülâlî ahından ağlar sızılar
Mukadder mi yazdı böyle yazılar
Beni kınamayın beğler gaziler
Çünki gönül gussa game dalgındır

70

Yine bu ölüme:

Bir güzelle kavl ü karar eyledim
Turmaz ikrarında bat kara bahtım
Çık bu kasvetden çekme meşakkat
Gezdir gam yüküni sat kara bahtım

***

Marifet tanrısı cenab-ı bâri
Ne yerde sakindir Muhammed nurı
Hak bize virmedi o nazlı yâri
Sarıl bir tikene yat kara bahtım

***

Zülâlî canında bir ataş yanar
Arasam yârimi il beni kınar
Sinnime yakışur tövbe istiğfâr
Hulus-i kalb ile it kara bahtım

71 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) A. Berat ALPTEKİN - Esma ŞİMŞEK; Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1994, "Posoflu Âşık Zülâlî Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme", Kültür Bak.: 1758, HAGEM Yay.: 224, Süreli Yayınlar Dizisi: 30, sf. 129, Ankara 1996

(1) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 177, MEB Bas., İstanbul 1990

(3) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

O nedir ki ayağı bir başı bir	1,2,3

2. DİZE

Vüçudunda gördüm eli kolu (kolı) var	1,2,3

3. DİZE

Bir bakış benziyor dünya nâsına	1,2,3

4. DİZE

İnsan gibi (kimi) dahanı (dehanı) var dili var	1,2,3

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Allah korkusundan olmuştur bîdar	1,2
Allah'ın havfından olmuşdır bîdar	3

2. DİZE

Kelâmullah okur ibâdet eder	1,2
Daim şemasında îbadet ider	3

3. DİZE

Günde beş vakitte mescide gider	1,2
Evkat-ı hamsede mescide gider	3

4. DİZE

Beher gün tam on üç saat yolu var	1,2
Beher günde on üç saat yolı var	3

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Der Zülâlî kemâl onda mihmandır	1,2
Divanelik kemâlinde mihmandır	3

2. DİZE

Çarşısı (çarşusı) bazar hep Horasan'dır	1,2,3

3. DİZE

Fikrine bakarsan derya-yı ummandır	1,3
Fikrine bakarsan deryây- ummandır	2

4. DİZE

Dalmak (dalma) için pek bulanık gölü var	1,2
Dalmak olmaz pek bulanık göli var	3

71 Numaralı Şiire Dair Not:

1- Yazmamızda şiir ile ilgili şu bilgilere yer verilmektedir: *"Digor'da Poşa Ali'nin babası Topal İrfanî Ağa malum iken Zülâlî'ye bazı usta malları hatta muammalar sorardı. Bu haline nezaketle müsamaha iden Zülâlî ehl-i dil geçinen ve pek mümin sayılub camiye giden bu adama, şu muammayı söylediyse de kendisinden bahs itdiğini o adam anlıyamadı:"*

2. künyede ise bu şiir için şu açıklama yapılmıştır: "Posof ilçe merkezi Duğur'da bir bacağı kesik ve âşıklara usta malı eski bağlamalardan soran Topal İrfânî adlı dindar bir kişi için 1909'da söylenmiştir."

Görüldüğü gibi şiirin nerede söylendiğinin haricindeki bilgilerde her iki künyede de bir uyum söz konusudur.

72

Gönül ne beklersin hicran köşküni
Bu gam vadisinde Leyla'lar mı var
Nedendir olmuşsun gezme düşküni
Dahi gezmediğin sahralar mı var

***

Susanub deryalar içdim doyunca
Bu derd ile yanmak virmez netice
Şarkı garbı gezdin her gün her gice
Gine kurtulmamış dünyalar mı var

***

Bazı mal servete kaygu çekersin
Hem ağyara hem sultana nökersin
Nerde güzel görsen boynun bükersin
Başında bin türlü sevdalar mı var

***

Bende Zülâlî'den sakın incime
Şu mah-ı hayalin yatur encâme
Temenna idersen her müneccime
Tabir itmediğin rüyalar mı var

73

İstanbul'a ilk gidişinde postahaneden sık sık sordığı hâlde mektub alamayınca:

-Mektub Gelmedi-

Dad figan ataşı gussa telaşı
Tam arşa dayandı mektub gelmedi
Vücudım dört yanı gözlerim yaşı
Al kana bulandı mektub gelmedi

***

Hani tekyem hani mürşidaneler
Cem olun ağlıyak mürşidaneler
Yansın viran olsun postahaneler
Hafta yıl dolandı mektub gelmedi

***

Dir Zülâlî gine bahar yaz düşdi
Cümle bülbül goncasına kavuşdı
Açıldı bulaklar ırmaklar coşdı
Deryalar bulandı mektub gelmedi

74

Suskab'da 1304 tarihli bir defterden:

Ben isterdim vatanımda eğlenim
Nasib yâd illere gitme kal yazdı
Çok istedim rütbe alım beğlenim
Biçare başımda kalmakal kaldı
***

Gelmez bu kısmetin derci imkâna
Getirdi sultana şaha meydana
Gurbetin ---------- çıkdı divana
Bir elif bir lâm ya bir de zâl yazdı
***

Zülâlî gurbetde çeşmi nemlenir
Düşman şadlığını görür kemlenir
Yaran yoldaş gussa çeker gamlanır
Dostlar gelmesine arzuhâl yazdı

75

Batum'da Akhan'dan bir iki ---------- didiği:

Var mı beni(m) kimi bir bahtı kara
Feryad u figanda kapandım kaldım
Yetişmez tabibler Lokman'ım ırak
Bu derd ü hicranda kapandım kaldım

***

Ahımdan yanıyor bağlar bağçeler
Bu derd bizi ağır ağır parçalar
.... pençeler
Derya-yı ummanda kapandım kaldım

***

Zülâlî öldürir derd ile hasret
Bu nasıl takdirdir bu nasıl kısmet
Bilmem ki vatandır yoksa ki gurbet
Bir bağ-ı viranda kapandım kaldım

76

Varhınalı Şükrü Usta ağzından:

Felek bizi gurbet ile düşürdün
Başım kaldırmadın zulümden felek
Nice tağdan ovalardan aşırdın
Pek perişan itdin yolumdan felek

***

Kahrından virandır bunca binalar
Zulmünden ağlar ata analar
Gurbetde mi koydı ab u dâneler
Derd eylemek gelmez elimden felek

***

Ahiri Zülâlî gurbete saldın
Ah-ı feryad ile canımı aldın
Gah bağman eyledin gah harac aldın
Hasılı ayırdın gülümden felek

77

- Toğru -

Aşkın zevrakıyla sefinesiyim
Açıldı yelkenim ummana toğrı
Hicran kervanının kafilesiyim
Bağlandı katarım Lokman'a toğrı

***

Aşk celladı bize eyler zulumı
Ah vah nişanesi kesdi yolumı
Kime arz ideyim vasf-ı hâlimi
Didiler tâlib ol sultana toğrı

***

Zülâlî'n ummana düşdi zevrakı
Vurup sarp yerlere söndi çerağı
Bize nâzil oldı aşkın firâkı
Berk (?) virir semâdan cihana toğrı

78

- *Sordum* -

Aşkın sürgüniyim gurbet illere
Gözünden kanlı yaş tökene sordum
Dahi turna gelmez bizim göllere
Yâd avcı uğramış mekâna sordum

***

Bana dirler böyle meylin nededir
Cismini yandıran perizâdedir
Bülbül gülşanında güldan cüdâdır
Sünbüli ------------ iden tikene sordum

***

Zülâlî ayrıldı nazlı yârından
Tağlar kan ağlıyor ah u zârından
Dirler yâd olunmaz sevda serinden
Bu aşkın derdini çekene sordum

79

- Kapandı Kaldı -

Yandı ciğer bağrım döndi kebaba
Gönül bu gurbetde kapandı kaldı
Sanarsın ay güneş girdi semaya
Dünya zulmatda kapandı kaldı

***

Ah çekerim çıkar başımdan duman
Ararım bulunmaz derdime derman
Geçdi bahar faslı bozuldı gülşân
Goncamız mihnetde kapandı kaldı

***

Kesildi sedâlar çekildi ünler
Yârle konuşdığım hani o günler
Sardı bağçemizi karga kuzgunlar
Zülâlî feryadda kapandı kaldı

*80**

- Ah Vatan Deyu -

Yâdıma gelende titreşir azâm
Tükenir kararım ah vatan deyi
Felek tapdağıyım hicrandır cezam
Bağrımdan yanarım ah vatan deyu

***

Çoğımızı felek ırağa saldı
Nice canlar oda ataşa kaldı
Nice şen yuvalar perişan oldı
Artar ah u zarım ah vatan deyu

***

Nice bin yıldandır bu dad-ı mihnet
Bizi bedel itdi diyar-ı gurbet
Hısımların kabrin itdim ziyaret
Kesildi tutarım ah vatan deyu

***

Dertli Zülâl gezer kendi haline
Asla tamam yok dünya malına
Dostlarımız kaldı düşman eline
Kalmadı bir varım ah vatan deyu

---

* Bu şiir indexe alınmadığı için bibliyografya ile karşılaştırılamadı.

*80**

Nerede ve ne zaman söylendiği bilinmeyen bir

- Divânî -

Hasta düşdüm gurbet ilde uğura koydum serim
Azrail pençe vuranda tökülür ecel terim
Mekânım Poshov kazası sakinim Suskab yerim
Oturub özge diyarda aşk-ı bend iden benim

***

Âlem ü nâs içinde hep böyle işliyor rahım
Her kime el kaldırırsam hemân ulaşır ahım
Kafdan kafa hüküm iden aşka yok eyvallahım
Burub ağaç kimi anı ...... kend iden benim

***

Mahlasım Âşık Zülâlî tağ kadar kahırım var
Azılı Şahmar misali ağzımda zehirim var
Günde üç alış virişli azim bir şehirim var
Toksan tokuz kelimeyle ana fend iden benim

* Defterde 80 numarada iki şiir yer almaktadır.

Poshov'da "Zedezümdeli" Molla Muhammed (Noksanî) ile nazireleri: (bunı kendisinden yazan oğlundan aldım. Vaziyeti bilmiyorum)

81

Zülâlî:

Bir kişi küçükden düşse sevdaya
Ahir o sevdada hayalsiz olmaz
Bir güneş maşrıkdan toğsa dünyaya
Vursa şa'lesinden zevalsiz olmaz

Noksanî:

Bir iğit mübtela olsa bir yâre
O yâr Yusuf ise cemalsiz olmaz
Bir arif yanında dinlese kelâm
Hisse alır kanar kemâlsiz olmaz

Zülâlî:

Çünki aşkın sermest eylemiş seni
Biraz edeb öğren yol erkân tanı
Âşık ya bir saz al ya da kemanı
Elbet tağda çoban kavalsız olmaz

Noksanî:

Âlemde istemem şöhreti şanı
Yüzimde var ise aşkın nişanı
Gah boncuk satarım gah da mercanı
Satılan bazarda zaralsız olmaz

Zülâli:

Zülâlî dersini aldı hiceden
Kışınan yaz yanan gündüz giceden
Nice talib dersin alır hocadan
Yapma nice terkib elalsız (?) olmaz

Noksanî:

Noksanî dir rüya değil gördiğim
Bahir değil umman değil daldığım
Benim fehm itdiğim benim bildiğim
Hizmet-i mürşide Zülâl'siz olmaz

82

Sahivli Âşık Hüseyin, Zülâlî'ye Noksa(nî)den şikâyetlenince:

Zülâlî:

Bir bakışta insan tez belli olur
Ya arif ya akıldan noksan ola
.... gizlidir taşırdı ....
Tutdığı falından pişman ola

Noksanî:

Bir zaman da firavundu padişah
Tanrılık isterdi şah sultan ola
Görince dualar kordı mushaya
Asa vurdı teryaya ihsan ola

Zülâlî:

Adem bağda yedi rahat eyledi
Hak cennetden sürüp hasret eyledi
Cebrail Havva ile akd eyledi
Yezdan yazmış turaya ihsan ola

Noksanî:

Bu dünya bizlere deyildi fani
Bu günün itirme yarının tanı
Azrail önünde güdiyor seni
Günde ecel yeten yüz bin can ola

Zülâlî:

Zülâlî sen ile eyler ülfeti
Aradan kaldırmaz eski rağbeti
Gönlüme akıtdım Dicle Fırat'ı
Ceyhuni töküle bir umman ola

Naksanî:

Pîre hizmet ider sefil Noksanî
Daima arzular ehl-i irfanı
Lut kavminden kopdı Nuh'un tufanı
Onsekiz bin âlemdir zindan ola

83

Aşağıdaki şu iki parçayı Bursa'ya çalışmaya giden iki Suskab'lı gençden yazdım. Erzurumlı Emrah'a aid oldığı söylenen bu parçaların size aid olup olmadığını bilmiyorum:

- Gönder -

Bir mektubun cevabını tezden yaz
Hem içinde selam sabah hoş gönder
Tanrınızı sever isez itmen naz
Mektubları iki değil beş gönder
***
Tüfengi güzel at deldirmek içün
Deldirüp düşmanı öldirmek içün
Şehidlik gazilik bildirmek içün
Bize müjde itsen iki kuş gönder
***
Top mermisi değüb paralanırsın
Taburundan çıkub aralanırsın
Düşman süngüsiyle yaralanırsın
Kanınla boyanmış kara taş gönder
***
Okuyım mektubun koyum dizime
Zerre keder getirmeyin özüme
Kara kaşlarıma ala gözüme
Sürme yapup gözlerinden yaş gönder
***
Dir Zülâlî ezel böyledir yazım
Daim gözlemekde yolları gözüm
Hakkın divanına süreyim yüzüm
Buna bir karşılık yaz da eş gönder

84

- Cevab -

Süsen bağçesinden kolların uzat
Yeni açılmışdan bir sünbül yolla
Çık yüce tağların başından gözet
Salla zülfün bize toğrı yel yolla

***

Ruhum hazırlanmış hemân uçmağa
Kanadını size doğru açmağa
Nişanlın ölürse kefin biçmeğe
Bir makas bir iğne biraz tel yolla

***

Virdiğin yağlığı kanlı yaşıma
Tutub ağladığım gelir hûşıma
Şehid olur isem mezar taşıma
Çelenk tikmek içün iki gül yolla

***

Kapının önünde asın bir fenâr
Gelir ataşlarım içinde yanar
Kanlı elbisemi yuymak için yâr
Biraz sevda ile sabun kil yolla

***

Molla geldi kaputumı asmağa
Didi şehid gidiyorsun uçmağa
Ganber (?) diye kefenime saçmağa
Saçların yak bir kaç avuç kül yolla

***

Geçen hafta virdim bir mektub yele
Güzelce okuyun geçerse ele
Posta ile gönderdiğim mendile
Ağla yarim iki gözden seyl yolla

***

Saldırmış düşmana Zülâl bir iki
Saldırdıkça vurdum kırdım bir iki
Şimdi yazmalısın şehid şeriki
Bu bayramı büyük bayram bil yolla

85
Yine aynı gençlerden:
-Sıçanlar -

Sanki Avrupa'da mekteb görmüşler
Okumuş herşeyi bilmiş sıçanlar
Alma armud üzüm bütün yemişler
Duymuş ki bu yıl kaht olmuş sıçanlar
***
On guruşa aldık bir kilo fındık
Sandık bulamadık sepete koyduk
Bir akşam sepetde tıkırtı duyduk
Gördük ki hepsini delmiş sıçanlar
***
Kilarda var idi on onbeş ceviz
Didim yemiyelim birşey yaparız
Ben nöbetci iki hanım kılavuz
Onı da oradan çalmış sıçanlar
***
Tuzak kurduk yırtdı tökdi ağları
Hemân delüb devirecek tağları
Bulgur tarhanayı sade yağları
Meğer tiryakisi olmuş sıçanlar
***
Anbarda kalmadı buğda ağladık
Arpa darı gitdi ciğer dağladık
Mercimeği bucak bucak sakladık
Anın da yerini bulmuş sıçanlar
***
Didim vurim hiç bakmıyım suçuna
Çok çalışdım rast gelmedim köçüne
Birgün destilerde suyun içine
Meğer gusul içün dalmış sıçanlar
***
Dir Zülâl çok ziyan virdiler bana
Muhtac eylediler bir okka una
Başlarına çökdi yapdığım bina
Çok şükür altında kalmış sıçanlar

1927/193'de ben Poshov'da iken gomşı oğullarından Derviş Beğ'den eniştelerine gelen mektuba yazılı ve son yani tapşırma hanesi olmayan destan: (Lütfen bunun da tamamını gönderirseniz, hükümete siyasete tokunur yeri yokdır.)

- Ağlar -

Çimento kerpiçden mermer taşından
Yapup koyduğumuz binalar ağlar
Bir yana yol çıkmaz gönül kışından
Oturmuş emekdâr analar ağlar

***

Vatandan çıkalı gülmedik elan
Ah o mutlu günler hep oldı yalan
Gülmiyen bizleri gurbete salan
Mecnun'dan ayrılmış Leyla'lar ağlar

***

Yılan sokmuş iftiracı diline
İtdi de düşürdi gurbet iline
Bülbüller ah çeker gonca gülüne
Göllerde yeşil baş sunalar ağlar

***

Kanun zincirini takdı koluma
Kabul olmaz razı olduk ölüme
Böyle iftiraya böyle zulüme
Değil Anatolı dünyalar ağlar

***

Elveda idince güzel vatana
Hemân kâr eyledi hasreti cana
Bu hayfı koyar isek düşmana
Mezarda şevketli babalar ağlar

***

Arsız utanır mı namus arından
Hak var intikamı alır yarından
Aman Allah iftiracı şerrinden
Meğer tağlar taşlar deryalar ağlar

***

Sabah ceddimizin ruhı gelince
Yurdumızı viran olmuş görünce
Hani burda yavrularım deyince
Selim Ahmed Şerif Paşa'lar ağlar

87 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 119, MEB Bas., İstanbul 1990

(2) Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri 2. Kitap, sf. 58, Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978

(3) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 64, Erzurum 1973

(4) Mamışlı M. KUZU; Kars İli 1 (1), (Özel Sayı: Çıldır-Ardahan-Hanak-Posof), sf. 70, Ankara 1966

(5) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 41, Özen Mat., Ankara 1987

(6) GÖNÜLOĞLU; Kaynak Dergisi, "Saz Şairi Zülâlî", Yıl: 5, S. 50, sf. 51, 19.3.1937

(7) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Bu nasıl memleket bu nasıl dünya — 1,2,3,4,5,6,7

2. DİZE

Gamı def etmeğe (etmeye, itmeğe)
meyhaneler yok — 1,2,3,4,5,6,7

3. DİZE

Bu nasıl hayattır (hayatdır) bu nasıl hulya (hülya) — 1,2,3,4,5,6,7

4. DİZE

Galiba ben gibi efsaneler yok — 1,2,3,4,5,6,7

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Kanarya terk etmiş boştur kafesi — 1,2,3,4,5
Kanarya terk eylemiş kafesi — 6,7

2. DİZE

Bülbülün goncadan (gonçadan, gonceden)
geçmiş hevesi — 1,2,3,4,5,6,7

3. DİZE

Kesilmiş gelmiyor baykuşun sesi	1,2,3,4,5,6,7

4. DİZE

Gidip (gidüb) eğelenecek viraneler yok	1,2,3,4,5,6,7

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Eyvah bulamadım bir vefadarı	1,2,3,4,6,7
Eyvah bulamadım bir vefadarım	5

2. DİZE

Ne kadar koştumsa ileri geri	1,2,3,4,5
Ne kadar kaçdımsa (kaçtımsa) ileri geri	6,7

3. DİZE

Düşmüş parçalanmış mey kadehleri	1,2,3,4,5,6,7

4. DİZE

Sâkiler elinde peymaneler yok	1,2,3,4,6,7
Sâkiler elinde pemaneleri yok	5

4. DÖRTLÜK

1. DİZE

Yetti (yetdi) Zülâl artık etme (itme) âh u (ahu, ah-ü, ah ü) zâr	1,2,3,4,6,7
Yetti Züllâlî artık etme ahuzar	5

2. DİZE

Bulamazsın bir münasip (münasib) şivekâr	1,2,3,4,5,6,7

3. DİZE

Bari (barı) sahralarla olsam kafadar	1,2,3,4,5
Bari sahralarda olsam kafadar	6,7

4. DİZE

Hani (hanı) Mecnun gibi divaneler yok	1,2,3,4,5,6,7

87 Numaralı Şiire Dair Not:

1- Yazmamızda şiir ile ilgili olarak şu bilgilere yer verilmektedir: *"Bu koşmaya, Bursa Halk Evi'nin mecmuası olan Uludağ'ın sayı 21, Nisan 1939 nüshasında sy: 19-20'de (Nizamî nefesli) adlı bir güzel şairin naziresi vardır."*

88 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) GÖNÜLOĞLU; Kaynak Dergisi, "Saz Şairi Zülâlî", Yıl: 5, S. 50, sf. 51, 19.3.1937

(2) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Âşık maşuk ile ermiş (irmiş) murada 1,2

2. DİZE

Hakka şükran için (içün) eller açılmış 1,2

3. DİZE

Çok şükür tanrıdan gelmiş irade 1,2

4. DİZE

Söyleşir söylemez diller açılmış 1

Söyleşir söylemez güller açılmış 2

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Endam aynasın koymuş dizine 1

Endam aynasını koymuş dizine 2

2. DİZE

Kara sürme çekmiş ela (ala) gözüne 1,2

3. DİZE

Sabahın güneşi deymiş (değmiş) yüzüne 1,2

4. DİZE

Sinesinde çift çift güller açılmış 1,2

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Bülbül çıkmış gül dalına ötmeğe 1,2

2. DİZE

Ötüp (ötüb) goncesine (goncasına) cilve etmeğe (itmeğe) 1,2

3. DİZE

Yeni kanun çıkmış yâre gitmeğe 1,2

4. DİZE

Ey Zülâl sana da yollar açılmış 1,2

89 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) GÖNÜLOĞLU; Kaynak Dergisi, "Saz Şairi Zülâlî", Yıl: 5, S. 59, sf. 51, 19.3.1937

(2) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Benim ile çıktın (çıkdın) savaş savaşa 1,2

2. DİZE

Ben öldümse sen de yoruldun felek 1,2

3. DİZE

Bu genç başamızı yaktın (yakdın) ateşe (ataşa) 1,2

4. DİZE

Devirdin arkam sıra kuruldun felek 1

Turdun arkam sıra kuruldun felek 2

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Bülbül oldum hasret ettin (itdin) güllere 1,2

2. DİZE

Yalın ayak saldın taşlı yolları 1,2

3. DİZE

Dört göz ile baktık yat ellere 1

Dört göz ile bakdık o yâd illere 2

4. DİZE

Bilmem neden bize darıldın felek 1,2

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Der Zülâl pek kıydın bu genç çağına	1
Dir Zülâl pek kıydın bu genç çağıma	2

2. DİZE

Ateş verdin (virdin) evime hem bağıma	1,2

3. DİZE

Kara diken (tiken) gibi (kimi) el ayağıma	1,2

4. DİZE

Her nere gittimse (gitdimse) sarıldın felek	1,2

90 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 95, Özen Mat., Ankara 1987

(2) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Ayfonkarahisarlı Şairler, Yazarlar, Hattatlar, sf. 218, Nasrattınoğlu Yay.:1, Ankara 1971

(3) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 91, Erzurum 1973

(4) Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri 2. Kitap, sf. 54, Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978

(5) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 114-116, MEB Bas., İstanbul 1990

(6) Erdoğan KÖKTEN; Zülâlî'den Parçalar, sf. 79, Yeni Mat., Akşehir 1953

(7) Yusuf ZÜLÂLÎ; Taşpınar, "Gönül", 6, (70), Ağustos 1938, sf. 170

(8) Yusuf ZÜLÂLÎ; Herşey Mecmuası, "Gönül", Yıl: 1, S. 7, Sf. 23, 19 İkinciteşrin 1938 (?)

(9) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Gönül hiç usanmak yok mudur sende	1,2,3,4,5,6,7,9
Gönül hiç utanmak yok mudur sende	8

2. DİZE

Bahar yazın geçti kışlanmadın mı	1,3,4,5,6
Kimseden utanıp (utanub) arlanmadın mı	2,7,8,9

3. DİZE

Bu kadar dolaştın (dolaşdın) el (il) kapısında (kapusunda)	1,2,3,4,5,6,7,8,9

4. DİZE

Kimseden döğülüp taşlanmadın mı	1,3,4,6
Döğülüp söğülüp taşlanmadın mı	2,5,7,8,9

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Gönül neden ağlarsın için için	1,2,7,9
Gönül ne ağlarsın için için	3,6
Gönül ne ağlarsın sen için için	4,5
Gönül ne ağlarsın hep için için	8

2. DİZE

Bir kimse bilmez mi nedir bu suçun	1,3,4,6
Bize de anlat ne imiş suçun	2
Bize de anlatsan ne imiş suçun	5
Bize de bir anlat ne imiş suçun	7,8,9

3. DİZE

Yüklenmiş katarın gidiyor göçün (köçün)	1,2,3,4,5,6,7,8,9

4. DİZE

Sen bu viraneden (veraneden) hoşlanmadın mı	1,2,3,4,5,6,7,8,9

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Zülâlî der gönül sırran erilmez	1,3,4,5,6
Der Zülâlî gizli seyren varılmaz	2,7
Dir Zülâlî gizli sırrın varılmaz	9

2. DİZE

Bulanmış çayların akar durulmaz	1,3,4,5,6
Bulanık çayların akar durulmaz	2,7,9

3. DİZE

Meğer doğru derler gönül yorulmaz	1,3,4,5,6
Meğer doğru (toğru) demeyle (dimekle) gönül yorulmaz	2,7,9

4. DİZE

Altmışını geçtin uslanmadın mı	1,3,6
Altımışını geçtin (geçdin) yaşlanmadın mı	2,5,7,9
Altmışını geçtin usanmadın mı	4

90 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- 8. künyede, diğer künyelerde yer alan son dörtlük bulunmamaktadır.

2- Aynı şiiri, farklı çalışmalarında değerlendiren bilim adamlarının şiirleri varyantlar halinde yayınladıklarını, çalışmamızın önceki bölümlerinde açıklamıştık. Aynı bilim adamının, aynı şiiri farklı biçimde vermesine bir örnek de şiirimizde karşımıza çıkmaktadır. Araştırmacı, şiiri bir sonraki yayınında neden değiştirdiğini bir dipnot ile belirtmediğinden bu konuda 'kafa yormak' da okuyuculara düşmektedir.

Şiirde ortaya çıkan farklılıkları 1. ve 2. künyeler üzerinde inceleyelim.

1. Dörtlük 2. Dize

1. Künye: Bahar yazın geçti kışlanmadın mı
2. Künye: Kimseden utanıp arlanmadın mı

1. Dörtlük 4. Dize

1. Künye: Kimseden döğülüp taşlanmadın mı
2. Künye: Döğülüp söğülüp taşlanmadın mı

2. Dörtlük 2. Dize

1. Künye: Bir kimse bilmez mi nedir bu suçun
2. Künle: Bize de anlat ne imiş suçun

3. Dörtlük 1. Dize

1. Künye: Zülâlî der: Gönül sırran erilmez
2. Künye: Der Zülâlî gizli seyren varılmaz

3. Dörtlük 2. Dize

1. Künye: Bulanmış çayların akar durulmaz
2. Künye: Bulanık çayların akar durulmaz

3. Dörtlük 3. Dize

1. Künye: Meğer doğru derler gönül yorulmaz

2. Künye: Meğer doğru demeyle gönül yorulmaz

3. Dörtlük 4. Dize

1. Künye: Altmışını geçtin uslanmadın mı

2. Künye: Altmışını geçtin yaşlanmadın mı

Görüldüğü gibi on iki dizenin yedisinde, aynı araştırmacı tarafından farklı kelimeler kullanılmıştır.

Yine Taşpınar mecmuasının müteakip 71. sayısında aşağıdaki parçalar neşr idilmiştir. Biri:

91
Nasıl günler nasıl devran geçirdik
Dünya bize oldı düş yavaş yavaş

diye başlıyan ve kitabımızda yazılı olan koşma.

ve yine; kitapda (Öğüt Destanı) adı altında yazılan destandan iki ve bir de başka destandan bir hane alınarak (Destan) adı altında çıkmışdır ki ayrı parçadan olan hane şudur:

Ey Zülâli tur kınasın il seni
Toğru değil deviremez yel seni
Suya uğra koy götürsün sil (sel) seni
Mihnetin köprüsüne uğrama

Bunun baş tarafı yani tamı da yazılırsa çok hoş olacak.

92 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Hikmet DİZDAROĞLU; Halk Şiirinde Türler, TDK Yay.: 283 Tanıtma Yayınları Dizisi: 7, sf. 64, Ankara Ü. Bas., Ankara 1969
(2) Hikmet DİZDAROĞLU; Türk Dili, Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı, C. 19, S. 207, sf. 227
(3) Yusuf ZÜLÂLÎ; Taşpınar, "Maniler", C. 6, S. 71, Eylül 1938, sf. 192
(4) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 91, Özen Mat., Ankara 1987
(5) Abdullah OKTAY; Serhat Kars Gazetesi, "Karslı Saz Şairleri/Âşık Zülâlî", 18 Eylül 1982, sf. 2
(6) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 75, Erzurum 1973
(7) Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri 2. Kitap sf. 94, Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978
(8) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 161, MEB Bas., İstanbul 1990
(9) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE	
Gittim (gettim, gitdim) dostun bağına	1,2,3,4,5,6,7,8,9
2. DİZE	
Kondum gül budağına	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Kondum gül bağına	5
3. DİZE	
Ötemedim kar yağdı	1,2,3,5,6,7,8,9
Ötmedim kar yağdı	4,6
4. DİZE	
Gönlümüzün dağına	1,2,4,5,6,7
Gönlümüzün bağına	3,8,9

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Komşulukta (komşulukda) var sancı — 1,2,3,4,5,6,78,9

2. DİZE

Bir duymaktır (duymakdır) ilacı — 1,2,3,4,5,6,7,8,9

3. DİZE

Gizli mektup (mektub) yazardım — 1,2,3,4,5,6,7,8,9

4. DİZE

Rüzgâr olsa postacı — 1,2,3,4,5,6,7,8,9

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Gülünç (gülünc) oldum ağyâra
(ağyare, ağ yara) — 1,2,3,4,5,6,7,8,9

2. DİZE

Vardım hangi diyara (diyare) — 1,2,3,4,5,6,7,8,9

3. DİZE

Yârime (yarıma) nasıl gidem (gidim) — 1,2,3,4,5,6,7,8,9

4. DİZE

Elim boş yüzüm kara (kare) — 1,2,3,4,5,6,7,8,9

4. DÖRTLÜK

1. DİZE

Geçtim (geçdim) devletten (devletden) vardan — 1,2,3,4,5,6,8,9
Geçtim devletten yârdan — 7

2. DİZE

Bütün dosttan (dostdan) ağyârdan — 1,2,3,4,5,6,7,8,9

3. DİZE

İhtiyar oldum amma — 1,2,3,5,9
Zülâl ihtiyar amma — 4,6,7,8

4. DİZE

Gönül ayrılmaz yârdan — 1,2,3,4,5,6,8,9
Gönlü ayrılmaz yârdan — 7

93 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 72. Özen Mat., Ankara 1987

(2) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Bilmem Allah'tandır nedendir	1
Bilmem Allah'tandır yoksa nedendir	2

2. DİZE

Bir malı iki olmaz yoksulun	1
İki olmaz hiç bir malı yoksulun	2

3. DİZE

Tembeldir karısı akşamdır yatar	1
Tenbeldir karısı akşamdan yatar	2

4. DİZE

Sabahtan (sabahdan) savrulur külü (küli) yoksulun	1,2

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Yoksulun hâli de Mevla'ya ayandır	1
Yoksulun hâli de Mevla'ya ayân	2

2. DİZE

Hiç bulunmaz ona mertebe versin	1
Hiç ona bulunmaz mersiye diyen	2

3. DİZE

Dolaşır (dolanır) köyleri çıkar saliyân	1,2

4. DİZE

O zaman bükülür beli yoksulun	1,2

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Bey (beğ) ağalar dört tarafta (tarafda) dururlar (tururlar)	1,2

2. DİZE

Yoksulu her tarafta hakir görürler	1
Yoksulı her yerde hakir görürler	**2**

3. DİZE

Söyletmeden boynuna vururlar	1
Söyletmeden kellesine vururlar	**2**

4. DİZE

Ağzında dolaşır dili yoksulun	1,2

4. DÖRTLÜK

1. DİZE

Yoksul nerde diye (deyu) sorarlar anı (onı)	1,2

2. DİZE

Yemeğe oturur kapıdan yanı	1,2

3. DİZE

Her gelen geçen çiğnerler anı	1
Her gelen geçenler çığnarlar onı	**2**

4. DİZE

Ulaşmaz yemeğe eli yoksulun	1,2

5. DÖRTLÜK

1. DİZE

Zülâli der özün özüme ki haktır	1
Zülâlî dir özün üzme ki hakdır	**2**

2. DİZE

Yüreğime değen yay ile oktur (okdır)	1,2

3. DİZE

Yoksulun kaderi bu yerde yoktur	1
Yoksulun kadiri bir yerde yokdır	**2**

4. DİZE

Daim durgun eser yeli yoksulun	1,2

93 Numaralı Şiire Dair Not:

1- Yazmamızda şiirin Şükrü Usta'nın ağzından derlendiği bildirilmektedir.

VIII KISIM

1930'daki Poshov yani memleketine seyahati sırasında söylediği şiirler.

Geldiği vuparda canı sıkılınca:

94

- Vardır -

Gönül gine beni kul deyu satdı
Bilinmez ne fena adeti vardır
Ne uyudı ne yuhudan uyatdı
ne canda bir lahza rahatı vardır

***

Gönül geziyorsun gamlı hicranlı
Bir yâr bulamadım dinli imânlı
Her nere gidersem başım dumanlı
Garibin ne müşkül hayatı vardır

***

Gönül arzun eş yârânla konuşmak
Anlar ile sual idüb idüb soruşmak
Dir Zülâlî derdin yâre kavuşmak
Sabır eyle bir eşref saati vardır

95 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 109, MEB Bas., İstanbul 1990

(2) Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri 2. Kitap, sf. 52, Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978

(3) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 41, Erzurum 1973

(4) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Bugün cüş (cuş) eyledi derya-yı (deyyayı) umman	1,2,3,4

2. DİZE

Dahi sefinemiz gider derine	1,2,3,4

3. DİZE

Nezrim vardır yarâb bir koyun kurban	1,2,3
Nezrim vardır yâre bin koyun kurban	4

4. DİZE

Kısmet olur yetirirsem yerine	1,2
Kısmet olur çıkarisem yerine	3
Kısmet olur çıkar ise yerine	4

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Yığılmış balıklar anlamaz dilden	1,2,3,4

2. DİZE

Merhamet eyleyin ayrıldım gülden	1,2,3,4

3. DİZE

Yüz bin liram olsa ne gelir elden	1,2,3,4

4. DİZE

Güven olmaz bu dünyanın varına	1,2,3
İnan olmaz bu dünyanın varına	4

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Zülâl takdirinde yazılmış neler	1,2
Zülâlî taktirinde yazılmış neler	3
Zülâlî takdirde yazılmış neler	4

2. DİZE

Esiyor poyrazlar tozdu havalar	1,2,3
Esiyor poyrazlar bozdı havalar	4

3. DİZE

Ricam budur (budır) ak (ağ) köpüklü (köyükli) dalgalar	1,2,3,4

4. DİZE

Atın cesedimi (cesetimi) yâr diyarına	1,2,3,4

95 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- Yazmamızda şiir ile ilgili şu bilgilere yer verilmektedir: *"1930'daki Poshov yani memleketine seyahati sırasında söylediği şiirler. Geldiği vapurda canı sıkılınca:"*

3. künyede ise şiirle ilgili verilen diğer bilgiler şöyledir: "Zülâlî köye hareket etmeden önce, Posof'a tel çeker Hopa'ya at getirmeleri için; çünkü o zaman Hopa'dan o tarafa vasait yoktu. İstanbul'dan vapura biner ve memleketine doğru yol alır. Şile düzüne geldiklerinde bir fırtına çıkar ve gemiyi azgın dalgalar sarar. O zaman Zülâlî de bu şiiri söyler."

96

- Ben Bugün -

Gine vapurda:

Bir bâde içmişem pirler elinden
Dolanırım bu cihanı ben bugün
Garib bülbül ayrı düşdüm gülümden
Mesken itdim bağ virânı ben bugün

***

Gözlerim kan ağlar ah çeker yürek
Rabbelaleminden dilerim dilek
Gevherin şahlığın terk itmek gerek
Gezdim ilm-i mürşidanı ben bugün

***

Zülâlî kesmiyor dilin dilekden
Yokdan bir ataşdır yanar yürekden
Bir güzel sevmişim huri melekden
Arşda gördüm mihribanı ben bugün

97 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 68, Özen Mat., Ankara 1987

(2) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 41-42, Erzurum 1973

(1) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen yazarlar Dizisi: 40, sf. 149, MEB Bas., İstanbul 1990

(4) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Vücudum (vücudım) mülkünden yağmur kar gitmez	1.2,3,4

2. DİZE

Kışı geçmez baharımda neler var	1
Niçin (niçün) gelmez baharımda neler var	2,3,4

3. DİZE

Doğmaz (toğmaz) tan yıldızı şafaklar atmaz	1,2,3,4

4. DİZE

Güneş çalmaz seherimde neler var	1,3
Güneş çalmaz şeherimde nelerv ar	2
Kara günli seherimde neler var	4

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Yüz bin tellal hicranımı satarlar	1,2,3
Yüz bin dellal hicranıma saparlar	4

2. DİZE

Müşteriler elden ele kaparlar	1
Müşteriler ellerinden kaparlar	2,3,4

3. DİZE

Dertten (derdden) kal'a (kale) gamdan saray yaparlar	1,2,3,4

4. DİZE

Gelin bakın şeherimde neler var	1,2,3
Gidin bakın şeherimde neler var	4

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Ben gurbete çıktım (çıkdım) yüzü (yüzi) ak (ağ) gibi (kimi)	1,2,3,4

2. DİZE

Vatan tuttum (tutdum) bahçe (bağçe) gibi (kimi) bağ gibi (kimi)	1,2,3,4

3. DİZE

Tedbirime güvenirdim dağ gibi	1
Tedbirime dayanırdım dağ (tağ) gibi (kimi)	2,4
Kaderime dayanırdım dağ gibi	3

4. DİZE

Ben ne bilem takdirimde (taktirimde) neler var	1,2,3
Ben ne bilim kaderimde neler var	4

4. DÖRTLÜK

1. DİZE

Soran yok Zülâlî ne imiş suçun	1
Soran yok Zülâlî nedir bu suçun	2,3,4

2. DİZE

Hicran yaylasında kervanın göçün	1
Hicran dağlarında (tağlarında) kervanın göçün (köçün)	2,4
Hicran dağlarında hicranın göçün	3

3. DİZE

Alın hançeri de bağrımı açın	1
Hançer ile kesin bağrımı açın	2
Hicran ile kesin bağrımı açın	3
Gelin hançer ile bağrımı açın	4

4. DİZE

Bir bakın ki ciğerimde neler var 1,2,3,4

97 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- Yazmamızda şiirle ilgili şu bilgilere yer verilmektedir: *"Artvin'de Bertoc'da köpri başında genç iken oğlı ölen bir ihtiyarla görüşiyor ve onun derdine ortak olarak:"*

Bu şiir de Zülâlî'nin 1930 yılında memleketine yaptığı yolculuk sırasında söylenmiştir.

Yine aynı şiir ile ilgili, 2. künyede şu bilgilere rastlanmaktadır: "Nihayet gemi dalgalardan kurtulup Hopa'ya gelir. Zülâlî'nin köylüleri de at getirmişlerdir. Atlara atlayıp doğru köyün yolunu tutarlar. Zülâlî ve arkadaşları yolda gelirken, bunlara bir ihtiyar yolda rastladı tanıştıktan sonra bu ihtiyarın genç bir oğlu ölmüştü. Zülâlî'den bu oğluna bir ağıt söylemesini rica etti; zaten Zülâlî'nin de bir ay önce bir oğlu ölmüştü onu da hatırlayarak orada bu şiiri söyledi."

98

Yine Poshov yolunda:

Beni gören beğ efendi sanıyor
Bende ne sultanlık ne de hânlık var
Ataş düşdi ciğerlerim yanıyor
Kimse bilmez serde ne dumanlık var

***

İstemem efendim dünyayı virse
Yüz bin lira değer yârdan bir buse
Şöhret ziynet içün geymem elbise
Çünki başımızda dervişanlık var

***

Zülâlî beyhude düşdün inkâra
Tali'in aksine bahtın hep kara
Nasıl yüzi kara varalım yâre
Elde beş para yok dervişanlık var

100

Bundan sonra (Doğuş)da çıkan Arsiyan Tağı şiiri gelmekdedir.

101

Yine bundan sonra (Doğuş)da çıkan:

Livane'den aşdım Şavşat tağına
Allahın lutfundan ihsan göründi

diye başlıyan beş haneli şiir geliyor.

102

Yine bundan sonra (Doğuş)da çıkan:

Gelin arkadaşlar gelin yârânlar
Bir lahza konuşak ülfete geldim

diye başlıyan ve Suskablılar'a söylenen yedi hanelik şiir geliyor.

103

Bundan sonra (Doğuş)da çıkan ve merhum biraderin kabrine söylenen (kurumuş) ayaklı üç hanelik mersiye gelmektedir.

104 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 120-121, Özen Mat., Ankara 1987

(2) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 45-46, Erzurum 1973

(3) Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri 2. Kitap, sf. 71-72, Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978

(3) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 154-155, MEB Bas., İstanbul 1990

(5) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Vatan bağı pek güzeldir uçulmaz	1,2,3,4
Vatan bağı ne güzeldir geçilmez	**5**

2. DİZE

Bülbülün feryadı gül havasıdır (hevâsıdır) 1,2,3,4,5

3. DİZE

Sisten (sisden) fırtınadan gözüm açılmaz 1,2,3,4,5

4. DİZE

Gönül dalgaları gam deryasıdır 1,2,3,4,5

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Bana ruhsat (rüshat, rühsat) verin (virin) etmen (itmen) zûlümü (zulumı) 1,2,3,4,5

2. DİZE

Sarılın boynuma sıkın elimi 1,2,3,4,5

3. DİZE

Yavrularım gözetirler (gözedirler) yolumu (yolumı) 1,2,3,4,5

4. DİZE

Her biri canımın dilrübasıdır 1,2,3,4,5

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Va'dim olsun daha (dahı) gurbete çıkmam 1,2,5

Andım olsun daha gurbete çıkmam 3,4

2. DİZE

Yarânın yoldaşın hatrını (hatırın) yıkmam 1,2,3,4,5

3. DİZE

Bundan böyle vara devlete bakmam 1,2,3,4,5

4. DİZE

İhtiyar çağımın ihtizasıdır (ihtizazıdır) 1,2,3,4

İhtiyar çağımın iktizâsıdır 5

4. DÖRTLÜK

1. DİZE

Bindim aşk atına giderim geri 1

Nidim aşk atını giderim geri 5

2. DİZE

Vatanım halkının olsun haberi	1,5

3. DİZE

Kolumdaki mızrak (mırzak) derviş tabari (teberi)	1,5

4. DİZE

Elimdeki asa gam cüsesidir	1
Elimdeki kâse gam cer'asıdır	5

1. ve 2. Künye 5. DÖRTLÜK / 2., 3. ve 4. Künye 4. DÖRTLÜK

1. DİZE

Bir gün olacaktır (olacakdır) her mâmur virân	1,2,3,4,5

2. DİZE

Hiç bozar mı bu takdiri yazdıran	1,2,3,4,5

3. DİZE

Bizi böyle gurbet elde (ilde) gezdiren	1,2,3,4,5

4. DİZE

Erenler himmeti pir duasıdır (duvasıdır)	1,2,3,4,5

1. Künye 6. DÖRTLÜK / 2., 3. ve 4. Künye 5. DÖRTLÜK

1. DİZE

Gurbette adama selam vermezler	1,2,3,4

2. DİZE

Muhabbet etmezler yüze gülmezler	1,2,3,4

3. DİZE

Eloğludur derdi halin bilmezler	1,2
Eloğludur derdin halin bilmezler	3,4

4. DİZE

Diyarı (diyari, diyar-ı) gurbettir yâd ölkesidir	1,2,3,4

1. Künye 7. DÖRTLÜK / 2., 3., 4. ve 5. Künye 6. DÖRTLÜK

1. DİZE

Felekler aksine devran ediyor	1,2,3,4
Felekler aksine devran eyliyor	5

2. DİZE

Bak tecelli takdir neler ediyor 1,2,3,4
Bak tecelli takdir neler eğliyor **5**

3. DİZE

Kim ki der derdim yok yalan söylüyor 1,2,3,4,5

4. DİZE

Gelen giden ağlar gam dünyasıdır 1,2,3,4,5

1. Künye 8. DÖRTLÜK / 2., 3. ve 4. Künye 7. DÖRTLÜK

1. DİZE

Yâranım ahbabım çekmeyin melâl 1,2,3,4

2. DİZE

Var ise hakkınız eyleyin helâl 1,2,3,4

3. DİZE

Vatandan ayrıldı gidiyor Zülâl 1,2,3,4

4. DİZE

Yadigârı yüreğinin yasıdır 1,2,3,4

1. Künye 9. DÖRTLÜK / 2., 3 ve 4. Künye 8. DÖRTLÜK / 5. Künye 7. DÖRTLÜK

1. DİZE

Bülbül ağlar bahçesinde (bahçasında) bâr için 1,2,3,4
Bülbül ağlar bağçesinde yâr içün **5**

2. DİZE

Gonca için (içün) nergis (nergiz, nerkis) için (içün) nar için (içün) 1,2,3,4,5

3. DİZE

Vatanım halkına yadigâr için (içün) 1,2,3,4,5

4. DİZE

Bir can (bircan) Zülâlî'nin hediyesidir (hedayesidir) 1,2,3,4,5

104 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- Dördüncü dörtlük yalnızca 1. ve 5. künyelerde yer almaktadır.
2- 1. künye dokuz, 2., 3. ve 4. künyeler sekiz; 5. künye ise yedi dörtlükten teşekkül etmiştir.
3- 1. ve 5. künyelerde yer alan beşinci dörtlük 2., 3. ve 4. künyelerde dördüncü dörtlük olarak yer almaktadır.
4- 1. künyede altıncı dörtlük, 2., 3. ve 4. künyelerde ise beşinci dörtlük olarak yer alan dörtlük, 5. künyede yer almamaktadır.
5- 1. künyede yer alan yedinci dörtlük, diğer dört künyede altınca dörtlük olarak yer almaktadır.
6- 1. künyede sekizinci, 2., 3. ve 4. künyelerde yedinci dörtlük olarak yer alan dörtlük, 5. künyede yer almamaktadır.
7- 1. künyede yer alan dokuzuncu dörtlük, 2., 3. ve 4. künyelerde sekizinci dörtlük, 5. künyede ise yedinci dörtlüktür.

105 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 15, Özen Mat., Ankara 1987
(2) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Ezmurah eyleyen sıla vatana	1
Sıla-yı vatana azm-i râh iden	**2**

2. DİZE

Ülkemize bir hoş alişan geldi	1
Bugün ülkemize alişan geldi	**2**

3. DİZE

Şerefete lâyık ülke bedeli	1
Hasret ataşına dal tabah iden	**2**

4. DİZE

Memleket ayarı adilhan geldi	1
Memleket sacı adilhan geldi	**2**

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Karamet sahibi madeni mahi	1
Fesahat sacı kemâlet mâhı	**2**

2. DİZE

Görmeğe arz eyler hem İran Şahi	1
Sanarım gelmişdir Alaman şahı	**2**

3. DİZE

Haznesinde vardır lali matahi	1
Seyahat bâbında var intibahı	**2**

4. DİZE

Satmak için bize gevherken geldi	1
Vatana yardımcı bir sultan geldi	**2**

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Her ilimde mahir okuyup yazar	1

2. DİZE

Aşkın üruzgari serinde gezer	1

3. DİZE

Çok âşık elinde olmuştur bezar	1

4. DİZE

Gamlı gönlümüze bir Lokman geldi	1

4. DÖRTLÜK (2. Künye 3. DÖRTLÜK)

1. DİZE

Mahzun'un Zülâlî gözünün nuru (nurı)	1,**2**

2. DİZE

Sırrı hikmet bendi gönül sururi	1
Yürek eğlencesi gönül serveri	**2**

3. DİZE

Dahi bizden geçti sevda mururi	1
Dahı bizden geçdi sevda mürveri	**2**

4. DİZE

Adalet sahibi Süleyman geldi 1
Şükür derdimize bir Lokman geldi **2**

105 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- Yazmamızda şiir ile ilgili aşağıdaki açıklamalar yer almaktadır: *"Sonra* (1930'daki gidişinden bahisle) *Ardahan'a gidüb dolaşıyor. Ardahan'da veya Zurmal'da Molla Tursun ile yahud Ginyalı Molla Ferhad (Mahsunî) ile görüşiyor. Molla Tursun'un tapşırması (Mahzunî) oldığına göre aşağıdaki şiir karışıyor. Acaba Molla Ferhad'la mı yoksa Molla Tursun'la deyişilmiştir."*

1. künyede ise şiir ile ilgili şu bilgiler yer almaktadır: "... özlemi de giderek artıyordu. Bu nedenle, 1930 yılında Kars'a gitti. Ardahan ve Posof'u da ziyaret edip, yakınlarıyla ve dostlarıyla özlem giderdi. Onun köye gelişinin yarattığı sevinç bacanağı Mahsunî mahlaslı Âşık Molla Dursun'a şu deyişi söyletmişti."

2- 2. künyede Mahsunî / Mahzunî'nin üç dörtlüğü yer almaktadır. Oysa 1. künyede Mahsunî'nin dört dörtlük söylediği kaydedilmektedir. 1. künyede fazla olan dörtlük üçüncü dörtlüktür.

3- 2. künyede, 1. künyeden farklı olarak Mahsunî / Muhzunî'nin söylediği her dörtlüğe karşılık -ki bu künyede Muhsunî / Muhzunî'nin sadece üç dörtlük söylediğini az önce kaydetmiştik- olarak, Zülâlî'nin söylediği dörtlüklere de yer verilmektedir. Zülâlî'nin vermiş olduğu karşılıklar 1. künyede yer almamaktadır. Tespitlerimizde, Zülâlî'nin vermiş olduğu karşılıklara hiç bir kaynakta rastlayamadık. Eğer gözden kaçırdığımız bir kaynak yoksa, Zülâlî'nin vermiş olduğu karşılıkların yer aldığı üç dörtlük ilk kez tarafımızdan yayınlanacaktır.

4- İncelememizde, yalnızca 1. künyede verilen Mahsunî'nin şiiri ile, 2. künyede verilen Mahzunî/Muhsunî'nin şiiri karşılaştırılmıştır.

Gelin görüşelim vatandaşlarım
Katmak içün ruhınıza can geldim
Hem muhibb-i sadık hem kardaşlarım
Derdinize olsun koç kurban geldim

***

Memleket içinde kalmış adımız
Aks itmiş her yana dâd feryadımız
Vatan halkı size yok imdadımız
Afv idin dertliyim perişan geldim

***

Dir Zülâlî vatan halkı ser-tâcım
Tarif olmaz vardır yürekde acım
Hayıf derdinize yokdur ilacım
Fena bir haldeyim pek yaman geldim

Zülâlî'nin Suskab'da merhum olan kardaşı Aslan Efendi zamanında Zurmallı Molla Tursun'da alacakları vardı. Bu sefer Zülâlî gelişinde Molla Tursun'dan parayı istiyecek oldı. O da sened ve şahid göstererek virdiğini söyledi. Zülâlî de 15 (?) yaşında âşık olan Molla Tursun'a şu şiiri söyleyüb şaka itdi ve bunı gerçek sanan Molla Tursun da sonradan buna bir cevab yazdı:

Zülâlî:

Bazı hiddetlenir bazı küsersin
Bilmem sende ne hâl var Molla Tursun
Bazı tipilenir bazı esersin
Zemheri ayında kâr Molla Tursun

***

Niçün tanımazsın hakkı günahı
Zikr idince havf itmezsin Allah'ı
Lop kimi yudarsın vallah billahi
Bu sanatınızda var kâr Molla Tursun

***

Borç ödemez inad atına binmiş
Al vir arasında çok kimse yanmış
Erimiş tükenmiş yarıya inmiş
Sende namus haya ar Molla Tursun

***

Matlubun bilinmez yurd-ı gaibsin
Neslinden ayrılmış pek acaibsin
Sadık dost sanardım meğer rağibsin (rakib)
Artık olmam sana yâr Molla Tursun

***

Zülâl borcun ister şakalar ile
Haramlar yudarsın hokkalar ile
Otur kalk hâl çekme başkalar ile
Öğren saz tanbur hem tar Molla Tursun

Molla Tursun'un cevabı:

Bende vardır insaf hükm ü adalet
Ben ne bilim göz bağıcı Zülâlî
Kim ne bilir hürmet itibâr bilmez
Zemheri karından acı Zülâlî

***

Ben hakkı bilirim yaradan birdir
Her ayda bir hatim Kuran'ım vardır
Havf itmeyen sensin ahretin nârdır
Kılsan kabul olmaz hacı Zülâlî

***

Ben borcı virende bahar yaz idi
Kardaşın senden de insafsız idi
Şahidlik idenler imansız idi
Çermelerde biten gıcı* Zülâlî

***

Ervâhım temizdir hüccetim zâhir
Okur hem yazarım her ilme mâhir
Sen kimi ağzımda gezdirmem zehir
Temran verdi okun ucı Zülâlî

***

Tar tanbur sazın ben çalmasın bilmem
Ahret korkusı var dünyada gülmem
Sen utan sözünden kusuran kalmam
Olmuşsun bir abdal avcı Zülâlî

---

*Gıcı / Yabanî tere.

Molla Tursun'un gamı def olmayub aldı bir daha:

Ben sana ne itdim muhannet Zülâl
Sançdın beni misli ârı Zülâlî
Mevla sana virsin yüz bin kasâvet
İtiresin kisb ü kârı Zülâlî

***

Ben seni bilirdim bir asilzâde
Beni dellal itdin düşmana yâda
Âlem başan gülsün fani dünyada
Düşünmezsin o bir dârı Zülâlî

***

Dimesem yürekde sönmez bu ataş
Senden evvel neler gördi garib baş
Meğer dubaracı olmuşsun kallaş
Unutmuşsun hak hünkârı Zülâlî

***

Pirden düşkün tarikatden bîzârsın
Küpe binübsün havada gezersin
Mazlumlar katline ferman yazarsın
İtirmişsin devlet varı Zülâlî

***

Gel otur yerinde öz otağında
Gezme gurbet ili düşkün çağında
İncitme dostları otur bağında
Nâhak alma ah u zârı Zülâlî

***

Mahzunî halince toğrı söz söyler
Dünya bizden geçdi daha kim neyler
Şimdiki cahiller bize gülerler
Dinlemezler itibarı Zülâlî

107 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 38, Özen Mat., Ankara 1987

(2) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Eski ahibiden (ehibbadan) kimse kalmamış 1,2

2. DİZE

Teze (taze) ile nasıl yârân olmalı 1,2

3. DİZE

Bize olan zulmu (zulmı) kimse görmemiş 1,2

4. DİZE

Yaşamaktan (yaşamakdan) ise veren (viran) olmalı 1,2

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Gel yeter bu değlu ey zalım felek 1

Gel (gül) yeter bu denli ey zalim felek 2

2. DİZE

Hiç buna tahammül eder (ider) mi yürek 1,2

3. DİZE

Mermerdin kapısın terk etmek gerek 1

Namerdin kapusın terk itmek gerek 2

4. DİZE

Bir merti (merd-i) âleme mihman olmalı 1,2

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Zülâlî bağrınız yandı alıştı 1

Zülâlî bağrımız yandı alışdı 2

2. DİZE

Bülbül öldü (öldi) konca (gonca) gülün
karıştı (karışdı) 1,2

3. DİZE

Sanki konca (gonca) gülün vakti savuştu (savuşdı) 1,2

4. DİZE

Bir çalı dibinde iskân olmalı 1,2

107 Numaralı Şiire Dair Not:

1- Yazmamızda şiir ile ilgili bu bilgilere yer verilmektedir: *"Ardahan köylerinden bir dostunun oğlundan emaneten bir at isteyen Zülâlî'ye at sahibi söz veriyor. Nihayet Zülâlî kapusuna gidüb atı alamayınca:"*

108

Ardahan'ın Sovyer köyünde Göleli birisine 10 lira vermiş, döneceği zaman adam (Patubanlı Altun --------) göndermiş. Parayı alamayınca şunı yazub yollamış:

- Söyleyin -
Benden Göleli'ye idin selamı
Hürmetimi o nursuza söyleyin
Anıyçün elime aldım kalemi
Ne yazarsam abursuza söyleyin

***

Güya ticaretde bulmuş kemâli
Bu kemâlin bir gün olur zevâli
Hiç okumadı mı haram helali
Nedendir bilmez arsıza söyleyin

***

Murahhas gönderdim Altun Hoca'yı
Bin defa okudum efsun hiceyi
Yüz bir istirhamı yüz bin ricayı
Bilmedi itibarsıza söyleyin

***

Rica temenniler çıkdı dilimden
İğirmi gün alıkoydu yolumdan
Neden on liramı çekdi elimden
Yankesici o hırsıza söyleyin

***

Akşam sabah tavlahanede yatur
Çıfıtlar anlamaz hem gönül hazır
Ne için vurdırmaz palanı katır
Terbiyesiz tımarsıza söyleyin

***

İşi güci haksızlıkda böylece
Hangi haksız yerde görmüşdir hoca
Bilmem hınzır mıdır yoksa alaca
Rengi bozuk ayarsıza söyleyin

Sonı bulunamadı.

109

Bundan sonra 1930'da Ardahan'a uğrayınca mahkeme kapusunda ahalinin keşmekeş ve galebeliğini ve bir yanda mor çiçekli tağları görünce (Doğuş)da F. Saltkom imzası altında derlenerek neşr itdiğim Ardahan Destanı 7 ha(ne) hâlinde ve sonı eksik olarak gelmektedir. Bunun da tamamını rica iderim.

110

Bundan sonra yine aynı imza derlemesiyle (Çıldır)a söylenen şiir gelmektedir.

(Doğuş)da neşr idilmişdi.

111 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 71, Özen Mat., Ankara 1987
(2) Saim SAKAOĞLU, Türk Dili (Türk Şiiri Özel Sayısı III/Halk Şiiri), "Türk Saz Şiiri", CLVII, S. 445-450, sf. 237, Ocak-Haziran 1989
(3) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi, sf. 46-47, Erzurum 1973
(4) Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri 2. Kitap, sf. 67-68, Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978
(5) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 141-142, MEB Bas., İstanbul 1990
(6) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Biz ah edeceğim (ideceğim) dağa (tağa) taşlara 1,2,3,4,5,6

2. DİZE

Aks eylesin feryadımız ağlasın 1,2,3,4,5,6

3. DİZE

Can ciğer dayanmaz bu ateşlere (ataşlara) 1,2,3,4,5,6

4. DİZE

Evim mülkün bünyâdımız ağlasın 1,2,3,4,5,6

2. DÖRTLÜK (6. Künye 3. Dörtlük)

1. DİZE

Gelin helallaşak hoca hacılar	1,2,3,5
Gelin hellâşak hoca hacılar	4
Gelsin vedalaşak hoca hacılar	6

2. DİZE

Bugün yüreğimden çıkmaz acılar	1,2,3,4,5,6

3. DİZE

Halalar bibiler hanım bacılar	1,2,3,4,5,6

4. DİZE

Dayı yeğen efradımız ağlasın	1,2,3,4,5
Dayı yeğen ahfadımız ağlasın	6

3. DÖRTLÜK (6. Künye 2. Dörtlük)

1. DİZE

Nerde kaldı yaptığımız (yapdığımız) bu emek	1,2,3,4,5,6

2. DİZE

Çalışmıştım göz yaşlarım dökerek	1,2,3,4,5
Çalışmışdım göz yaşları tökerek	6

3. DİZE

Layık (laik) mı (mi) gurbette (gurbetde) ahın çekerek	1,3,6
Layık mı gurbette ahım çekerek	2,4,5

4. DİZE

Ehli ahvâl evladımız ağlasın	1,2,3,4,5
Ehl-i ayâl evladımız ağlasın	6

4. DÖRTLÜK

1. DİZE

Der Zülâlî yazmış takdir (taktir) mukadder	1,2,3,4,5
Dir Zülâlî yazmış takdir ü kader	6

2. DİZE

Kalk kardeşim istiyor ihtiyar peder	1,2,3
Gel kardeşim ister ihtiyar ister peder	4
Gel kardeşim ister ihtiyar peder	5
Kalk kardaşım ister ihtiyar peder	6

3. DİZE

Fatiha isterler mahşere kadar	1,2,3,4,5
Fatiha umarlar mahşere kadar	6

4. DİZE

Kabr içinde ecdâdımız ağlasın	1,2,3,4,5,6

111 Numaralı Şiire Dair Notlar:

1- 6. künyede yer alan ikinci dörtlük diğer beş künyede üçüncü dörtlük; üçüncü dörtlük ise diğer beş künyede ikinci dörtlük olarak yer almaktadır.

2- Yazmamızda şiir ile ilgili şu açıklamalar yapılmıştır: *"Ardahan'dan dönüb* (1930 yılındaki ziyaretinden bahsedilse gerek Ö.G) *Suskab'da biraz kaldıktan sonra sonbaharda gitmeğe hazırlanırken:"*

112

Ardahan'da sonbaharda postahane(ye) gidiyor; telgraf idüb cevab alamayınca:

Nahn u kasemnada tecelli takdir
Evelki te'kidde böyle yazılmış
Bozulmaz bu yazı neylesin tedbir
Mürüvvet bâbına nokta düzülmüş

***

Tağlar kara giyer gönül yasından
Bağlar feryad ider bülbül sesinden
Bir haber gelmedi yâr ülkesinden
Telefonlar telgıraflar bozulmuş

***

Zülâlî öldirir dert ile verem
Yüz bin tabib gelse bulunmaz çarem
İller vatanında hep şad ü hürrem
Garibler ölmezden kabri kazılmış

113 Numaralı Şiirin Bibliyografyası

(1) İ. Ünver NASRATTINOĞLU; Posoflu Âşık Zülâlî, sf. 59, Özen Mat., Ankara 1987

(2) Kemal BAYRAK; Âşık Zülâlî, Atatürk Ü. Ed. Fak Lisans Tezi, sf. 45, Erzurum 1973

(3) Ensar ASLAN; Doğu Anadolu Saz Şairleri 2. Kitap, sf. 67, Atatürk Ü. Bas., Erzurum 1978

(4) Yunus ZEYREK; Posoflu Âşık Zülâlî, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, sf. 140-141, MEB Bas., İstanbul 1990

(5) Ömer GÖZÜKIZIL;

1. DÖRTLÜK

1. DİZE

Ayrı düştüm (düşdüm) gülşenimden gülümden	1,2,3,4,5

2. DİZE

Söğüdün (söyüdün) dalında ötmeliyim ben	1,2,3,4
Söğüd dallarında ötmeliyim ben	5

3. DİZE

Allah'ı sevenler etmen yolumdan	1,2,3,4
Allah'ı seversez itmen yolumdan	5

4. DİZE

Tezden Afyon'a gitmeliyim ben	1,2
Tez elden Afyon'a gitmeliyim ben	3,4
Tezden Afyon'a itmeliyim ben	5

2. DÖRTLÜK

1. DİZE

Goncadan mı geçem (geçim) hârdan mı geçem (geçim)	1,2,3,4,5

2. DİZE

Namustan (namusdan) mı geçem (geçim) ardan mı geçem (geçim)	1,2,3,4,5

3. DİZE

Vatandan mı geçem (geçim) yârdan mı geçem
(geçim) 1,2,3,4,5

4. DİZE

Efendim neyliyem (neyleyip, neyleyim) netmeliyim
(nitmeliyim) ben 1,2,3,4,5

3. DÖRTLÜK

1. DİZE

Zülâlî hasretin başından aştı (aşdı) 1,2,3,4,5

2. DİZE

Ah u zâr çekmeden ciğerim pişti (pişki, bişdi) 1,2,3,4,5

3. DİZE

Çifter yavrularım yâdıma düştü (düşdi) 1,2,3,4,5

4. DİZE

Durmağa (turmaya) sabrım yok gitmeliyim ben 1,2,3,4,5

113 Numaralı Şiire Dair Not:

1- Yazmamızda şiir ile ilgili aşağıdaki bilgiler yer almaktadır: *"Suskab'dan ayrılub Afyon'a gideceği sırada akraba ve komşularına:"*
2. künyede ise şiir hakkında şu bilgiler yer almaktadır: "Zülâlî kardeşinin mezarını ziyaretten döndükten sonra köy halkı Zülâlî'ye dedi ki 'şimdi sonbahar bekle yaz gelsin de öyle git. Zülâlî de halka dinleyin dedi:"

★★★

DEFTERİN SON BÖLÜMÜ

Büyük hemşerim ve kıymetli muhterem beğ amucam Yusuf Zülâlî'ye: Mektubunuzdan sonra kitabı da aldım. Size, gerek şahsım gerekse vilayetimiz ve Halkevi adına büyük şükran ve minnetlerimi sunarım. Böylece hem hakkınızda yanlış ve eksik rivayet ve şaiya malumatı düzeltdiniz hem de Karsımız'ın büyükleri arasında alacağınız mutena yeri emniyet ve şerefle tutdınız. Bu himmetiniz karşısında artık bize düşen vazife, bu kıymetdâr eserinizi çok güzel ve çok temiz bir suretde tab ve efkâr-ı umumiyeye arz itmektir. Buna da bütün gayret ve ---------- uğraşacağım ve muhakkak Halkevi'ni de buna sürüklemek üzereyim. Artık İstanbul'da ve en alâ ve ekmel bir suretde basılacağından emin olabilirsiniz.

Şimdi sizden, bu birinci kitabın ikmâl ve tanzimi içün birtakım mütemmim ve yeni malumat ve şiirler de rica ediyorum.

Bunları madde halinde ------- ideyim.

Tevellidinizin 1290 tarihini hicri midir, rumi mi?

1- *Merhum babanız ve ananız nerede, kaç yaşında ve nasıl ölmüşlerdir.*
2- *Zeliha kimlerden, kimin kızıdır ve akıbeti ne oldı.*
3- *Mahlasınızı Zeliha mı Âşık Feryadî mi tayin ve tesbit itdi.*
4- *Feryadî yani Ferhad usta ile daha nasıl ve ne kadar görüşdünüz.*
5- *Şekilleri Feryadî'den ne dereceye kadar talim itdiniz. Hiç saz ustası görmediniz mi?*
6- *Kızın ve pîrin ağzından söylenen bütün şiir ve manzum mektubları hep siz tertib itmiş değil misiniz?*
7- *Çıldır'a giderken görüşdüğüniz Âşık Attarî Ahıska'nın neresindenmiş.*
8- *Çıldır'da çoban ile karşı-beri söylerken bu deftere benim derlemelerden yazdıklarımın yerini de tertib ider ve num(a)ra koyarsınız.*

   Çobanın:

   Aşk ehliyle tolu Çıldır Ovası
   Çünki vardır erenlerin duası
   Arslanlar yatağı kaplan yaylası
   Aşık bilmem ne yandadır Suhara

   hanesi sizin (Doğuş)da da neşr idilen ve 930'da Çıldır'a söylediğiniz koşmanın mısralarına benziyor. Bunı da beyan idiniz.
9- *Poshov ve Şavşat köylerine ve Ceyseliler'e söylenen destanlar ki bu def-*

terdeki diğer şiir ve destanların tarih veya zamanı nedir. Ceyse'de kimle mukabele itdiniz.

10- *Karari ile olan muşa'arede benim bu deftere yazdıklarımın da yer ve sırasını beyan buyurursanız ve muammanın hall ve adı nedir.*

11- *Cihanî nereli imiş? Diğer yani bu defterde işaret itdiğim âşıklar hakikaten var mıydı ve nerelidirler.*

12- *Bu defterin başında yeni yazı ile gösterilen münderacât Halkevi'nce de tensib ve bütün alâkadâr arkadaşlarca da muvaffak görüldüğünden Batum'dan sonra nereden ve nerelerde gezdiğinizi ve deyişlerinizi*

13- *İlk defa bir ------------- -------------- nasıl kaçdınız ve İstanbul'a giderken ağabeyinizin yanına kadar neler söylediniz; nerelere uğradınız.*

14- *Hacı'nın meselesi ve kızına olan şiirlerin sebeb ve mahiyeti nedir. Bursa'ya kaç tarihinde ve nasıl gitdiniz.*

15- *Bursa'da söyledikleriniz şiirler ve görüşdiğiniz âşıklarla olan muşa'areleriniz.*

16- *İnegöl'de görişdikleriniz ve şiirleriniz.*

17- *Bursa Zıraat Mektebi'ndeki hayat ve şiirleriniz.*

18- *Gurbetden Poshov'a ilk dönüşiniz ve Sümmanî ile olan görüşme ve muşa'areniz pek mufassal olmalı çünki, şu Erzurumlular'ın münevverleri de tuhaf. Hep basit ve muteassıb hemşehrici adamlar. Şimdiye kadar Karslı âlim, şair ve âşıklardan 93'den sonra Erzurum'a hicret idüb yerleşenlere gerek gazetedeki yazılarıyla ve gerekse kitablarında sahib çıkdılar. Mesela (Âşık Eşref Efkâri, Ceyhunî, Müderris Büyük Hamid Efendi, Şair Süleyman Şadi, Ardahanlı müftü ve âlim Ahmet Natkî ve Ahfadî hep Erzurumlı diye kitablara geçmişdir.*

Bundan başka kendi hemşehri şairlerini yoksa --------- gayesiyle her yer için oldığı gibi bizim Kars vilayeti şair ve âşıkları için de pek insafsız davranmışlardır. Mesela: Sümmanî'nin Şenlik'i bir sözde bağladığı ve Karslı Sezaî'yi korkutdığı, sizi de her sahada mağlub itdiği gibi esassız hüküm ve yalanları bol bol yazmışlardır. Bunları tenkid iderek çürütmek içün hizmetinizi bekliyoruz. Daha geçen sene Tortumlı bir orta mekteb muallimi (Nesib Yağmurdereli) Sümmanî'nin 200 sahifelik bir kitabını İstanbul'da eyi bir suretde basdırırken de Şenlik ve sizin hakkınızda pek hatalı ve yalan yazılar yazmışdır. Çok rica ve istirham iderim şu

Sümmanî ile olan şiirlerinizi ve hikâyeyi mufassalan ve tam yazınız. Bu birinci kitabda basdıralım ki o saçma yazılara kütübhanelerimizde yalan nazarıyla bakılsın. Hatta Şenlik usta ile olan Sümmanî görüşmesine aid de ne bilürseniz lütfen onı da yazınız. Bu Erzurumlular'ın icadına bakınız ki Sümmanî toğmadan 5 sene evvel 83 yaşında ölen Yusufelili Muhibbî'yi bile Sümmanî'nin bağladığını yazmışlardır. Size burada Vilayet Matbuası'nda basılan ve eyi çıkan bir Muhibbî kitabını da takdim idiyorum. Bunun hakkında bildikleriniz varsa lütfen yazarsanız. Ben Zedezümdeli Eşref Hoca'dan, İdrakî ile Muhibbî'nin Garir Usta'yı, usta tanıdıklarını ve her sene onı ziyarete geldiklerini duydum. Toğru mıdır:

19- *Şeki'ye hangi tarihde ve nasıl gitdiniz, neler oldı, ne kadar çalışdınız. Noksan işleri ve Tercüman ile Molla Nasraddin mecmualarında hiç yazınız çıkdı mı? Azerbaycan'da hangi şehirleri dolaşdınız ve Poshov'a dönünceye kadar başınızdan neler geçdi, neler söylediniz.*

20- *Acara'da gizlenmeniz ve Huvla'da Hemş oğullarında kalmanız nasıl oldı. Kimleri çırak ve okutdınız.*

21- *1322'de hangi ayda ve nasıl son olarak hicret itdiniz. Bütün bu sırada söylediğiniz şiirleri de derc ediniz.*

22- *Bundan sonra kitabın hacmi çoğalsın diye 1322 tarihine kadar söylediğiniz ve hatırlıdığınız şiirlerden ne kadar varsa hepsini bu maddelerin cevabıyla beraber bir deftere yazınız ve bu defteri de okuyub tashih buyurdukdan sonra öteki hazırlayacağınız defterle birlikte veya peyderpey Haziran sonuna kadar adresime lütf idiniz ki makinede yazub Temmuz'un ilk haftasında İstanbul'a basılmaya göndereceğiz.*

Böylece hem 250 veya 300 parça şiiriniz ve mükemmel ve mufassal tercüme-i hal ve sergüzeştiniz bir arada basılmış olur hem de o görüşdiğiniz âşıklardan bundan sonra bahs iden zevat bir daha sizin ve Karslılar hakkında yanlış malumat ve hüküm hatalarına düşmezler.

Bundan yani 1324'den sonraki şiirlerinizle hayatınızı da ikinci ve büyük bir kitab halinde basdırırız.

Şimdilik, Doğuş'un Mayıs sayısı tamam olmadığından takdim idemeyeceğim haftaya resimli olarak çıkacakdır, yollarım. Artık bu zahmetlere de katlanub ve beni de afv buyurmanızı rica ve istirham iderim. Lütf idilen üç resimden ikisi aynıdır. Bunları İstanbul'a klişeye gön-

derdik. Gelince bir defa da (Doğuş)da basdıracağız. Sonra da kitaba alınacak. Bir de yakından ve yarım resminizi lütf itseniz ve Haziran sonunda yetişecek eyi olacak. Yine kitaba alınmak için Poshov maarif-i memurinden (Suskab)ın ve sizin toğdığınız evin fotoğrafının alınub gönderilmesini rica itdik. Herhalde göndereceklerdir. Osman Beğ kardeşimizin de vesikalık resmini münasib bir sahifede basdıracağız.

Evvelki ve soldaki sahifelerdeki istirham ve dileklerimin kabulüni tekrar tekrar vilayetimiz halkevi ve şahsım adına rica eder, derin hürmet ve selamlarımı sunarak ellerinizden öperim. Ailece sıhhat ve afiyetinizi diler, Osman Beğ'e mahsus hürmet ve selamlar iderim. Yiğenlerin gözlerinden öperim.

Hürmetkârınız M. Fahrettin

YAZMADAN KOPUK HÂLDEKİ YAPRAKLAR

Büyük bir rica:*

Aşağıdaki 28 haneli (93'de Kars'dan Hicret Destanı) Büyük hemşehrimiz Kars'ın Akkom köyünden merhum Âşık Ceyhunî'nin edebiyat dünyamızda şaheser sayılan bir mersiyesidir. Bütün yurdun ve Kars'ın 93 felekatiyle bağrı yanan bu büyük âşık 1292'de Kars'dan mülk ve ağırlığını yok bahasına satarak veya büsbütün bırakarak Ruslar zulmünden Anatolı'ya hicret idenler arasında fakir göçini yüklemiş olarak bulunuyordı...

Bir mayıs sabahı erkenden müzeyyen camili ve bol çiçekli soğuk sulı (Akkom) köyünden muhacirler kadınlar arabada erkekler yaya yola çıkmış ve mezarlıkda yanan bir tek ocağın dumanına bakarak kanlı gözyaşları ve dumanlar arasında bu köyi edebiyyen terk iderek yürümeğe hazırlanmışlardı.

Bu sıra muhacir kafilesinin başında Ceyhunî'nin kardeşi Mehmed'in (Muhammed) arabası bulunuyordu. Kadınlar ah ve nalede, çocuklar feryad ü figanda ve en arkada Ceyhunî ile köyün ileri gelenleri de mezarlığı ziyaret idiyorlardı. Göçlerin başına gelen ve sazı omuzunda olan Ceyhunî Baba kafile başı kardaşına öküzlere biraz ot virerek doya doya bu mor çiçekli dağları ve turnalı gölcükleri seyr itmeye az fırsat bırakmasını söyledi.

Öküzler sürülmeye ve arabalar harekete başlarken Ceyhunî Baba mersiyesine başladı. İlkin 12 hane söylenen bu destanı Erzurum'dan sonra bir daha tekrar istemesi rica olunan Ceyhunî Baba tekrarında 28 haneye çıkarmıştır. Ceyhunî'ye Poskov'da (Cihanî) de diyorlar, imdi size bu destanın tamını yazıyorum.

Yarısından çoğı İstanbul'da (Türk Şairleri) Ansiklopedisi'nde Ceyhûnî maddesinde neşr idilen bu destan bütün matbu'at ve edebiyat âlemimizde büyük bir takdir hissi uyandırmışdır.

Ben de her okudukca yeniden yeniye gözlerim tolukur ve gayr-ı ihtiyari ağlarım. Şübhesiz ki Ceyhunî'nin kehaneti Ruslar hakkında toğru çıkmışdır ve bu vatan âşıkımız ruhı bugün cennetde müsterihdir...

Şimdi sizden dilek ve istirhamım budır ki; Ceyhunî'ye veya ruhuna ithafen bu destana bir nazire yaparak bütün Kars ve Ardahan sancaklarının hatta ---------------------- ebediyen şanlı Türk ordusu tarafından kurtulduğunu ve bir daha herhangi tahkir ve felakete ma'ruz kalmasına imkan olmadığını ve şanlı ordumuz sayesinde Kars vilayetinin eskisinden daha güzel ma'mur ve neşedâr bir serhad şehri ve ili oldığını zikr ve neşide

* Elimizdeki yazma bu sayfa ile başlamaktadır.

buyurasınız.

Mesela; ayaklarda (bizim) redifini kullanarak veya (sunalarımız, binalarımız) diyerek onun elden çıkdığına yandığı ------------- tekrar tarafımızdan elde idildiğini mefahir ve ebedi bir emniyetle söyliyesiniz. Şübhesiz aynı değerde olacak bu nazireniz ....

(Birinci yaprağın sonu)

büyük bir kazanç ve şaheser olacakdır. Destan şu diye:

93'de Kars'dan Muhacir Olma Destanı

Elveda günidir çimenli tağlar
Göllerde ötüşen sunalar kaldı
.... mermer nişan taşlı otağlar
Her taşı gevherden binalar kaldı

***

Hani konu-komşu gele konalar
Sündüsler (?) donadub hoş salınalar
Huriler şeneldüb kevser sunalar
Cennete okşayan haneler kaldı

***

Nurânî camiler küffardan ağlar
Mescid minareler karalar bağlar
Cümle müminleri ciğerin dağlar
Ehl-i islam zebun kânâlar kaldı

***

Ol zamanda Kars'ın gülleri soldı
----------- kuşunı ovaya toldı
Nur Kümbet camisi kilise oldı
Okunmaz hutbeler selalar kaldı

***

Vaazlar kürside --------------- yetmeden
Müderris dersleri kaldı bitmeden
Vilayet müftisi tefsir itmeden
Hitama irmeyen fetvalar kaldı

***

Kâfirler günahdan asla sakınmaz
-------------- olmayana onlar tokunmaz
Minberler ağlayor hutb okunmaz
Bu hususda nice ------------ kaldı

***

.... olmadı ki alak tadların
Dilimiz tutmaz ki sayak adların
Yanub söyliyeyim bari yadların
Çok bağlı bağçeli --------- kaldı

***

Moskoflar yıkandı islam kanıyla
Azim ------------ --------- --------
Hasret ve zulmetde çok yaranıyla
Nice celâl gibi babalar kaldı

***

Sokaklar --------- yatdıktan sonra
Alkanla mülkleri satdıktan sonra
Gemimiz tufanda batdıktan sonra
Bahr-i hunda ---------- kaldı

***

Mevlam ir--- görünce -------- vatanı
Tağlar maralıyla sular ceyranı
Çekülüb tadarlar dağ-ı hicranı
-------- göçüb yurda ednalar kaldı

***

Muhacir sesinden tutuldu düzler
Ağlayub kör oldı çok şahan gözler
Kabirde mevtalar fatiha gözler
Okunmaz Kuran'lar senalar kaldı

***

Yay ayında gelin kızlar bezeli
Ceyranlar turağı kevser güzeli
Koç kuzu besliyen yurdun güzeli
Hınzır sürüsüne yaylalar kaldı

***

Tezdiler yeşil baş sonalar mardan
Öz bağ bağçesinde bülbüller hardan
İrmedi murada yandılar nardan
Açub gül olmayan goncalar kaldı

***

İlanlar yuvaya zalım süzüldi
Turnası yollara geçüb düzüldi
Kalamaz oldılar tahtı bozuldı
Şahlar revan olub gedalar kaldı

***

Nazlı yurda daldı saldad marı
Gökyüzini tutdı kuşların za (rı)
Masum balaları boğma dir karı
Yirsiz hezârân yuvalar kaldı

(İkinci yaprağın sonu)

Viran ile yatdım şana şöhrete
(Pihikur)da ------------ itdim hizmete
Davet ile vardım (Sirasinkut)a
Artk gidüb şirin cana düşmüşüm

***

Şirin cana layık dilleri asil
Mücevher madeni ehl-i dil hasıl
Gör -------- çağında eyledim fasıl

***

Değirmançı didi muradın nede
Didim bir baksan (a) feryada dâda
İki gice kaldım (Ahaldaba)da
İkram izzet perişana düşmüşüm

***

Perişan görübdür gönül rüyada
Binmez aşk atını gider piyade
Hizmet eylediler haddin ziyade
(Karavan)da (İdris) Han'a düşmüşüm

***

(İdris Ağa) didi muradın nereye
Gel bu kısmetinden dönme geriye
Ne güzel yerdedir gör şu (Miriya)
Köy içinde tağ seyrana düşmüşüm

***

.... iler olsun bizlerden haşa
Vardım (Sulis)lere yandım ataşa
.... vurur cevahir taşa
------- ile ki dert bilene düşmüşüm

(Yaprağın ön yüzü)

Numussuz türedi pek azdı millet
İçer 'işret ile iderler -------------
Saltanatdan geri kaldı adalet
Haçan hıyanetlik sultana düşdi

***

------------ itse Zülali ehl-i kâmilden
Düşünmez işini akl-ı -------------
Kimse seçen yokdır hakkı batıldan
Divanda mürüvvet şeytana düşdi

(Bu yukardaki parça, her neye söylenmişse çok mühimdir)

9

Gurbetde bir köye uğradı yolum
Hicran kemendine atar ....
Biz gibi düşküne iderler zulüm
Kimi aslan olmuş tatar ----------

***

Kimi aslan olmuş nere hay ider
Kısrakları ayda on beş tay ider
Bir varışda bir şehiri bay ider
Kaçanki bağlanur katar ---------

***

Büyük küçük üstümüze geldiler
Sedefli sazımız elden aldılar
Melul mahzun bizi yola saldılar
Biz tek ------- gedaya çatar ---------

***

Koç ayında birbirine aşarlar
Yavru idüb on ....
.... düşerler
Kışın ormanlar ....

(Üçüncü yaprağın sonu)

10

....

Çıksalar seyrana bahçe bar ağlar

..

İkisi ah çeker biri zâr ağlar

***

.... bir .... bir de ....

Bir kahbe bir serhoş bir de nikabsız

.... sız bir pirsiz bir de edebsiz

Bir yere gelseler namus ar ağlar

***

Bir zaer (?) bir cebgir bir de talancı

Bir nakıs bir ---------- bir de yalancı

Bir molla bir derviş bir de dilenci

Bunların elinden sim ü zer ağlar

***

Bir dertli bir gamlı bir de bir deli

Bir aşık bir ma'şuk bir de yaralı

Bir Mecnun bir Ferhad bir de Zülâlî

Diyer: Gice gündüz hani yar ağlar

(Dördüncü yaprağın ön yüzü)

----------- DESTANI

11

Bin sekiz yüz toksan bir tarihinde
Bir zelzele düşdi devr-i cihana
Açdı bayrağını gülşan bağında
Yıkıldı hisarı daldı her yana

***

Her yana dalanda ider melamet
Hiç olur mı --------- kemalet
------- vezirini kurdı adalet
---------- geçdi anın hükmi İran'a

***

İran'da hükm ider kul dergahına
Tığ u şimşir çeker canlar ahına
Bir -------- yazdı Acem şahına
Didi vir pasaport gidem bir yana

***

Bir yana gitmeden ------- yazarlar
Dağ çeker ciğerden bağrın ezerler
İlikden tamardan kanın süzerler
...

***

Kafiristan hakimin kandıramasam
...
Kralı tahtından indiremesem
Ol zaman .... yek ....

***

Minneti deyuben sınurdan aşdı
---------- terletmenin ---------- ....
Yıldırım misali Bakü'ye düşdi
Kırk sekiz sqatde koydı virane

***

Koyanda virane buldı kıralı
Tüccarlar bırakır kârı zararı
Yedi yüz yaralı hattı turalı
Bir anda eyledi hâke yeksana

***

Hak itdi (Bakü)yi kalıram deyu
Dönüşde çoğ ---------- aluram deyu
Tel vurdı serdara gelürem deyu
Bu haber ulaşdı (Tifliz)de Hân'a

***

(Tifliz) de Han girdi demir kafese?
Gelince gizlenen emir ....
Poşt'a (Petrabol)a yazdı Urus'a
O ---- ----------- eyledi (Hamid Sultan)a

***

(Hamid Sultan) kullarına buyurdı
Şeyh-ül islam seraskere duyurdı
Musallat belayı kafadan ayırdı
Zırh çekdiler koyman deyu ummana

***

Ummana zırh çeker itmedi taleb
--------- (Tifliz)i eyledi harab
-------- bir --------- çağırır ya rab
Bozuldı tarihler döndi zamana

(Dördüncü yaprağın sonu)

Asıl deftere geçildi. (Ö.G)

Zaman oldır özge düşman gelince
Şerrinden titreşir mürg ü karınca
Yigirmi dört şehir tamam olunca
Biraz (Ahıska)da geldi imana

***

(Ahıska)ya iman ile ulaşdı
Ebedi hamle çıfıtlara bulaşdı
(Yolan) mahlesinde hükmi dolaşdı
Nice igidleri saldı şivana

***

Şivan salar nice igit cellada
Divânda kâtipler yazar gazete
Dahi dellal çıkmaz oldı mezada
Bazarda yok çarşı düşdi figâna

***

Çarşı figân ider dükkanlar bağlı
Gelen müşterinin ciğeri dağlı
Bu hali duyınca kıralın oğlı
Çağırır koymayın (Abas Toban)a

***

Çağırır koymayın imdada gelem
Beş bin saldadım var kellesin alam
Kullara gizlice gönderdi selam
Ey şah oğlı döndürürem üryana

***

Dönderirem ben üryane peşinde
Bir doktor ulaşdı toksan yaşında
Kar ------------ kurdılar köpri başında
Her gelüb geçeni koyar isyana

***

İsyan idüb nice civanlar yakdı
Anınçün kullara insafa bakdı
Dönüb (Ahıska)dan (Poshov)a çıkdı
Varup (--------)de yeter devrana

***

(.................)de devran tutanda bese
Gördi güzelleri geldi hevese
Arz eyledi (Ardahan'a ve Kars)a
Çağırır giderim (Erzurum)a (Van)a

***

(Erzurum)dan o yanı işlemez atı
Kırıldı kanadı verdi rüşveti
Kaymakam validen aldı bileti
Bağladı katarın (Mısr-ı Kenan)a

***

Mısr-ı Kan'da bu yan düşünce yola
Kumandan paşamız geçirdi ele
Didi ecel saldın nice bin kula
Yetmiş bin yedi yüz didi bir cana

***

Bir zaman anlatdı Kumandan Paşa
Tutub kollarını yakdı ataşa
Zülâlî yetirdi bu cengi başa
Harç olsun dillerde meclis irfana

بیوك بر رجا

آشاغیده کی ۲۸ خانه لی (۹۲ ده قارصدن هجرت دستانی) بیوك همشهریمز قارصلی Celkom کوینده مرحوم عاشق حجبونی نك ادبیات دنیامزده شاه اثر صاییلیر ... سیدیر. بتون یوردلی و قارصلی ۹۲ فلاکتیله باعزیز یاشایان ... عاشقه ۱۲۹۶ ده قارصدن ملك و آغر لیغی یوده ... دیا بستوده براقاره روسلر ظلملرنده آناطولیه هجرت ایدنلر آراسنده فقیر کوچنی ... اولاره بولنیوردی...

برماسی صباحی آرکنده مزیده جاملی و بول ... ایلریسنده قوم اکوینده مهاجرلر قادینلر آرابادره ارککلر یایو ... وهزارلقده یانان بر تك اوجاغك دومانینه باقاره قانلی ... و دومانلر آراسنده بونوده ابدیاً ترك ایده رك ... نشلر...

بو سیره ده مهاجر قافله سنك باشنده حجبونی تاریخی ... آرابه بولنیوردی. قادینلر آه و ناله ده چوجوقلر فریاد ... و اللرآرقاده حجبونی ایله کویلی ایلری کلنلری ده ... ایدیبیورلردی. کوچلرك باشنده ... اولوزنده ... حجبونی بابا قافله باشی قارده ... اوکوزلر ... اودوبا ... و ... زفرت بر آجیاسنی سویلدی.

اوکوزلر سوروده ... آرابالر حرکته باشلارکن حجبونی بابا ... سینه باشلادی. ایکیسی ... خانه ... بو دستانی ...

شكر بر داها تكرار ايتمكه رجا اولنان جيجون بابا [illegible]
[illegible] خانه چيقارمشديز. جيجونه بوكونده (جبرانه)
ده ديمشلردر. شيمدي سزه بو دستانك تامنى يازيورم.
يازيسينده هيچ بر استانبولده (نورالدين شاعرلر) نك [illegible]
[illegible] ده Ceyhûnî ماده سنده نشر ايديلمه بو دستانه
بعض مطبوعات و ادبيات عالمنده بيوك بر تقدير [illegible]
اولنا خبر [illegible] ديز.
بونده [illegible] اوقودقجه [illegible] يه گوزلر [illegible]
[illegible] اختيار آغلار [illegible] [illegible] جيجونك [illegible]
[illegible] حقنده [illegible] چيقمشديز. و بو [illegible]
[illegible] حقنده [illegible] [illegible]
شيمدي [illegible] ديلده و استرحام ايدرز [illegible]
[illegible] اتفاقا بو دستانه بر نظره يا يازه [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] العوضه [illegible]
[illegible] اجنبى [illegible] نورالدين اردوكى طرفنده [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] امضا [illegible]
[illegible] اردو [illegible] سنده [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] نشر دار [illegible] [illegible]
[illegible] بو يوره [illegible]

مثلا [illegible] (بر [illegible]) [illegible]
[illegible] بنا [illegible]) ديمش [illegible] الده [illegible]
[illegible] تكرار [illegible] الده [illegible] [illegible]
[illegible] شيمدى [illegible] ده [illegible] بو [illegible]

برقا زانبچی وشاه اثر اولاجقدر دستانه شودیر

۹۲ ده قارصده مهاجر اولمه دستانی

اودا دگدی چمنلی طاغلر — گوللرده توتوشدی صونالر قالدی
(1) مرمر تاشلی طاشلی اوطاغلر — هر طاشی گوهرده بنالر قالدی

پچاق قوشنو قوشنو مگه قونالر — سندسلر دونادوب خوسه صالینالر
(2) سرلر شنه دوب اوچه صونالر — جنته اوقشایان خانه‌لر قالدی

کفرده آغلار — مسجد مناره‌لر قاره‌لر باغلار
(3) مؤمنلرک جگری داغلار — اهل اسلام زبونه قالدیلر

زمانده قارصده گوللر صولدی — کفارک قوشونی اووایه طولدی
(4) بیچاره‌سی کلیسه اولدی — اوقونماز خطبه‌لر صلا قالدی

کرسیده یتیمه دیه — مدرسی درسلری گلسونی یتیمده
(5) مفتیسی تفسیر ایتمده — ختام ایره‌یه فتوالر قالدی

ناموسه اسلام نماز — ذکری اولیا اوراز
(6) منبرلر آغلاشور منطبه اوقونماز — بو مصحفده پنجه جمعه‌لر قالدی

اولمادی کیه لاده طاذریه — دیلمز طوتمازلر
(7) ذکریه — حیجه باغلی قالدی

Yarelland

موسقولر سنجاغنی اسلامقانیله
جسرته وطنمزه چوره پارانیله
(8)
اعظم الاولیا خرقا [illegible]
بیچه جلال گبی بابالرقانیلی

صوقاقلر غوغاکه یاتدقدنصکره
گیمی طوفانیده پاطدقدنصکره
(9)
القانله ملکلری [illegible] دنصکره
بحر خونده [illegible] قانادی

مولام ایرگور نیچه کفر وطنی
چکیلوب طادارلند [illegible] جیرانی
(10)
طاغلر مارالیله صولر جیرانی
اعلا کوچوب یورده [illegible]

مهاجر [illegible] طوتلوی دوزلر
تبرده قوتالر فاتحه کوزلر [illegible]
(11)
آغلایوب گورادلی چوق [illegible]
اوقو نماز [illegible] آنلر [illegible]

ینیده [illegible] قیزله بزه‌لی
قوجه قوزو بسلیه [illegible] یوردنی گوزه‌لی
(12)
جیرانلر طوراغنی گوزر [illegible]
[illegible] یورده [illegible] یایلا [illegible]

تهزدیلر شیشلی بالسه صولرماردن
ایرصندی هرایده یا [illegible] باردن
(13)
[illegible]

ایلانلر [illegible] قزوزلوی
قالانلر اولدیلر [illegible] بوزولوی
(14)
طورناکی یوالرن [illegible] دوز [illegible]
شاهلر [illegible] اولوب [illegible]

[illegible] یورده دالوم صالوادغاری
[illegible] بالالری بوقوادیرغاری
(15)
گوک یوزینی طوتدی [illegible]
ینه [illegible]

[illegible] ایله یاطوم شانه شهرینه ۱۷ — ایتمیشیم بو [illegible] تعقیب [illegible]
دعوتنامه ایله واردم (سیراسینقوطه) — ۲ [illegible] گیدوب شهری [illegible] خانه‌دم

شیرک جانه لایق دیلیری آصل ۱۸ — مجبور [illegible] معدنی آلمق [illegible]
[illegible] ایوله یا عنده ایلدم فصل — یول ایچینده [illegible] مانه‌دم

[illegible] دیدی مرادک نه‌ده — دیدم بر باقسانا ۱۵ فریادده داد
[illegible] ایچه قالدم (آخالدابا) ده — ۲ [illegible] عزتیمه [illegible] شانه‌دم

[illegible] شانه [illegible] درگوکل رؤیاده — بنیم [illegible]
[illegible] ایله [illegible] زیاده — (قاره‌دوابه) ده (ادریسی) خانه‌ده

(زادبیکی آغا) دیدی مرادک نه‌یه — گل بو قشتنده [illegible]
[illegible] (میرا) — [illegible] ایچینده طاغ [illegible] دم

[illegible] — واردم (سزسیبین) [illegible] یاندم ۲۳
[illegible] — [illegible] ایلدم دردبیلنه [illegible]

[illegible]

حوادث ... بر بابزا ...

نامو سیز توره دن یلدز ازدن ملت
سلطنتو نه گیتدی قالدی عدالت
ایچر محشرت اید ایدرلر امانت
ها چیانه خیانتلیك مبلغانه دوشر

تغزت الیته زلالی اهل کاملونه
کیمسه سیچه نه بوقدیر حق اطاده
بو یوقد ایلیر هر نه یه
دوشو غز ایشنی تعقل
دیوانده درتده شیطان
سویله نمسه حیوه

غربتده بر کویه اوغرادی یولوم
بر کبی دوشکونه ایدرلر ظلم
هجرانه طنه ...
کیم اصلانه اوطسه ...

کیمی آ اصلانه اوطسه نه ره جهانی ایدرلر
بروارشیده بر شهری باها ایدرلر
قیصر اقاری آییده اونسه
هیچ آنه باغلانور قطار جیبی

بو یوالی کوچیوری اوستنده گلدیلر
ملول مخزونده بزی یولا صالدیلر
صدقله ساز عزیز ادن آنلار
بزتك هنگدا ...

قوچه آینده بر بر سینه آشارلر
اهله دن شرکر
... ایلرده اوغ
قیشیه اورماغ

سنه ...

حقیقی لر سیدانه ... آغلار

ایکیسی آه جگر برسم ... آغلار

برجم برده حبس — برقحبه بر کرخوس برده ...

سنز بر یارسز برده اوبشر — بریره ... ناموس عار آغلار

برزائر برجگیر برده طالانیجی — بر تکسی بر خیزانه برده یالانچی

برملا برذرویسه برده دیلنجی — بونلارگی آلتنده ... وزر آغلار

بر دردلی بر بختلی برده بر دهلی — بر عاشقه بر معشوقه برده یار [illegible]

مجنونه بر فرهاد برده زلالی — دییر ... گیجه گوندوز ... آغلار

قولرا دستانی

(1)

بیلیدی سکز یوز طقسان بر تاریخنده — برزلزله دوشدی دوره جهانه

جوری ایرانده گلشاه اعنده — بیقیلدی حصاری دالدی ویرانه

(2)

هرایانه دالانده ایده ملامت — [illegible] اولوردی ... اوداده ...

ویردی ... یینی قوروی عدالت — ... ایکی ... ایرانه

(3)

... ایده ... — [illegible]

صعال یازدی ... شاه ... — دیوه وریر یاسا ... [illegible]

(4)

برگیجه دیه قتله یازارلر — داغ جگر جگر دیه گزین ... [illegible]

...تاریخه قافیه... [illegible]

...ساله حاکمین قانونلاری...

...تغتنونه اینفیره ... (5) اول زمانه ... [illegible]

...ده یونه سیوردن آشدی (6) طاعون ترلشمه‌نک تبدیلی
ایلدیریم مثالی (باکو) یه دوشدی قرمه‌سنلر ساعتده قوییدی ویرانه

قویانده ویرانه بولدی قرالی (7) تجارلر براقدی کاری ضرری
... یوردیایرالی خلقی طورالی بر آی نده ایلدی خاک یکسانه

خالی ایتدی (باکو) یی قالرام ده یو (8) دونوشده جوقچی توکلر آلورلار ده یو
تل و وردی سرداره گلدیرم ده یو بو خبر اولاشدی (تفلیز) ده ...

(تفلیز) ده خانه گیردی دمیرقفسی (9) گانیجه گیزله‌نک امراتی ...
یوشته (پتربول) ه یازدی اوروس اوده ترصه ایلدی (عمید ...) ...

(حمید سلطانه) قولینه بویوردی (10) شیخ الاسلام عسکری دویوردی ...
مصلط بلالی قضادن آیردی زرخ حکولر قویغا آلده ...

عثمانه زرخ جکر ایتدی طلب (11) قولرا (تفلیز) ه ایلدی ...
آللهی بر بیلن جاغیر یارب بوزولوب تاریخلر دونو...

زمانه اولدیر توزگه دشمانه گلنجه   ترسیدوبه نیتره کیمی عجز و قاری
آیگرمی دیرتی شهر تمام اولنجه ۱۲ بر ۲ ز (۲ خسقر) دکلادی ایلنه

(آخسقر) یه ایمیانه ایلر اولاشدی   ابدی جمله جیغتلر و بولاشدی
(بولانه) محله سنده جلمی دولاشدی ۱۳ نیجه آنکیدلری صالدی شوانه

سیتوانه صالار نیجه آنکیت جلاده   دیوانده کاتبلر بازار عرضه
داحی دلال چیقماز اولدی مزاده ۱۴ بازارده بیوه چارشی اغلنه
دوشدی

چارشی خفابه ایدر دکانلر باغلی   گلمه مشتری نیك جگری داغلی
بو حالی دونیجه قرالك اوغلی ۱۵ چاغیریر قویمایك (۲ ابلس) توبه

چاغیریر قویمایك امداده گلرم   سببه بیك صالوا دورلا
قولرا گیزلیجه گونده ردی سلام ۱۶ أی شاه اوغلی دوندورم گریانه

دونده ریرم بیر عریانه بیشینده   بر دوقیتور اولاشدی طقسانشه
قارا اخذیك قور دیلر کوپری باشنده ۱۷ هر گلوب گیجه نی قعوا یا عصیانه

عصیانه ایدوب نیجه جوانلر یاقدی   آنگیونه قولرا انصافه باقدی
دونوب (آخسقر) ده (بوسغو) ه چیقدی ۱۸ واروبه (بادلیه) ده یتر دورانه

(بادلیه) ده دورانه طوتانده بس ۱۹ گوردی گوزه للری گلدی هوا
۲ رز أیلدی (آمدغانه تمارضی) ه چاغیریر گیده رم (ارضروم) ه (وا
یدی دریر

(ارضروم)ده اوپانی ایشلرمز آتی   قیریلدی قنادی ویردی رشوتی

تمام مقام والی ده آلوی بیلدتی   باغلادی قطاریی (مصر کنعانه)

(مصر چاره) ده بو یایه دوشونجه یوله   قوماندایه پاشامز گیجردی آلی

ایوی اجل صالدی نتیجه بیلی قوله   یتمسه بیلی یدی یوز دیوی برجانه

بر زمانه گلدی ترکی قوماندایه پاشه   طوتوب قوملرایی یاقدی آتاشه

زلالی یتیردی بوجنگی باشه   خرجی اولسون دیلرده مجلسی عرض

BİBLİYOGRAFYA

BİBLİYOGRAFYA

A- ZÜLÂLÎ HAKKINDA BİLGİ VEREN KAYNAKLAR

1) Alkan, Naim; Türk Halk Edebiyatı, Ankara 1973, Yargıçoğlu Mat., VI+296 sf.
Not: sf. 287 (Kısa hayatı ve iki şiiri)

2) Alptekin, A. Berat; Çıldırlı Âşık Şenlik Bibliyografyası, Kültür Bak. MİFAD Yay.: 95, Biyografiler-Bibliyografyalar Dizisi: 19, Ankara 1989, 87 sf.
Not: Kitabın 16. sayfasında, Şenlik'in Doğu Anadolu âşıkları üzerindeki etkilerinden bahsedilirken, Zülâlî'de de bu tip bir etkinin görüldüğü belirtilmektedir.

3) Aslan, Ensar; Çıldırlı Âşık Şenlik, Hayatı, Şiirleri ve Hikâyeleri, (İnceleme-Metin-Sözlük) Ankara 1975, Sevinç Mat., Atatürk Ü. Yay.: 359, Edebiyat Fak. Yay.: 72, Araştırma Serisi: 61, XLV+451 sf.
Not: 21 (Şenlik'in ölümü üzerine söylediği şiirin ilk dörtlüğü) 113-115 (Zülâlî-Çoban İsa karşılaşması, bir şiir, kısa bilgi) 118-120 (Şenlik-Sümmanî-Zülâlî karşılaşması)

4) Aslan Ensar; Doğu Anadolu Saz Şairleri - 2. Kitap, Erzurum 1977, Atatürk Ü. Bas., Atatürk Ü. Yay.: 498, Edebiyat Fak. Yay.: 90, Araştırma Serisi: 74, 284 sf.
Not: 47-111 (hayatı, edebî kişiliği, altmış beş koşma, altı destan, sekiz semaî, iki taşlama, on üç divan, yedi gazel, bir muhammes, bir müseddes)

5) Atilla Osman; Büyük Memleket Şiirleri Antalojisi, İstanbul 1964, Sinan Mat., 300 sf.
Not: 73-74 (bir koşma)

6) Atilla, Osman; Türk Kahramanlık Şiirleri Antolojisi, İstanbul 1967, Baha Mat., 336 sf.
Not: 96 (Bir intibahname)

7) Bayrı, M. Halit; Halk Şiiri XX. Yüzyıl, İstanbul 1957, Ekin Bas., 80 sf.
Not: 15 (Kısa hayatı)

8) Cunbur, Müjgân; Başakların sesi/Saz Şairlerinin Hayatı ve Eserleri, Ankara 1968, Şark Mat., Poyraz Reklam Yay.: 1, 448 sf.
Not: 52-54 (Üç şiir)
9) Çelik, Fahrettin-Yurdseven, Kemal; Kars, İstanbul 1943, 144 sf.
Not: 28 (Kars ve çevresinde gelişen Türkçülük hareketlerinde Zülâlî'nin yeri) / Bu bölüm Fahrettin Çelik tarafından hazırlanmıştır.
95 (Karslı Zülâlî hakkında bilgiler verilirken, Karslı Zülâlî ile Posoflu Zülâlî'nin karıştırılmaması gerektiği bildirilmektedir) / Bu bölüm Çelik ve Yurdseven tarafından, ortaklaşa hazırlanmıştır.
10) Çetinkaya, Haydar; Âşık Şenlik Hayatı ve Şiirleri (Basılmamış çalışma), Kültür Bak. HAGEM Folklor Arşivi, NE 90.0025, 479 sf.
Not: 234-241 (Zülâlî-Şenlik karşılaşması)
11) Demirsipahi, Cemil; Türk Halk Oyunları, İş Bankası Kültür Yay.: 148, Folklor Dizisi: 2, Ankara 1975
Not: 150 (Yedekli koşma)
151 (Zincirleme koşma)
12) Dilçin, Cem; Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Ankara 1983, Sevinç Bas., TDK Yay.: 517, XIV+531 sf.
Not: 314 (Bir zincirbend ayaklı koşma)
13) Dizdaroğlu, Hikmet; Halk Şiirinde Türler, Ankara 1969, TDK Yay.: 283, Tanıtma Yayınları Çeşitli Konular Dizisi: 7, Ankara Ü. Bas., 146 sf.
Not: 33-34 (Sümmanî-Zülâlî karşılaşması)
64-65 (Bir şiir, Sümmanî-Zülâlî karşılaşması)
77-78 (Bir koşma)
82-83 (Bir koşma)
14) Elçin, Şükrü; Çocuklarımıza Şiirler, İstanbul 1980, Kültür Bak. Yay.: 360, Çocuk Kitapları Dizisi: 29, 239 sf.
Not: 216 (Bir şiir)
15) Elçin, Şükrü; Halk Edibayatına Giriş Ankara 1986 (2. Baskı), Kültür ve Turizm Bak. Yay.: 365, Kültür Eserleri Dizisi: 52,

VIII+734 sf.
Not: 187-189 (İki şiir)
16) Elçin, Şükrü; Halk Şiiri Antolojisi, Ankara 1988, Kültür ve Turizm Bak. Yay.: 1008, Gençlik ve Halk Kitapları Dizisi: 39, VIII+270 sf.
Not: 144-145 (İki Şiir)
17) Elçin, Şükrü; Yurt Duyguları (Antoloji), Ankara 1990, TKAE Yay.: 114, Seri: IV, Sayı A. 31, 174+V sf.
Not: 167 (Bir şiir)
177 (167. sayfada yer alan şiirin sahibi olarak gösterilen Karslı Zülâlî'nin doğum ve ölüm tarihleri verilmektedir.)
18) Ercilasun, A. Bican; Kars İli Ağızları-Ses Bilgisi-, Ankara 1983, Gazi Ü. Yay.: 29, Gazi Eğ. Fak. Yay.: 2, VIII+386 sf.
Not: 26 (Bir şiir)
211 (Bir şiir)
19) Gökbulut, Murat; 18., 19. ve 20. Yüzyıl Halk Şiirinde Renkler, Elazığ 1985, Fırat Ü. Fen.-Ed. Fak. Lisans Tezi, 8+122 sf.
Not: 87 (Şiirinden bir dörtlük)
20) Gözler, F. Naci; Halk Edebiyatında Milliyet Unsurları, İnkılâp ve Aka Kitapevleri, Hür Bas., 176 sf.
Not: 66 (Zülâlî'nin ismi zikredilmeksizin:
"Livana'dan çıktım Şavşet dağına"
dizesiyle başlayan şiirinin üç dörtlüğüne yer verilmiştir.)
21) Gözler, F. Naci; Örnekleriyle Türkçe ve Edebiyat Bilgileri Kaynak Kitabı, İstanbul 1975, İnkılâp ve Aka Basımevi, 392 sf.
Not: 175 (Yedekli koşma)
22) Günay, Umay; Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Ankara 1986, XXVI+186 sf.
Not: 60-62 (Zülâlî-Şenlik-Abbas-Sümmanî karşılaşması)
78-79 (Zülâlî-Bayram Şenlik karşılaşması)
159-161 (Zülâlî'nin bade içmesi)
23) Güney, E. Cem; Halk Şiiri Antolojisi, İstanbul 1950, Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri: 2, Varlık Yay. (2. Baskı), 142 sf.

Not: 116 (Bir şiir)

24) Güney, E. Cem; Halk Şiiri Antolojisi, İstanbul 1969, Varlık Yay.: 1507, Türk Klasikleri: 60, Ekin Bas., 143 sf.

Not: 119 (Bir şiir)

25) Halıcı, Feyzi; Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri/Güldeste, Ankara 1992, AKDTYK/AKM Yay.: 58, X+674 sf.

Not: 313 (Kısa hayatı ve beş şiiri)

26) Kaçar, Burhan; V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Edebiyatı Seksiyon Bildirileri, "Türk Edebiyatında Elif-Nameler", Ankara 1997, C.I, sf. 307-316

Not: 309 (Zülâlî'nin bir elifnamesinin olduğu kaydedilmektedir.)

27) Kaçar, Burhan; V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Program ve Bildiri Özetleri I, "Türk Edebiyatında Elifnameler", Kültür Bak. HAGEM Yay.: 230, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 47, sf. 117

28) Kalkan, Emir; XX. Yüzyıl Türk Halk Şairleri Antolojisi, Ankara 1991, Kültür Bak. Yay.: 1295, Gençlik ve Halk Kitapları Dizisi: 61, 565 sf.

Not: 104-108 (Kısa hayatı ve yedi şiiri)

29) Kars İl Yıllığı;

Not: 108 (Doğum yeri ve tarihi hakkında bilgi, bazı karşılaşmaları)

30) Kartarı, Hasan; Doğu Anadolu'da Âşık Edebiyatının Esasları, Ankara 1973, Demet Mat., 112 sf.

Not: 19 (Bir şiirinden bazı dörtlükler)
31 (Sonraki sayfalarda yer alan şiirlerin açıklaması)
32-33 (Bir şiir)

31) Kaya, Doğan; Şairnameler, Ankara 1990, Kültür Bak. HAKAD Yay.: 128, Halk Ed. Dizisi: 34, Gazi Ü. Basın Yayın YO. Mat., 101 sf.

Not: 24 (6. dörtlükte ismi geçiyor)
51 (7. dörtlükte ismi geçiyor)

56 (9. dörtlükte ismi geçiyor)
32) Kırzıoğlu, M. Fahrettin; Kars Tarihi, İstanbul 1953, C.I, Işıl Mat.
Not: 553 (Belirtilen sayfada, Zülâlî'nin Kars'ta muallimlik yaptığı, aynı zamanda millî duyguları güçlendirici şiirlerini Kars ve Kağızman madreselerinde gizlice okutturduğu açıklanmaktadır.)
33) Kırzıoğlu, M. Fahrettin; Edebiyatımızda Kars (II. Kitap), İstanbul 1958, Işıl Mat., 184 sf.
Not: 24 (Bir dörtlük)
79 (İntibahname)
175-176 (Bir destan)
180 (Bayatı örnekleri)

34) Kocatürk, V. Mahir; Saz Şiiri Antolojisi/Başlangıçtan Bugüne Kadar Türk Edebiyatının Saz Şiiri Tarzında Yazılmış En Güzel Şiirleri, Ankara 1963, Ayyıldız Mat., 544 sf.
Not: 425 (Kısa hayatı ve bir şiir)
35) Kocatürk, V. Mahir; Türk Edebiyatı Tarihi/Başlangıçtan Bugüne Kadar Türk Edebiyatının Tarihi, Tahlili ve Tenkidi, Ankara 1964, Edebiyat Yayınevi, XII+856 sf.
Not: 585 (Zülâlî'nin adı geçmektedir.)
36) Köksal, Hasan; Eğitim Enstitüleri İçin Türk Halk Edebiyatı (2. Sınıf), İstanbul 1978, Toker Yayınları, Toker Genel Dizi: 157, Okul Dizisi: 8, 383 sf.
Not: 117 (Zülâlî-Sümmanî karşılaşmasından örnek)
167-168 (Zülâlî-Sümmanî karşılaşması)
173-174 (Yedekli koşma)
180-181 (Zincirleme koşma)
37) Köprülü, Fuad; Türk Saz Şairleri, Ankara 1964 (Düzeltme ve ek 2. Basım) Millî Kültür Yay., Güven bas., Türk Dili ve Ed. Serisi: 01-5, 8+525-699
Not: 625-630 (Beş koşma bir türkü)
38) Makal, T. Kutsi; Türk Halk Şiiri (Antoloji), İstanbul 1986 Toker Yay., Toker Genel Dizi: 57, 100 Büyük Edip-100 Büyük Şair:

20, Metinler Mat., 192 sf.
Not: 192 (Hayatı ve bir ağıt)
39) Meydan Larousse/Büyük Lügat ve Ansiklopedi, İstanbul 1972, Meydan Yayınevi, S. Meydan Gazetecilik ve Ltd. Şti., C. 10, 960+VIII sf. 40
Not: 289 (Kısa hayatı)
40) Nasrattınoğlu, İ. Ünver; Afyonkarahisarlı Şairler, Yazarlar, Hattatlar, Ankara 1971, Nasrattınoğlu Yay.: 1, 223 sf.
Not: 217-219 (Kısa hayatı ve beş şiiri)
41) Olcay, Selâhattin - Ercilasun, A. Bican - Aslan, Ensar; Arpaçay Köylerinden Derlemeler, Ankara 1976, TDK Yay.: 419, Ankara Ü. Bas., 398 sf.
Not: 202-204 (Şenlik Zülâlî karşılaşması)
42) Özbek, Orhan; Âşık Şenlik Deyişmeler, Karşılaşmalar, Ankara 1969, Âşık Şenlik Külliyatı: 1, Ayyıldız Mat., 96 sf.
Not: 42-43 (Zülâlî-Çobanoğlu karşılaşması)
45-46 (Zülâlî'nin şiirleri)
50-54 (Zülâlî-Şenlik-Sümmanî karşılaşması)
96 (Şenlik'in ölümü üzerine söylediği bir dörtlük)
43) Özder, M. Adil; Türk Halk Oyunları Semineri Bildiri ve Açık Oturum Konuşma Metinleri 5-7, 11, 1979, "Halk Ozanlarında Karşılaşma Geleneği", Ankara, sf. 51-61
Not: 60 (Zülâlî'nin doğum ve ölüm tarihleri; Sümmanî ve Ahilkelekli Kenzi ile karşılaması verilmektedir.)
44) Özkırımlı, Atilla; Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, "Zülâlî", C. 4, sf. 1253
45) Özsoy, B. Sami; Posoflu Âşık Sabit Müdamî, Hayatı Edebî Şahsiyeti ve Eserleri, (Yayınlanmamış doktora tezi), Kayseri 1993, IX+724+Ekler
Not: 518-519 (Zülâlî-Müdamî karşılaşması)
46) Rayman, Hayrettin; Karacaoğlan Şiirlerinde Ahenk, Ankara 1996, Kültür Bak. Yay.: 1864, HAGEM Yay.: 242, Halk Ed. Dizisi: 49, VIII+104 sf.
Not: 37 (Yedekli koşma)

47) Sakaoğlu, Saim-Günay, Turgut; Halk Şiirinde Atatürk, Erzurum 1974, Atatürk Ü. Yay.: 335, Ed. Fak. Yay.: 65, Araştırma Serisi: 54, Atatürk Ü. Bas., VIII+119 sf.
Not: 108-109 (İki şiir)
48) Sevengil, R. Ahmet; Çağımızın Halk Şairleri, İstanbul 1967, Atlas Kitabevi, Baha Mat., 349 sf.
Not: 192-197 (Hayatı, sanatı, yedi şiir)
49) Şahin, Remzi - Şahin, Zeki - Akalın, Zeki; Artvin Yöresi Folkloru Halk Kültürü Araştırması, Mayıs 1997, 264 sf.
Not: sf. 57 (Livanadan aştım Şavsat dağına dizesiyle başlayan şiir -dört dörtlük-)
50) Şahin, Salih; Ozanlık Gelenekleri ve Doğulu Saz Şairleri, Ankara 1983, Yorum Mat. San., 394 sf.
Not: 66-71 (Bade içmesi ve dört şiiri)
163-173 (Hayatı, sanatı, yedi şiir)
317 (Bir şiir)
51) Tanpınar, A. Hamdi; 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul 1976, XIV+638 sf.
Not: 190 (Bazı dizelerinin tahlili)
52) Taşlıova, Şeref; Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri 27-29 Ekim 1975, "Kars ve Çevresinde Sazla Sesle Söylenen Âşık Makamlarının İsimleri" Ankara 1976, sf. 136-142
Not: 137 (İki dize)
53) Tokdemir, Hayrettin; Artvin Yöresi Folkloru, Ankara 1993, 679 sf.
Not: 385-387 (Zülâlî-Şenlik karşılaşması, bir şiir)
54) Tokdemir, Mecit; Y.B. 67.0052, Kültür Bak. HAGEM Halk Kültürü Arşivi
Not: 17-18 (Beş şiir)
55) Turan, Metin; Ozanlık Gelenekleri ve Türk Saz Şiiri, Ankara 1996, 486 sf.
Not: 27-32 (Zülâlî'nin bade içmesi)
83 (Bir bayatı)
87-88 (Bir yedekli koşma)

56) Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler / İsimler / Eserler / Terimler, İstanbul 1986, Dergâh Yay. Aş., C. V
Not: 402 (koşma açıklaması yapılırken bahsedilmiş)
57) Sakaoğlu, Saim; Türk Dünyası El Kitabı, "Türk Saz Şiiri", Ankara 1992, TKAE Yay.: 121, Seri:1, Sayı:A-23, C.III, 2. baskı, sf. 283-304
Not: 302-304 (Kısa hayatı)
58) Nasrattınoğlu, İ. Ünver; Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri 27-29 Ekim 1975, Ankara 1976, Konya Turizm Derneği Yay., XXVIII+401 sf., "Halk Edebiyatında Meçhul Halk Ozanları ve Posoflu Âşık Zülâlî"
59) Uraz, Murad; Narmanlı Âşık Sümmanî, İstanbul 1945, 40 sf.
Not: 32 (Zülâlî-Şenlik-Sümmanî karşılaşmasından birer dörtlük ve Zülâlî hakkında kısa bilgi)
60) Uraz Murad; Türk Edip ve Şairleri (Alfabetik sıra), İstanbul 1940, Tefeyyüz Kitabevi, Numune Basımevi, C. 4, 91+162 sf.
Not: 90 (kısa hayatı)
61) Yağmurdereli, Nesib; Sümmanî Hayatı ve Şiirleri, İstanbul 1939, Ülkü Basımevi, Halk Edebiyatı Serisi: 1, 184 (8) sf.
Not: 66-68 (Zülâlî-Şenlik-Sümmanî karşılaşması)
62) Yardımcı, Mehmet; Halkbilim ve Edebiyat Yazıları, "Halk Şiirinde Bade İçme, Mahlas Alma ve Usta Çırak Gelenekleri", Malatya 1993, Özmert Ofset, Açıksöz Yay., 436 sf.
Not: 12 (İki Zülâlî'nin varlığından bahsedilmektedir.)
16 (Zülâlî'nin -hangi Zülâlî olduğu belirtilmeden- Âşık Abbas'ın çırağı olduğu belirtilmektedir.)
63) Yener, Cemil; Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, İstanbul 1973, Bateş Yay., Baha Mat., 468 sf.
Not: Zülâlî'nin başka âşıklarla ilişkisi ve bir şiiri)
64)Yurt Ansiklopedisi, İstanbul 1982-1983, Anadolu Yay. Aş., C. 6, 3871-4648
Not: 4549 (kısa hayatı ve iki dörtlük)
65) Zelyut, Rıza; Halk Şiirinde Gerçekçilik, Ankara 1982, Ayka Yay.: 6, Sanat ve Kültür Dizisi: 4, 231 sf.

Not: 193-195 (Bir şiir)

B- ZÜLÂLÎ HAKKINDA BİLGİ VEREN MAKALELER

66) Alptekin, A. Berat-Şimşek, Esma; Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1994, "Posoflu Âşık Zülâlî Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme", Kültür Bak. Yay.: 1758, HAGEM Yay.: 224, Süreli Yayınlar Dizisi, Ankara 1996, THK Bas., sf. 117-152

67) Âşıkoğlu, İsmail; Türk Folkloru Araştırmaları, "Ondokuz ve Yirminci Yüzyılda: Karslı Halk Şairleri", C. 7, S. 160, Kasım 1962, sf. 2893

68) Bozyiğit, Hükümdar; Karseli, "Zahmiye ve Zülâlî Karşılaşması" 7 (76), Kasım 1970, sf. 15-16

69) Çapan, İbrahim; Kars Gazetesi, "Âşık Zülâlî", 1 Haziran 1939

70) Çelik, M. Fahrettin; Doğuş, "Poshovlu Âşık Zülâlî", 1 (42), Haziran 1939, sf. 8-13

71) Çelik, M. Fahrettin; Doğuş, "Kars ili Şairlerinden 'Kısaca': Posoflu Âşık Zülâlî", 3 (44), Ağustos 1939, sf. 15-22

72) Çelik, M. Fahrettin; Çınaraltı, "Koçaklamalı Türkülerimizden", 1, (22), Ocak 1942, sf. 11

73) Çetinkaya, Haydar; Türk Folklor Araştırmaları, "Âşık Edebiyatı: Posoflu Zülâlî ile Şenlik Karşılaşması", 13 (269), Aralık 1971, sf. 6169-6175

74) Dizdaroğlu, Hikmet; Türk Dili, "Ahılkelekli Kenzi", 5 (52), Ocak 1956, sf. 226-229

75) Dizdaroğlu, Hikmet; Türk Dili, "Halk Şiirinde Türler", 19 (207), Aralık 1968, sf. 205, 227-228, 235-236-237, 242

76) Duru, N. Ömer; Köy Postası, "Âşık Zülâlî'nin Köyü Selimiye", 14 (159), Ekim 1957, sf. 16-17

77) Gökalp, Mehmet; Türk Folkloru Araştırmaları 1989, "Âşık Edebiyatında Bâde, Hızır ve Ledün İlmi", Kültür Bak. MİFAD Yay.: 114, Ankara 1989, sf. 33

78) Gökalp, Mehmet; Türk Folklor Araştırmaları, "Âşıklar Âleminde: Âşık Zülâlî Şenlik'in Köyünde", 3 (52), Kasım 1953, sf. 823

79) Gökalp, Mehmet; Köy Postası, "Âşık Âleminde: Şenlik Köyünde Âşık Zülâlî", 10 (115), Şubat 1954, sf. 28-29
80) Gönüloğlu; Kaynak Dergisi, "Saz Şairi Zülâlî", Yıl 5, S. 50, sf. 51, 19.3.1937
81) Gönüloğlu; Kaynak Dergisi, "Saz Şairi Zülâlî", Yıl: 5, S. 53, sf. 132-133, 19.6.1937
82) Kardeş, Mehmet; Millî Folklor, "Sümmanî-Zülâlî Karşılaşması", S. 6, sf. 64, Haziran 1990
83) Karsaklı; Kars İli, "Posoflu Âşık Zülâlî (1873-1959)" 1 (1), (Özel Sayı: Çıldır-Ardahan-Hanak-Posof), Ankara 1966, Yeni Desen Tic. Ltd. Şti. Mat., 78 sf.
Not: 17-18 (Zülâlî'ye ait şiirler, Mamışlı M. Kuzu tarafından derlenmiştir.)
31-32 (Şiirler Karsaklı tarafından derlenmiştir.)
76 (Zülâlî ve çırakları hakkında bilgi Karsaklı tarafından verilmektedir.)
84) Kartarı, Hasan; Karseli, "Âşık Değişmeleri (XIII) Tappaca (Tapmaca), Bulmaca, Bilmece", 5 (60), Temmuz 1969, sf. 2-4
85) Kartarı, Hasan; Karseli, "Sözlü Halk Edebiyatı Âşık-Hikâye-Destan", 9 (98), Eylül 1972, sf. 34
86) Kaya, Doğan; Türk Folkloru Araştırmaları 1989, Ankara 1989, IV+250 sf., sf. 47-84
Not: 82-83 (Zülâlî'den bu sayfalarda bahsediliyor)
87) Kırzıoğlu, Fahrettin; Kars Gazetesi, "Kars'ın İlk Sırada Geldiği Hususlardan Biri: Halk Edebiyatı Zenginliği", 4 Ağustos 1945
88) Kuzu, Mamaşlı M.; Kars İli, "Dört İlçemiz Üzerine Deyişler", (1), (Özel Sayı: Çıldır-Ardahan-Hanak-Posof), Ankara 1966, sf. 17-18
Not: (Zülâlî-Şenlik karşılaşmasının tarihi ve iki şiir)
89) Nasrattınoğlu, İ. Ünver; Sesler, "Türk Halk Edebiyatında Meçhûl Halk Ozanları ve Posoflu Âşık Zülâlî", Yıl: XXII, S. 205, Nisan 1986, sf. 78-90
Not: (Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri'nde,

yazar tarafından sunulan bildiridir.
90) Poskovlu Yusuf Zülâlî Kökten; Kars Gazetesi, "Kars'ın Şadlık Destanı (Karslı Ceyhunî Babanın Ruhuna Armağan)", 5 Şubat 1949, 29 Ekim 1949, 2 Kasım 1949
91) Poskovlu Yusuf Zülâlî Kökten; Türk Kültürü, "Öyle mi Kars Eli'nden", 11 (126), Nisan 1973, sf. 68
92) Oktay, Abdullah, Serhat Kars Gazetesi, "Karslı Saz Şairleri", 17 Eylül 1982, 18 Eylül 1982, 20 Eylül 1982, 21 Eylül 1982, 22 Eylül 1982, 23 Eylül 1982, 24 Eylül 1982, 25 Eylül 1982, 1 Ekim 1982, 2 Ekim 1982, 4 Ekim 1982
93) Oktay Abdullah, Serhat Kars Gazetesi, "Türk Halk Edebiyatı", 30 Mayıs 1983
94) Oktay Abdullah; Serhat Kars Gazetesi, "Anadolu Halk Şiirinde Türler, Halk Şiirinde Tür Kavramları ve Türlerin Doğuşu", 22 Haziran 1983, 28 Haziran 1983, 1 Temmuz 1983, 7 Temmuz 1983, 8 Temmuz 1983
95) Özbek, Orhan; Köy Postası, "Âşık Şenlik Külliyatı: Âşık Şenlik Değişmeleri: Âşık Nuri, Âşık Abbas, Âşık Mustafa, Âşık Çelebi, Âşık Kasım, Âşık Zülâlî, Âşık Sümmanî", (246), Ocak 1965, sf. 16-17, 31
96) Ricaloğlu, Hükümdar; Ardahan'dan Posof'un Sesi, "Hemşehrilerimizden Mektup", Yıl: 2, S. 4, Şubat 1994, sf. 29
Not: (Ricaloğlu, Zülâlî'ye ait olarak gösterilen bir şiirin, aslında Âşık Ömer'e ait olduğunu belirtmekte ama bunun hangi şiir olduğunu belirtmemektedir.)
97) Sadak, Deniz; Kars Postası Gazetesi, "Suhara'dan Baba Şenlik Nicoldu?", 6 Temmuz 1983
Not: Kars Postası'nın 6.7.1983 tarihli nüshasında bu şiirin bir dörtlüğü "anonim" olarak verilmiştir. Aynı sayıda Şenlik'in ölümü üzerine, Zülâlî'nin söylediği bir dörtlük de yer almaktadır.
98) Sadak, Deniz; Kars Postası Gazetesi, "Deli Gönül Abdal Oluf Gışda Birde Yazda Birdi", 6 Ağustos 1983
99) Sadak, Deniz; Kars Postası Gazetesi, "Söyle Çoban Ne Yandadı

Suhara", 8 Eylül 1983
100) Sakaoğlu, Saim; Türk Folklor Araştırmaları, "Halk Şiiri ve Şairleri Üzerine: Bazı Ekler Bazı Notlar", 16 (318), Ocak 1976, sf. 7535-7537
101) Sakaoğlu, Saim; Türk Dili (Türk Şiiri Özel Sayısı III/Halk Şiiri), "Türk Saz Şiiri", LVII (445-450), Ocak-Haziran 1989, sf. 105-250
Not: 236-237 (Kısa hayatı, iki şiiri)
102) Saltkan, F; Doğuş, "Kars İline Söylenmiş Şiirlerden: Barış ve Şen Günlerde Söylenenler", 4 (45), Eylül 1939, sf. 15-16
103) Saraçoğlu, Ali; Türk Folkloru, "Halk Ozanlarında Bade İçme ve Âşıklığa Başlama Geleneği", 2 (15), Ekim 1980, sf. 3-5
104) Tatçı, Mustafa; Türk Folklor Araştırmaları 1988/2, "Âşık Şiirinde Şahısları Telmih Eden Bazı Tespitler", sf. 143-170, Öztek Mat., Ankara 1988
Not: 147-169 (Makalede, Zülâlî'nin pekçok şiirinden parçalar yer almaktadır.)
105) Tokdemir, Hayrettin; Karseli, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", 7 (77) Aralık 1970, sf. 10-12, 7 (78) Ocak 1971, sf. 10-12, 7 (79) Şubat 1971, sf. 11,7 (80) Mart 1971, sf. 10-13, 7 (81) Nisan 1971, sf. 10-13, 7 (82) Mayıs 1971, sf. 10-13, 7 (83) Haziran 1971, sf. 10-13
106) Tokdemir, Hayrettin; Folklor, "Zülâlî-Şenlik Karşılaşması", 2 (19-22) Kasım-Aralık-Ocak-Şubat 1971, sf. 24-41
107) Turan, Mustafa; Kars Haber Gazetesi, "Dörtlüklerle Öğütler, 4 Aralık 1982, 24 Aralık 1982, 25 Aralık 1982, 1 Ocak 1983, 18 Ocak 1983, 14 Şubat 1983, 21 Şubat 1983, 23 Şubat 1983, 24 Şubat 1983
108) Zülâlî, Yusuf; Herşey Mecmuası, "Gönül", Yıl: 1, İkinciteşrin 1938 (?), s. 7, sf. 23.
109) Zülâlî, Yusuf; Taşpınar, "Bir Afyon Halk Şairine Göre: Cumhuriyet Hakkında", 5 (60), Birinciteşrin 1937, sf. 205
110) Zülâlî, Yusuf; Taşpınar, "Gönül", 6 (70), Ağustos 1938, sf. 170
111) Zülâlî, Yusuf; Taşpınar, "Afyon Halk Şairlerinden: Yusuf Zülâlî'den Parçalar-2" 6 (71), Eylül 1938, sf. 192

112) Zülâlî, Yusuf; Taşpınar, "Afyon Halk Şairinin Destanı: Cumhuriyet Bayramına", 6 (72), Birinciteşrin 1938, sf. 203
113) Zülâlî, Yusuf; Taşpınar, "Halk Şairlerinin Defterinden: Gönül", 7 (98-99), Mart-Nisan 1943, sf. 240
114) Zülâlî, Yusuf; Taşpınar, "Güzellik", 7 (100-101) Mayıs-Haziran 1943, sf. 261
115) Zülâlî, Yusuf; Taşpınar, "Halk Şairlerinin Defterinden: Vatan Türküsü", 7 (102-103), Temmuz-Ağustos 1943, sf. 280
116) Zülâlî, Yusuf; Taşpınar, "Halk Şairlerinin Defterinden: Gönül", 7 (105), Birinciteşrin 1943, sf. 303
117) Zülâlî, Yusuf; Taşpınar, "Çiftçiler", 7, (128-129-130-131), Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 1945, sf. 280
118) Zülâlî Yusuf; Kars Gazetesi, "Nişanlı Kız-Şehid Asker Mektupları", 7 Nisan 1948
119) Zeyrek, Yunus; Türk Edebiyatı, "Posoflu Zülâlî ile Hicranî Karşılaşması", 13 (155), Eylül 1986, sf. 50-52
120) Zeyrek, Yunus; Türk Edebiyatı, "Âşık Zülâlî ile Karârî Karşılaşması I", 13 (157), Kasım 1986, sf. 48-51
121) Zeyrek, Yunus; Türk Edebiyatı, "Zülâlî Karârî ile Kapışıyor II", 14 (159), Ocak 1987, sf. 53-55
122) ; Bugün Gazetesi, "Yeni Yayınlardan Edebiyatımızda Kars", 2 Eylül 1959
123) ; Doğuş, "Kars'ta Doğuş", 6 (53), Mayıs 1940
124) ; Ardahan'da Posof'un Sesi, Yıl: 1, S. 3, sf. 30
Not: 30 (Zülâlî'nin "Beni ne mihnette koydun ey felek" dizesiyle başlayan şiirine yer verilmektedir.)
125) Ardahan'dan Posof'un Sesi, "Ardahan", Yıl 2, S. 4, Şubat 1994, sf. 23
Not: 23 (Zülâlî'nin "Bahar mevsiminde pus ile duman" dizesiyle başlayan şiirine yer verilmiştir.)
126) Ardahan'dan Posof'un Sesi, "Âşıklarımızdan Haberler", Yıl 3, S. 7, Mart 1995, sf. 30
Not: 30 (Yazıda, hangi Zülâlî olduğu belirtilmeden şu haber verilmektedir: "Âşık Zülâlî'nin kabri yeniden yaptırılarak

mezar taşına şu ibare yazdırılmıştır: 'Bülbül'"
127) Posof'un Sesi, Ardahan Özel Sayısı, Yıl 1, S. 1, Temmuz 1992, sf. 11, 16, 30, dış kapak
Not: Ön kapak (Bir şiir)
16 (Kapaktaki şiirin, Zülâlî'nin memleketine dönüşünde hemşehrilerine söylenmiş olduğu bildirilmektedir. Aynı sayfada Zülâlî'nin Ortaasya ve Kafkaslar'da yapmış olduğu Türkçülük faaliyetleri ile ilgili bilgiler verilmektedir. Yine aynı sayfada Zülâlî'nin bir şiiri yer almaktadır.)
11 (Zülâlî'nin, Ardahan için yazmış olduğu şiir)
30 (Bayatı)

C- ZÜLÂLÎ HAKKINDA YAZILMIŞ KİTAP VE TEZLER

128) Bayrak, Kemal; Âşık Zülâlî, Erzurum 1973, Atatürk Ü. Ed. Fak. Lisans Tezi 99 sf.
129) Kökten, Erdoğan; Zülâlî'den Parçalar, Akşehir 1953, Yeni Mat., 79 sf.
130) Nasrattınoğlu, İ. Ünver; Posoflu Âşık Zülâlî, Ankara 1987, Özen Mat., 227 sf.
131) Zeyrek, Yunus; Âşıklar Serdarı/Posoflu Âşık Zülâlî, İstanbul 1990, MEB Yay.: 783, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 554, Öğretmen Yazarlar Dizisi: 40, Milli Eğitim Basımevi, 220 sf.

EKLER

٢ — ١٢٧٤ ده هانكى يره ومه تا حصول صوتى اولارده مجبوريت
ايتديكنز ... ده سويلديكيكز شعرلرى
درج ايدلكز

٣ — بونده صكره كتابڭ صحيح چوغالسڭ ديه
١٢٧٤ تاريخنه قدر سويلديكيكز وخاطرلاديغيكز شعرلرده
نه قدر وارسه هپسنه بو ماده‌لركه جوابيله برابر بر دفتره
يازيكز و بو دفتري ده اوقويوب تصحيح ايتسورلرده
صكره نوته‌کی حاضرليا جغيکز دفترله برلکده ويا
... حزيرانده صوکنه قدر ٢ درسعادته لطف ايديکزکه
تا سنه ده يازوب تموزڭ ايلك هفته سنده استانبوله باصلمايه
کونده‌ره جکز.

بو ليجه هپ سيز و يا ٥٥ قدر پارچه شعريکز و مکمل و
مفصل ترجمهٔ حال و سرکذشتکز بر ٣ اراده باصلمه اولورجه
ده اولورسه ديلکيکز شقلرده بونده صکره بحث ايده‌ن
ذوات بر دها سزڭ و تمام صلبلر حقنده يازيلمش معلومات
و حکم خطالرينه دوشمزلر
بونده نفي ١٢٧٤ دن صکره که شعرلريکز له مهيا تکرار
ده ايکنجی و بيوک بر کتاب حالنده باصديررز.

سيز مسلمانلك، دوغوشلك ماي‌سي صاحبی تمام اورطا ديغوده
نقديم ايده‌جکم هفته به رحلی اولارده چيقاجقدر، يوللارم،
آرتيق بوز خمتکره ده قاتلانوب و بني ده عفو بيورماغکزی رجا
و استرحام ايدرم.

بر کتابی استانبولده آیری بر صورتده باصدیرکله ده شنلیک
و... حقیلرده بیلک خطالر و یالانه یازیلر یازمشلر.
حیوده رجا و استرحام ایدرم شو ثمانه ایله اولانه شعرلریکزی
و حکایه یی مفصلاً و تمام یازیکز توبریکی کتابده باصدیرایم که
او صاحچه یازیلری کتبخانه لریمزده یالانه نظریله باقیلسن
حتی شنلیک اوسته ایدا ولانه ثمانی گورمشم سنه عائده نه
بیلیورسکز لطفاً اونیده یازیکز.
بولر رسمده ملیلرک ایجادینه باقیکز که ثمانی طوتمادیه کشنه
اول ٤٨ یاشنده مولنه یوسف ایلیله محبی یه بیله ثمانیلک باغلادیغنی
یازمشلار. سنه بوراده ولایت مطبعه سنده باصیلانه
و ایه جیقاره برل مجتی آتنابی ده تقویم ایدیسورم.
بونک حقنده بیلدیکلرکز واریسه لطفاً یازارسکز. لیمه زده
زکیده لی اشرف خوجه ده ادراکلرایله محمدک عزیز اوسته یه
اوسته بلانیدقلرینی و هرسنه اونی زیارته گلدیکلرینی [illegible] دویدم.
طوغریمیدر.

٢٥ — شکلی یه عائلی تاریخده و ناصیل گیتدیلر. نه اولدوی نه قدر
[illegible] الیشیلر. نقشه اشیاری و ترجمه ایله ملانصرالدین
جمعه [illegible] یازیلر حقنده ٣ ذا ربابیاننده [illegible]
شهرلری دولاشدیلر. و یوقسه دونجه یه قدر ربابلر ده
نه [illegible] ستویلدیلر.
٢٦ — [illegible] ده گیدلنه لرده (خولا) ده جمعی انکلنده
تا طاغ آرز ناصیل اولدی. کیملر جراحه طاعوقدیلر.

٢٤ — داغستانلی عشقلرینك و نسیمنه اولان شعرلرك سبب و ماهیتی

نه دیر. بونلری قاچه تاریخده و ناصیل گیتدیلر.

٢٥ — بو شاعرلرك شعرلرینك خصوصیتلری ایله اولان عشقلرینی بیلیر.

٢٦ — ایسه گولده گوروشدیکلری شعرلریدیر.

٢٧ — بونلر زراعت ملتیندهکی حیات و شعرلر.

٢٨ — بتدره یوقدوه ایلك دونوشیلر و تحانه ایله اولانه

گوروشده و شاعرلرك ملك مفصل اولمالی

چونکه شوارضروملیلرك منورلرنده تحاف اصیب

سبسیط و متعصب عشیری ٢ داماد.

شیمدی یه قدر قارصلی عالم، شاعر و عاشقلردن ٩٢ دن صکره

ارضروم هجرت ایدوب برلرشنلر گرله غزته ده یازیلر

و گوسته کتابلرینده صاحب چیقدیلر مثلا عاشق اشرف

افکاری، جیحونی، مدری بیوك حامد افندی، شاعر سلیمان

شادی ٢٠ ردهانلی مفتی و عالم ٢ حمدو ناطقی و احفادی) صیب

ارضروملی دییه کتابلره گیچمشدیر.

بوندن بشقه کندی عشیری شاعرلرینی یوکسلتمك

غایه‌سیله حربیه ایچیه اولدیغی گبی بزم قارص ولایتی شاعر و

عاشقلری ایچیه ده ملك انصافسز داورانمشدیر.

مثلا: شمانیلاده شنلیکلی برسوزده باغلا دیدی و قارصلی سرائی ی

قورتودیلر، سزی ده هر ساحده مغلوب ایتدیکی گبی اسلسز

حکم و یالانلری بول بول یازمشلردیر. بونلری تنقید ایده رك چیوروتمك

ایچیه ههتلری بجلیورز. داها گیچه سنه طورطورلی براو رتا

مکتب معلمی (نسیب یاغمور درهلی) ثمانیلده ٢٠٠ حیمدلیدر

منظوم

6 — قیدلری و یرلری آغزیندن سویلینن بتون شعر و مکتوبلری صحیح ترتیب ایتمه‌ده گیلمیشلر.

7 — حلبیه گیده‌رکن گوروشدیگیکز عاشق عطاری. آخته‌زنگی زاده‌سن ...

8 — حلبیه‌ده چوبان ایله قارشی برن سویلیله بو دفترده بنم ده‌رکم اولدن یازدقلریمی ییرینی ده ترتیب ایده‌رک و نومرو قویارسکز.

چوبانک:

عشق اهلیله طولو حلبیر اووکی — چونکه وار دیر ازلدن دماکی

۳ رحملانلر یالطاغی قاپلایه یایلاکی — عاشق بیلمه و نه یانوده سوخاره

خانه‌سی سنی (دوغوسن) ده‌ده نشر ایدیلن و ۹۲۰ ده حلبیه‌ده سویلدیگیکز. قوشمه‌نک مصراعلرینی بز بیچیور. بونی ده بیان ایدیمکز.

9 — یوغنو وشاورشت کویلرینه و جیسیللیره سویلینه دستانلر نه بو دفترده‌کی دیگر شعر و دستانلر ایله تاریخی و یازماق ندر جیبده‌کیله مقابله ایتدیلر.

10 — قرارسی ایله اولان مشاعره‌ده بنم بو دفترده یازدقلر ... ده‌ری وصیره‌سنی بیان ایلیورسکز. و معمالرنی حل قرادی نه دیر.

11 — جهانی زاده‌ن اعلسی ... دیگر بینی بو دفترده اشارت ایتدیکم شکلده حقیقتنه وارسیمسی هنوز ...

12 — بو دفترلرده باشنده ... یازی ایله کوستریلن مندرجات خلمه اولونده تنسیبی و بتون علاقه‌دار ۳ ر ۱ داشارجه‌ده مواقعه گوروله‌گیلونه باطوم ... ده ... گزدیگیکز و ده ...

13 — ایلاک دفعه برافتراده جاغصوده تاصیل قاچدیکز و استانبوله گیده‌رکن آنامیکز ای یانینه قدر نه‌لر سویلدیکز شعرلر اوقرادیکز.

بیوك شاعریمز و فیلسوفمز عثمان بك حضرتلرینه ؛

لطفاً بزه ... کتابلریکزی ... بولدم ...
آکاه ... ولایتمز و مملکتلرده بیوك شعرایه و متفکرلره محتاجیز،
بو یلیجه هم حقیقتلرده یا قلیسه و آکساك روایت و شایعه
معلومات دورانده ایدیلر، حیرده کارمیزك بیوکلرینی آراشدیره
رق جهتلر حقنده بری امنیت و شفقله ملو ایدیلر.

بو حقیقتلر قارشیسنده ۳ رتبه‌ده دوشن وظیفه، بو مقدار
اثرلری ... بو تاریخ وجوده گتیر برصورتده طبع و افکار عمومیه
عرض ایتمکدر. بو خصوصده بتون تخریبات و تحصیلاتمز احتیاج و
معلومات ... بو صورتله ملك اوزره ... اثرلری استکا بولده
و ... و اکمل برصورتده ... حقنده امید اولابیلر
شکر.

شمدیلرده، بو برینجی کتابی اکمال و تنظیم ایچون
برطاقم حکمیم و دیگر معلومات و شعرلرده رجا ایدییورم:
بونلری ماده حالنده عرض ایدرم ؛
۱ — طوغدیغکز ۱۲۹۰ تاریخی هجری میدر رومی می ؟
۲ — مرحوم باباکز و آنه‌کز ... قاچ یاشنده و ناصل قوتلر ...
... زلیخا ... کیمك قیزی، دروعاقبتی نه اولدی.
۳ — ... زلیخامی ... فرهاددیکی تصیبیم و تثبیت ایدییورم.
۴ — فرهادی یعنی فرهاد اوسته ایله داها ناصل و نه قدر گوروشدیکز.
۵ — شعرلری فرهادی ده نه درجه‌یه قدر تعلیم ایتدیکز. هیچ ساز اوسته‌سی
گورمه‌دیکز می.

آرزوهایمزده صوراتی بهارده پوسته خانه‌یه گیدییورم، تلغراف
ایدرسب جوابه آلامایجه :

پنجره‌مده قصدلرده تپه‌لر تقدیر
بزی یوازبو ازدن نیلیمیزلی تدبیر
اوراکنم تقدیرده جولیلرلر
مروت بابه فقط دوزولسه

باغلر قاره گیییر گوکل یاسنده
خبر گلمه‌دی یارلکله سنده
باغلر فریاد ایده‌ر بلبل سسنده
تلفونلر تلغرافلر بوزولسه

زلالی‌یی قوندیرر دردایلورم
ایللر وطاننده حسب شادوخرم
یوزبیك طبیب گلسه بولنماز چاره‌م
غریبلر گوزلرده قبره قارلسه

سوسقابوده آیریلوب آفیونه گیده‌جکی صیره‌ده اقرباو قوشولرینه :

آییری دوشدم قارداشمده گولمده
آللهم سوه‌رسز ایتمه‌سیوطمده
گلدو دالدره دوگمه لیمبه
ترده آفیونه ایتمه لیمبه

غنچه دنمی گیچیم خاردنمی گیچیم
وطاندنمی گیچیم یاردنمی گیچیم
ناموسدنمی گیچیم عاردنمی گیچیم
اقندیم نیلیم نیتملیمبه

زلالی حسرتلك باشنده‌ها شدی
هیچفتر یاوروم لریم یادیمه دوشدی
آه و زارچکمه‌دن جگرم پیشدی
طوره‌میه صبرم یوممه گیتملیمبه

بو نوحه شعرلری 1930 ده آرداهان اوغرانجه محکم قاپوسنده
اهالیسینک [redacted] کشمکش و مغلوبیتلیکنی و بربادنده ده موزریجه لی طاغلری
گوروب (دوغو سسی) ده F. Salikom امضاسی آلتنده
دیلنده نشر ایتدیکم آرداهان دستانی 7 نجی حالنده
وصونکی آکسیک اولارق کلملوه در. بونلرده تمامنه رجا ایدرم.

بو نوحه شعرلری ینه عینی امضا ایله سید (حلویر) [illegible]
شعر کلمکده در. (دوغو سسی) ده نشر ایدیلمشدر.

برآز
آرداهانده دوتوب سوقا بوراقالدقلری شعرلری صونکی بهارده
گیتمه که حاضرلانیرلر :

— آغلاماسین —

فریاد ایدرک

برآه ایده جکم طاغه طاشلره — علی ایله ساقی [redacted] آغلاسین
جان جگر دایانماز بو آتاشلره — اودم ملکم بنیاد ایدرک آغلاسین

زده قالدی یا یوقیز بوامرالی — چالشدم گوزیاشلری توکرده
لا یتیم غربتده آه جگر ده الی — اهل عیال اولاد ایدرک آغلاسین

کلیسینک وداعلاشمه خوج اجیلر — برگوله یوره گیده جقمانز آجیلر
خانلر [illegible] بیلر خانیم باجیلر — دایی تکیه احفاد ایدرک آغلاسین

دیزلر [illegible] یازمسی تقدیر و قدر — قاله قالار قورقوم ایسته راختیاره
فاتحه اوقولار [illegible] قدر — قبرا ایچینده اجداد ایدرک آغلاسین

ارضه‌لی Sonyeni کوینده گوله‌لی برسینه ۲۵ لیرا

ویرمه‌دن دونه‌جکلر زمانه آدار (بیچوباللر آلتونه خوتیر) گوزنده چیسمه

پاپیر آنداچه شونی ازوب یوللامه‌لی:

— سویله‌یک —

بونه گوله‌لی به ایدیک سلام
آنجیه ایلیه آلدی قلم
حرمتی او نوبرسزه سویله‌یک
نه‌یازار اسام آبونه سزه سویله‌یک

گویا تجارتده بوطره کمالی
حیچیه اوقوماده‌یی [illegible] حرام حلالی
بو کمالات برگونه اولورزوالی
نه‌دندیر بیلمز عارسزه سویله‌یک

مرحمتی گونده‌ردی آلتونه خوجه‌یه
یوزبیلک استرحام یوزبیک رجایه
بیلک دفعه اوقودم افسونه حیچیه
بیلمه‌دی اعتبارسزه سویله‌یک

زجا تمنیلر هیچ‌ده‌ی دیلمه‌ده
نه‌دره اوده ابرامی هیچ‌ده‌ی ایلمه‌ده
اکرمی گونه آلتی قوپری یوطره
یانه کیسه‌یی اوخرسزه سویله‌یک

آقشام صباحی تاولاخانه‌ده یاطورر
نه ایچونه ویره‌دیرماز بالانی قاطر
جیفیتلر آغلاماز هیچ گوکل خاطر
تربیه‌سز تیمارسزه سویله‌یک

ایشی گوجه حقسزلقده بویله‌جه
بیلمم غیرتی‌ده‌دیر بوقه آلاجه
صوکی بولنامادی!
هانکی حقسز پرده نورمشدر خوجه
رنگی بوزوده عیارسزه سویله‌یک

دیمه کیم یوره که سونمز بو آتشمه — سنوه اول نه گورده غریب باده
مگر دوباره جن اولمسه سنڭ قللرسه — اوتنمسه سنڭ جمله خنکاری زلالی

ییرده دوشلونه طریقتونه بو زارسڭ — گوزه بینوب سنه جهوادن گوزه رسڭ
مظلوملر قتلنه مزماه یازارسڭ — ایتمسه سنڭ دولت واری زلالی

گل اوطور یر ینده توز اوطاغنده — گزمه غربت ایلی دوشلونه جاغنده
اینجتمه دوستلری اوطور باغنده — ناصوح آلما آهوزاری زلالی

محزون حالنجه طوغری سوز سویلر — دنیا بزده گچری داها کیم نیلر
شیمدی که جاهلار بزه گولرلر — دیلمزلر اعتباری زلالی

~~اوغلنده~~

آرده ها گوللر ینده بر دوستنده آمانته براتّ استیه
زلالی یه آتش صاحبی سوزو دیر بیور. مزهایت زلالی قبوسنه گیدوب
آتی آلاماینجه:

اسکی احتبا دیه کیمسه قالماسه — تازه ایله ناصل یارا اولالی
بزه اولان ظلمی کیمسه گورمسه — یا شامقده ایسه ویرانه اولالی

گل یتر بوده چکلی غم ظالم فلکدن — هیچ بوچکا تحمل ایده بن بوره ادم
[illegible] — [illegible]

زلالی باغر تخیز یاندی آلیشدی — بلبل اولدن غنچه گورالی خار شوی
سانکه غنچه گورلدی وقتی صاواشدی — بر حالی دیینده اسطانه اولالی

ملا طورسونك جوابى :

بنده وار دير انصاف حكم عدالت
كيم نه بيلير حرمت اعتبار بيلمز
بن نه بيلم گوز ياشيمى زلالى
زمهرير [illegible] آجى زلالى

بن [illegible] بيليرم [illegible] ارادة [illegible] ردير
[illegible] انجه به [illegible] مسئله آخرتى ناردير
شر آيده بر [illegible] [illegible] واردير
قيلسا آدم قبول اولماز عماجى زلالى

بن بورجى ويره ندوه بهار يازايدى
شاهد نعمه ايده دلر ايمان سزايدى
قاردا شكى سنوبه ده انصاف سزايدى
حيرم لرده بيته نه غنجى زلالى

پيبانى تره : [illegible]

أرواحم تميزدير حقيقتم طاهر
سنه كيم آغزنعيده گز ديرسم زهر
اوقورم يازارم عرعلم ماهر
تراء ويرده اوقعك اوجى زلالى

تار سلنبور سوزنك به جا لماسنى بيلمم
سنه اوتانه سوزوندره قصورانى تمامم
آخرت قورقوى وار دنيا ده گولمم
اولسه سنى برعبدال آوجى زلالى

X

ملا طورسونك عمى دفع اولماديغى آلوى بر داحا :

بن ستحانه ايتدم مخنثه زلال
مولا سكا ويرسنك يوزبينى قصاوت
صانعدنك بنى مثلى آرى زلالى
اينتره سنى كسب وكاره زلالى

بن سنى بيليردم بر آجلزاده
عالم باشك كورسوبه فانى دنياده
بنى دلالى ايتدك دشمانه باده
دوشوشمز سنى او بر دارى زلالى

زلالینك سویلدیگی بو ده مرحوم اولان قارداشی آصلان افندینك
زماننده زوزمالی ملا طومروغ نده ٢ لاحقلری واردر. بوگون زلالی
مجلسینده ملا طومروغك يارايى ايسته‌نيلمه‌ز اولور. اوده سنه
وشا هم گوستره‌رك ويردیگنی سویله‌دی.

زلالی ده ٥٠ یاشنده عاشق اولان ملا طومروغه شو شعری
سویله‌یوب شاقا ایتدی. وبوندن گرجکدن صانا ملا طومروغه ده
صاکره بوکا بر جواب یازدی:

X

زلالی:

بعضی هم تدبیر بعضی کوسه‌سك
بعضی تپه‌لیدر بعضی ... سك

بیلمم سنده نه حال وار ملا طومروغه
زمهری آینده وار ملا طومروغه

نیچه‌ده طاینماز سك حقه گناهی
طویب کیمی یودارسك والله باللهی

ذکر ایدیچه خوف ایتمز سلامه آللهی
بو صنعتده وار کار ملا طومروغه

بو رجه کوزده مز عناد آتنه بینمه
کارده تونه نمره یارده اینمه

آل ویرارا سنده چیروه کیمسه بینمه
سنده ناموسی حیا عار ملا طومروغه

مطلوبی بیلمز یوردی نابیسك
همادوه دوستی صانار دوم گرانبیسك
(رقیب)

نسلنده آریلمه بك عجایب
آرتیه اولمام شکا یار ملا طومروغه

زلال بو رجه‌م ایستر شاقا ایله
اوطورتاله حال کیمه باشقا ایله

حرامدر یودارسك حوقا ایله
اوگونه ساز طنبوره هم تار ملا طومروغه

مثلا فرهاد (محزونی) ایله گوروشیيور. ملاطفه سوزلری ایله شعر
ماسی (محزونی) اولدیغنه گوره آشاغیده کی شعرلری سویله
یوب ... ... یوقسه مثلا غورسوزلر ده ییشیلمشدیر:
آنده ... : و یا محزونی:

سلامی وطنه عزم راه ایده نه / بوگونه عجب که مزه عالیشانه گلدی
حسرتیله آتشنه دل تباه ایده نه / مملکت صاحبی عادلشاهه گلدی

زلالی:

گلدیگی گوروشده وطنداشلریم / قاچمه ایدوب روحه گیرن جانه گلدیم
هم محبت صاحبی هم قارداشلریم / دردلیلره اولسون قوچ قربانه گلدیم

محزونی:

فصاحت صاحبی کمالت ماهی / صنعتلر گلمشدیر عالملر شاهی
سیاحت بابنده وار انتباهی / وطنه یاردیمجی بر سلطانه گلدی

زلالی:

مملکت ایچینده قاطعلر ادیز / علتی ایتمه حر یانه داد فریادیز
وطنه خلقی سزه یوده امدادیز / عفو ایدیگی دردلی هم پریشانه گلدیم

محزونی:

محزونیده زلالی اوزوزی قوری / یوره‌ای انگلیزی گوکل یوری
داهی بزده گیجی سودا مروری / شکر دردلیزه بر لقمانه گلدی

زلالی:

دیر زلالی وطنه خلقی کرباجم / آتش اولمازوار دیر یوره کده آجیم
حاسیف دردلیزه یوده درملاجم / فنا بر حالده یم بلکه یارانه گلدیم

سوڭغا بوده قوشولرینه :

وطنه باقمی نه گوزه لویر گچیلمز
سیوه مز طنده یه گوزوم هم چیلماز

بلبلك فریادی گول هواسی در
گوڭلم داغلری غم دریاسی در

بڭا رخصت ویریڭز ایتمه ڭز ظلمی
یاوروم گوزه دیرا ییولومی

صاریلوب بوینوڭه صیقیلوب ایلیم
هر بری جانمڭ دلرباسی در

وعده م اولسون براحت غربته حیقام
بونده بویله واره دولته باقمام

یارانلڭ یولداشڭ خاطرین صیقوام
اختیار جانمڭ اوتسه ناسی در

نیدم عشقه آتش گیده رم گری
قعلده کمز اوه درویشه تبری

وطنم خلقنڭ اولسونه خبری
ایلیده کی کاسه جم جرعه سی در

برگونه اولاجقدیر هر معموری ویرانه
بزی بویله غربت ایلده گزدیره نه

هیچ بوزارمی بو تقدیری یازدیران
ازلدن همتی پیر دعاسی در

فلکلر سلسنه دورانه اُلیوور
کیم که دیر دهر دیم یوقه یالانه

باقه تجلی تقدیرنه ر ~~[illegible]~~ اُکلیو
گلدنه گیده نه آغلار نه دنیاسی در

بلبل آشلار اشقیه نومیار ایچونه
وطنم خلقنه یادیگار ایچونه

غنچه ایچونه نرگس ایچونه [illegible]
برجانه زلالی تازه صداسی در

[illegible] م آم مرد قانه گیدرب درلشیور آبر دعانوه
ویا Zurnal ده مثلا طورسونه ایله یاخود غنیالی

حسرتله بوده زنداندن دیر بو سوزلری / هجرانه طاغلرنده گزوانک گوزلری

گلدیکی تقدیر ایله غربت ایچره ۳ ییلدر / بر باقیشیله کلر هیچ نه لر وار

بر برلرده سوزلرو

بنم [illegible] :

بنم [illegible] سانیور / بنده نه سلطانلر نه ده خانلر وار

۲۳ [illegible] یاپیور / کیمسه بیلمز ده نه دومانلر وار

ایسترم [illegible] / یوز بیک لیرا دگل یارده بر بوسه

شهرت زینت ایچره کیم آلبی / چونکه باشیمزده درویشانلر وار

زنانی بیلمه ده نه [illegible] اشتاره / حالا عالی علمسنه بختلری هیچ قاره

اصیل یوزی قاره وار ایله یاره / آلوه بسه یارا یوه درویشانلر وار

بونده بیشعرلر (دوغوسنه) ده چیقارلر آرسیاره طاغی شعری
سکلده دیرلر

ینه بونده شکر (دوغوسنه) ده چیقارلر:
بیوانده ۲ استدیم شاورشت طاغنه [illegible] الله‌لی لطفنده احسانه گوروندی
دیه باشلیارلر ۵ خانه لی شعر گلیبور

ینه بونده شکر (دوغوسنه) ده چیقارلر:
گلدی ایلکی ۲ ارتاداشلر گله‌جکلری یارانلر [illegible] بر لحظه قونلشاوه الفته گلدیلر
دیه باشلیارلر و [illegible] بلبل سولینه ۷ خانه لیک شعر گلیبور.

بونده شعرلر (دوغوسنه) ده چیقارلر و مرحوم برادرنک قبرینه
سولینه (قبر [illegible]) ۲ یا قلی ۲ خانه لیوه مرثیه گلمه گوره در.

گینه واپورده :

— بهبوگونه —

بر باده ایچمیشم پیرلر الندن   دولانیرم بو جهانی بهبوگونه
غریب بلبل آیری دوشدم گولدن   مسکن ایتدم باغ ویرانی بهبوگونه

گوزلرم قان آغلار آچدی جگر یاره‌لری   رب العالمین دن دیلرم دیلکی
گوهری شاعلیغك ترك ایتمك گرك   گزدیم علم [illegible] بهبوگونه

زلالی کسیورر دلیلك دیلکونه   یوقدر بر آتشور یازار یوره کونه
برکوزه‌ل سومیشم حرملکونه   عرشده گوردم مهرشانی بهبوگونه

آرتیو سیزه Berteo ده گویری باشنوه گنج ایکن اوغلی
ئولمه بر اختیارله گوروشیور و اونك دردینه اورتاوه اولیارور:

— نه‌لر وار —

وجودم ملکنده یاغمور قار کبیز   گیدر به گلمز بهار عیدی نه‌لر وار
طومار تاك بیلویزی شفقلرا آغاز   قارا گونلی سحر عیدونه‌لر وار

یوز بیك دلال هجرانیمه سایارلر   عشترلرا الرینده قاپارلر
دردده قلعه [illegible] ایا یارلر   تیر ایله باقارده [illegible] نه‌لر وار

بن غربته چیقدم یوز آغری کیبی   وطنه طورتدوم انجیم کبی باغ کیبی
تدبیرمی دایانیردم طانیخ کیبی   بن نه بیلیم قدر عیدی نه‌لر وار

قسم VIII

۱۹۳۰ ده کی یوغوولیغی مملکتنه سیاحتی صیره سنده سویله دیگی شعرلر

کمالیگی وار ایزر ده جانی صیقیلنجه :

— وار دیر —

گوکل گینه بنی قول ده یوصاتوی — بیلنمز نه فنا عادتی وار دیر
نه اویودی نه یوخودا هاو یاتوی — نه جانمده بر لحظه راحتی وار دیر

گونل آرزو سیویر شه نهال حجرانلی — بر یار بولامادم دینیلی ایمانلی
هر نره گیده رسه م باشم دومانلی — غریبکی نه مشکل حیاتی وار دیر

گونلم آرزو ایدر آسه یارانله قونوشمه — آنلر ایله سوال ایدوب ایدوب جیوروشمه
دیر زلالی دردیکی یاره قاووشمه — صبر ایله بر اشرف شاعری وار دیر

ینه وار یرده :

بو گونه جوسه م ایله دی بیر یاه مکانه — داهی سعینه مخ گیده تارده مزینه
نغریم وار دیر یاره بیرلی قوییره قربانه — قسوت اولور چیقارا ایسه یرینه

بیضیلمسه بالتیقلر آتلاماز دیلدن — مرحمت ایله یلدن آیرلدم گولدن
یوز بیگی لیرام اولسه نه گلیر الیندن — ایناسه اولمز بو دنیا نزلی وار رینه

زلالی تقدیرده یازیلمسه ن لر — آسیور بورلار بوزدی حوالر
رجام بودیر آغ گوبگلی داغلر — آتلی جدیم یاردیار رینه

یوقسوللق

(شکری اوسته آغزندەن)

بیلم آللادنور یوقسه نه دنور
تنبلدیر قاریه آقشامده یاطار
ایکی اولماز هیچ برمالی یوقسوللق
صباح جده صاوورولور کولی یوقسوللق

یوقسوللق حالی ده مولایه عیان
دولانیر کویلری چیقار سالیان
هیچ اوکا بولنماز مرثیه دیین
اوزمانه بوکوللور بللی یوقسوللق

بلکه آغالر دوریت طرفده طورورلار
سویلیه‌نه ده محکمه‌سنه وارورلار
یوقسول هر یرده حقیر کورورلر
آغزنده دولاشیر دیلی یوقسوللق

یوقسوللر ده یوق صورارلار اونی
هر محکمه کچنلر چیقنارلار اونی
یتمگه اوطورور قاپی‌ده یانی
اولاشماز تمگه آلنی یوقسوللق

زلالی دیر توزلق اوزمکه حقدیر
یوقسوللق قدیره [illegible] بر یرده یوقدیر
یورره گیم ده‌کره یامه ایله اوقدیر
دائم دورغوسه آسیری یوقسوللق

وهمچنین،

کتابده (کوکوش دستانی) ۳ده آلتنده یازیلان دستاندن ایکی ویرده
بشقه دستاندن برطانه ۳ میناره (دستان) ۳ده آلتنده چیقمش گرچه
آیری پارچه‌ده اولان خانه مشتردر:

ای زلالی بلورینا سلاقی ایل سنی — طوغری ده گیل دوه‌یره مز یل سنی
دمعو یا اوغرا قدری گوتورسلر سیلر سنی — مخنتنک کوپروسنه اوغراما

بونلری بسر عرضی سعدی ... کده یازیلیر حیوه خوشه اولاجه،
بنم اصل نسخه‌ده:

— مانیلر —

گیتدیگم دوستک باغنه — قنو ندو گول بوداغنه
... دم دار یاغوسی — گوکلوم لرزه باغنه

قوشتوم قده وارمیانچی — بر دوعا قویر علاجم
گزلی ملتوب یازاردم — روزگار اولسه یوستاجم

گوانیچ اولدم انعیاره — واردم هانگی دیاره
یاریمه ناصیل گیدیم — ایلیم بوسه یوزوم قاره

گیتدیگم دولتده واردر — بتون دوستده اغیار واردر
اعتبار اولدم اوکا — گوکل آیرلماز یاردر

آفیون خلوه اونیق آیله مجموعه‌سی اولان TAŞPINAR ك
صایی: ٢٧ ، آغستوسی 1938 نسخه‌سنده اكمز بركیم طرفنده
نشر ایدیلیه شعر: بو آیاده یا كلمه باصیلمیه!

گوڭل

گوڭل هیچ اوصانمیه یوقمیدرسنده — كیمسه ده اوتانوب عارلانمادم
بوقدر دوكوشلری ایل قاپوسنده — دوكولوب سوكولوب طاشلانمادم

گوڭل نه ده آغلارسڭ اجیه اجیه — بزه ده بر آجیلانه نه اعیه یوجیه
یوكلنمسه قطارڭ كیدیپور كوچك — بو ویرانه ده خوشلانمادم

دیر زلالی كزلی سیرّه وار بیلماز — بولانیه حیاتڭه آقار دوروماز
مكر طوغرو دیمكله گوڭل یوروماز — آلتمشنی گیجدی بیلانمادم
بو بورادده فضله‌لره وار!

بو قدو شعر، استانبولده چیقان HERŞEY مجموعه‌سنی
دن ایلك تشرینه ١٩٣٨، صایی: ٧، سنده ص: ٣ ده بلوجه خانه‌سی
چیقاره آلتنه (حقیقی شاعر یوسف زلالی) دیلمشدیر:

TAŞPINAR مجموعه‌سنه متعاقب ٢٧ ن جی صایی‌ده
آ شاعیده كی پارچه‌لر نشر ایدلمشدیر:

بری:
نا صیل لوز ناصیل دورانه گیردكم … دنیا بزه اولدی، دوسته ...
دییه باشلیه‌ده و كتابمزده یازیلی اولدیه عقد شعر.

هانی بلور سینه‌لی [illegible] سوزلو — گوڭله فراح ویرن آغو اوکوزلو
او [illegible] داغلی‌لی او نرگس گوزلو — [illegible] قیل بولنا [illegible]

آچیلمه

[illegible] ایله [illegible] آراده — عشقه شکرانه [illegible] آلار آچیلمه‌ده
[illegible] اراده — سویله شیرین سویلر گوللر آچیلمه‌ده

اندامڭ [illegible] — قاره سورمه چکمه آل آلوزوڭه
صباحڭ [illegible] یوزوڭه — سینه‌ڭده چفت چفت گوللر آچیلدی

بلبل [illegible] ایتمکده — هر توب غنچه سنه جلوه ایتمکده
یلی [illegible] گیتمکده — آب زلال شویله‌ده یوللر آچیلمه‌ده

بن ایله [illegible] — سن گولدوڭمی سنده یورولوڭ فلك
بو [illegible] باشیڭزی یاقدڭ [illegible] — [illegible] آرقام صیره مورولوڭ فلك

بلبل اولدم حسرتڭ یوزڭ گوللر — یالیڭه آیاغه صالدڭ طاشلی یوللر
دوست گوزلری باقدقجه اویاندیلر — بیلمم نه‌در بزه دارلدڭ فلك

دیر زالی [illegible] بوگونکی چاغیمه — آتش ویردڭ اوکیمه [illegible] باغیمه
قاره [illegible] آغیمه — هر نره گیتسم [illegible] فلك

(آ. گوڭل اوغلی) نڭ بالکلیسی مجموعه‌سنده نشر ایتدیگی شعرلر بوراده بیتدی.

بونلر نوزاده ایدی

بو ناصل مملکت بو ناصل دنیا
بو ناصل حیا تویز بو ناصل غلیا
نه می دفع ایتمگه میخانه‌لر یوقه
غالبا بزه گبی افسانه‌لر یوقه

قناریه ترک ایلمه قفسی
کسیلمه گلمیور بایقوشک سسی
بلبلک غنچه‌ده گیجمه صوه‌کی
گیدوب ای ملکنه جلاء ویرانه‌لر یوقه

ای وای بولامادم بر وفادار
دوشمه پارچالانمه می قدحلر
نه قدر قاچرسه ایاری گیر
ساقیلر الینده پیمانه‌لر یوقه

یه تدن زلال آرتیوب ایتم آه وزار
باری صحرالرده اولسام قفادار
بولاماز سلافه بر مناسب شیوه‌کار
هانی مجنون گبی دیوانه‌لر یوقه

بو قوشمایه بوسن خلوه اونیک مجموعه‌ی اولان [illegible]
صحایه [illegible] نیشان [illegible] نسخه سنده صص: [illegible]
(نظام نفسلی) آدلی بر گوزه‌ل شاعرک نظیره‌سی وار دیرلر

آیا بو ناصل نور بو ناصل چراغ
صحرالرده [illegible] لیلالر اولماغ
اطرافنده دونه‌ن پروانه‌لر یوقه
لاکن مجنون مثال دیوانه‌لر یوقه

آغلار [illegible] دلبرلک سیاه کاکلی
قورسه گلشنده بایقوش بلبلی
ای بصیر [illegible] غنچه [illegible]
[illegible] ویرانه کاشانه‌لر یوقه

نه [illegible] نه [illegible] ده اوکاسلمظ دوار مجلسیده نه نشاط نه ده دلدار
گیجه [illegible] ادجه قدرو بر یادوار او بیلدیکی مستانه‌لر یوقه

قارصهدن بشقه یرلرده
زلالی دن بحث ایدن اثرلر و باصیلان شعرلری

استانبولده ۱۳۰۳ ده باصیلان (عثمان ایله گولپری) آدلی
کتابده و گنه باصیلان ۵۵ صحیفه‌لیکده (عثمانی) آدلی کتابده
زلالی ـ عثمانی قارشیلاشماسنده بحث ایدیلیرده (اوه بیلیرده) یازیلیسه
ده‌تی یازان معلومات ویریلمشدیر. مثلا: گویا عثمانی گرلی
... شمشیلیکی ترک ایتمسه زلالی‌یی باغلاماده مغلوب ایتمه وکندیسنه
اوسته دیدیرتمه‌سه (!). ایتمه:

و: آدم صفی الله مقام ایدر
جنتده اغوای برکره دوشدی

دیبه باشلییان عثمانک خانه‌لی شعرینه شنلیک قاردها نه
(اغا!اقار) آدی مظلوم و داها برچوق عاشقلر آیاده
دیبلری حالده مظلومنک شعری زلالی آدیله باصیلمشدیر
بونلردن بشقه صیره ایله:

۱۳۰۹ ماییس ۱۹۲۰ ده چیقان بالکلیسر خلقه اوی مجموعه‌سی اولان
Gönüloglu (۵۷ : صحیفه ۲۰، عدد) ده KAYNAK
آدلی بریسی (ساز شاعری زلالی) آدیله اتنده: ده برایکی نسخه
عشقلری حیاتی و اثرلرینی نشر ایدجکمز آرزده ازمه ساز شاعری عاشق
یوسف زلالی‌نک قوشمه‌لرندن برقاچی نقولرکده دییه بحث
ایدوب آشاغیده ۲ پارچه شعرینی نشر ایتمشدیر.
بو ذاتک کیم اولدیغی حقنده الوزجه معلومدیر. لطفا اونلرده
بیلن ایده‌رسکز.

وطنده چیچکلی گولمدیکجه آلاله
گولمیه یه بزلری غربته صالاله
آه او موطلو گونلر حبیب اولدی یالانه
مجنونده آه یرطمسه لیلالر آغلار

ییللرده صوقمه افتراجی دیلنه
بلبللر آه چکر غنچه گولنه
ایتدی ده دوشوردی غربت الینه
گوللرده بیشیل باشده صونالر آغلار

قانونیمز نجیرینی طاقدی قولومه
بویله افترایه بویله ظلمه
قبول اولماز راضی اولورده اولومه
ده گیل آناطولی دنیالر آغلار

الوداع ایدینجه گوزه ل وطنه
بو حایفی قویارایسه ک دشمانه
همامه کارا ایلدی حسرتی جهانه
مزارده شوکتلی بابالر آغلار

عارسیز اوتانمز ناموس عارنده
آماده کله افتراجی شرینده
حقه وار انتقامی آلیر یارینده
مگر طاغلر طاشلر دریالر آغلار

صباح جدیمزک روحی گلینجه
هانی بورده یاورولریم دینجه
یوردیمزی ویرانه اولمش گوردیجه
سلیم آحمد شریف پاشالر آغلار

دیه آیریدن اود سیزه ایکدیرم
دیه زنده آه و فغانی : داغلر داشلر همالر آه آغلار

گیلاردە واردیر اوبە اوبە جوریز
بە نوبتجی آیلی خانم قیلاووز
دیوم یە صیبوم برشئ یاپاریز
اونی دە اورادە قالمە صیچانلر

طوزلادە طورنە یر توی توکدی آغلار
بر لقمە ... ساده یا آغلار
همایە دە لوب دە ویرە جانلی طاغلار
مگر ترپاکی اولسە صیچانلر

آنبار دە قالدی بغدا آغلادە
هر جهلی بوجاو بوجاو قولادە
آربە داری گیتدی جگر داغلادە
آنلری دە یرین بولمە صیچانلر

دیدیم ... هیچ باقمیم صوحپنه
برگونە دستیار دە صوبک ایچینە
چوجوقە چالیشدم راستگلدم کوچینه
اگر غسل ایچون دلمە صیچانلر

دیر زلال چوجوقلر ایدە یردیلر
آتشلر یئنە ... یاپدیغی بنا
محتاج ایلر دیلر بر اوقە اونە
چوجوقە شکر ایتدیگە قالمە صیچانلر

١٩٢٧ دە بەیزنوددە ٢٥ آیلە [redacted] خمشی اوغللاریمیزە
دروسیە ... انشتە ... مکتوبە یازیلمە ...
طابشیر ماخانەسی اولمیاسی ...: لطفاً بونلردە تمامی
گوندە ... سیاستە طوقنور ... (.

— آغلار —

چمنطوغە ... یا یوب ... آغلار
... آغلار

۳ نوروز سوزی

ویردیگك یاغلیغی قانلی یاشیمه
شهید اولورایسم مزار طاشیمه
طوتوب آغلادیغم گلور خوشیمه
چلنك تیكمك ایچون ایكی گول یوللا

قاپینك اوگنده صاحلی برچنار
قانلی آلبسه‌می یوقاده ایچون یار
گلیر تماشایه ایچینده یاتار
برآز صودا ایله صابونه گیل یوللا

ملال گلوبه قاچیرتمی آچیواغه
عنبر دیبی كفنیم صاچیاغه
دیده‌سی شاهید گیدیبور سلاحه اوجیواغه
صاچلرك یاده برقاچی آدوچ گوند یوللا

گیجه هفته ویردیم برمكتوب یله
یوسته ایله گوندوره ردیكم منویله
گوزه‌لیجه اوقو یلدیه گیجه سوله
آغلا یاریم ایكی گوزدن سیل یوللا

صاغ لویرسه دشمانه زلال برابكی
شیهدی یازعالی سالم شهید شریكی
صاغ لویر دقیچه دوردوم قیدیدیم برزله
بو بایرام بیوك بایرام بیل یوللا

سینه عینه گلجاردر !

صیچانلر

صیچانلر آوروپاده مكتب گزرشلر
آتا ارسود آدم بتدیشلر
اوقومسه هیچ شئی بیلمسه صیچانلر
دویمسه‌لر بوییل قحطه اولسه صیچانلر

اوی نزوقه آلویه برابلوقه نیدیوه
برآقشام سپتده صیقیرتی دویدوه
هپ انده یه بولاماده سپته قددیوه
گوردونكه هیپسنی دلمه صیچانلر

٧١ آشاغیده کی شو ایکی پارچه‌یی بورسه‌یه چالیشمایه گیده‌نه
ایکی سوسقابلی گلنجه‌نه یازدیم. ارضرومللی اوراهم عاشق اولدیغی
سویلینه بو پارچه‌لرک سزه عاشق اولوب اولمادیغنی بیلمیورم:

X

گوزده‌ر

بر مکتوبک جوابنی تزده‌یاز — هم ایچینده سلام و صباح خوشه گوزده‌ر
آکلاینی سزه ایسه‌زا ایتم آواز — مکتوبلری ایکی ده گیل بسه گوزده‌ر

توفنگی گوزه‌ل آتش ده‌لدیرمک ایچونه — ده‌لدیروب دکانی اولدیرملی ایچونه
شهیدلیک غازیلیک بیلدیرمک ایچونه — بزه مژده ایتسه‌ک ایکی قوشه گوزده‌ر

طوب مرمیسی دگوب یارالانیرسک — طابورنده حقیقت آرالانیرسک
دشمانه سوگلوسیله یارالانیرسک — قانیکله بو یانمه‌نه قاره قاسه گوزده‌ر

اوقوم مکتوبک هم بیوم دیز سیمه — ذره‌لدر گیتریمه گوزومه
قاراقاشلریمه آلاگوزومه — سورمه یاسیمه گوزلرینده یاشه گوزده‌ر

دیزلالی ازل بویله‌دیر یازیم — داغم گوزله‌ [illegible] مکوییرالرگوزم
عقلم دیوانه سوره‌یم یوزوم — بوقا برقارشیلوه یازده آسه گوزده‌ر

جواب

سورسه‌نه باغچه‌سنده‌ قوللرک اوزانه — یکی آچیلمیشده‌ بر سنبل یوللا
بهیه‌یوجه طاغلرک باشنده‌ گوزه‌ته — صاللا زلفلرک بزه طوغری میل یوللا

روحم حاضرنم سه حمایه اوجاغنه — قانادینی بزه طوغری آچاغنه
شانلی اولورسه کفیه بیچمه‌گه — بر مقاسی بر آگینه برازیل یوللا

زلالی:

بر باقیشده انسانده تیز بللی اولور یا عارف یا عقلده نقصان اولا
.... گیزلی دینه طاشیردی طوتدیغی فعلنده پشیمان اولا

نقصانی:

بر زمانده فرعوندی پادشاه تا کبریلیغه ایستردی شاه سلطان اولا
گورنجه دعوالر قوردی موسی‌یه عصا ویردی دریایه احسان اولا

زلالی:

آدم بغدایه دی راحت ایلدی حوا جنتده سرور حسرت ایلدی
جبرائیل حوا ایله عقد ایلدی یزدانه یازمه توره‌یه انسان اولا

نقصانی:

بو دنیا بزاره [illegible] ده بیلورم فانی بو گوزلیگی ایترم یار نیلیم جانی
عزرائیل اوکنده گوردیلر سنی گوننده اجل یتنه یوز بیگ جان اولا

زلالی:

زلالی سن ایله ایلر الفتی آرادن قالدیرماز ایکی رغبتی
گوزلرمه آقیتدم دجله فراتی جیحونی توکوله بر عمان اولا

نقصانی:

پیره خدمت ایدر سفیل نقصانی دائما آرزولار اهل عرفانی
لوط قوهننده قوپدی نوحک طوفانی اونسکز بیگ عالمده ویران اولا

یوسخووده زه‌ده زومده Zedegümde

ملا محمد (نقصانی) ایله نظیره لری :

(بونی کنوسینده یازانه اوغلندر آلدیغ. و صنعتین بیلمیورم):

زلالی:

بر کیشی کوچوک ایله دوشمه سودایه / آخر او سودا ده خیالسز اولماز

بر کونشه مشرقیده طوغمه دنیایه / وورسه شعله سنده زوالسز اولماز

نقصانی :

بر آکیته مبتلا اولسه بر یاره / او یار [redacted] یوسف ایسه جمالسز اولماز

بر عارف یا نده دیکله سه کلام / حصه سی آلیرقانار کمالسز اولماز

زلالی:

هیچ اوله عشقی کرست ایله مسه نه / بر کاز ادب اوکره نه بر یول ارکانه طانی

عاشقه یا بر ساز آل یا ده [redacted] کمانی / البته طاغده چوبا [redacted] قاوالسز اولماز

نقصانی :

عالمده ایسته‌م شهرتی شانی / یوز یره وارایسه عشقک نشانی

گاه بو نجوده صاتاریم گاه ده مرجانی / صاتیلانه بازارده ضرارسز اولماز

زلالی :

زلالی درسنی آلوب هیچ ده / قیسمتینه یازینا که کوندوز کیجه ده

نیجه طالب درسیه آلیر خوجه ده / یاپیجه نیجه ترکیب اعلالسز اولماز

نقصانی :

نقصانی دیر رؤیاده کیل کوردیکم / بحرده کیل عمانه ده کیل دالدیغم

بنم فرحم ایتدیکم بنم بیلدیکم / خدمت مرشیده زلالسز اولماز

صاییخولی عاشعه حسینه زلالی یه نقصانده شکایتله نیجه:

درتلی زلال گزر گلنوز حالینه — آه اصلا طمع یوخ دنیا مالینه

دوستلر بیز قالدق دشمان الینه — قالمادی بر وارم آه وطنده یوخ

ذره ده و نه زمانه سویلیلدیگی بیلینمیه بر

آلتی — دیوانی —

خسته دوشدوم غربت ایلده اوغوره قوییدوم سیرم

عزرائیل بنجه ووراندا توکولور اجل تریم

مکانیم یوخدور قضاسی ساکنیم سو سقاب یریم

بنم هوا اوطوروب گوزگر دیارده عاشق بنده ایده نه

عالم و ناسی ایچینده هب بویله ایشلیورلر راحم

راحم هر کیم ال قالدیریر سام همانه اولاشیر عجب

قافده نه قافه حکم ایده نه عاشق یوخ ابو اللهم

بنم بوروب آغاجی کیم آنی ... قند ایده نه

مخلص عاشق زلالی طاغ قدر قهریم وار

زلیل شهار مثالی آغز عیده زهریم وار

گوزنه اوجی البته ویریشلی عظیم بر شهریم وار

بنم طقسانه طقوز قالمیله کافته ایده نه

~~[illegible]~~ قرسرعم

L

زلالی آیریلوب نازلی یارنده طاغلار قالده آغلیسور آهوزارنده
دیرلر یا داوانماز سودا سرینده بو عشقک دردینی چکنه مشهور

قاپاندی قالدی

یانوب جگر بغرم دوندی کبابه گوکلم بوغلر بتوب قاپاندی قالدی
سماء ارسلان آیکن نه گیردی سحابه دنیا ظلماته ده قاپاندی قالدی

آه جگرم چیقار یاقوب دوبابه آرادم بولمادم دردیمه درما
کیدر بیلور فصللر بوزولدی گلشاره غنچه قزل محنتده قاپاندی

... یلوب صورار جگیلیور اوزنار یارالار قورتولشور بغرم جانم اوگر
یازدی باغچه مزی قارغه قوزی غونار زلالی غربتده قاپاندی قالدی

آیریلق گوینده بر دفتردر :

آه وطنده بیر

یادیمه گلنده تیتره شیر اعضام توکنیر قرارم آه وطنده بیر
فلکه طاپدیم هجرانه بر جزام بغرمده یانارم آه وطنده بیر

هیچ عجز فلک ایراغه صالدی نیجه جانلر اوده آتش قالدی
نیجه شهر یولار پریشان اولدی آه نارم آه وزارم آه وطنده بیر

نیجه بیلدی ییلدن اندر بوداو محنت بزی بوله ایتدی دیار غربت
خصملرک قبرک ایتدیم زیارت کسیلدی طوتارم آه وطنده

قهر ایلدوه ویرانه‌یر بوجه بنالر   ظلمتده آغلارم تا آم زار
غربتده من قویدی آب و دانه لر   درج ایله‌مدی گلمز ایلمده فلك

آخری زلالی غربته صالورق   آهی فریاد ایله جانیم آلورق
گاه باغمانه ایله‌دارق گاه خراج آلورق   حاصلی آییردی گوملده فلك

طوغرو

عشقك زورقیله سفینه‌سی یم   آچیلوی یلکانیم غمانه طوغری
هجرانه کروانینك قافله‌سی یم   باغلاندی قطاریم لعمانه طوغری

عشقه جلادی بزه ایلر ظلمی   آه واه نشانه‌ی کیدی یولی
کیم عرضه ایده‌یم وصف حالمی   دیدیلر طالب اول سلطانه طوغری

زلالارق غمانه دوشدی زورقی   وردروب صاری یرلره سوندی چراغی
بزه نازیله اولدی عشقك فراقی   بروه ویریر غمادنه جهانه طوغری

صوردم

عشقك سورلونیم غربت الیلره   گوزومده قانلی یاشه تولسنه صوردم
داهی طورزا گلمز بزیم گوللره   یاد آوجی اوغرامه مکانه صوردم

بلّا دیرلر بویله میلك نه‌ده‌در   جسمیم یا نویرانه پرزاده‌در
بلبل گلشاننده گولده جدادر   سنبلی ولرش ایوه‌نه تیکینه [illegible]

سوسقا بوه 1304 سنه تاریخلی بر دفترده :

بن استردیکم وطانده اکلنمم // نصیب یاد ایللرده گیتمه قال یازدی
حیقوه استه دیم رتبه الیم بکلنمم // بیچاره باشمده قالمقال یازدی

بکلمزدم قسمتدن ده بو امکانه // گیتیردی سلطانه شاهه میدانه
غربتک خطاطی هیچدن دیوانه // بر الف برلام یازده ذال یازدی

زلالی تن بتون جوشنلم نیر // دشمنه شاد ایدن گوزور گلمانیر
یاره یولواسنه نخصته جگر تحملانیر // دوستلر گلمه سنه عرضحال یازدی

باطومده امتحانده بر ایکی حصارده دیدیکم :

وارمی بنم کیمی بر بختی قاره // فریاد و فغانده قالیایدم قالدم
نه عشق طبیبلر لقمانم ایراوه // بو درد و هجرانده قالیایدم قالدم

آ هیچده یانیور باغلی باغچه لر // بو درد بزی آغیر آغیر یارچالار
. . . . نیچه لر // دریای محنده قالیایدم قالدم

زلالی ئولدیریر دردایله حسرت // بو ناصل تقدیردر بو ناصل قسمت
بلیمم که وطندن یوقسه که غربت // بر باغ ویرانده قالیایدم قالدم

وارخانلی شکری اوسته آغزنده :

فلك بزی غربت ایله دوشوردك // باشیم قالدی ... ظلموه فلك
نیچه طاغوه اوه ... آشیردك // ایلد پریشانه ایتدك یوطوه فلك

گوکل نه بهار سنده چوراکوشکنی — بو غم وار سینه ده لیلار من وار
نه دندر اولمه سنگ گزم دوشکونی — داغ من گزمه دیگلک صحرالرم وار

صوسانوب دریالر ایچیدم دوپونجه — بو درد ایله یانمه و پرنز نیجه
شرق غرب گزدک هر گون هر گیجه — گینه طویمامسنه دنیالرم وار

بعضی مال ثروته تاپیغو چکرسک — هم اغیاره هم سلطانه بوکرسک
زنده گوزه اگورسک بوینوکی بوکرسک — باشنده بیلمک تورلو سودالرم وار

بنده زلالی ده صاقیه ایچیم — شوفاده خیالک سیورم انجام
تمنی ایده رسک هر منجیم — تعبیر ایتمه دیگلک رؤیالرم وار

استانبوله ایلک گیدیشنده پوسته خانه ده صیره صیره صوردیغی حالده مکتوب آلامایجه :

— مکتوب گلمه دی —

داد مظالم آتاشی غصه تلاشی — تام عرش دایاندی مکتوب گلمه دی
وجودیم دوردی یانی گوزلریم یاشی — آلقانه بولاندی مکتوب گلمه دی

هانی تکلیمم هانی مرشیدانه لر — جمع اولوک آغلیا ماتم مرشیدانه لر
یانسک ویرانه اولسون پوسته خانه لر — حصته یل دولاندی مکتوب گلمه دی

دیر زلالی گینه بهار یازدوشدی — جمله بلبل غنچه سینه تاو دوشدی
آچیلدی بولاقلار ایرماقلر جوشدی — دریالر بولاندی مکتوب گلمه دی

... شریعت جناب باری — نه یرده سالکندر محمد نوری
... ازلی یاری — ۱۸ ییل برتکینه یاط قاره بختم

زلزلی جادنده برقاچ ساعت یانار — آرا صام یا رحیم ایله بن قتینار
... یاقیشور توبه استغفار — خلوص قلب ایله ایت قاره بختم

دیفورده یوشه علی نك بابا طو یال عرفانی آغا معلم
... زلزلی ده بعضی اوسته مالكلری حتی معمار صورار ایدی. بو حالنه
الله ما ... زلزلی احوال دل گمینه وبلی مؤمنیه صاحبلوبه
... جامع گیده ... بو داهی شو مقاماتی سویلر دییه ده كتوبنده
... ایتوبلنه او آ دام آجلیاماده :

... دیرکر آیاغی بر بوکی بر — وجودنده گوردوم اولکه واوری وار
بر باقیسه بیز بیور دنیانسه — انسانه گوی دهانی وار دیلی وار

الله عشقی ... اوطلشدیری دار — دائم شعرسنونه عبادت ایدر
اوقات خمسه ده مسجده گیدر — هر گونده اوچ ساعت یولی وار

دیوانه لیکی کالندره ماننده یر — چارشوی بازاری حب خوراسانه در
... ایسانی دریانه قاتاندر — دالمه اولمازلیك بولانیه گولری وار

60

شام وطنیم یتیشه تزه لوبه — باغی اول اول رضوانه صورده گل
بلبل صفا به ایوه رغنچه گولینه — نه قصور ایتدی باغبانه صورده گل

ابدی اگله نیردیم پیرلر ایچینده — شیمدی جدا به اولوم گروانه کوچینده
یوسف تکی قالدم زندانه ایچینده — الوداع اسه دوستیه یارانه صورده گل

زلالی خط یازار طورالی میدر — باروبره به بنجه لر قارالی میدر
یارده بنجیله بیله یارالی میدر — بنجی یا شیله مهربانه صورده گل

قارسینك تولومی اوزرینه باسه صباغلیغنه گلنلر !

61

گیجه خیالمده گوندوز فکریمده — برطاغه وارکه بوسه دومانه صارغندیر
صبحه ده کیمه توحیدیمده ذکریمده — سلام آلماز او یار بزده دارغندیر

طبیب خیالمی بیلدیره بیلمز — یامانه دریدیر علاجی گوندوره بیلمز
یوز بیڭ دریا تو کسه سوندیره بیلمز — وجودیمڭ هر طرفی یانغندیر

زلالی آهینه آغلار صیزیلار — مقدرمی یازدی بویله یازیلر
بن قیناما بیڭ بگلر غازیلر — جونکه گوکل غصه غم داغندیر

62

بنه بوتولوه :

برگوزه له قول وقرار ایلدم — طورماز اقرارنده باط قاره بختیم
جیه بو قصورندبه چکم مشقت — گزدیرغم یوکنی صاباشقاره بختیم

ساننه‌کم دیدی اول مراسه بقیه — تفتیح ایت بمحله البرده حفظه
اما نه تورداسه مراسیه حافظه — بول صدد کسب ایله تجارت ایله

اوته آیدیر والوه‌ك دنیاده گیتدی — مزاری اوستنده نباتات بیتدی
~~اوغلوم کلسین~~ ده بیوه صبتا بیتدی — ~~اوغلانك~~ گلدی مروت ایله

(شیری عجا ...) (وکل اولاده قابره زیارت ایله)

قانیدی اولنده واردر قبرستانه — خاکك ثور تحته اوستنه آغلار والده
... ونیسیك ارواحی اولسونه شادمانه — گل آنانك قبرینی زیارت ایله

پدری عاصیله گل اول بختیار — اوغلوم گلسانه دییه ایلیور اصرار
وجودینی پرپیشانه الرکا تیترر — اختیار پدره مرحمت ایله

قاپیوده بکلیور حیفته رقوزیلر — گوره‌نه قوموشولرك باغری ازیلدی
اهل و عیال گلمشیزه آرزولار — دیر ازلی شفقت عنایت ایله

بو نوبه شعرلری (دوغوسیه) ده چیقارده و!
بنی نه منتده قوقولری آیه فلاده ... — گیجه گوندوز یاقار عشوه اللهم طوله
دییه بتالیا به قوشه کلمکده در.

بنه (دوغوسیه) ده چیقارده و!
حسن اغار افکاره غم وار هم ... — عاشقه دردی معشوقه دردی یار دردی
دییه بتالیا به قوشه گلیور.

(بو نوبه شعرلری کی ۷ پارچه برابا طوده ... قادر اوسته نك اوغلو
... افندی دفتریذه ۲ لمشدیر!)

بیر زلالی چونکه واجبدیر هجرت تقدیر خدایه اولنماز منّت
جمله یولداشه اولالم حقه امانت بزلر گیده ر اولوده وطانیزده

بو نوته (دوغوسنه) ده چیقانه محمد خانه لی مکتوب مانیلری گلمکده در.
شو یله یازلیور:

حسرتی بنی یاقیور ... گوزومده یاشه آقیور
سنه مکتوب یازارکن یوره گم طولوقیور

(قوله ده بر مجموعه دنه:) (..... بیرلر اوقونماده)

آیریلیغه اودینه دوشوم یانارم بزه بو یله گوره نه دیر دیوانه در
حسرتی شمعه سنه دوشگز دونه ریم گوگل ..... جانه پروانه در

لوح و قلمده کی یازی یازدیرانه تقسیما ده دیاردیار ~~...~~ دوزدیره
بزه بو یله غربت ایلده گزدیره نه منته حقه ده گیل آب و دانه در

خصم اقربانڭ حسن و جمالی بر عظیم ملکور ایلر ملالی
نتیجه ده آه چکرسك یا هو زلالی آخر بو آیریلیغه حکم انسانه در.

زلالی آقیبونده یرلشدیکده صیلرم سوسقا بوره قالانه و دکانجیلیه ایله اوغراشانه قارداشی آصلانه افندی یه یازارینه گلمه سی ایچون یازدیغی ایله

آیریلیغ قارداشده آلاجغر ده نه خصم اقربا ایله آسیت ایله
طوت نصیحتی وازگیچ اغیاردنه سودای دنیاده فراغت ایله

٥٩

VI

آیریلیق، حسرت، آجی یه، بختة و دیگر خصوصاته سویله‌نلر

١٢٧٤ ده آناطولی‌یه هجرت ایده‌رکه‌ن کندیسینی یولجی ایده‌نلر

(جابورپالی کورمولو آغا آغزندن یازیلمشدر:)

شرفه روزگاری اطرامیز بورودی
دوردی اوزاوه ایشدی کروانمزده
هجرانه سفر قالقدی سیورودی
عزیمت ایله‌دلی مکانمزده

جمع اولوب آیلیا ده قوم قارداشلر
آقیدالی گوزدن قان ایله یاشلر
الوداع دندیلر یارایه‌دولداشلر
نه مشکل آیریلمق یارانمزده

حبیب بویله میرکیجر شوفانی دنیا
گورنه اولورقا دوشور مجنونه لیلا
تقدیره نه دییم مقدّر بویله
اوموت کسمیه‌لم سبحانمزده

بر برمی طوغدی خسوف کسوفلر
دورونی یوردلوده وارتا سفلر
یعقوبده آیریلدی نیجه یوسفلر
کیم خبر گتیریر زنوانمزده

حسرت خلیالری حبیب بنی یاقار
آتاسه زنجیرلر بوینوم طاقار
آه وطانه ده نیجه دوواتم چیقار
گوکلر یانار اولدی سوزانمزده

یارب نه زهرلی شربتلر ازدك
بودنیایه آب و دانه‌لر دوزدك
آنجه آیریلیغی برزمی ازدك
نه قصورلر گوردك نقصانمزده

غریب ایله گیتدیم تکلدم اوف فلك
آخری غربتده قالدم اوف فلك
نیجه دیوانه یوز صالدم اوف فلك
هیچ وفا گورمدم جهانمزده

Kerem ayı hikayetlerinde aşık yusuf Zülali çok ağır hasta olup hastalıktan şifa bulduğu zaman Ezraile yazdığı destanı

1- Seksenli bir gencim yakla beni
Yokmu mürüvvetin zalim ezrail
Birgün olur bende bulurum seni
Elbet size düşer yolum ezrail
× × × × ×

2-
Diyari gurbette aradın buldun.
Dürbünün kırılsın benimi gördün.
Allaha sormadan bir yomrukVurdun
Kırıldı kanadım kolum ezrail.
× × × × ×

3
Dünya yani deyilmidir bana yarmıdır
Gidemem yolların kıştır karmıdır
niçin korkacoğum daha varmıdır
Ölümden ötege ölüm ezrail.
× × × × ×

4
Asla uzak deyil hüdaya varmak
Hiçtir allah var iken sana yalvarmak.
Muradın bu ise intikam almak
Al yoktur kudretim halim ezrail.
× × × × ×

5
Hakın ezabiyle korkutma geç git
O beni afeder ey yiyit.
Diyemezmi cehennemden azat et
Ağzımda yokmudur dilim ezrail.

6-
Bunca mahlukatın ahı var sende.
Bir serçe kuşunun hakkı yok bende
Mahşer günü cehennemin dibinde
Korkarım sararıp kilim ezrail.
× × × × ×

7-
Meleklere benzer suratın yoktur
Cennete girmeye beratın yoktur.
sıratı geçmeye burakın yoktur.
Benim çok yakındır yolum ezrail.
× × × ×

8
Zülali der ne olur olur.
bu esrarı haktan başka kimbilir.
Bu ölüm hastası sanada gelir.
Gel allah diyelim gülüm ezrail.

Bozükleri bulup deniyen
Şair güzüş zülalinin damadı
nasi pektivor.

بنه نتیجه ده آصفی سنڭ اینویر بلمه سنی سویله یه و بونده
اصرار ایده نه زعمیاٹنڭ معماسنی زلالی (قفنوسی قوشی) دییه
آچیقیورز.

بنه زلالی یونیس قرح قوسنه دوشو یورز ، آلوی اوراده :

بغم اشکم اوستنده غم چکر — نشتدر وو روب صاغ گوستریر صول چکر
بنم دردم حالی قضا چکر — چکسه قضا أزده نا طول چکر

بنی گوتوررلر ویرانه چوللنه — نه محکلدیر بو درد بنده ایه بگولنه
تششنه دلم دوشوده هجرانه کولنه — نه [illegible] باطارنه بر یول چکر

زلالی طمارده قوروده قانم — آه اصلا تحمل یوقدیر امکانم
هجرانه زنجیرله باغلی درجانم — هر طرفده بره رقرح قول چکر

Yarulalı

زحمیا :

اوچار عرشده کرسی میکائل کیمی
بعضی جانلری آلیر عزرائل کیمی
اینه ریر یوزینه جبرائل کیمی
قانه ایچنه حیدر کرار یزوار

زلالی :

ملکلر اولمازمی اخلاده حمید
هم نصیبتایدمش قرآن مجید
عزرائیل گلنده اوقوروز توحید
او بابده بر عظیم دینار یزوار

زحمیا :

زحمیا قاالقمش هجرانده جیری
طوبیده بو آتاریم لعلی گوهری
قوروطسه آلالار عشقک لشکری
توتلمز خزنده خنکار یزوار

زلالی :

دیر زلالی واردم بو [illegible] تینه
گوهر طوبی ده [illegible] قنه
یوز بیک اوده آتسی لر داوود زرهنه
دونده ریر دنیایی دوار یزوار

نیجه حاجی قابابلک [illegible] رکه تمدوی ده زلالی اوکوده دهسک .

زلالی : — باغلام —

عاشق ایسک قوزوم بولیم سوز [illegible] نیسه
نیجه بیک اولیا نیجه پیغمبر
بزی وار ایلینده سبحانه آیری
زبور توراة انجیل فرقانه آیری

(زحمیا جوابده ویرمییور) ?

نه جبرائیل نه جبار نه ده اوچ واحد
نه یرلی نه لوطلر نه عرشه منتها
نه یمینه نه شمال نه قاوادی دایمی
هر تورلو مخلوقات انسانه آیری

زلالیم حوضنده روضه گوزده ت
نه آدمده اول نه ده آخرت
بونی ایشیده نلر آلسونلر عبرت
امندیم ظلمات مکانه آیری

(بو مصرعلرک ۴ ینجیسی نه در عجبا ؟ أسما آلهی اولمایه!)

يازارك تعبير

بورسده

عاشقلرده مشاعره

~~Yarulal~~

(زهمیا) آدلی عاشقه حمراقار سینه کوپرو باشنده کی قهوه ده زلالی کلنجه دییورکه: بوگیجه (ده) یاطلیاجغه آقا (سن ایک) اوطمیاجغه. بونلر ایکی اوجی ده قرز یلباسه ویا بلماسه ایمشلر.

٣ لوی چیراوه

زهمیا (خوجالوه سزلرکه کتابوکه ساحبی اولاجغه):

نه سببدن بو یرلره کلمیه سك
نه یکی یرندن بیسه درسلرده المیه سك
گیمدن اوگرنمه سك گیمدن بیلمیه سك
بیهوده گزه رایکی جمعه زلالی

زهمیا:

نه سببدن دوشوانه یولدن یوللره
یاز اولانده دالدیرسك گوللره
سنی دستانه ایدرم دیلدن دیللره
هرگون باغیدرسکده واوه ولوه زلالی

زهمیا:

صوجوجه دیکلر ایسه ایکی بوروده بوسوزه
داخرنورسته در باقیجه میوزه
گل بیهوده یاقمه اوطاتله گوزی
بزه ویریربره زیانه زلالی

زلالی:

حتیا کیمی دیلدن زهرتوکریم
هیچ انکه میدانوه بنجه چکریم
آل آتدیسم بونلرایکی سوزکیم
یانارم یرینه آل یارامه زهمیا

آلدی زهمیا:

آمریقا آمریقا هندوعربا
شمالی جنوبه شرقی غربی
گزه رحرکوشه یی چاریاریزدار
یاقوبه یانویرماغه امکاریزدار

زلالی:

گوزلر صاقلیدیر قلب دریانده
دگمه بلبل گوتمز بهاره قفسنده
آنده بر مملکت دیاریزدوار
آنی حفظ ایلیه ستاریزدوار

١٣ اگر طبيب ايسه ك صويه طولوباده — بلكه بو گوكلومز دونه گلشاده
زليخايى مصرده صالايه ارشاده — يعقوب اوغلى يوسف كانه يازگيدم

١٤ هوفقايه ايله گوكل خوشليايه — ديدم بك عملى در گزدوم باشليايه
بيلك اوجيوزده عدالت ايشليه — استانبولده حميدخانه يازگيدم

ديرزلالى غم بحرينده يوزه نلر — استقاطمه قاره يازى يازانلر
١٥ شيندن آيريلوب آيره گزه نلر — بادفوه اولوب باغچه ويرانه يازگيدم

بورسه یه ایلك گیدیشده

بورسه ده (مراد بك) ه :

بوگونه

دهلی گوڭل حوسه ایلدی ڭلدی افكاره بوگونه
بلبلم هر یا دایوه ... درنیه ... ره بوگونه
بانیقوسه تك باغچه لر ایچه ایتوم بوسه و یرانه بكلریم
آنجیم به بانه آل توكدم [illegible] گه یریم قاره بوگونه

ای امندم اوتانیرام سوغده سنا ریكیده
طاغ طاش صوراله اولسه یانار آه وزاریمده
حیوئی اگلنوم بویرلرده دستور ایچه یه پیرمیده
عالم بڭاده لرده گیده ریم یاره بوگونه

دیر زلالی فكره دالوبه درد حساب ایكیه
مغربه مشرقیه عنونوی در آغلارما عتاب ایكیه
مكانم حوشخوو مضاسی مسكنم سورسقاب ایلیه
مددشاهم سرگردان ایتمه اوزگه دیاره بوگونه

بولسی قومیسری گندیسنی جزدانسز دیه یاقالایوب (سوردیره جكم) ده ینجه :

خوجه بهیا نارم مرحمت ایله
عاشقلر دروشلر بومثال گزه‌ر

حیّتی اصفهانه یازگیدم
بغداد بصره هندستانه یازگیدم

دیدم زلالی بی آیله داغ بیهوسه   دیدی خوبلقده یانمقده یانیقوسه

دیدم عقلمزی آیله داغ رخوسه   دیدی بیلنه بلادر شر ممرا [illegible]

بوننه شکل استانبوله سویله نلرده (دوغوسه) ده
نشر ایدیلمسه اولا ده و تانفوقیزه سویلینه :
برآی گورالم ترامواده شکلین انسانه اویدورمسه
دیمه باشلیانه قوشمه ایلر
(اوتانمه سنی) و (آگوزلرم) آیاقلی جو شعر گلمکده در.

زلالی بکره دیمه شبها به زلفك   یاران ضیا ویریر ماهتابه زلفك
آکر که یاغلانلق سحابه زلفك   دنیایه گویا قیاماز محشره قدر

(آلوی بر دایما پرسیزادخانیمه :)

دیدم ای قیز گوزه للیکك وصفا دیم   دیدی حور غیلری غلوا دیلیور ?
دیدم که لایقسك وزیره خانه   دیدی پادشاهلر جلوه دیلیور

دیدم محمدك اوج بیك تومنه ایریور   دیدی شراف جهنکده صاتیور
دیدم شوقلك آیی گونی طوتیور   دیدی ییلدیزلرده شلوه دیلیور ?

دیدم زلالی یی قوییمه زارینجی   دیدی بنم بویرلرده برینجی
دیدم که نیلرسك نار طرزنجی   دیدی بغچه‌لرده جیوا دیلیور

٣ لدی محمد کرینه :   (سوستا بوه عباسی اوسته آغزنده)

دیدم گوزه ل محمدك جانه قصد ایدر   دیدی ایله مشدیر کار محمد لریم
دیدم شوقلك آیی گونی مست ایدر   دیدی آسمانده قار محمد لریم

دیدم صاتارانی ای ایله ای بازار   دیدی نورده خلوه ایله مسهم ایزل
دیدم حسب می بویله شمشگه گیر   دیدی اونده آلمه نار محمد لریم

دیدم غنچه‌لانمه او لمسه یاغ برگول   دیدی جفت ایلدر ویله سنبل
دیدم زاغ ایلمه نیله ملك بلبل   دیدی گول آچانده بار محمد لریم

زلالی :

زلالی غربتده فراغندن جگر بزی خاطر یزده چاره ئی نیکه
اوچ خانه سوزیجر اولسونه یادیگار بودور عاشقلرده هدایت بوگونه

قیز قهوه گتیرمه، زلالی فنجانه آل اوزاتیور، قیزده
بادهوا اولمادیغنی و شعر سویلهسنی دهیجه :

بوگونه دوست باغنه یا گلورده یو سونه سنبل بر بریله سویلیشور
بلکه بزیم گوله خار گلورده یو بلبللر بر مجلس قوریه آغلاشور

برطرفونه سلام طورمورلر برطرفده [illegible]
برطرفونه [illegible] اوقورلر برطرفونه الوانه باده دوکلاشور

برطرفونه گیجه اولورکه دوزلر برطرفونه نقاب گییه یلدیزلر
فرشتهلر [illegible] یالدیزلر زلالی بو مژده عرشه اوله شور

قیز بر آز صکره چای گتیریجه (دوغوسنه ده صیچیشور):

گوکده کی ملکلر هر [illegible] [illegible] جهانه جگر [illegible]
مغربده مشرقده قوریه [illegible] مبارکه قاشلرکه [illegible] گییدر

برگورسه [illegible] جگر [illegible] جهان لاتنه اولشدیر سوز بیلیر صاوا
[illegible] حواده قوشلر جولر [illegible] عاشوره دا دغضانه ایده

١٢ — IV — ٢

استانبولده آتلیه دیدیکلرندن

(استانبوله حمانگی تاریخده گیتدیگنی بوراده بیلمه یورز. آنلاتدقلرینه؛ استانبولده حاجی قمبر افندی زلالی یی صوریب گوروب بیک جوشلاشیورو تقدیر ایدییورمش. بر کاغد یازارق اونی تعریف ایدییور و اورایه گیتمه سنی رجا ایدییور. زلالی ده حاجی نک قوناغنه گلییور. قیزی بریرده کاغدی آلنجه قوناغه آلییور و شاعر اولدیغنی آنلویه قیز؛ (بو مسئله نک تفصیلاتی و حقیقتی اسیرگه مسکن:

×

حسن دیدار نه گوردیگی کبی
نظرک بغرمی وورد دیکی کبی
دوشدی گوزلمزه سخاوت بوگون
ایتدم اقراریمی شهادت بوگون

زلالی:

حقیقت باغنده مخالف گزر
تقدیر نصیبه ایتسه مقدور ایاز
اودر عاشقلره جنایت بوگون
بلکه اولا حقدره عنایت بوگون

قیز:

ادهم اوغلی حجرانه باغنه گیتدی
بلبل مرادینی غنچه یه آتدی
مجنونه لیلا دیمه جاننه یتدی
قوباگول باشنه قیامت بوگون

زلالی:

ادهم اوغلی حجرانده گیلمی سلطانه
بهاسز بر باغه ال قویمه باغبانه
چوقلر بو عشقیله اولدی سلیمانه
البته او باغه جکر ندامت بوگون

قیز:

برزادخانیم قویمه پریشانه
آلندی بر دیکار براحسانه نشانه
گیدوب غربته ایلده گزمه دریشانه
اولا بنده گزمه مکافات بوگون

(قرارسی جواب ویره میورز)

مغربه اوزنده درشریعه ایشی — حکیر شهور حصنه با زبهار قیشی
ظلم ایتمه آغلادیر آیی گوننی — بوشهرده عالم جمله تاکی بنداییلر

زلالی برابر اولورمی ایتمه — جرهنه جنانه ولی لیعه ایتمه
یرگورك حکمنده دردهلی لوه ایتمه — لوح محفوظ عرش کرسی بنداییلر

اوراده دوگوسه چیقمیورده قرارسی صاووشونجه، قارچسه
برطاشلامه سویلمه سنی رجا ایدنجه :

عاشق بوشهری جولانه ایله دك — ایتو یگك تجارت کارك ....
بوزولوبی حصارك اولدی خرابه — باغچه لی باغمانك بارك ....

غربتی دولاشمه ایلمه کاری — طوغری که بویچه ایچمه ناموسکی عاری
بیلی طاغده ایچمه قوجامانه قاری — آیرانلی روغنلی لورك ....

قولاقلرك اوزونه گوزلرك خیزما — سا کمه اول اوطاغده غربتی گزمه
اورمانه یا با نیمی خنزیر دنه آزما — همشیره لك والدهك قارك ....

گوردکمی بولدیغك جنونه جوجوغی — صاتمالك ایت قیلی مرکب قویروغی
کندك ... شراب طولوغی — آصلك سامدیرنسلی بیرك ....

زلالی باجی اوروج گیمه یولونه — راراسه معروفك ... دیلده
هیچ طالفه جیتام جامورلی گولونه — ارکانك ملتك دیرك ....

قراری:

ایچیلوبه اغوا دیه اوگره دم سنی — گل اوقو آسواسی عاشقه زلالی

دیمه ائی شبههلی ام نیاز ایتمه بگا — قاندیراوه بوناکی عاشقه زلالی

زلالی:

شیطانه بو کملیکی منصوره داردر — انسانلار دیه عاصی عاشقه قراری

یدی اثبات بر ده شاهیدم واردر — میخانه تحفهکی عاشقه قراری

قراری:

نه بیلور حیوانلار طاغلارده گزمه — نه بسلی آجولر دونرسکی ایزهک

نه جفالر ویردی بو مطرب خنزیره — بو دوملی خبرقاکی عاشقه زلالی

زلالی:

طاغده یا بیقوشلر اولسه رغبتکی — خلق آوجوکی دیرام یارزحمتی

دیلک آچ قابره دونمه صفاتکی — زهراه طوروکی عاشقه قراری

قراری: [illegible]

قراری سوزلرکی حطه یازیلا — بوگنه زهر یانوبه گلیر تنزیله

اوبه سبه پوطی گوتوروسک منزیله — بر ..... عاشقه زلالی

زلالی:

زلالی سبه ایله برابر گلور — اینه نده مغرسبه [illegible] الور

خامور ویرسم اوچ طرفده بوسه قالور — ایراواره دهدهکی حیوانه قراری

قارهصه دیمورکه برآز ده زلالی اوکوه گیتیسک. بیلر دیبولا آلدی زلالی: (ابونده آچماسی Saz ساگری ده طوسه به آنغا یعنی الحاقی یا [illegible]) !

به برشنه گوردم زرقنده متابع — دوست کتاب اوقور [illegible] ورکه بنو ایلر

الملها ده گیل قراره آلسه آیا تونه — اوگرنمیر عرب فارسکه بنو ایلر

سهکا کوینده مختار ایوب اوغلی بیالی دفترنده:

قراری:

فتح اولماز قلعه‌یم ایلمه جنگی — آرا که بولاسن عاشق زلالی
عرشده بر خوروز وار نه‌دندور رنگی — آرا که بولاسن عاشق زلالی

زلالی:

فتح ایده‌ر قلعه‌یی ایرم نیاز — آرارده بولورم عاشق قراری
عرشده‌کی خوروزک رنگی دریا بهره — آرارده بولورم عاشق قراری

قراری:

نه مکاندر بو دنیانک اورته‌سی — کیمه تسلیم اسم اعظم دعاسی
عرشده بر جامع وار قاچ مناره‌سی — آرا که بولاسن عاشق زلالی

زلالی:

مکه‌دیر بو دنیانک اورتاسی — خضره تسلیم اسم اعظم دعاسی
عرشده‌کی جامعک اوچ مناره‌سی — آرارده بولورم عاشق قراری

قراری:

قراری لطفه دلیمز قاری — کیمدیر جبرائیله شوریده‌ر گوشی
نه‌یه تشبیه اولور عرش ایله کرسی — آرا که بولاسن عاشق زلالی

زلالی:

زلالی ثور ایله دیلی دائما ایشی — صدقیه جبرائیل ایله‌دی گوشی
عرش مثال دیر انسانک باشی — آرارده بولورم عاشق قراری

(صکره ده زلالی یه آلاینم مقامی «آ صیقی» بولسون دییور.
زلالی ده مقامی Gilgilmeni یعنی عبرانجه قامسیه قلمنیق جیرلامکی
اولارده بولنجه، مجلسده بک بوزولان قراری آشاغیلوه‌کی پارچه ایله
بونه‌قاندیرمایه چالیشیرکن صکره‌ده ایکی سوگه‌که چویریور:

آلوسی یاپلودن عاشقه :

جنت ظلمت ایسه هیچ ده طانیرم | اُجنی شربیسه ده طانیرم
هر دانمده هر یشله سه شعده طانیرم | قونار ضیا ویرن عاشقه زلالی
اوستازه آرمغانه بیلمز خویی | طوغانه نجه سنده ییولر توی
بنده ده ایچدیم مگر چارخالا صوبی | صورولر بو صیر جوغه باده ایچرم

غزنلی عاشقه :

آوآلاسه شاهانی بگده طانیرم | آجیلمه نورونی اولکوده طانیرم
بیلدیریم دیسه اگر گوکده طانیرم | اینه ضیا ویرن عاشقه زلالی
آکر که اوستازه اولورسه نوکر | یوغیسه جبهه ایله قدی بکمی بولر
بنده ده ایچدیم فیشنه خوشافی مگر | صورولر بو صیر جوغه باده ایچدیگی

سفیلی :

جنونده ایره راولو ذاتنه | معرفتله چیقار گوکلر قاتنه
گیرمه حلقه سنی عشقک آتنه | بنر ضیا ویرن عاشقه زلالی

(بونلره ده نیجه قراری بوشا گوز آجارتماسیله)

صباحی ده گیل یاد یاره گلمشدر | معرفت درسنی پیردن آلمشدر
قورتماسه سفیلی یه تسلیم اولمشدر | صورمایک بو صیر جوغه باده ایچر

زلالی :

ارواحی ازلده عاشقه بزلر | زیره شکار دوشسه یوره کم صیزلار
ازل آتار یوره که نم جگرین گوزلر | تانار ضیا ویرن عاشقه زلالی
دلال دکاننده موجمی دگیلم | محبو هر صباتارم جاجمی دگیلم
یولوم طریقتده ... دگیلم | صورولر بو صیر جوغه باده ایچدیگی

بونوبه شعلری نزلده بریم کتابه یازدقلریکز محله صدای غالبیا !

باطوم ده عاشق قراری ایله گوروشورکن

(بو سطور حرفلرنده «اوروم عاشقی» دینه طانیلان
قرارینک به ده طربزونك وقفکیبید یولاتقانی اولدیغی
اوکرنمسه و بو نقوله عاشقی ترجانه طرفلرینده گیتمه برعلوی
عائله دن اولدیغنی تحقیق ایتمشدم. حوذاتنده ماهرحتی اوسنه
بیله اولمیانه قراری حقنده کی بشقه جه بیلگیلر نثرینده علاوه
بو یورلمشدر.)

٣ شاعر ده گی یاریجلر سزك کتابوده یوقسه ده جابور یالی کوزمولود
آغادن و حیدر حیوانلی جعفر اوسته دن یازیلمشدیر.

قراری یانده گویا: بری ارمنی، بری یهودی، بری فرنك و بری ده
مسلمان (سنیلی) اولمه اوزره ٤ حیرانی وار ایمیه. داها صمتا
بولمازدن اوگجه آلدی

قراری:

به عاشقی سوزلرینده طانیرم — دونر ضیا و یریر عاشقه زلالی
قهرمانی سوزلرینده طانیرم — اینیر ضیا و یریر عاشقه زلالی

دیده واوزاتدی که گله مسالی:

سرچه میداننده آصلانه بنقویدر — صوروك بو حیوجوقه باده ایچیرکی
به ده ایچیرم اگر آپرانه حیقویدر — صوروك بو حیوجوقه باده ایچیرکی

آلدی ارمنی عاشقه:

ارباب مصر شتنده طانیرم — سیکانه اوچی ده گلیه تنده طانیرم
پروانه یه نار اوشتنده طانیرم — یانار ضیا و یریر عاشقه زلالی
اوستاز ده رفقایه ترلانه قوشه ایدی — طوغانه تنه سنده نه براسیه ایدی
به ده ایچیرم طوغری آپرانه اسیه ایدی — صوروك بو حیوجوقه باده ایچیرکی

آیوانده سرای اوطه لرده سلانیکلر دوشنیر
جواهرلی کمربنده طرما شالی قوشانور
سببه بیکی ده وه قطار اولمسه هند قماش طاشینور
طوتلمشدر بزرگانه مالری فلانکسلرک .

دیرز لالی مائلم بهر کوزه لر قومگه سنه
بو بر ملك ثابته ریدر ثابته مز ده گه سنه
صرافلر قیمت قویاماز کوکسنلک دوگه سنه
آل یشیل طورا اگر کور قوللری فلانکسلرک .

(سوسقابده ملا یعقوب. دفتر یزه یازیلانه آشاغیده‌کی
دیوانی‌نک نقطه‌لی یرلری یرشیعه وفرسوده اولدیغنده اوقونامادی)

جانانه مدد — ۴۱

باشیمه جهانی عشقی دار ایدی جانانه مدد
اود عفراندن بو عشقی وار ایدی جانانه مدد
هر نه هجرانه یاره‌سی که هیچ کیمه کار ایله‌دی
بلبل .... گول تغسنده زار ایدی جانانه مدد

ایچدیکم بر قطره شرابه بنی مستانه ایله‌دی
بزنی مستانه ....
الترم قفسنده اوجیری کولوب آزیادر ایله‌دی
یاندی دیل آلیشدی جگر ....
~~گولوم گلوم‌لی شرلی ایله دماآبد~~ درجوم آهی یوزیقدری کاملی با اطری
عشقی .... گولوم گلوم
خسته جانم دردینه بیمار ایدی جانانه مدد

دیرلدی وجه الدیم محتاجم یاک همته
دیر زلال که دریانه ایدیب ... ایوجه‌عدابنه
یوسف ... ... حقیارن ... یار جانلارم
هجرانه دریاسی دمی ... بتیه ... خلیلک آه تنگی کمل زار ایدیرم ... عار و آدب ... و ... دن عشق یار جه‌لار
ای بنم عقلم آلدیب .... ایدی جانانه مدد

(چلودیرلی صوایونک بر دیوانینه ۴ یایمه اولانه :)

فلانکسک

آچیلمه دوستک باغنده گوللری فلانکسک
شکر دنه حاصل اولمادر دیلری فلانکسک
گوزلری جانیمه جلاد قاشلری اولسه کمانه
هر بری بر خزینه دیگر خاللری فلانکسک ،

ای زلالی نه چکرسن دنیانڭ قایغوسنی
سویله گوڭلڭ چاره بولسن افکارنڭ دویغوسنی
بحر محلوه خرج ایده رسالم عارینی ناموسنی
اول سببدن کیمه دیمز بو آدام کامل گزر

تبدیل اولدی ماه جمالم صاچم جوانم بوگونه
مصره سلطان یعقوب اوغلی یوسف کنعانم بوگونه
نیجه بیلدیر صراف اولدم عاشقلر سرداری یم
بو خجوده اولماز خزینه مده لعل ومرجانم بوگونه

سفینم گرداب ایچینده رسلر خلاقی یام
یدی اقلیم چار کوشه‌نڭ یازیلان براتی یام
اولکه آچارم ایراندا پادشاه جلالی یام
برم لیمده تیغی شمشیر چالانم اصلانام بوگونه

دیر زلالی لعل و زمرد سحرنج دانه دانه
بنه صاتمام دلالا ایچونه گزه رم یانه یانه
ماه تابانه مرشید یجونه ایچرم قانه قانه
غواصام دریا ایچینده بحر عمانام بوگونه

بو گونه واردم دوست باغنه گوردم زار آغلادر
قارغه گوله نقشوه ایتدی بلبلی زار آغلادر
دوستی آلنده صحبتی ایچنلر داغلادر سینه سنی
گیزلی سودا درونده آیلیوب عار آغلادر

گوکل آنوب ادالاینه ... نه سن
... مالك اوکوب ... جانونه سن
... شاه ... قانونه سن
... عاشقی زار آغلادر

هر ... وجود ... در ... تمز
گیتوی آلوب اعتدار قالمادی ... تمز
~~... جانیم در ... جبر تمز~~
دیر زلالی عشقه گلنده ... زار آغلادر

39

هیچ اوصانوز ... وار ... سائل گزر
ویرسه گر دنیا مالنی آیلمز قائل گزر
خرج ایتوم دنیاوارین بولمادم چاره سنی
بجنونه اولسه ... بو سبتونه سائل گزر

تکبر درسنی آلانه ... زوالنی
بنه دیدیکم آکلامادی حقیقت کمالنی
دوکمه ... بیله ... احوالنی
آکلامازدی واعظ نصیحت ... جاهل گزر

٧٨

دیرزلال ... داغلرمزك ترانه ده — اما نتدیر طوردیغم وطنده
وعده م تکمیل اولوب گونم بیتینده — عزرائیل جانیمی آل یاواشجه یاواشجه

(بوندن صوڭره بنم طوپلادیغم شعرلر دفترنده «گوره مدم» آیاقلی و سزك بریمی کتابده «بولامادم» آیاقلی :
نامردلقا یوسنده برزمانه قالوب / کوڭلمده سبه پاره کار بولامادم
بیتیله باشلایان دستانه گلمکده در.
بنده کی سزك کتابده خانه اولان بو دستانك بنده کی شکلنده
شو ایکی خانه اکسیك قالیور، لطفاً بونلریده تاملایاسکز
خانه اولمسه اولور : (نقطه لی یرلر یازیلمه)

. . . .

گوڭل صحراسنده باغلر بسله دم — اما هیچ آرزوم تار بولامادم
. . . . . نیجه شادلیه اوچیوردم — نیجه گونلر نیجه ییللر گچیردم
نیجه دورانه نیجه فرصت قاچیردم
. . . .

بر ده زیلی جاننده قاپه لماغ ایله — بر آدام اولدوروب ... الماغیله
بر فقیر آه ضویروب جان الماغیله — یا سلطانه یا خنکاره قاپیلانه

زلالیم کیم دیوی فذلکه اللسه — بیهوده بیلطانی ساحیل یاناسه
بی بنیتلی باغنه دوشه بر یونسه — ویرانه باغه چار دیواره قاپیلانه

(ثمانی ایله) — یاواسنه یاواسه —

ثمانی ایله　　یاواسه　　یاواسه

ثمانی:
زلالی گوکلی ... بر یاره اولدیغم — گریدی لبا سلردی گل یاواسه یاوا
گوکلی ... قاشلردی بویانمه قانه — آغلامه سودیگم گول یاواسه یاواسه

زلالی:
گل گوکلی گل سنکا ویره م نصیحت — طریقت بابنی بول یاواسه یاواسه
جهد ایله که طوغری یولا وارا سن — گوزینی عینه صال یاواسه یاواسه

ثمانی:
طوغلدیر زبیلی طولدیر تازه له — صارار ادره گول بکز دونندی غزه له
گوز ایله ایندیر بنی مزاره — اوستومه صال لری صال یاواسه یاوا

زلالی:
مرد اولانه نامرده دیر جاللی — آگلیدی اودیر اسیر کمز مالنی
زبانیلر کسه ایلبسی یولنی — آلدادیریر گوکل گل یاواسه یاوا

ثمانی:
ثمانی دیر [redacted] ایله حقه نیازی — بر گوزه ای عار ماهی اولمام راضی
قصل تمام اولدی قیلامه نمازی — یا یالم آخرته یول یاواسه یاوا

— گرەك —

(سانه کیمه استیه به قارسینه:)

یا [illegible] سنڭ چمنار بویلی یار — قدّ یکر برمثال طوبا گرەك
نقیسه اولمسه قاشنده خطوسم وزار — گه یوب صالانماغه قبا گرەك

بلبل [illegible] قیماز ایچه باغلر — گول گولستانه مسکن اولور زاغلر
بو یلغز آلتلی جیقماطاغلر — یایلامز مزّیه زیبا گرەك

دیر [illegible] بو بر شاه معظم — اقبالی مکرّم امر عظیم
[illegible] صباغی استر صد هزار حمدم — یاننده بیلك تورلو جبالر گرەك

— ویرلیدی —

شکر سنده اولسونه تقدیر اراده — عرضحالم بر دهنکاره ویرلیدی
اوراده حجرانم گزر رسم راده — بلکه عدل ظلمکاره ویرلیدی

لاله نرگسی گلشانه سیرینه قاچار — بلبل فریاد ایدوب بغرینی بچەر
ایلك باغی گوننده اوچسه گول آچار — بزم بر باغی بنجه قاره ویرلیدی

زلالی نیله سلك بونجه محنته — بونجه مشقّته بونجه زحمته
هر کسی نصیب اولدی دار شفقته — بزم منك سوسز ناره ویرلیدی

— فایدانه —

(بونی گویا [illegible] اردهانده شمانایله شنلیکه آیانه سویلمشدیر:)

برچیچك آچیلوب برگول بتیمکله — یازمی ییه ایلك بهاره فایدانه
بلبل غنچه سنه قارشی توتمکله — حایف اونڭ بنجی قاره فایدانه

نیچون زلال میل ویردك بر یاره   وفادارده گیلسك ال شیوه کاره
وارمی بنم گیبی بر بختی قاره   دونه گیجه یار گلمه قارشیلیاماد

— نه لذت — (بو شکا وارز بنیالی مدامینك ایاغی وار)

بر آیلیت دنیایی ایتسه اختیار   اوکا بر تجارت کارسز نه لذت
ایستر باقی اولسون آیام بهار   بلبله غنچه سز خارسز نه لذت

مدامی:
بر آلیت غربتده ایلسه قرار   اوکا بر مکانسز یرسز نه لذت
ایستر سه یتشسین فصل نوبهار   بغچه یه باغچاسز بارسز نه لذت

زلالی:
عشقك جوللرینی گزسه حوصله   ایسترسه ك مجنونه اول لیلایه سلا
گلدی گوز آیامی یوز بیڭ بانچه بسله   حیوانسز طورنچسز نارسز نه لذت

مدامی:
عشقك سرمستلیگیله ایله دائم یاد   گوز نیجه میل ایتدی شیرینه فرهاد
ایستر سنك اولسون صحبت ملك بغداد   چالیشماز سازك اگر وارسز نه لذت

زلالی: (بر خانه اونوتولمشدر).

مدامی:
عاشقك ایچدیکی طولو جام کاسه   گه یر کهنه عبا دستنده عصا
گوتورقوی بلبلی آلتون قفسه   اوکا بر غنچه سز خارسز نه لذت

زلالی:
زلالی اولمشدیر صدوده وفاده   قالمادی غم محنت جور و جفاده
دیرلر عمر گیچر ذوقده صفاده   آدامه دوست جانه یارسز نه لذت

مدامی:
مدامی کبر لنمه دوشونه ازلك   صولار برگوره اولوجه دگی غزه لك
کیتمی یه ویرسه ك دنیا گوزه لین   حیاسز ناموسسز عارسز نه لذت

خواب نازده یاطابه اویانه دیدیلر معرفت بابی درم ایله نیازی
جمع اولوب اره‌لر یوزلر یودیلر کیمیه ایمرانه اوچور کعبه الفاظی

سنبلی

صوفیلر بر قدح آنخ ایچن لعلوه سوده خمیر سلسبیل الذتی بالوه
بر باده ویر دیلر آب زلالوه عشقک شرابو در ایوه رسته بزی

بیر جهد ... گوزگیلر اسیر ایده باغنده جنت اعلاده رضوان ایده باغنده
کیمی (لبیک) اوچور طورسه صباغنده زلالی یم گوردم اوسلوی نازی

مگر او یاری غایت سوه رسه او تانمه اشارته ایلیه مرسه
حسرت آتا شیجه دوشمه ایشمه اینوب دریارکی بو بیلیاماسه

اوبونمش تور کیمه دیدیکاری : تنهاده بیزه اومدیغیکاری

او یار ... بوقور دیو ایکارنی صوده ایدیم او نتمه ...
بیلیم بیدی بیقیازدی گوزلکارنی منا مونه الذنه ایلیه مرسه

دیر زلالی او یار بزدیه یوزمزده ملکتو بندو عاشقی جواب یازمازدی
ظالم بویله محزونه حسرت گزمزدی آه و فغانیمی دیگلیه مرسه

کیمسه لر بیلمسک آه فغانیمی آغلادم گوزومی یاشلیامادم
دیوم یاره دویماسادم درد هجرانمی یاره ردینه درمانه ایشلیه مزدم

یاره کمین اوقودوم ایلای هیچ ایله یارده دویلورمی آرگیج ایله
سکلسانه بیلک تمنا بیلدن رجا ایله گیند یار گونکلنی خوشلیامادم

دگیل

یوز بیكك حزینه‌م اولسه یوز بیكك دفینه — بر ذره مقداری اعتبار دگیل
هر سلطان شاهلیغك آخری فنا — کیمسه بو عالمده حکمدار دگیل

بر یا شنده طالدم خوف کسوفه — بش یا شنده دوشدم یوق تأسفه
اون یا شنده یعقوب اولدم یوسفه — مصره طوغری آغلادیغم عار دگیل

الله تعبیر ایتدم بو رؤیایی — داهی سوزز اولدم بولدم سودایی
... حقیقتده بولدم مولایی — جهانك گوزه‌لی بزه یار دگیل

کوه و صحرا بزه مسکن یازیلدی — لیلا دیمه دیمه بغریم ازیلدی
هر نه دیه طوتدیسه‌م الیم چوزولدی — زلالی طالعیمه بختیار دگیل

اوجاغنده

گل گوکل ایلیم سکا نصیحت — حفظ ایله ناموس عار اوجاغنده
یابیسه طریقته بولاسك راحت — جهد ایله قالاسك کار اوجاغنده

مجلسنده باده‌سنه ایرمه‌دم — آل اوزادرسه غنچه گولین درمه‌دم
عاشقلیغك بر ومانسین گورمه‌دم — مجنونه‌تك آتدیلر قور اوجاغنده

چکریم سرداری بو ناصیل حکمت — یاراتدی یرلری گوکلری قیامت قامت
رسولده شفاعت مولاده امداد — یا محمد زلالی یه نار اوجاغنده

به بوگونه

بر باده [illegible] عیشم بیر ژاله ده — طولانیم بو جهانی به بوگونه
غنچه [illegible] بلبل کیمی دوشدوم گولمده — مسکن ایتدم باغ ویرانی به بوگونه

گوزلریم قانه آغلار آه جگر یوره ک — جناب مولاده دیلیرم دیله ک
گوهری شاهلیغی ترک ایتمک گرک — گزدم بولم پریشانی به بوگونه

[illegible] سیور دیلیک دیلکلرده — یوقدور بر کیمسه شیرین یانار یوره ده
بر گوزه ل سومیشم حوری ملکده — عرشده گوردوم مهربانی به بوگونه

اولور

ابروی هلالک چشمی سیاهک — او بیله گوزه للرده کرامت اولور
چیرکینده اولانلر اولماز بیله یاقین — اونلرک هر ایشی ملامت اولور

هر کیم ایده ر علم و اخلاقه خدمت — باب فضیلتده یتیشیر حکمت
معارفده جریان ایده ر حقیقت — جهالت بزمنده جنایت اولور

گوزلک اولماسا یوخ تقدیری ازل — او چیچک ایده بیر اولور عنبری خزان
اگر که بیر یرده اولماسه گوزه ل — اورده نه خیر نه نهایت اولور

گوزه للرک هر سوزی گول عنبر قوقار — چیرکینلرک بر سوزی انسانی یاقار
دیر زلالی چیرکینلرده نه چیقار — اولسه گوزه للرده شفاعت اولور

قسم II

گوڭل وسوگلی یه، گوزه للر حالنده سیه، گوزه للر، دستانه، دیوانی

(دوغوسنده چیقان بر قوشقه :)

— بو گوڭل —

دلی گوڭل قناداڭ آچیپ بدر — [illegible] ایلیر بو گوڭل
بیز عشقه آتی مرادڭ الماغه — ... قانار بو گوڭل

بعضی دولت گلور قونار باشنه — بعضی محنتلیلیک ایده ر آتشنه
ایکینچی حالانده عشقه آتاشنه — بعضی سودا چکیر یانار بو گوڭل

زلالی چاغریر یاماندر حالم — گیجه گوندوز حقه ذکر ایده ر دیلم
قسمت توکلنوب گوره نوه تولوم — یا واشماز صوتوکم سوز بو گوڭل

(سوسقا بوده ملا یعقوب دفترنده :)

— اولور گوڭل —

گوڭل سنده وصف شکایتم وار — بعضی باب عشقه راه اولور گوڭل
سکا دستانه کبی حکایتم وار — بعضی هجرانه اولور آه اولور گوڭل

بعضی میل ویرر فانی دنیایه — بعضی طیرانه ایده ر عرشه اعلایه
بعضی پرواز ایدوب چیقار هوایه — بعضی گونشه یلدیز ماه اولور گوڭل

بعضی حسنه غیبه خراج گتورور — بعضی یوز بیک کوله آلور [illegible] گوتورور
بعضی سلطانه اولور تخته اوطورور — بعضی بر دیاره شاه اولور گوڭل

بعضی فرقت اولور دوشر اختیاره — بعضی رستم اولور دونر حیدره
زلالی بو دردده بولماز چاره — بعضی یاره قبله گاه اولور گوڭل

ساحتم آیه کولده فراقی، دیورانی درساولیله سویلدیکم دستانلردن

دستانی
آلدی فراقی

چوق عاشقلر زهرا یچدی الحدم
بنم بو حضورده جنایتم وار
باشی ویررم اصلا دونمم یولمدن
غونچه بو وادیده سیاحتم وار

تکلم

یک قیزدم نازم وار نازلرم
var
جوجوده سز قرده آلکده آلیرم
شمدی جکه قنادلرم یولارم
ککلکده اوچ کاف وار عاشقه زلالی

آلدی زلالی

صدمی [illegible] اوچ حرم صاقینورم
[illegible]
صاقنما درویش کبی قیافتم وار
برقیل قیانکده [illegible] سنی ایسترلرم
اوبلده صنعتی [illegible] سنجاقتم وار

تکلم

بو دورت سنی ایچلادکجه انجلر
قیصه عقلك حرف یره یامده جالدر
بر طلبه انجری [illegible] اوغلان یاریجیلر
ککلکده اوچ کاف عاشقه فراقی

کلشنده خارشدم میدانم آچارسك
حال بوکه بیلرم یندم بحار سسك
بر دورر سلم بر آلتنه کجر
دو قماقده اوردکی قاندرلر عاشق زلالی

آلدی زلالی

حند ستانم [illegible] کلیر قاترم
katarım
یدی اوجور دورم کوکده دوتارم
tutarım
کرپیا آیی [illegible] ساقیلرم
satarım
تجارلقده بوبولك مهارتم وار .
var

تکلم

قدیر مودر قیمه یا قدره سزلرا
[illegible] هرکیکه باد اولور بنده شکرم
برشوله دوکرسم آتشی دریا
جاماقده ایلك عاشقه سامیه

آلدی دیوانی

در دیوانی چوقدر فریادم آهم
divan
هر حضورده یاردم ایستوم اللهم
بو یولك کوچوکه وار ادوالکم
برخشوم آتلی [illegible] زیارتم وار

عاشقه دیوانی [illegible] یالوارلر . دکنار و جیقور

آلدی سامی
sami aldı

ینجه بلکر کسر [illegible] قیارم
بعضی اولور سیطانی [illegible] یارم
کیدر قیصریده [illegible] یارم
[illegible] صناعتم وار

تکلم

بن خوفلرده چیقدم غازیم
[illegible] دارنار بر ترازه دیم
تا [illegible]
[illegible] ایلکم عاشقه زلالی

آلدی زلالی

در زلالی [illegible] قصلر [illegible]
هرکسك [illegible] عفو ایتدم
عالم [illegible] صرفات [illegible]
ایلا [illegible] بوبله [illegible]

تکلم
هرکیکه [illegible] نامزده هدایت بکلر . هوا اولور جلکده [illegible]
ایراقه اوسوبه ایلی یوزی [illegible] . [illegible]

شهر [illegible] ایله مشابه که آلدی دستنه
سیل ایچدی اول دانه نك قصدینه
اود یاقایدی کم ایچزدی اوستنه
آیلیسی ده بر میوانه دوشوبدر

او [illegible] اعینده جولانه ایر
اول دانه [illegible] برینجه دونر
توکلدی اویونبازلره ایله دی [illegible]
دیوانه ایشی بیلك یامانه دوشوبدر

یامانه اولدی عقلی گیتدی باشنده
جقورما کوکی اولاشویردی پیشنده
قانلر سوکلدی اوچ یوز آلتمیش دیشنده
بنده ایوب ده دیو جهانه دوشوبدر

جیوانه که ایندی اگینه قاره
چوقه نبی بولمادی دردینه چاره
باقدی وجود دینه سوکولمیه یاره
دیوانه ایشی سلیمانه دوشوبدر

سلیمانه واردی اوصانم جانه
سلیمانه دیدیکه قورقارم اونه
بونه قارغیسه ایدی آزاد ایتی بنده
سننك ایشك اول دیوانه دوشوبدر

اول دیوانه واردی یوره ك داغلادی
دیوی عفریتی سنی کیملر باغلادی
هر ایشنی پیغمبره آغلادی
همانه گوزی حیدر کانه دوشوبدر

حیدر کانه عفو ایدوب بندینی آچدی
با [illegible] شربتی یوزلره ایچدی
[illegible] هفته شاهه [illegible] لر گیدی
دیر زلالی بحر عمانه دوشوبدر

بوندن سونکره (ده ده کی خرشید) آغایه سویلینه گلیور.

تورکمانه قیزیسه مولای سوه‌رسه‌ک   صالمه بر عجایب فلاکته بزی
کربلاده یاطانه حسینه   دیلره‌م باغشلا او ذاته بزی

خاک اولور ترابه توکولور صاحبک   حقک دیوانده صورارسه‌ک
انصاف ایت باغشلا دورت کتاب ایچره فرقانه انجیل زبور توراته بزی

عدولر بوینی وورور نافله   گوزه‌ل ده ممنت اولورمی بویله
گوزینک کسی باشینی ویره یاد اله   بر زمانه چوک گده قول ایت ده بزی

بر آتاسه استه دم خوشه‌لسانه ایله   محشر گونی حشر اولاسک اونیله
بر عسکر مثالی قلم قانیله   یازمایک گناهکار سرشته بزی

گؤلنده توتوشور قومری قازلر   دیلینده ذکر ایده‌ر مرغی سازلر
زلالی جاعیزیر تورکمانه قیزلر   بیهوده صالمایک زحمته بزی

نکلوبه دامالوه تورکمنلرده (صارعلی) یه مسافر اولدی. علی بونگا: «ده زلالی اوسته! شنلیک تورکمانلر ایی برشی سویلیه‌مه‌دی بیشه برشی سویلیده بیشلک حوره اولسونه» دیدی. بونلک اوزرینه زلالی بکطاشی عنعنه‌سنه گوره آلدی: (جابوریالی کورمولود آغزنه یازیلمشدیر):

برآز تعریف ایدیم طریقه حقده   عشقه آتاشی شیرین جانه دوشوبدر
دنیا ظلماتده برگوک یونخ آکلیه   بر عغرسیت که شهر شانه دوشوبدر

خلیلی صبا لویلر اوده — أیله دی نمازین أدا
بلبله ویردك صدا — داها اونك میلی نه ده
بعدی سلام دوشدی [illegible] داده — نیجه قالدی دی دنیاده
شاهلر شاهی مدد خدا — ذکر ایده م آنی دیللرده
یا رب سنده مدد اولسون — قولوم سن غربت ایللرده

بحر عمانه دالانلر — منصوری داره صالانلر
احد جنگنده قولنلر — سبب یوز بیل گیزلی قالانلر
برده سز مرقارم رنلر — عاشقه باده ویره نلر
بینه قدر یمی بیلنلر — ذکر ایده م آنی دیللرده
یا رب سنده مدد اولسون — قولوم سن غربت ایللرده

زلال طوسه اولوخ بواش — گیده نه بهار گلیرمیش
دنیانك اطرافی گزمش — مغربی مشریقه باشقه باش
قدرت آینا طاووسی قوشا — لوح محفوظ نیاز عرش
خالقه بر غیری یوقدر حاشا — ذکر ایده م آنی دیللرده
یا رب سنده مدد اولسون — قولوم سن غربت ایللرده

بنه بیولوه گلیر که ایشت آر دها نه ده قورکلمه قذلرینه راستلار کلمه [illegible] ستیورره و قیز [illegible] گجیکوریجه وویرل ایستمه نیجه:

x

ینه جلویرده بو شعرلر دونوشده (آرد جانه صوفی)نی
گمیرکه ، صوفیه دوشونجه :

حوّا ایله اوجماقدن سورگونه بویوردی شیمدی به ایسترهم جناندن مدد
موسی ایله بیلکی بر کلام سویلیه ن ازل بر امداد اولورسه سبحاندن مدد

هر ملت دینیجه ایده ر آرزوسی درگاهدن سورولدی شیطان خناسی
بتیسه امدادیم خضر الالیاسی قاراده بحرده رحماندن مدد

زلالی یم دوشدم فریاده داده یعقوب یوسف ایله ایتدی الوداع
ابراهیم خلیل صالویلر اوده آنی خلاص ایده ن رحماندن مدد

بوندن صوکره سنرک برینجی کتابده یازدیغی تکرده یه شو شعر سویلنمش
(بر مجموعه ده یازیلی ایدی) (باشی السیدن گیه)

اصحاب کهف اویولرده ساکلندیر اخفا یرلرده
صدا گوردم بلبللرده ویس القرانی چوللرده
ذکر ایدرم آنی دیللرده آرزومانی بشو گوللرده
یارب سندن مدد اولسون اولوبسم غربت ایللرده

دیلمده سویلرم طورسا مجنون لیلا ایچون یانسه
هاروطی قهر یلر صا رحمت اینوی جمله تانسه
فرعونه واردی موسی معجزات ایلدی عصا
یرده رسول گوکده عیسی ذکر ایدرم آنی دیللرده
یارب سندن مدد اولسون اولوبسم غربت ایللرده

حالدير دە دونوب كليركن يولده بر كويده ملا زلالی يه عاشقلە
ساز چالمانين مشروع اولماديغنی سويليورلر. نهايت خوجه يه شونی صوريورلر
(باشی اكسيك در)

ديكله خوجه ديكله سويليم سكا
بريغی قاتی گوكلری بكيمی كيمدير
اگر سويله مزسه‌ك بيلكانم اينيور
اوقو علم آيات قرآنی آرا

عاصی قوللر حلمتی بولورلر
ملكلر گوكده نه چشيدا لورلر
جوقه ياشايورسه دنياسنده اولورلر
زبور توراة انجيل فرقانی آرا

بونی هانگی خوجه كتابه يازدی
اركينه دە بيتده نارنده قيزدی
اولكيدير اوستاسز صنعت دوزدی
دال برتاز درياده عمانی آرا

لالی دردينه درمانه قاتدی
گرك مرجيك نارنده بيتدی
zepre k
اولكيده طورمايورلر دادفغانه ايتدی
بولامازسانك عاشقه شمانی آرا

Dikkat

بونده شكلی بشلر، I كتابلرده گوسترلميه‌نلردر. بريخی كتابده كيلك‌ك بنده اولانی آيريجه اشارت ايديلەجك و او كتابده اولميانلر يازيلاجقلردر.

شنلیک :

جواب آره نار دانه باده ایچمنه اهل اضوانه دیدیلر

ترلی دیار تمتکاهده کیمه سیرانه دیدیلر

بدر قمر طوغمنه ایسه کوکب سلامنده در

آمینتا به عاشقه اولمنه جگر شفانه دیدیلر.

زلالی : بده دریای نوش ایتمه دولدور شدر رعدینه

~~بده دریا ارآسنده قوقو بیوز بحرینه~~

~~جوه تقالی عقل وپرمه~~ آلوانیزم بحرینه

هر کیم جیقسا میدانینه اعوصاجار زهرینه

انجیل توراة از برینده بلیغ رمزقانه دیدیلر.

شنلیک :

بدی دریای نار قور دور نم اولمازسه بولوطدنه

نه اولو اژدرها نه ضرر وار زمرددنه

صانکه عاشقلر خاتمی لعل گوهر یاقوتدنه

بیلک او جیوزه حکم ایده جک برسلیمانه دیدیلر

زلالی :

دیر زلالی هجره دوشدم جسمیم وورما طالانه

قوی دیسونلر قورقو جگر بنده یوده ذره یالانه

سنده در معدنه تمنکی نیله سن صرافانه اولانه

مرجانه لولو خزینه سنده بویله سلطانه دیدیلر

شنلیک :

مغرب مشرقک هانیونه سفیل شنلیک نه دیسون

کرامتک ظاهر ایله نه دیاره گیدیسون

میلک گوهر بر قیمتی قورقور آبندایه ویسه

زرخی سوکولور میدانینده تزه جوانه دیدیلر.

شنلیك :

خشم کلمسه دالغلانمسه صانارسکز حضوردکیزی
او میشقیانه دالغلریز بوغا جعه بنده گزی
وورووب ئولدیرملی می قاتلریز ٣ تملاساو وجوا گزی
مالم ملکم هم حیاتم سزه قربانه دیدیلر

زلالی :

بو مجازی بو حقیقی کیملر اوقوتدی سزه
بوینله بوغاری قالدیرمه تراحت وورماقدیر بزه
دیر زلالی برغریبم دوشموشم ئولکاگزه
عاشقه شنلیك كاهی دوستدیر كاهی دشمانه دیدیلر

شنلیك :

شنلیك دیر سیز اگر ... تیشه ساقی امدادیم
کینه میثی بردرده توکلدی بوگونه استعداد
اگر بنده خوف ایده رسك کل اوطورقانادیم
طوغریدر قورقارزلالی هله جوانه دیدیلر

آلدی زلالی برداها :　　　کیمز لده تکرر

زلالی : ای زلالی کیده اول شنلکا ... / ایدیه

ای افندیم وصفیكی ایدهم خانه مهمانه دیدیلر
vasfın(?)
لماغی مثلی محنت ایچونه جکز افغانه دیدیلر
تجلّی در دولتنده بای ایده ر یوقسوللری
مجلسی عرفانه ایتیندو بویله دیوانه دیدیلر

[illegible]

اوزیله دوبدم شوکت ایله بر غریب بیچاره
عدالت صاحبی مثلی میر میرانه دیدیلر.

شنلیک:

مخارق یارا چیندن حماره او یاره دیدیلر
جوشا گلمه بو غاجقدیر سزی حماره دیدیلر
قورقارم کدعزره ایله سلک .... (اوقونامادیمی)
قاچارسام قورتیلا بیلم نوح طوفانه دیدیلر

زلالی:

قورقماسز نوح طوفاندن نامیکز وار لایموت
هرکله عاشقه یا ننده لال اولور ایله سکوت
علم کیمیا ریاضیده برآز بزی ده اوقوت
بن ناصیل اوقویام سزده دیلی عمرانه عبرانیسی دیدیلر.

شنلیک:

هم عربده هم عجمده گوزه لدیر فصاحتی
لسانندن قطره قطره توکولور بلاغتی
ادیبنده الحوارینده بللی درایتی
عینی اوچ یوزده گوره جکسن عصره سلطانه دیدیلر.

زلالی:

تیتره دیر برجی و کمای اگر دوریسا دفره یی
شرقده غربده خبری وار ام لده طوتمه گزه یی
استادم کیمدن اوقودک سه بو علم املایی
مقام مدتی مفتی مدرسی سزی عرفانه دیدیلر.

(ك ٣) ى (٨) ده زمین عرشده قاضی عظیم طاغ بیلیر
یدی اقلیم چارکوشه ی دولانیر صبیرا بیناه

زلالی:

ده لی گوگل بلبل اولمسه لیلای بزم شنادر
مغریب مشریق چارکوشه ی دونده ریر پیشینه دریا
نوبه ایتسم یدی دریایی بر طرم شنه در
برجو سماوات زمین بوسبتوسه اینیاه جرم

شنلیک:

سفیل شنلیک عرشه چیقیسا آق گینه خاک اودارسنی
عزرائیل بیشینه دوشمسه داغا گوده رسنی
برگویه قیرار دال قدیکی عاقبت بودارسنی
فلک اذه خوسه گیجیمیور اقبالی قارا بیناه

زلالی:

یوزبیک جلاد چاته آلتی دوشسه چاته توکلاسنه
دره عنایت مرحمت کلمیور هواسنه
سورگوده اوطالی زلالی دردوغم قلعه سنه
غلای ایزا ده بوبوره مجلسی شورا بیناه

بونو ینه حکم زلالی سوزه باشلییور، شنلیگی اوگییور:

زلالی:

اما اجنبو مینه شاه و سلطانه دیدیلر
هر بابا و گدای ده دیدیلر

زلالی:

قرقا[illegible]دیر اوستنده ریحانه اکلیر

[illegible] بیر دریا وار اوریا چکیلیر

آتلی:

صدا[illegible] جانا عزیز [illegible] ده اولوی

[illegible] نورده اولوی نورنده اولوی

زلالی:

زلالی جانم سودا [illegible]ده

حبیب نورده نور عظمت شاننده

~~قرقا نه دریا اولوب [illegible]~~

~~جانان جانم گوزده [illegible]~~

تملم جانم گوزده یاشی توکولور

آی گوزنه تمل قورار اوندا اوسته

طاموکی خلعه اولوی نارنده اولوی

طوبانک تمل ندیلی اوسته

جوهر که بولندی نار [illegible]

طوبانک تمل نور [illegible] اوسته

بشنلیک له قارشیلاشیه : [illegible]

بشنلیک:

[illegible] خیالم اوغراشیر جار اینیانه

[illegible] طبیبیم درد جگرم [illegible] یار اینیانه

آرزولا[illegible] بیرم [illegible] گیتسم [illegible]

[illegible] ایلیلی یولدی توکنمز [illegible] اینیانه

زلالی:

[illegible] جگری لشکر براولو [illegible] اینیانه

[illegible] برج و سمای دوگو شور زهر اینیانه

[illegible] یاره جگر [illegible] بز

اگرکه افلاطونه [illegible] طبیب [illegible] اینیانه

بشنلیک:

دل گوکل بلبل اولوب دنیای بر باغ بیلیر

[illegible] شجر [illegible] بوداغ به بوداغ بیلیر

سیچاقی یالواریرم غنی سبحانه
بنه عزیزیم جهانه
تیشیم احمقزهانه
حاجیانه برچه دوشه شاهانه

شکلی دالدیریر فانی جهانه
اوکلر گلدیم بو جهانه
کیم ایدر عصیانه (بهانه)
بیچه‌لریم داحانه
قیرشام قانه دینی حیولسام ایل قینیار

زلالی حاجغریر بنه توکریم
بنه عزیزیم توکریم
جانانیم دلفکاریم
حاجیلرکه میدانده بیچه حکریم

صیا کیمی دیلونه زهر توکریم
بیچه بلار بوکریم
سودالیم افکاریم
طوجدنه بدنه شوکریم
هرعاشقه سازینی آلسام قینار.

جوابی: سوز بیچه «وبالی بوسیوگاه» ده یوب حوالی گوستریپور.
یولده بر ۳ تلی راستلا یوب کورصداتی نک شو باشلامانه چوروبور

۱نجی تیلی:

اشیانی عالمده خلق موجودات
اوّل دینی اقرار کیم قبول ایتدی

جیهانک تملی نه یرده اوستنه
حق تعالی نشانه نه یرده اوستنه
[ویا: حق تعالی جمالی " "

زلالی:

اشیانی عالمده خلق موجودات ///
اوّل دینی قبول ایلدی صوتوه

جیهانک تملی ظلمت اوستنه
حق تعالی جمالی نورک اوستنه

۲ تیلی:

حاجیلر دریا اوستده ریحانه اکیلی
یدی قات گوکلرک بنده سوکولو

حاجیلر جانسز گوزده یاشی توکولو
آدمی گوزنگ قرالی [قراری] نه یرده اوستنه

عاشق سىنالىق ايلاندۇرۇپ كەم ۋە دولۇنىشى

جىلدىر دە شىنلىقىنىڭ كونى صورمعه اوزره

زلالى:

يرىم بو تخو وبو دىارە آشىنام — جوبانە ئوگرەت نە يانوە در صوغاره

غريب بلبل ياد ئولكەدە دوشم — جوبانە ئوگرەت نە يانوە در صوغاره

12

جوبانه:

هلە تو جوانسىڭ جانە قىيارلر — عاشق بىلمم نە يانوە در صوغاره

بلبلى بو بىندە آھا قويارلر — عاشق بىلمم نە يانوە در صوغاره

زلالى:

كيمسەم ميوه كە معرفتم بىلدىره — رشتلر بىلكا نىمى قالدىره

وارم بر ولوله صهالى جيلدىره — جوبانە ئوگرەت نە يانوە در صوغاره

جوبانه:

صهاتىليمار معرفت وار تورلو هنر — يانانە كىم ايسە ئىل وورور

بيلكانىڭ قالقمىسى اولوزگر دۇنر — عاشق بىلمم نە يانوە در صوغاره

زلالى:

زلالى ترقلردە ايچمىش بىر باده — ينجونە باقمىورسىڭ فريادە دا

پيرلر سايە سندە پنگاليلم ياده — جوبانە ئوگرەت نە يانوە در صوغاره

جوبانه:

جوبانە دە قويونى يايوب گوتورور — عقلى ضايع ويرير فهمى ايتيرر

پيرلرىن باشيغا قارە گتيرير — عاشق بىلمم نە يانوە در صوغاره

(زلالى باقدى كە: بو جوبانە قامنيه دە آتليور، آما بشقه

آياقلارە بچرە جز: آلدى بو يدە خلە تجنيسى:)

اويانمشام خواب نازدە خوفمنيە — ترقلر طولى ويردى تابلا رامنيا

بيعزيزم رامنيانه — ديوانە طوردوم صهامنيانه

ئوگودەم لمام لامنيانە — ازلر طرامنيانه

يده دريالرى كوه قامنيانه — غواصام قانياغم دالبا ولا

№ 1677

00.12-06 - Genç - 2498

ISBN 975-17-2519-4

9 789751 725196

Fiyatı 2.500.000.-TL.